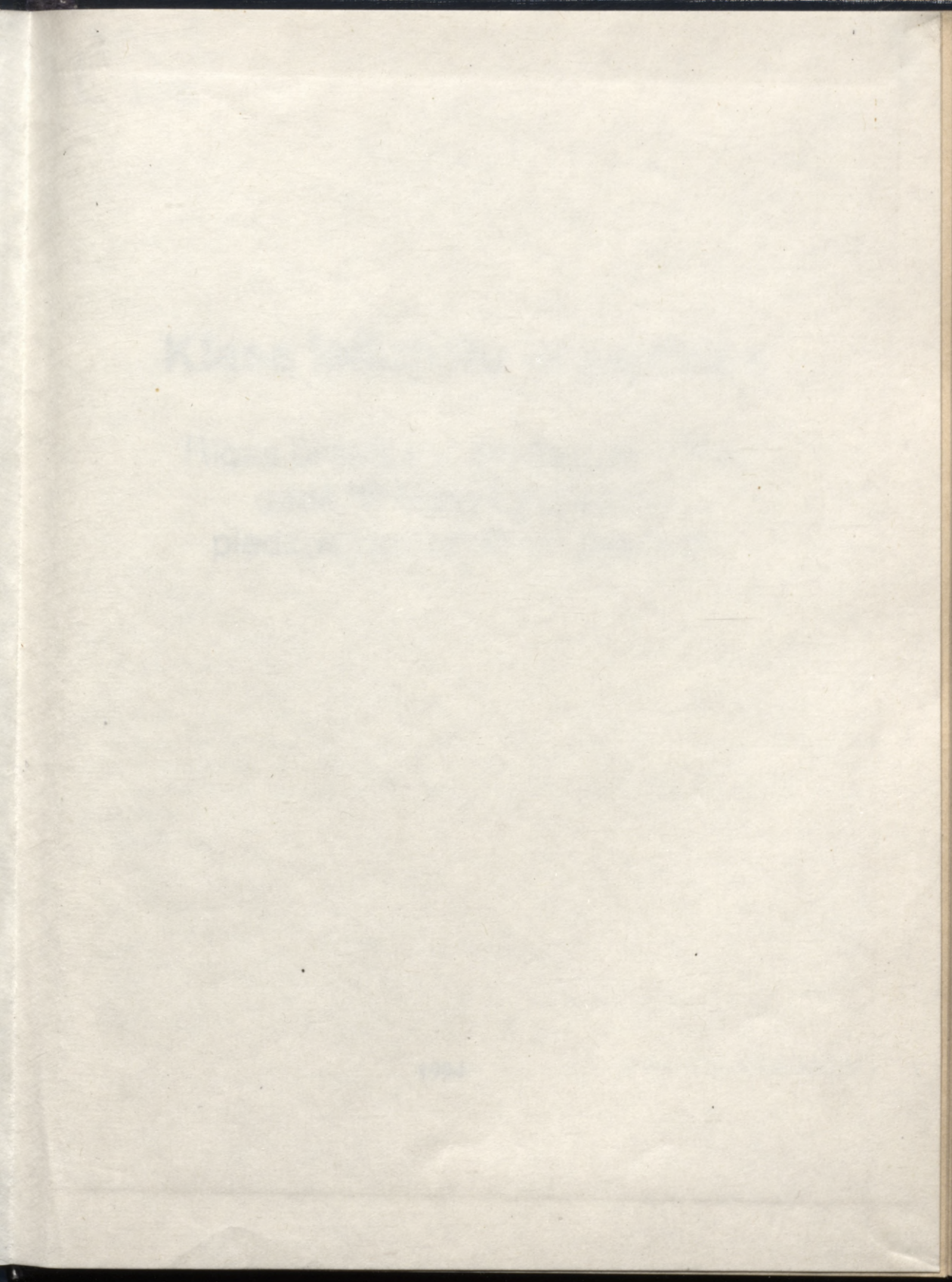
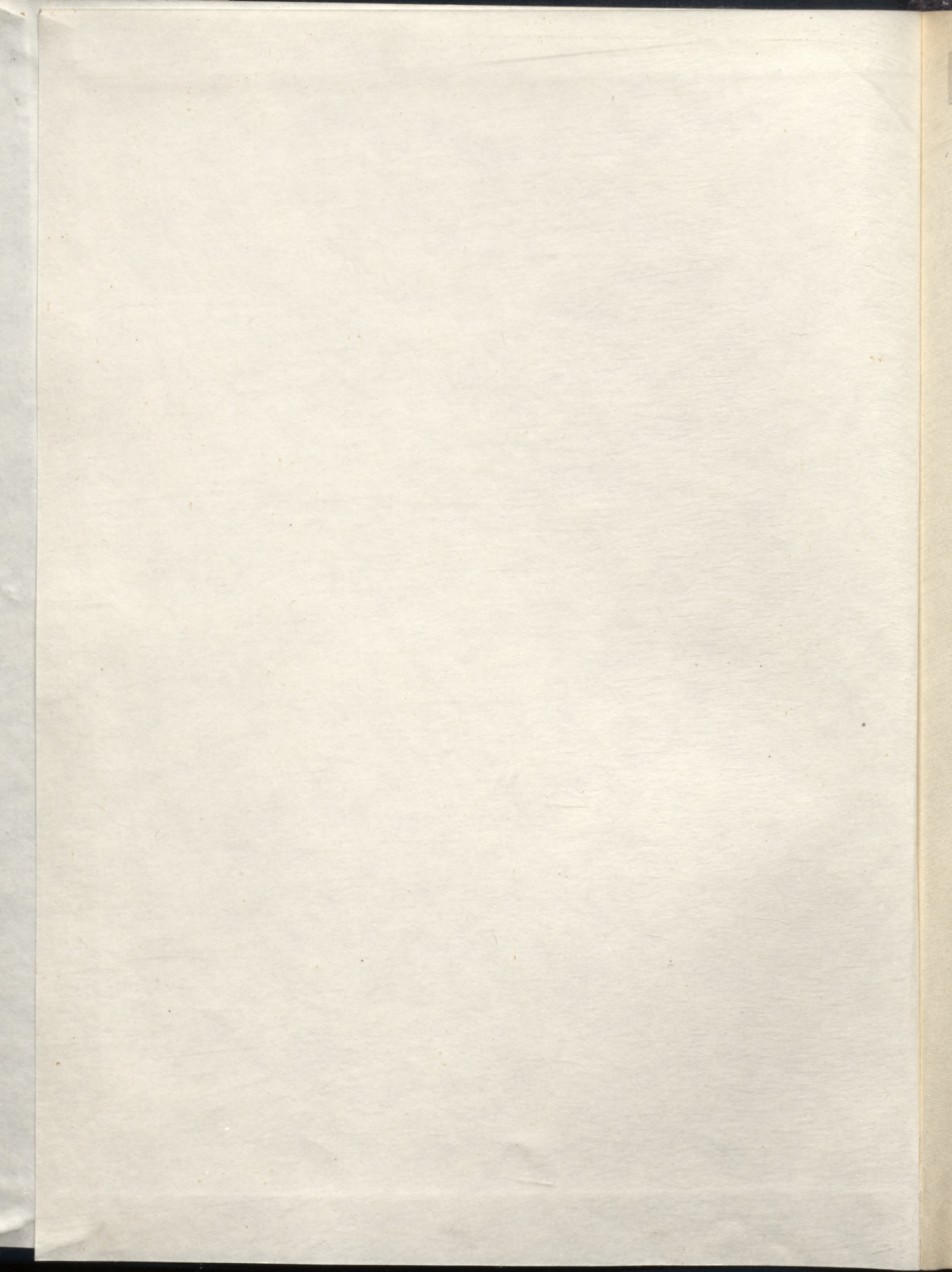

**KLASE LAIKMETU
KRUSTCELĒS**

94-4

102

102

Klase laikmetu krustcelēs

Rīgas pilsētas 1. ģimnazijas 1944.
gada 3b klases audzēkņu
piedzīvojumi skolā un pasaulē.

1994

UDK-p 947.43
Kl 180

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTEKA

~~94-40,885~~
0304092485

Sastādīja I. Valdmanis
Mākslinieks I. Valdmanis

ISBN 9984-509-34-6

Palīgs lasītājam

Mēs, šīs grāmatas autori, vienas klases skolas biedri, gandrīz visi bijām spiesti, skolu nepabeiguši, doties kaŗa gaitās. Esam tāda ūdensšķirtnes klase: apmēram puse – 1926. gadā dzimušie – aizgāja Leģionā, otrā puse – 1927. gada zēni – Gaisa spēku izpalīgos. Sekoja kaŗa kalpība vienā vai otrā armijā, dažiem pat abās, vieglāks vai smagāks gūsts, baltie lāči, svešums, cīņa par pārdzīvošanu, iztiku, izglītību, savu vietu pasaulē. Mazākās grupās, kā Rīgā, tā pēckaŗa Vācijā meklējam viens otru. Satikāties. Atcerējāties vecos laikus, vecās tradīcijas.

1989. gadā atvērās robeža. Sākām meklēt adreses, kas ar ko ir noticis. Kāda laba gada laikā visi bija rokā: 18 dzīvi Latvijā, 11 sešās dažādās zemēs ārpus Latvijas, 11 miruši, 4 nezināmi. Atradām iespējas vismaz vienu reizi gadā satīties lielākā lokā. Atsevišķie dzīves stāsti laikmetu krustcelēs likās tik interesanti, ka būtu grēks tos neatstāt saviem bērniem un bērnu bērniem, jā, arī tiem, kas reiz pētīs pagājušos laikus.

Tā nu sākām vākt dzīves stāstus, katram atļaujot par sevi stāstīt, ko un kā viņš vēlas. Respektējām pat katra pareizrakstību. Apzināmies, ka lasītāju ārzemēs kaitinās gaŗumzīmes “nepareizās vietās”, “ch” un “ŗ” trūkums, kamēr lasītājs Latvijā visas šīs lietas uzskatīs par archaisku ķēmošanos. Atzinām, ka abu pareizrakstību lietošana—pēc rakstītāja izvēles—varbūt pat palīdz lasītājam saprast, cik mūsu laikmets ir saraustīts un tai pašā laikā, cik liels ir mūsu klases iecietības un sadraudzības gars.

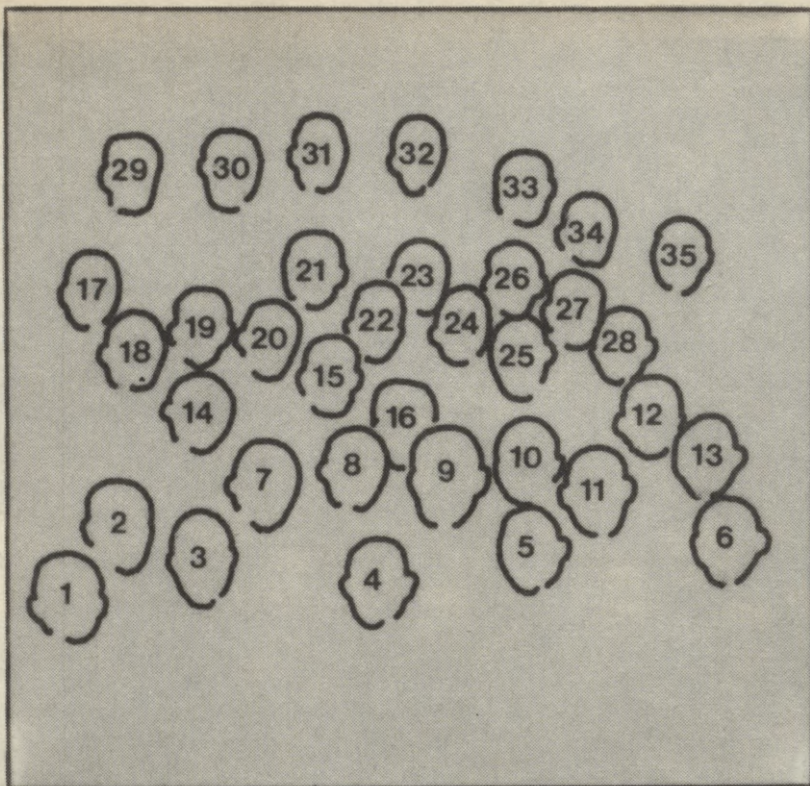
Kāpēc kādam lasītājam 2094. gadā būs vērts šo grāmatu izšķīstīt vai izlasīt? Ne literāru vai zinātnisku iemeslu dēļ. Jācer, ka kāds rakstnieks būs iemūžinājis šī laikmeta sapņus, sāpes un likteņus. Kāds cits būs uzrakstījis rūpīgi izpētītu un izsvērtu vēsturi. Nē, ne tādēļ. Liekas svarīgi atstāt pēdas, pastāstīt pašiem savus stāstus personīgo izjūtu un pārdomu ielogā. Kāds skolas biedrs teica: “Grāmata rakstāma, lai mācītu jauniešiem izturību, lai tie nekad grūtā brīdī nekrīstu panīkā.” Izdevību panīkai mūsu klases zēniem viņu mūžā: vieni piecos valdības režīmos Latvijā, citiem - vairākās zemēs—tiešām pieticis. Pats svarīgākais, gribam atstāt pieminekli pirmklasīgai skolai un lielīkai klasei.

Brunis Rubess

Tādi mēs bijām 1943. gada pavasarī.

1. Arnolds Grasis 2. Kārlis Pogulis 3. Juris Sinka 4. Harijs Lamze
 5. Eižens Skurupijs 6. Andrejs Kapcilovičs 7. Gunārs Cīrulis 8. Georgs
 Korņilovs 9. Jānis Alksnis 10. Kārlis Neilands 11. Brunis Rubess
 12. Gustavs Kalniņš 13. Gunārs Matisons 14. Uldis Viļums 15. Jānis
 Stankevičs 16. Jānis Ramāns 17. Gunārs Baķis 18. Juris Āboliņš
 19. Gunārs Šteinbergs 20. Ronalds Kaņeps 21. Marģers Lākins
 22. Valts Loža 23. Ādolfs Šics 24. Gunārs Ģermanis 25. Līgonis
 Zihmanis 26. Valentīns Ozols 27. Laimonis Grosbergs 28. Gunārs
 Freimanis 29. Jānis Ērglis 30. Jānis Saulītis 31. Tāivaldis Dannebergs
 32. Indulis Valdmanis 33. Valdis Vanags 34. Juris Lapkašs
 35. Oļģerts Mataitis.

“Bastotāji”: Ansis Blūmentāls, Gunārs Grauds, Viktors Kalniņš, Harijs
 Krauze, Zigfrīds Kristjansons, Jānis Muskats, Gunārs Ozoliņš, Kārlis
 Puriņš, Raimonds Kristovskis, Leonids Zīverts.

levads.

Klausoties sirmgalvju sarunās par skolas laika ēverģēlībām, parasti dzirdu: Mana skola... Mans skolotājs..." Mūsu "b" klases puikas saka: "Mūsu klase... Mūsu skolotājs..." Lai cik dažādi mēs klasē bijām, tomēr starp mums bija vienotība. Arī orķestrī spēlēja dažādi instrumenti un katram priekšā ir savas notis, tomēr diriģenta roka no šīs it kā juceklīgās sabiedrības spēj izvilināt mūziku. Tādējā jāpateicas mūsu klases diriģentam Jānim Alksnim par prasmi mūs saturēt vienā kopībā. Mēs bijām ļoti dažādi, ar dažādām interesēm, grupējāmies pēc fiziskām, garīgām spējām un citām pazīmēm. Starp grupējumiem nebija stingru robežu. Piem. Tālvāldis Dannebergs bija tipisks sportists, bet labi mācījās; Indulis Valdmanis bija mākslinieks, bet mīlēja sportu; Jānis Ērglis bija starp sportistiem, bet mīlēja mūziku un literatūru, bet Puriņu Kārlis bija ar vienu kāju iekšā visās jomās. Pats galvenais, ka mūsu klasē nebija Jaunuma un naida. Ne pret kādu zēnu atsevišķi, ne starp grupējumiem.

Viens no vienotības iemesliem varēja būt arī tas, ka bijām kara laika klase. Karš, manuprāt, ir milzu enerģijas sakopojuma izlādēšanās veids – tāpat kā pērkona negaiss vai vulkāna izvirdums. Tam ir graužoša, iznīcinoša iedarbība, bet ir arī vēl cita īpašība – apvienojoša. Kara laikā cilvēki pārtrauc ģimenes ķildas, partiju strīdus un kopīgi stājas aizstāvēt savu tautu, valsti. Mēs bijām līdzīgi Remarka klasei "Rietumu frontē ...", jo sapratām, ka kara gaitas mums neies secen. Tiešām 1944. g. vasaras beigās gandrīz visi mūsu klases zēni uzvilka armijas formas tērpus. Mūs apvienoja šo lielo notikumu līdzdalības priekšnojautā. Tas bija dzīvības un nāves jautājums, kura priekšā sīkās ķildas izgaist kā dūmi.

Arī šī grāmata ir pierādījums mūsu klases vienotībai. Ir rakstīts par skolām, bet tāda grāmata par vienu klasi, kuru rakstījuši visi kopā, top pirmo reizi.

Kā mēs līdz tam nonācām ?

Karš mūsu klasi izkaisīja pa visu pasauli. Tomēr mēs atkal sākām vākties kopā. Kā burvju pūķis, ko sacērt gabalos, bet gabali atkal saaug. Ārzemēs tas bija vieglāk, jo caur dažādām latviešu organizācijām puikas atrada viens otru. Tur arī Viktoram Kalniņam radās doma vākt mūsu klases zēnu adreses un citas ziņas, bet Rubesu Brunis ar savu enerģiju un organizatora spējām to īstenoja. Latvijā tā lieta bija daudz grūtāka, jo bija bīstami veidot kādas grupas vai sanāksmes. Atkal Jānis Alksnis bija tas, kurš sāka vākt kopā savus audzēkņus. 1974.g. notika 1. ģimnāzijas salidojums. Alksņa kundze bija saņēmusi no Bruņa vēstuli un šo to pastāstīja, bet skolotājs Alksnis ielūdza savus zēnus uz dzimšanas dienu 1975. gada 6. jūnijā. Ļaunais liktenis 1975. gada 26. februārī mūsu klases audzinātāju aizsauca viņšaulē. Tomēr 1975. gada 6. jūnijā J. Alksņa klases audzēkņi un citi viņa draugi devās uz Meža kapiem godināt viņu dzimšanas dienā. Tur salasījās vēl vairāk cilvēku nekā viņa bērēs, un tas bija viņa pedagoga talanta novērtējums un mīlestība pret cilvēku Jāni Alksni. Pēc tam kļuva par tradīciju apciemot savu skolotāju viņa dzimšanas dienā katru gadu 6. mēneša 6. datumā plkst. 6

vakarā. Mēs to nosaucām par 666, lai labāk atcerētos un nevajadzētu iepriekš sazināties.

Grašu Arnolds dabūja no Alkšņa kundzes Bruņa Rubesa adresi. Sākās sarakste un klases biedru apzināšana Latvijā. Šinī darbā no Latvijas puses aktīvi piedalījās Jānis Ramāns, Juris Āboliņš, Jānis Saulītis, Gustavs Kalniņš. Viņi sāka organizēt arī pirmos salidojumus. 1976. gada 10. jūlijā kopā ar citiem 1. ģimnāzijas zēniem notika salidojums pie Alauksta ezera. Tomēr tas nebija īstais salidojumu laiks, un arī zēni bija no dažādām klasēm. Istie mūsu klases salidojumi sākās tikai 90. gados, kad tika apzināti gandrīz visi mūsu klases zēni un radās kontakti ar ārzemju puikām. Salidojumu organizēšanā bez jau iepriekš minētajiem sāka piedalīties arī Indulis Valdmanis un Kārlis Puriņš. Finansiāli palīdzēja Brunis Rubess. Klases zēni Latvijā saņēma savu ārzemju draugu dāvanas uz Ziemassvētkiem un Lieldienām (no Bruņa Rubesa, Jāņa Stankeviča, Eižena Skurupija, Viktora Kalniņa un Jura Sinkas), kuras mūs ļoti iepriecināja. Salidojumos sāka piedalīties arī mūsu klases ārzemju draugi. 1993. g. Langstiņos piepulcējās arī "ārzemnieki" – Rubess, Stankevičs, Gunārs Grauds. Tas bija brīnišķīgi – atkal satikties ar saviem klases biedriem. Gandrīz visas sarunas sākās: "Vai atceries..." Un mēs patiesi mīlējām viens otru..

Par klases grāmatu jāsaka atsevišķi. Šeit vislielākie nopelni ir Brunim. Viņam ir tādas "caursišanas" spējas, kurām grūti pretoties. Mēs ar Lākinu domājām: nu, kam tas ir vajadzīgs, kas nu to lasīs. Kad sāku iedzīlināties šinī lietā, sapratu, ka tas vispirms ir vajadzīgs mums pašiem. Kas tad mums, večiem, ir atlicis – tikai nostalgiskas atmiņas par bērnību un skolu. Tas bija mūsu dzīves skaistākais laiks, un, šo grāmatu veidojot mēs atkal bijām īsās bikšēlēs, skolā un visi kopā. Tie, kas lasīs šo grāmatu, varbūt atcerēsies savas bērnības un jaunības skaisto laiku, sajūtīs kādu kopības auru, tādu brīnišķīgu vecu zēnu draudzību.

Jānis Ērglis.

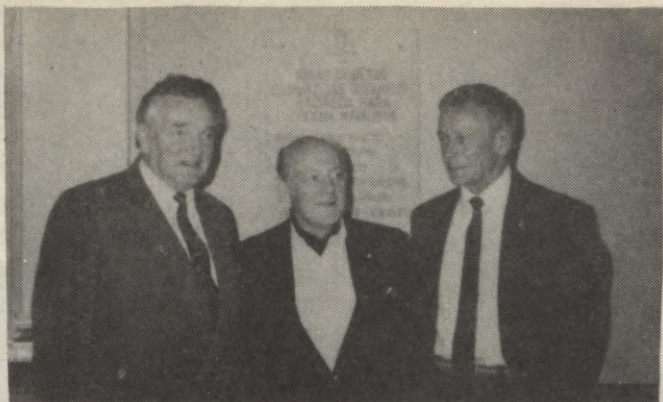

Tādi mēs esam 1989. gadā 1. saietā.

2. saiets 1991. gada jūlijā.

← saiets / saietos 1989. gada jūlijā / 1991. gada jūlijā / 1991. gada jūlijā / 1991. gada jūlijā

1. ģimnazijas aulā pie bijušo skolnieku, LKO
kavalieru piemiņas plāksnes.
J.Āboliņš, J.Stankevičs, V.Loža.

3. saiets Langstiņos 1992. gada augustā

Tikšanās ar Gunāru Graudu 1993.gada februārī.

4. saiets Langstiņos 1993.gada jūlijā

Jānis Alksnis

Te Jāņu kroni simboliski var uzskatīt par uzvarētāju vainagu. Ar savu labsirdību, cilvēkmīlestību un dauniešu dvēseles izpratni Jānis Alksnis uzvarēja mūsu klasi. Mums viņš bija tuvs cilvēks, un arī pēc skolas beigšanas gājām pie viņa sirdi izkratīt" un pēc padoma. Tā ir reta parādība, norāda uz liela pedagoga talantu un cilvēcību.

Skolotāji

Klases audzinātājs Jānis Alksnis

Madonas aprīnķis mūsu 1. ģimnāzijai ir devis vairākus skolotājus: Kārli Rinkužu, mūsu pirmo klases audzinātāju Jāni Āboliņu un mūsu klases galveno personu, kura uz mūžu ir palikusi mūsu sirdīs un prātos, – mūsu klases audzinātāju Jāni Alksni

Tas notika trakajā 1905. gadā. Pašā ziedu laikā – 6. jūnijā – Alksņu ģimenei Praulienā atskrēja puika Jānītis. Bērniņa viņu nelutināja, un, kā lielākā daļa lauku bērnu, arī viņš nevarēja izvairīties no ganāmā pulka komandiera amata. Domāju, ka prasme apieties ar lopiņiem vēlāk viņam palīdzēja mūsu klases audzināšanas darbā. Prauliena ir ne tikai skaists apvidus, bet arī tā vieta, kur ceļi no Vidzemes augstienes grantskalniem nolaižas un iztaisnojas mālainajā Lubānas līdzenumā. Ļoti iespējams, ka šīs dabas dažādības ietekmēja ganuzēnu kļūt par ģeogrāfu. Tikko bija sācies Pirmais pasaules karš, kad Alksņi savu Jānīti aizveda uz Praulienas pagastskolu. Skolas gaitas turpinās Madonas vidusskolā, bet 1925.g. jau staltais Jānis Alksnis beidz skaistās Cesvaines vidusskolas pedagoģisko klasi. Savas skolmeistara gaitas Alksnis sāk Ukru pagastskolā, bet no 1927.-1944.g. Rīgā. Blakus skolotāja darbam viņš sāk studijas LVU Matemātikas un dabas zinību fakultātē. 1938.g. Jānis Alksnis jau ir piltiesīgs ģeogrāfs. Nepavisam nav viegli kļūt no kalpa zēna par ģeogrāfu. Tas liecina par cilvēka darba spējām, talantu, mērķtiecību, raksturu.

Jaunais ģeogrāfs apprecēja operāciju māsu Emīliju. Viņu meitai Maijai ir Tautas daiļamata meistares tituls ādas plastikā un grāmatu mākslinieciskajā aparē. Dēls Jānis ir bērnu ārsts.

Iepriekš minētais pieder pie ģeogrāfa un pedagoga Jāņa Alksņa dzīves gaišākajiem brīžiem. Viņa dzīves grūtais posms sākās no tā brīža, kad daudzsološā ģeogrāfa audzināšanā nodeva mūsu "b" klasi. Esmu pārliecināts, ka ģeogrāfam Alksnim būtu vieglāk tikt galā ar "Ņam-ņam" cilts mežoniem, nekā pedagogam Alksnim ar "b" klases rezgaļiem. Pusaudži ir nežēlīgi un bieži nekrietnību uzskata par jautru joku. Kaut vai tāds "joks", kad skolotājs ienāk gandrīz tukšā klasē. Puikas nobastājuši uz Jūrmalu. Sit bumbu, jūtas jautri. Sūta skolotājam telegramu: "Svecināts, audzinātāj! Atrodamies apcietinājumā. Nožēlojam, ka Jūs neatrodaties mūsu vidū. Mēs, visi cietušie." Jocīgi, vai ne!

Bet kāds izskatās pedagogs Alksnis citu skolotāju vidū? Ko viņš var teikt direktoram? Ka neprot vadīt klasi un viņam nevar uzticēt audzinātāja darbu? Dabīgi, ka pusaudzis tik tālu aizdomāties nevar.

Arī pēc kara skolotājs Alksnis turpināja darboties ģeogrāfa un pedagoga jomā. 1944.g. LVU nodibināja Ģeogrāfijas fakultāti. Jānis Alksnis kļuva par pasniedzēju, vadot ārvalstu un Ekonomiskās ģeogrāfijas katedru. Viņš gatavoja studentus ģeogrāfijas skolotāja amatam, bet ekonomikas fakultātē mācīja ekonomisko ģeogrāfiju. Gan rūpniecības, gan lauksaimniecības uzņēmumos var sastapt cilvēkus, kuri mācījušies

pie Jāņa Alkšņa ekonomisko ģeogrāfiju. Viņš arī piedalījies "Latvijas mazās enciklopēdijas" veidošanā, palīdzējis uzrakstīt grāmatu "Pasaules zemes un tautas", monogrāfiju "LPSR ģeogrāfija", lasījis lekcijas skolotāju kvalifikācijas celšanas kursos, aktīvi darbojies Zinību biedrībā.

Tikai tagad mēs tā pa īstam varam novērtēt savu skolotāju— viņa labsirdību, jauniešu dvēseles izpratni un viņa rūpes par saviem puisiem.

Mums bija dažāda attieksme pret saviem skolotājiem: dažus neieredzējām, citus cienījām, citus pacietām, bet dažus pat nicinājām. Jāni Alksni mēs, pašiem nezinot, mīlējām. Viņa labestības dēļ un tamdēļ, ka viņš ar mums apgājās kā ar līdzīgiem. To mēs saprotam tikai tagad. Man vēl aizvien ir sirdsapziņas pārmetumi, ka reizēm esmu slikti izturējies pret diviem cilvēkiem— savu māti un skolotāju Jāni Alksni.

Tas, ka mēs tagad katru gadu apmeklējam sava audzinātāja atdusas vietu, ir tā jaunībā neapjaustā mīlestība un daļēji grēku nožēlošana. Viņš ir tas, kas atkal apvieno mūsu klasi pēc tik daudz gadiem, un mēs, sirmi veči, atkal jūtamies kā "b" klases rezgaļi. Jānis Ērglis

Jānis Alksnis vienmēr ir bijis viņš pats, bagāts ar humoru un dziesmām.

Liktenim bija iepaticies mūs savest kopā. Ir bijuši gaiši un tumši brīži. Domājām, ka pasaule ir laba, skaista, bet liktenis bija lēmis citādi. Tā bija nežēlīgi īsa. Mazs atmiņu kamoliņš no mūsu dzīves:

Kad es ar meitiņu biju dzemdību namā, mans vīrs, gribēdams iepriecināt mani, atnesa novārītus cīsiņus, bet katliņu atstājis uz gāzes plīts. Tas, protams, sadega.

Jā, saka, ka dzīvē viss atkārtojas. Tā arī bija. Kad es ar dēlu biju slimnīcā, vajadzēja atkal vārīt cīsiņus un uz uguns atstāt katliņu. Ceļā uz māju atcerējies un skriešus mājup. Vai būs vēl māja, vai būs vēl durvis, ko slēgt? Ieejot dzīvoklī, ieraudzījis sarkanu katliņu uz gāzes plīts. Tā nu katram bērnam pa katliņam sadedzināja.

Jā, gadi, atmiņas, vecums! Mans brālis rakstnieks Jānis Širmanis teica: "Neskumsti kad kļūsti vecs— daudziem tāda privilēģija nav piešķirta".

Tas ir mazliet no tā, kas bijis.

Emīlija Alksne

Šeit Meža kapos dus mūsu audzinātājs.

94-40885

Šarlote Aume.

Kad 1991. gada jūlijā Rīgā viesojās Pauls Herbigers vai, tautas valodā izsakoties, Jānis Stankevičs, notika vēsturisks gadījums kroga "Senā Rīga" pastāvēšanas laikā. Šim krogam tika parādīts gods uzņemt "b" klases rezgaļu kolektīvu. Saietā atceroties skolas izdarības, atcerējāties arī mūsu stingro, bet cienīto angļu valodas skolotāju Šarloti Aumi. Tā kā viņai bija gaidāma jubileja, tad puikas sacerēja šādu dokumentu:

Ļoti cienītā Šarlote Aumes kundze!

Jūsu 44. g. 3b klases zēni sveicina Jūs un vēl Dievpalīgu ikdienas gaitās un daudz saulainu dienu Jums!

Patiesā cieņā! Jūsu zēni:

Dzimtenes sveicieni un labas veselības vēlējumi!
Juris Āboliņš - skolu beidzu 1949.g.

Uz tikšanos brīvā Latvijā.
Z. Kristjansons.

Un galvenais – veselību!
K. Neilands.

Veselību!
Harijs Krauze.

Cien. skolotāja! Paldies par angļu valodas zināšanām. Tās noderēja.
Uldis Viļums.

Paldies par angļu valodas mācīšanu! Labu veselību un ilgu mūžu! Jūsu skolnieks
Arnolds Grasis.

Vēl prātā angļu valodā mācītās dzejas. Lai Jums gaiša dzīve tālumā no dzimtenes.
Jānis Ramāns.
Gustavs Kalniņš.
Gunārs Ozoliņš.

Thanks for your English lessons. I wish you good health and God bless you.
Old Aussy Gunārs Ģērmanis.

Es nebiju starp labākajiem audzēkņiem tai tālajā 1939.-1943.g. Tomēr angļu valodu es labprāt mācījos. Tur liels nopelns Jums. Man sevišķi patika Jūsu stāstījumi par Angliju. Iespējams, ka tas bija stimulē. Lai Jums veselība, un domās pieminiet

Latviju.
Indulis Valdmanis.

Vēlu Jums labu veselību un gaišus sapņus par dzimteni.
Georgs Korņilovs.

Paldies, mīļo skolotāj! Tas, ko es protu angļiski, viss ir nācis no Jums. Lai Dievs
Jums par to dod veselību!

Jānis Ērglis.

Labu veselību ! Paldies par Jūsu izturību cīņā par angļu valodu klasē.

Jānis Muskats.

Man vienmēr palicis atmiņā Jūsu saulainais smaids, mīļā Šarlote.

Puriņu Kārlis.

Izmantojot izdevību, sirsnīgs sveiciens skolotājai un tuvai kaimiņienei Margrietas ielā
no kaimiņiem Kuldīgas ielā 51 - skolniekiem 1. ģimnāzijā Ramānu Jāņa un Andreja
(pēdējais gan no Bernsona klases), t.i., Zasuļauka un 1. ģimnāzijas zēniem! Lai
dzīvo angļu valodas mācības!

Andrejs Ramāns.

Vislabākie novēlējumi no bijušā 1. ģimnāzijas inspektora Jūlija Ložes radniekiem
Latvijā un viņa meitas Ilgas ASV. Visu labu vēlot !

Valts Lože.

Visu gaišu!

Jānis Saulītis

Jānis Stankevičs.

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

94-10.885

Otto Vāvere

Pret vingrošanu attieksme klasē bija dažāda. Klase dalījās divās daļās - sportistos un intelektuāļos. Mūsu kumeļu gados fiziski spēcīgajiem puīšiem bija prasība fiziski izlādēties, un tie uz vingrošanu gāja ar prieku. Intelektuāļi toties uzskatīja, ka cilvēks ir radības kronis smadzeņu dēļ un visādas bumbu spēles, fiziskas nodarības ir atavisms. Teiksim, futbola spēle ir tas pats senais kariņš starp divām ciltīm, tikai bez asins izliešanas.

Vingrošanas skolotāji mūsu klasē bijuši divi. Pirmais bija Bernsons. Viņu mēs neņēmām nopietni, un arī viņš necentās nodarboties ar vingrošanu - iedeva bumbas, un dariet, ko gribat.

Pavisam cita lieta bija Otto Vāvere. Viņš centās puikām kaut ko iemācīt, padarīt mūs spēcīgākus, veiklākus, un mēs patiešām sākām vingrot. Viņš pat mēģināja mūs iemācīt apmest salto. Tas gan padevās tikai Ozoliņu Gunāram un Saulišu Jankam.

Skolotājs Vāvere bija Latvijā pazīstams vingrotājs un sporta darbinieks. Viņš ir dzimis 1908.g. Augšzemē- Saukas pagastā. Ieguvis tehnisko izglītību, bet visu savu dzīvi veltījis sportam- vingrošanai. Visa Vāveres ģimene ir sportiska. Sievai Vijai ir Fizikultūras institūta pirmā izlaiduma diploms, bet dēls Inārs un meita Pārsla ir fizikultūras speciālisti.

Vācu laikā Vāvere vadīja rīta vingrošanu radiofonā. Par to viņš nonāca filtrācijas nometnē Ļeņingadā. Pēc atgriešanās strādāja par vingrošanas treneri, tad- Fizikultūras institūtā par vingrošanas katedras vadītāju. 1950.g. Vāverem atkal jādodas uz austrumiem. Latvijā atgriezās pēc Staļina nāves. Viņš atkal strādāja par vingrošanas treneri, nodibināja specializēto Rīgas bērnu vingrošanas sporta skolu un kļuva par tās direktoru. Tur nostrādāja līdz aiziešanai pensijā. Būdams pensionārs, strādāja sporta sabiedriskajā darbā, organizēja starptautiskas vingrošanas sacensības, bija sporta vingrošanas tiesnesis.

Mums, skolniekiem, Otto Vāvere bija autoritāte, jo viņš bija īsts sportists ar pedagoga talantu. Mēs netikām dresēti, kā to darīja viens otrs vingrošanas skolotājs. Mēs bijām it kā skolotāja jaunākie biedri, ar kuriem viņš dalās savās zināšanās un pieredzē. Viņš no visas sirds priecājās, ja kādam kaut kas labi izdevās. Tāpat Vāvere nesmādēja kopā ar zēniem uzspēlēt futbolu. Vāverem bija brīnišķīga īpašība- viņš prata smaidīt ar acīm. Vingrošanas stundās viņš drīzāk bija tāds kā labsirdīgs zēnu bara vadonis, nekā skolmeistars. Tamdēļ Otto Vāvere puikām bija "savējais", un tāds viņš ir palicis mūsu atmiņā.
Jānis Ērglis.

Otto Vāvere. Skolotāja uzvārds pilnībā atbilda viņa spējām. Kad viņš puikām rādīja kā pa virvi uzrāpties līdz griestiem, likās, ka tiešām pa virvi skrien vāvere. Puikas viņu mīlēja, un viņš mums atbildēja ar to pašu. Ļoti jauks un simpatisks cilvēks.

Juris Āboliņš

Manas dzīves aiztecējušie ūdeņi.

Piedzimu 1927. g. 6. decembrī – ar sarežģījumiem. Pēc dzemdībām ar asins saindēšanos nomira mana māte. Ievērojot pasaulē pieņemtos kanonus šādiem gadījumiem, man vajadzētu saukties – Juris Amalia Āboliņš.

Uzskatu sevi arī par Dubultāboliņu, jo tēvs apprecējies ar māti, kuras meitas uzvārds arī bijis Āboliņa. Šajā sakarībā par ekslibri esmu izvēlējis klases biedra Viktora Kalniņa zīmēto četrlapaino āboliņa lapu. Abi mani vecāki nākuši no Madonas novada.

No 3 gadu vecuma kopā ar tēvu un audžu māti dzīvoju Ogrē. Mācīties sāku 1934. gadā Ogres pilsētas sešgadīgās pamatskolas sagatavošanas klasē. Pamatskolas gados biju arī 139. skautu vienības mazskautu pulciņā, kur “uzdienēju” līdz Eglu saimes pirmnieka pienākumiem. Tolaik vidusskolas Ogres pilsētā nebija. Pēc 4. klases beigšanas 1939. gadā nokārtoju iestājpārbaudījumus un kopā ar otru ogrēnieti, Tālvaldi Apsalonu, iestājos Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas sagatavošanas klasē.

–2– Apliecība № 9656 <i>Āboliņš Juris</i> (Uzvārds un vārds) dzim. 1927. g. 6. decembrī, ir <i>Ogriņi pilsētā Rīgas pilsētā</i> (Mācības iestādes nosaukums) 7⁶ kl. audzēkņi Izdota 1939. g. 23. septembrī Dertga līdz 1940. g. 16. janvārim Skolas priekšnieks: <i>Kalniņš</i> Darbvedis vai klases pārzinis: <i>Āboliņš</i> 1. reizi pagarināta līdz 1940. g. 15. maijam (iesk.) Māc. iestādes zīmogvieta pagarinājumam Darbvedis vai klases pārzinis: <i>Āboliņš</i>	1939/1940 –3– Absolventa apliecība 2. reizi pagarināta līdz 1940. g. 30. septembrī (iesk.) Māc. iestādes zīmogvieta pagarinājumam

Tādas bija mūsu skolnieku pases. Lai tiktu ķinīti uz burlaku filmām, kasijām laukā dzimšanas gadu un “taisijām sevi vecākus.

Tā ir tā brīnišķo atmiņu klase, ar kuras daudzajiem skolas biedriem esmu kontaktā arī šobrīd, neskatoties, kur katru liktenis aizvedis. Skolas gaitas turpinājās līdz 1944. gadam, kad kara darbības rezultātā 4. augustā mani iesauca gaisa spēku izpalīgos – sākumā pie starmešiem un pēcāk pie 8,8 cm zenītlieggabaliem. Tādējādi iznāca karot "nepareizajā" pusē līdz kapitulācijas dienai Kurzemes cietoksnī. Sekoja kara gūstekņu nometne Vorkutā, kur strādāju akmeņogļu šahtās.

Atgriezies laimīgi mājās, 1947. gadā tieši ar bijušā klases audzinātāja Jāņa Alkšņa atbalstu atsāku mācības mūsu mīļotajā vidusskolā Ar trīs gadu pārtraukumu un nosebošanos 1949. gadā vidusskolu beidzu un ar "traipaino" biogrāfiju iestājos Latvijas Lauksaimniecības Akadēmijas (LLA) Hidromeliorācijas fakultātē. Studijas beidzu 1954. gadā kā inženieris hidrotehniķis un pat šobrīd atceros savas matrikulas Nr. 3936.

Visus vairāk nekā 30 radošā darba gadus esmu apzinīgi nostrādājis savā specialitātē lauksaimniecībā. Sākumā par galveno inženieri Gaujas meliorācijas sistēmu pārvaldē (MSP), tad par projektēšanas grupas vadītāju Daugavas MSP un no 1958. līdz 1989. gadam Bauskā par Lielupes meliorācijas pārvaldes priekšnieku. Darba uzdevumi: meliorācijas sistēmu ekspluatācija un ūdenssaimniecības dienests iepriekš minētajās organizācijās atbilstoši upju baseiniem. Tā kā darbs bija saistīts ar nosusināšanu jeb ūdens "nolaišanu", laistīšanu, noteces regulēšanu u. tml., tad savu atmiņu stāsta virsrakstā minu aiztecējušos ūdeņus. Ne velti melioratoru iecienīts tosts: "Lai dzīvo Qmax!", t.i., maksimālā caurtece. Saprotiet nu paši, kā gribat!

1955. gadā apprecējos ar oģrēnieti, Rīgas 3. vidusskolu un LLA Agronomijas fakultāti beigušo Valdu Zaueri. Kopdzīvē dzimuši divi bērni : meita Līga ('66) un dēls Egils ('71), šobrīd vēl abi neprecējušies.

Mana ģimene 1991. gadā.

Mani vaļasprieki : ceļojumi, sports un tā statistika, alus etiķešu kolekcionēšana u. c.

Ar pilnu atdevi esmu iekļāvies latviešu trešās atmodas norisēs. Demokrātiskajās vēlēšanās esmu ievēlēts par Bauskas pilsētas deputātu. Esmu Latvijas tautas frontes (LTF) Bauskas rajona domes loceklis. Kopš 1989. gada esmu pensionārs, bet tomēr vēl piestrādāju par dārzkopības kooperatīva vadītāju.

Ar patiesu prieku lepojos par mūsu klases saliedētību. Par tiem, kas raksta memuārus. Par tiem, kas vēl esam palikuši dzīvi! Gribētos teikt – mēs esam tie, kas sauli sirdī glabā! Šos vārdus ir teicis viens revolucionārais dzejnieks, kam ciešs sakars ar mūsu skolu.

Mana dzīves stāsta pārdomās un nobeigumā lieti iederētos Laimoņa Vāczemnieka dzejolis, kas saistāms ar manu "diplomētā grāvrača" profesiju.

Eju es un eju, eju neapnicis –
Redziet nu, cik tālu tomēr esmu ticis!
Eju es pa kreisi, skatos – velns parāvis –
Eju es pa labi – atkal priekšā grāvis.
Pats pie sevis brīnos, izberzējis acis,
Kas gar ceļa malām tādas bedres racis?
Skaljie sila putni nerimst līksmi klaigāt,
Cilvēks beidzot māsās cilvēcīgi staigāt.
Atpakaļ vēl raugos, kalna galā stājis, –
Vai pa grāvi vien es visu laiku gājis?

Kara laikā no skolas Raiņa bulvārī bijām pārvietoti uz Lazaretes ielu. Mācījāties pēcpusdienas maiņā. Algebru un ģeometriju mācīja skolotājs Jānis Tomsons. Viņam bija melna piezīmju grāmatiņa, kurā šifrēti bija novērtētas visas skolēnu atbildes un aktivitātes klasē.

Reiz bija iepriekš paziņots, ka būs klases darbs vienā no Tomsona priekšmetiem. Mūsu klases "pirotehniķi" starpbrīdī pirms klases darba stundas elektropatronās zem spuldzēm ievietoja samitrinātus dzēšlapu gabaliņus. Sākās paredzētā stunda. Klasē ienāca skolotājs Tomsons un elektrības gaismā pārdalīja tāfeli divās daļās, un sāka rakstīt uz tāfeles I un II grupas uzdevumus. Pa to laiku dzēšlapas spuldžu ietvaros sāka izkalst, un likās, ka kāds ar reostata palīdzību pakāpeniski samazina gaismu spuldzēs, līdz tās pilnīgi nodzisa. Tika skraidīts, meklēts, pārbaudīti drošinātāji, kuri, protams, bija kārtībā, bet klasē gaismas nebija... Un tā viens klases darbs tika atlikts uz citu reizi.

P.S. Augšminētais blēņu stāsts saistāms ar faktu, ka tā pasaulīte nemaz nav tik liela. Proti, mūsu klases biedra Arnolda Graša meita Ilze apprecējusies ar skolotāja Tomsona mazdēlu Gunti Zakenfeldu.

Par dubultkvartetu klasē.

Mācoties 3b klasē, tapa vīru dubultkvartets. To apliecina arī manā rīcībā esošā tā laika fotogrāfija, kura diemžēl nav tik kvalitatīva, lai pavairotu. Fotogrāfijā redzams, ka "maestro" Rubesa virsvadībā skanīgāko balsu īpašnieki bijuši (alfabētiskā kārtībā) : Āboliņš, Ērglis, Ģērmanis, Kapcilovičs, Kristovskis, Lože, Stankevičs un Vanags. Fotogrāfijas otrā pusē uzraksts, ka pirmā uzstāšanās dubultkvartetam bijusi 1943. gada 18. novembrī.

Vēlākā tikšanās ar audzinātāju Jāni Alksni.

Atercos, ka septiņdesmito gadu sākumā tikos ar mūsu klases audzinātāju Jāni Alksni Madonas rajona Praulienas ciema Vistiņlejas kapos kapusvētku laikā. Noskaidrojās, ka šajos kapos apm. metrus piecdesmit no manas mātes un krustmātes atdusas vietas atrodas arī audzinātāja tēva Jēkaba Alkšņa kapa kopīņa lielu dzīvības koku paēnā. Vēlākos gados pa retam tur esmu sastapis arī skolotāja Alkšņa ģimenes locekļus.

Par sporta dzīvi klasē.

Mūsu klase bija ļoti sportiska. Pateicoties sporta aktīvistiem Baķim (futbols, bokss, basketbols), Dannebergam (basketbols, vieglatlētika) un Saulītim (basketbols), regulāri ik gadus Mežaparkā un citur dažādās sporta spēlēs sacentās klases alfabēta sākuma komanda ar tā beigu komandu. Tas atspoguļojas arī žurnāla "Asja" izdevumos. Uzvaras lauri vairāk tika Saulīša vadītajai alfabēta beigu komandai.

Atmiņas par pēdējo tikšanos ar klases biedru Andreju Kapciloviču.

Kurzemes cietoksnī, dienot kopā ar Hariju Krauzi gaisa spēku izpalīgos, 1944. gada nogalē Ventspilī, apmeklējot pirti, ievērojām, ka vācu žandarmi ievēd Andreju Kapciloviču. Arī viņš bija gaisa spēku izpalīgu formā, bet bez zīmotnēm. Mums atļāva ar viņu parunāties. Noskaidrojās, ka Andrejs aizrūets mēģinājumā pāriet frontes līniju Tukuma apkārtnē. Bezcerīgā situācijā izpalīdzējām Andrejam ar maizes klaipiņu-iespējams, ka tik tiešām tā ir mūsu pēdējā tikšanās reize.

Smalkmaizītes

No sendienām labā atmiņā skolas starpbrīžos ēstās "strīpainās" smalkmaizītes! Līdzīgi – skolas vingrotavā skatītās filmas angļu valodā "Džeks flotē" un "Džeks aviācijā". Zeņis, zeņis, kas teica: Jēpis nāk? – Tas jau ir ķīmiķis, sag. klases audzinātājs Jānis Āboliņš.

Par sagatavošanas klases biedru Tālivaldi Apsalonu.

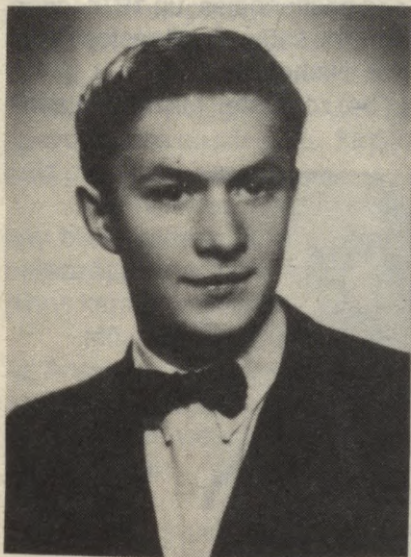
Ar Tālivaldi esam klases biedri kopš 1935. gada, jau no Ogres pamatskolas laikiem. Tai laikā Ogrē vidusskolas nebija, tādēļ 1939. gadā abi iestājāmies R.p.1.g. sagatavošanas klasē. Bija jākārto iestājekārtības darbi latviešu valodā rakstos un matemātikā. Diktātu latviešu valodā lasīja skolotājs Rinkužs – liela auguma vīrs pelēkā vadmalas uzvalkā ar piebaldzēna izrunu. Diemžēl Tālivaldi Apsalonu ar vecākiem 1941. gada 14. jūnijā izsūtīja. Bezgala priecīgs bija atkalredzēšanās brīdis pēc vairākiem desmitiem gadu. Tālivaldis dzimtenē atgriezies 1956. gadā, beidzis RTU, precējies, ģimenē meita (precējusies) un dēls. Ilgus gadus nostrādājis rūpnīcā "Aerosols". Pensionējies, dzīvo Rīgā Ziepniekkalnā, Ilmajas ielā 10-45 un dzimšanas diena viņam ir 16. augustā. Tālivaldis turas pie samērā labas veselības un bija mūsu vidū 1991.g., tikšanās reizē ar Jāni Stankeviču.

Gunārs Baķis

(1926.-1974.)

Viens no labākajiem draugiem man bija Gunārs. Mēs bijām ļoti atšķirīgi. Pareizi ir, ka pretējie poli pievelkas. Viņš bija no labi situētas ģimenes. Tēvs bija labi atalgots veterinārārsts, arī izcils biškopis. Māte cēlusies no aristokrātiskas krievu ģimenes, labi asimilējusies latviešu inteliģencē, gramatiski pareizi runāja latviski. Ļoti sirsnīga un labvēlīga pret visiem un arī pret mani. Viņu mājā bija biežs viesis. Palīdzēju Gunāram orientēties algebrā un ģeometrijā. Manas mājskolotāja dotības sevišķi augsti nekotējās, un Gunāra sekmes minētajos priekšmetos nebija spīdošas. Toties viņam bija labs "runājamais". Atbildot uzdoto, ar acīm "iztaustīja" visu klasi, cerot, ka kāds pateiks priekšā kaut vai pusvārdu. Ar sadzirdētām frāzēm viņam pietika, lai sāktu "liet". Nereti galīgas aplamības. Tomēr savs zināšanu graudiņš vienmēr bija. Nesekmīgs neskaitījās. Atceros, kā reiz matemātikas kontrol darbā viņam "palīdzēju". Ātri izrēķinājis, paspēju uzrakstīt "špikeri". Pa cejam to nodevu Gunāram (sēdēja pirmajā solā). Viņš bez kautrēšanās, neslēpdamies noliek špikeri sev priekšā un "rēķina". Jēpis, protams, nevarēja neredzēt šo nodarbību un sekas zināmas – divnieks nopelnīts. Sekojošā izmeklēšanā un pratināšanā mēs abi noliedzām manu līdzdalību "noziedzumā". "Virišķīgi" izturējām un neatzināmies.

Gunāram ļoti patika sports, sevišķi futbols, basketbols, arī bokss. Ievērojamas cienīgus panākumus tomēr neguva.

Gunārs Baķis 1944. gadā.

Labo raksturu Gunārs bija mantojis no savas mātes. Ļoti sirsnīgs, labsirdīgs, pašai ziedīgs, vienmēr smaidīgs, bez ļaunuma un atreibības – tāds viņš ne vien man, bet arī visiem citiem klases biedriem ir atmiņā. Ja sportojot kādreiz gadījās netīši nodarīt sāpes pretiniekam, tad Gunārs jutās ļoti nelaimīgs.

Neaizmirstama bija 1942. gada vasara. Gunāra tēva īpašumā, Jaunpils "Sudrabiņos", mēs bijām trijātā – Gunārs, Janka (Saulītis) un es. Par šo vasaru varētu uzrakstīt veselu stāstu, ja tikai "mijā labā sklerozīte" to atļautu. Šādas tādas atmiņas ir palikušas. Gunārs bija kā Jaunpils sporta dzīves centrs, kas pievilka apkārtnes puīšus – sporta cienītājus. Katru vakaru Jaunpils parkā notika neaizmirstami mači un treniņi gan volejbolā, gan dažādās vieglatlētikas disciplīnās. Svētdienās parastie braucieni ar velosipēdiem pa apkārtnes pagastiem dažādās sporta sacensībās.

Vecais Baķa kungs bija ļoti stingrs. Neatceros, ka viņš kādreiz būtu smaidījis. Katrai nedēļai mums tika uzdoti saimnieciskie darbi – fiksēti uz papīra. Nedēļas nogalē par katru punktu bija jāatskaitās, pie tam sīki pārbaudīja darba kvalitāti. Šādai atskaitei bija liela nozīme. Nepararītie darbi ar pārliecinošu melošanu bija jāpierāda par padarītiem. To lieliski veica Gunārs, bet jo sevišķi Janka. Laba atskaite nodrošināja brīvu svētdienu.

Vasara pagāja ar lielākiem un mazākiem notikumiem un nedarbiem. Atkal rudens, skola, ziema, bastošana, kino apmeklēšana, aptumšotā Rīga. Pavasarī pēdējā fotografēšanās pie 1. ģimnāzijas trimdas mītnes (Lazaretas ielā) durvīm. Boļševiki jau tuvojās mūsu daudzcietai zemītei. Es pirmais no klases stājos tēvzemes sargu rindās – leģionā. Pēc pusotra gada man sekoja pārējie klases zēni.

Ar Gunāru atkal tikāmies 1944. gada augustā "Kurzemes cietoksni". Viņš dienēja par veterinārfeldšeri tai pašā artilērijas divizionā, kur es, tikai saimniecības baterijā. Vienreiz abi aizgājām uz "Sudrabiņiem". Neilgu laiku tur bija saimniekojuši neuzvaramie zaldāti (protams krievvalodīgie). Viss bija izdemolēts un izlaupīts.

Pēc kapitulācijas uzturējies Kuldīgā, kur iesvētīts. Turpat spēlējis kādā klubā futbolu. No filtrācijas izdevies izvairīties ar uzvārda maiņu un uzturēšanos psihiatriskajā slimnīcā.

1946. gadā Gunārs absolvēja 1. ģimnāziju un iestājās LVU Juridiskajā fakultātē. Jurista specialitāte viņu neaizrāva, tas nebija viņa aicinājums. Studijas pameta. Isu laiku strādāja par plostnieku. Pēc tam skursteņslauķis līdz savai aiziešanai mūžībā. 1972. gadā cietis avārijā – laužas ribas. Ar to plaušu kaite pastiprinājās, un 1974. gada vasaras beigās Gunāra sirds pārstāja pukstēt. Vēl vasarā viņu satiku Saulkrastos galīgi slimu lēnām tipinām. Viņa dzīvi saīsināja aizraušanās ar alkoholu.

1949. gadā apprecējās. Sieva Benita. Meita Lija ('54) zobārste. Mazbērni Lauris ('85) un Zane ('80). Dzīvo Carnikavā.

G. Baķis un J. Muskats 1947. g. ziemā.

Ansīs Blūmentāls

Par Ansi Blūmentālu manās atmiņās aizķēries gaužām maz, kaut arī kopā mācījāmieš četrus garus gadus. Un atklāti runājot, nav jau arī kam īsti aizķerties, jo Ansis no laika gala bija atturīgs uz kopējām spēlēm vai blēņām. Atceros, ka tikai ar lielām grūtībām izdevās viņu dažkārt pierunāt piedalīties piecu "vīru" spēlē, ko saucām "poņ-poņ" un kas bija populāra mūsu vidū ģimnazijas sagatavošanās klasēs. Arī šajā aizrautīgajā spēlē, kuru gan šodien vairs atceras tikai rets, Ansis bija flegmatisks, lai neteiktu vienaldzīgs. Viņš nepiedalījās bumbu spēlēs (futbols, volejbols, baksetbols, rokas bumba), kas mūsu klasē bija sevišķi populāras. Nebija viņš mūsu vidū izbraukumos zaļumos – uz Meža parku, Strazdumuižu vai Jūrmalu. Tāpat ignorēja mūsu kopējos kino gājienus vai kolektīvās bastošanas. Nē, viņš nebija pret bastošanu, drīzāk esot jau ģimnazijas klasēs, viņš bastošanas smāku bija apguvis visā pilnībā. Manuprāt, mūsu klasē viņam īsta drauga nebija, bet tādi atradās turpat kaimiņu klasēs, un ar tiem radās interešu kopība, arī bastošanā.

3b klasē vairs Ansi skolā nesagaidījām, bet drīz dzirdējām, ka viņš iestājies Latviešu leģionā un devies aizstāvēt dzimteni. Kas viņu, kurš nekādā ziņā neatgādināja varoni, pamudināja spert šo soli, man vēl šodien ir neizprotami. Vai tā tiešām bija tēvzemes mīlestība, konfliktīti ģimenē vai grūtības ar skolu? Kas to vairs pateiks?

Iespējams, ka līdz šai dienai būtu Ansi aizmirsis, ja 1950. gada sākumā netiktu pa divi lāgi izsaukts uz "stūra māju". Es gan nespēju viņu interesējošās ziņās ienest kāds būtiskus papildinājumus, jo pēc skolas gadiem ar Ansi bijām redzejušies divas reizes pa mirkliem tikai lai sasvecinātos. Vienreiz tas bija Rīgas centrā, 1947. gada ziemā, burtiski skrejot uz teātri, un pirms tam, 1945. gada pirmajās dienās Pomerānijā. Toreiz zirgu pajūgā šķērsojot kādu kašubu sādžu, mūsu ratus apturēja Ansis, lai apsveicinātos un pavēstītu, ka pildot dienesta pienākumus šeit, kāda pulka saimniecības daļā pie zirdziņiem.

"Stūra mājas" vīrus interesēja šī mūsu īsā tikšanās un tas, vai Ansim Blūmentālam nav bijusi kāda apbalvojuma zīme vai dienesta pakāpe. Nē, pie viņa formas svārka neredzēju ne apbalvojuma zīmes, nedz arī kādas dienesta pakāpes. Arī tur, jau īsi pirms kara beigām, Ansis bija tikai ierindnieks, bez jebkādam ārējām varoņa pakāpēm.

Mūsu ceļiem vairs dzīvē nekrustojoties, vēlāk kādā 1950. gada nogalē dzirdēju, ka Ansim par dzimtenes mīlestību vai nodevību "piešķirts" septiņu gadu ilgs izsūtījums. Atgriezies Latvijā piecdesmito gadu vidū ar gaužām sbeigtu veselību un miris. Miršanas laiks un kapa vieta pagaidām nav zināmi.

Kārlis Puriņš

Dainas Dannebergas atmiņu stāsts par savu vīru Tāļivaldi Dannebergu.

Ar Tāli satikāties, vēl mācoties vidusskolā. Tā kā Tāļa valoda bija ļoti asprātīga, viņš parasti vadīja 1. vidusskolas sarīkojumu programmu. Protams, 2. vidusskolas, kur mācījās es, meitenēm viņš bija populāra persona. Iepazināties 1948. g. pavasarī Mākslas Akadēmijas karnevālā un no šī brīža kļuvām nešķirami līdz viņa nāves stundai 1958. g. rudenī.

T. Dannebergs ar sievu Dainu 1950. gadā.

Kāda bija mūsu kopdzīve? Par sava mūža lielāko kļūdu Tālis uzskatīja atteikumu kopā ar draugu Gunāru Graudu Polijā pārbēgt uz ASV ieņemto zonu. Krievu armija viņu saņēma gūstā un kopā ar citiem gūstekņiem veda uz Krieviju ešelona, no kura viņš kopā ar kara biedru izbēga pie Veļikije Lukiem. Slapstīdamies viņi pārnāca dzimtenē.

Lai noslēptu savu piederību pie leģiona, Tālis par savu dzimšanas gadu uzrādīja 1929. gadu.

Rīgā viņa ģimenes vairs nebija, izņemot ar tuberkulozi slimo aukli, kas no ģen. Danneberga dzīvokļa bija pārvietota pagriba dzīvoklī. Aukle aizbrauca pie radiem laukos veseloties, bet Tāli kā audžudēlu pieņēma skolotājas Milda un Līna Oškalnes, pie kurām viņa vecāki bija īrējuši vasarnīcu Mellužos. Tāja vecāku vietu man aizstāja Tāja tantes.

Tā kā Tālim vidusskolā bija panākumi sportā, sevišķi diska mešanā, tāpat arī mācībās, viņu labprāt uzņēma LVU Arhitektūras fakultātē.

Lūk, tad arī sākās Tāja spīdzināšana – universitātes rektoram b. Jurgenam šādas izcelsmes students bija nevēlams. Viņš katru mēnesi izsauca Tāli uz pārrunām par vecākiem un to likteņiem, kurus arī Tālis pats nezināja.

Mācoties 3. kursā, tika organizēta "biedru tiesa", kas nolēma Tālivaldi Dannebergu izslēgt no fakultātes. Dekāns Mālmeistars ieteica Tālim no LVU izstāties, lai nesabojātu dokumentus, ko arī 1951. gada ziemā izdarījām, jo arī es mācījos Arhitektūras fakultātes 2. kursā.

Tāja veselība bija cietusi, viņš slimoja ar tuberkulozi, bet ārstēties viņam neatļāva mokošie apstākļi fakultātē, kuru vietējie varasvīri centās likvidēt kā "buržuāzijas perēkli". Studenti tam aktīvi pretojās, arī Tālis.

1954. g. iestājāmie Ļeņingradas Inženieru Celtniecības institūta Arhitektūras fakultātes 3. kursā, ko beidzām 1957. g. kā arhitekti. Te mums ļoti palīdzēja Tāja tantes, kas iepazīstināja ar profesoru Andreju Oju – īstu vecās Sankt-Pēterburgas zviedru izcelsmes arhitektu, kas saprata Tāja dotības.

Par mūsu studijām Ļeņingradā man siltas atmiņas, jo gan pasniedzēji, gan kursa biedri Tāli mīlēja un cienīja, uzskatīdami viņu par vecās Eiropas pārstāvi.

Tomēr Tāja slimība neatvairāmi progresēja, neskatoties uz lietotajām ārzemju zālēm, ārstu kontroli, labu iztiku u.c. Materiāli mums palīdzēja mani vecāki un tantes, par ko liels paldies viņiem aizsaulē.

Pēc studiju beigšanas strādājām par arhitektiem "Latprojektā" un ar sekmēm piedalījāmies arh. konkursos, kamēr tuberkulozes bacilis 1958. g. rudenī galīgi sagrāva Tāja veselību. Pēdējie Tāja vārdi "neļāva mums dzīvot" liecināja par viņa ticību liktenim un Dievam. Bēru gājiens bija bezgalīgs, jo viņa draugi, biedri un radnieki to pavadīja pēdējā gaitā.

Tā beidzās mūsu kopdzīve, viena mana dzīve bija nodzīvota bez bērniem, ko ļoti nožēloju, jo arvien uzskatījām, ka tas viss vēl priekšā..

Sava tēva miršanas gadu – 1942.g. – viņš uzzināja pēc ģenerāļa Artura Danneberga rehabilitācijas 1956. g. Tolaik Tālis saņēma ziņas, ka māte dzīvo Libekā, bet pusbrālis Zviedrijā.

D. Danneberga
05.10.93.

Jānis Ērglis

Lāčplēša bērniem rīkotajā eglītē 1937.g. prezidents K.Ulmanis dāvina ābolus ģenerāļa Danneberga dēlam Tāļvaldim un Jūlija Ērgļa dēlam Jānim. Abu zēnu turpmākās gaitas iet līdztekus - 1. ģimnazijā vienā klasē, basketbols spēlēts vienā

Mēs esam jau tajos gados, kad rodas nostalgija par jaunību, kas mums visiem ir bijusi gan raiba, gan interesanta. Cits jautājums, vai ar sausiem biogrāfiskiem datiem var daudz ko pateikt. Manuprāt, nav tik svarīgi, kas mēs esam un ko esam darījuši, bet gan tas, kādi esam bijuši agrāk un kādi esam tagad, kas mums ir dvēselē. Šopenhauers ir izteicis domu, ka cilvēku vislabāk iepazīst nevis pēc viņa sasniegumiem, bet pēc ciešanām un pārdzīvojumiem. Katrs sāpju un ciešanu brīdis padara cilvēku līdzjūtīgāku un saprotošāku, kā mūsu sabiedrībā visvairāk pietrūkst Tas nenozīmē, ka mums pēc dabas jāklūst skumjiem. Bēdas un prieki ir relatīvi – tie nevar pastāvēt katrs atsevišķi. To, kādi mēs esam, vairāk nosaka, kā ieprogrammēta mūsu atmiņa – uz priecīgiem vai bēdīgiem notikumiem

Šis puika ar kaprona šlīpsi 60-tajos gados vēl arvien atradās sava stikla kalna pakājē un viņam nebija ne kumeļa, ne Baltā tēva, ne Saujcerītes.

Skolā biju viens no galvenajiem bastotājiem. Tam bija vairāki iemesli, kurus tikai tagad īsti izprotu. Skolā man bija bezgala garlaicīgi, jo vienīgais priekšmets, kas mani interesēja, bija ģeogrāfija. Vienreiz Alksnis man klases darbā pat ielika 5+. Atzīstos, ka to biju iepriekš uzrakstījis mājās. Gandrīz visās pārējās mācībās nesapratu, kamdēļ man tās ir vajadzīgas. Saprotu, ka jāzina aritmētika, jāprot aprēķināt laukumu un tilpumu, jāzina fizikas pamati, gramatika, valodas un vēl šīs tas. Nevarēju saprast, kamdēļ man jāzina, kurā gadā piedzimis Zvārguļu Edvards un cik Ludvīku valdīja Francijā. Un ko es darīšu dzīvē ar trigonometriju un algebru, ja netaisos kļūt par inženieri. Angļu valodu manās skolas gaitās 3 reizes sāka mācīt no sākuma. Vāciski tanī laikā runāju diezgan brīvi un pareizi, jo man no bērnības bija vācu audzinātāja, mājskolotāja un esmu absolvējis vācu bērnudārzu. Vēl viens bastošanas iemesls bija karš, jo toreiz prātoju: "Ja nu mani karā nomaitā, tad būšu velti mācīties." Tāda kara psiholoģija bija plaši izplatīta. Un vēl savā pusaudža egocentrismā domāju, ka mana dzīve ir nodrošināta tāpat, ka sabiedrībā vairāk vērtē erudīciju un prasmi runāt par mākslām. (Tiešām var sastapt

neinteligentus profesorus, jo milzīgās informācijas plūsmas dēļ, lielu speciālistu zināšanas aprobežojas tikai ar savu arodu.) Man mamma pārmeta, ka esmu slinks, bet pats domāju, ka biju tikai izlutināts. Ja būtu slinks, tad nebūtu vasaras brīvlaikā strādājis savās dzirnavās, kas man nemaz nebija nepieciešams. Strādāju no rīta līdz vakaram, un tas cēla manu pašapziņu, ka varu izdarīt to pašu, ko pieaugušie.

Es nepavisam neslaistījos apkārt, bet lielākoties sēdēju Valsts bibliotēkā un Poruka vietā lasīju Bodlēru, Li Tai Pe un Čaku, bet Apsīšu Jēkaba vietā – Morgāna "Avotu" un Unamuno "Miglu". Mēģināju lasīt arī "Tīrā prāta kritiku", bet rezultātus paši varat iedomāties. Ļoti daudz gāju uz koncertiem un operu. Labprāt bibliotēkā lasīju iepriekšējā gadsimta latviešu avīzes, un par mūsu tautas dzīvi 19. gs. man bija daudz labāks priekšstats nekā no vēstures grāmatām. Toreiz sāku mācīties dziedāt pie Tāļa Matisa, spēlēju basketbolu Latvijas jaunatnes meistarsacīkstēs. Vārdu sakot, biju gaisā pasists ideālists un sapņotājs, kurš vēl līdz šim laikam nav varējis nostāties uz zemes. Sieva gan saka, ka mani mīlot tieši tāpēc, ka es esot nestandarta cilvēks, bet viegli viņai nav. Dzīvē esmu darījis vairāk to, kas man patīk, nevis to, ko vajag. Tāpēc neesmu varējis neko dižu sasniegt, lai gan iespējas bija. Teiksim, sportā man lielāku prieku sagādāja

labi izdarīts metiens vai ar bumbu veikli apspēlēts pretinieks nekā uzvara visā spēlē. Dziedāšanā man milzīgu labsajūtu radīja labskanīgs tonis, bet mazāk pati dziesma, un tamdēļ bieži grēkoju ar ritmu. Egoists gan nekad neesmu bijis, jo man labāk patika dot, nekā ņemt. Toties tuviniekiem esmu sagādājis daudz rūpju ar savām neizdarībām un nepraktiskumu dzīvē. Nelaieme ir tā, ka es visu to saprotu, iekšēji pārdzīvoju, bet tas rada mazvērtības kompleksu, kļūstu vēl neizdarīgāks un noslēgtāks.

Kara gaitas mums visiem līdzīgas. Pēc kapitulācijas nonācu Tverā, filtrācijas nometnē. Nevar teikt, ka mūs baroja ļoti slikti. Krievi, kas bija mūsu nometnē, teica, ka mājās neesot tik labi ēduši, un cilāja svaru bumbas, mainīja maizi pret mahorku. Laikam tas bija psiholoģisks šoks, kas mani noveda līdz II pakāpes distrofijai. Pēc kāda pusgada nometni likvidēja un visus latviešus pārveda uz Rīgu. Nonācu kara gūstekņu slimnīcā ar distrofiju, plaušu karsoni un zarnu iekaisumu. Visi ārsti bija vācieši. Vairāk nekā mēnesi mani baroja tikai ar ūdenī vārītu mannā putriņu bez sāls un lika ledus pūslī uz vēdera. Zem narkozes izdarīja zarnu punkciju, un nākošajā dienā pienāca rīkojums mani atbrīvot. Atdeva utaino pufaiku, cauros zābakus, un ej, kur gribi, bez kapeikas kabatā. Vairāk nekā mēnesi nebiju cēlies no gultas. Tas bija atkal izmisums, jo Rīgā man nebija neviena radnieka, nebija, kur iet, un arī pati iešana bija ļoti problemātiska. Milzīgs pārsteigums bija, ka mani sagaidīja paveca sieviete, kura bija ilgus gadus strādājusi pie mums uz laukiem.

Tā tiku izmests dzīvē – bērībā lutināts un neko neprotošs. Mazliet atkopos. Vēl pagulēju parastā slimnīcā. Aizbraucu uz Balviem, kur apprecējos. Strādāju vietējā slimnīcā par aptieknieku un reģistratoru ar smieklīgi mazu algu. Piedalījos pašdarbībā – dziedāju un spēlēju tejāteri. Sieva pēc dažiem gadiem nomira ar tuberkulozi, bet es atgriezos Rīgā. Sāku strādāt Zinātņu Akadēmijas bibliotēkā. No sākuma dzīvoju pie Margera, bet vēlāk pārcēlos dzīvot pie gleznotāja Leo Kokles. Mēs dzīvojām divatā, bet Kokles māte blakus mājā. Viņš jau bija pametis Mākslas Akadēmiju un pārtika no glezniecības un mātes pabalsta. Mūsu dzīvoklī visu laiku grozījās gleznotāju sabiedrība. Sevišķi interesanta personība bija Jānis Pauļuks. Ilgi nevarēju saprast, vai viņš ir ģēnijs vai avantūrists. Šī sabiedrība man daudz deva – iemācīja kaut ko saprast glezniecībā. Par maniem mīļiem kļuva franču impresionisti ar Van Gogu un Sezanu priekšgalā. Bet iepazīnos arī ar mākslas aizkulisēm – intrigām, skaudību, nenovīdību un reizēm arī kultūras trūkumu.

Turpināju mācīties dziedāt pie Tāļa Matīsa. Pārtiku no sālītām reņģēm, margarīna un rupjmaizes, jo citam nepietika naudas. Reizēm likās, ka laimes kalngals būtu saēsties desu, cik gribas, bet tas bija tikai sapnis. Bija uznākusi arī neliela grafomānijas lēkme, kura izpaudās dzejā. Tolaik aizrāvos ar japāņu tankām un saikām. Pēc dabas esmu impresionists, un tas zināmā mērā izpaudās manos rakstu darbos. Radās savs moto, kas atbilda manai būtībai:

Bij pirmā dziesma Tēvu zemei,
Būs otrā Mīlai, trešā Tev,
Bet pēdējo, to sāpju dziesmu
Es paturēšu tikai sev...

Tēvu zeme man nekad nav bijis skaists, deklaratīvs patriotisms, bet viss latviskais – daba, dainas, kultūra, cilvēki ar saviem īpatnējiem raksturiem, sāpe par tautas likteni. Tagadējā vecumā, it kā no malas novērtējot savus jaunības ražojumus, domāju, ka citos apstākļos būtu kas iznācis.

Šinī laikā izveidojās mana mākslas koncepcija, radās savi mīļi. Glezniecībā vēl patika Levitāns un Corns. Prozā tuvi bija Skandināvijas rakstnieki un Dostojevskis. Mūzikā mīlēju Grīga, Sibēliusa un Čaikovska (izņemot operas) darbus. Savādi, ka nevar mīlēt lielo ģēniju Bēthovena, Baha, Šekspīra, Mikelandželo, Rembranta u.c. šedevrus. Tos ciena, apbrīno, bet nemīl, jo tie nomāc ar savu lielumu. Neviens nemīl Everestu, bet mīl Gaiziņu.

Arī darbs bibliotēkā jūtami paplašināja garīgo apvārsni. Šis darbs man ļoti patika, jo visas jaunās grāmatas gāja caur manām rokām. Tad pēkšņi izrādījās, ka man ir pārāk tumša pagātne, lai varētu strādāt Zinātņu Akadēmijā, un mani atlaida no darba. Tālis Matīss pieņēma mani savā koncertbrigādē, un dziedādami apbraukājām gandrīz visu Latviju. Arī te neko nevarēja nopelnīt, jo Filharmonija ar mani noslēdza līgumu kā ar ārštata darbinieku un maksāja daudz mazāk nekā citiem, jo man nebija muzikālas izglītības. Piepelnījos arī kā koncertbrigādes administrators, bet arī tas maz ko deva. Man maksāja 5% no koncerta ienākumiem. Koncertu biļetes bija ļoti lētas, un uz laukiem nebija daudz apmeklētāju. Arī Filharmonijā bija savas nepatīkamās aizkulises un intrigas. Atkal redzēju, ka ar mākslu vien nevar izdzīvot. Ir jābūt vai nu galvas tiesu pārākam par citiem, vai arī vismaz tikpat nekaunīgam. Tā pēc gada es pametu arī šo nodarbošanos. Ņemot vērā toreizējo Latvijas dziedātāju sastāvu, ar savu balsi būtu varējis konkurēt ar citiem, bet kārtējo reizi pietrūka uzņēmības un mērķtiecības.

Pēc tam apprecējos otrreiz un aizgāju strādāt Rīgas Motorizēts zvejas stacijā par nozvejas meistarū. Mūsu rajons bija no Ainažiem līdz Slokai. Skaitījos zvejniekiem tāds kā priekšnieks, jo viņi bija no manis atkarīgi materiālu un zvejas rīku saņemšanā. Nopelnīju divreiz vairāk nekā filharmonijā, vienmēr biju ar zivīm un dzīvoju svaigā gaisā gar jūras malu. Kad ienāca prātā pavizināties, aizbraucu līdz zvejā. Nesaprotu, par ko man maksāja algu. Padomju Savienībā viss pastāvēja uz papīra. Atklājās, ka manī snauž grāmatveža talants, un es palīdzēju zvejnieku brigadieriem tikt galā ar papīriem, jo viņi grāmatvedību nevar ciest. Viss būtu bijis labi, bet šis darbs izrādījās veselībai kaitīgs, jo... Padomju Savienībā ir tāda paraša, ka katrs priekšnieks jāuzcienā. Tikko parādījies kādā zvejnieku brigādē, tā brigadieris tūlīt kādu sūtīja uz veikalu vai aicināja mani pusdienās. Salacgrīvā nodzīvoju dažus mēnešus un nodarbojos ar inventarizāciju zvejnieku kolhozos. Tur jau no rīta zvejnieku brigadieris mani modināja un sauca uz

ēdnīcu brokastīs. 9 mēnešus inventarizēju 7 zvejnieku kolhozus, un nebija tādas dienas, kad nebūtu izdzēris vismaz 1/2 pudeles brandvīna. Sapratu, ka varu kļūt par alkoholiķi. Turklāt bija nepatīkama sajūta, it kā mani visu laiku censtos piekukulot. Vajadzēja pamest arī šo darbu.

Traks stāvoklis. Cilvēkam pāri 30, bet nav īstas specialitātes un saprašanas, kā dzīvot. Nospriedu, ka jāmeklē tāds darbs, kur vairāk maksā. Ar dzelziem krāmēties man nekad nav patīcis. Un patiesībā no fabrikas bija nedaudz bail, jo negribējās kļūt par automātu pelēkā masā. Tomēr nonācu fabrikā un kļuvi par alumīnija metāllējēju. Darbs bija grūts, jo vasarā lietuvē bija gatavā elle. Katras 15-20 minūtes uzlēju sev spaini auksta ūdens uz galvas un strādāju tālāk – nopelnīt vajag. Bez tam darbs bija 3 maiņās – katru trešo nedēļu strādāju naktīs. Izpeļņa bija samērā laba, un pēc 10 gadu nostrādāšanas varēju iet pensijā no 50 gadiem. Tā kā es savu brandvīna normu jau biju izdzēris pie zvejniekiem, tad es biju vienīgais savā darbā, kurš nekavēja darbu un nevienu reizi darbā nebija iereibis. Priekšniecība bija stāvā sajūsmā par tādu retu eksemplāru un bez gala deva man prēmijas un citādus pagodinājumus, bīdīja sabiedriskos darbos.

Ģimenē radās nesaskaņas, un mēs ar sievu izšķīrāmies. Kurš bija vainīgs, neņemam spriest. Šķiet, ka vīrietim ir jābūt tādām, lai sieva negribētu no viņa šķīrties, un, ja viņš tāds nav, tad pats vainīgs. Aizgāju dzīvot Imantā, privātā mājā ar dārzu, pēc Lietuves ciešanām lieliska atpūta bija parakņāties pa zemi. Katrā latvietī iekšā sēž kaut kas no zemnieka.

Savā 50. mūža gadā apprecējos trešo reizi un šoreiz laimīgi. Nesen nosvinējām laulības 17 gadu jubileju. Pašiem liekas, ka tikai pirms pāris gadiem būtu apprecējušies.

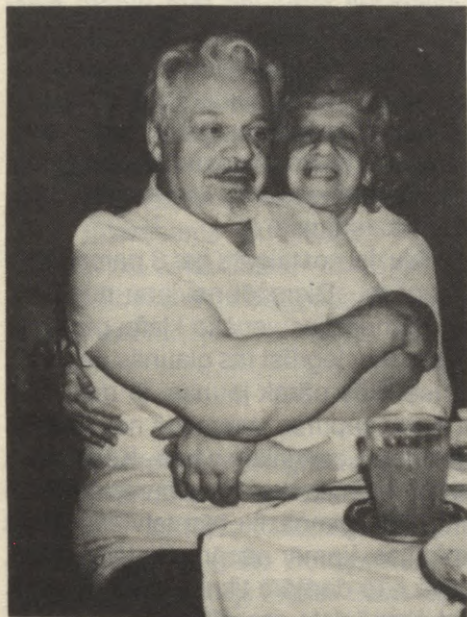
Lietuvē nostrādāju 23 gadus. Bagātību neieguvu, bet toties man ir hipertoniya, astma, sirds nepietiekamība, neliels diabētiņš, hronisks gastrīts, tonsilīts un arī nervi nav kārtībā. Domāju pieteikties Medicīnas Institutā par mācību līdzekli. Katru dienu apriju kādu sauju tablešu, bet neesmu pārliecināts, ka to vajag darīt. Mierinājums, ka man blakus ir mīļš, jauks cilvēks, kurš pret mani izturas nepelnīti labi.

Ginesa rekordu grāmatai: visas manas sievas ir bijušas 2 gadus vecākas par mani un visas grāmatvedes.

Ko vēl pastāstīt par sevi? Ļoti mīlu dabu. Kamēr vēl biju svaigs puika, ar mugursomu un telti esmu kājām diezgan daudz klejojis pa Latviju. Vairākas reizes esmu nostaigājis gar Amatu (šķiet skaistākā Latvijas upe), gar Gauju no Cēsīm līdz Siguldai, Raunu, Daugavu, Vidzemes Jūrmaļu u.c. Atzīstu tikai kājām iešanu, jo braucot daudz interesanta palaižam garām. Tagad vairs nevaru pa kraujām izkāpelēt. Staigāju pa mežiem, sēņoju. Lasu dažādas zālītes, mazāk ogas. Rudenī visi iespējamie trauki tiek piepildīti ar skābētām un marinētām sēnēm. Paši mēs visu to blāķi apēst nevaram un tad cienājam radus un paziņas. Sēņot parasti eju viens, jo man ir sava sistēma un citi tikai traucē. Pa mežu nostaigāju 10–15 km, un manai sievai – 100% pilsētniecei tas ir par daudz, un tie gadi ir pagājuši, kad ņem līdzi citas sievas.

Esmu Latvijas Zemnieku savienības biedrs, jo zeme ir visam pamatā. Uzskatu, ka visam pasaulē ir jānotiek pēc dabas aprites likumiem. Tehnikas attīstība jau ir pārkāpusi pieļaujamo robežu un vairs nekalpo cilvēces laimei. Ērtību apmierināšana nepavisam nedara cilvēku laimīgu – drīzāk otrādi. Jo vairāk iespēju, jo vairāk prasību, un, jo vairāk prasību, jo vairāk neapmierinātības, stresu, ekoloģisku problēmu. Viss viegli sasniedzamais zaudē vērtību.

Manu sievu sauc Rīta, un viņa nodarbojas ar manis lutināšanu. Mājas darbus esam sadalījuši apmēram uz pusēm. Esmu uzņēmies atbildīgāko daļu – noplēšu kalendāra lapiņas, izstudēju televīzijas programmu un saloku zobu pastas tūbiņas. Ja mani kādas 6–7 reizes tā labi un mīļi palūdz, tad varu arī naglu sienā iedzīt. Iepirkšanās man tiek uzticēta retos gadījumos, jo, cik naudas iedod, tik iztērēju. Visas finansu lietas

Šeit redzama galvenā Jānīša lutinātāja Rīta, bet viņai rokas ir par īsām, lai apkamptu savu dārgumu.

brīvprātīgi esmu atdevis Rītai, jo citādi mūsu ģimene bankrotētu. Abi esam pensijā.

No pirmās laulības man ir meita Ērika, kura dzīvo Džūkstē un kolhozā nodarbojas ar lopkopību. No viņas man ir trīs mazmeitas, un vienai mazmeitai jau ir meita, tātad esmu vecvectēvs. Šausmas! Vecvectēvs, kuram reizēm vēl patīk jauni skuķi.

No otrās laulības ir dēls Māris. Arī viņam ir meita. Tā visa mana dzīve ir pagājusi sieviešu sabiedrībā.

Viena māsa man dzīvo Eslingenā, bet viņa nevienam neraksta. Otra māsa dzīvo Jaunzēlandē (tur nomira arī mana māmuļa 94 gadu vecumā). Viens māsas dēls dzīvo Sidnejā, bet māsas meita Anglijā. Mans brālēns Ilgvars Zalts dzīvo Argentīnā (viņš beidzis 1. ģimnāziju vienā klasē ar Spilneru). Māsīca Guna Simons dzīvo Kalifornijā (Ūklendē), viņa ir komponista Jēkaba Graubiņa meita. Vēl kādi attāli radi ir Zviedrijā. Droši zinu, ka neviena radnieka man nav Burundijā un Tuamotu arhipelāga neapdzīvotajos atolos.

Skolnieku modes.

Mode nav tikai sieviešu privilēģija, bet tai ir arī liela ietekme uz skolēniem. Pirmā saskare ar modi mums sākās agrā bērnībā, kad mammas vai vecmāmuļas vilka bērnam mugurā viņam netīkamu apģērba gabalu. Varējām brēkt un spārdīties, bet modes

noticēji bija vecāki. Pirmā patstāvīgā modes lieta bija, kad mēs atteicāmies turēties mammai pie rokas. Likās, ka nav vīrieša cienīgi turēt sievietes roku. Pēc desmit gadiem mēs tā vairs nedomājām.

Iekļūstot skolnieku kārtā, mūsu pašapziņa cēlās, lai gan nekas daudz nemainījās. Tāpat no rītiem mūs mājās saģērba, pat skolnieku cepurīti galvā uzmauca mamma, un veda uz skolu.

Cepure skolniekam ir tas pats, kas indiešiem kastas zīme pierē. Tā bērnu paceļ par pakāpienu augstāk, un ilgi gaidītā cepure ar sudraba stīpiņu un spožo nagu liekas laimes piepildījums. Nu jaunākos rotāju biedrus var saukt par sīkajiem un bēbjiem. Pēc pirmās liecības saņemšanas pašapziņa kļūst vēl lielāka. Māte uz skolu drīkst pavadīt tikai līdz stūrim, nedrīkst nest somu un arī cepurī vairs nedrīkst uzmaukt galvā taisni – tā jānēsā uz vienas auss.

"Slikts ir tas kareivis, kurš nesapņo kļūt par ģenerāli," teicis Suvorovs. Pamatskolnieka sapnis bija valkāt cepuri ar zelta svītriņu. Vidusskolnieks viņam likās kā gandrīz pieaudzis cilvēks, bet ģimnāzists kā students. Bijām dzirdējuši, ka ģimnāzistus laižot ķīnītī uz visām filmām, ka viņi rīkojot iedzeršanas un ballītes, ka viņiem esot sakari ar meitenēm un pat dāmām. Tas viss likās neticami, bet tomēr izrādījās patiesība. Laimējās tiem, kuri aizgāja uz ģimnāzijas sagatavošanas klasēm. Viņi varēja uzlikt senilgoto ģimnāzista cepuri, vēl būdami pamatskolnieka statusā.

Uzcilis zeltsvītraino cepurī, gāju uz Bruņinieku ielu, lai nostaigātu gar 8.pamatskolu un paskatītos uz bijušajiem klases biedriem no augšas. Diemžēl nevienu nesatiku, tikai mazklasnieki nolūkojās uz mani ar godbijību. Ģimnāzijas vecāko klašu puisi par mums smīnēja un teica, ka pēc gadiem mēs nezināsim, kur iebrūst tās glaunās cepures. Arī tā bija patiesība. Nākošajā gadā mums cepures likās pārāk jaunas, jo mēs taču bijām veci ģimnāzisti. Ko gan visu nedarījām, lai mūsu cepures izskatītos novalkātas. Mīdījām kājām, stampājām dubļos, lauzījām cepures nagu, balinājām saulē. Kāds puika mēģināja cepuri likt uz tramvaja sliedēm. Iznākums bija interesants – no cepures atliekām bija iznākusi tāda kā ebreju rabīna benīte, bet, tā kā 1. ģimnāzija bija latviešu puiku skola, tad tā nederēja. Cepuru apstrādāšana turpinājās, kamēr nācām pie tāda prāta, ka vispār kauns staigāt ar skolnieku cepurēm galvā. To darījām tikai skolas tuvumā. Vienīgi aukstā laikā bija šiki – nenēsāt ausaini, bet ģimnāzista cepurīti.

Kad kara laikā kļuvām īsti ģimnāzisti, modes lietas kļuva sevišķi aktuālas. Grūto laiku dēļ skolnieku forma nebija obligāta, un mēs varējām izvērsties. Tolaik Rīgā jauniešu modes noticēji bija brāļi Hermanovski. Mūsu klasē speciālisti modes lietās bija Tālis un Skaistais Tonijs. Pārējie modei sekoja pēc iespējām un vēlēšanās. Žaketei vajadzēja būt garai, bet pleciem trauku skapja platumā un taisniem kā šķūņa jumts. Ja tagadējā mini kleitas īpašniece uzvilktu mūsu jaunības žaketi, tad kleita nebūtu redzama. Bikšu gali bija šauri un ar platiem atlokiem. Kurpēm bija jābūt ar biezu zoli. Sevišķi modernas bija autoriepu pazoles. Varbūt, tāpēc latviešus uzskatīja par vienu no garākajām tautām pasaulē. Ģimnāzista augšgals bija jānobeidz ar hūti – ārkārtīgi sarežģītu modes

priekšmetu. Vajadzēja lielu pacietību, izdomu un darbu, lai izveidotu modernu hūti. Cik atceros, tad pareizas hūtes bija tikai Tālim un Muskatu Jānim. Manai hūtei bija pārāk platas malas un lenta. Kad Tālis pirmo reizi atnāca uz skolu, ģērbies pēc visiem modes likumiem, klase no sajūsmas novaidējās. Man vēl tagad nav skaidrs, kā Tālis savas lielās pleznas dabūja cauri šaurajām biksītēm, kuras sauca par "stabulēm". Vispār modes lietās Tālis bija radikālis. Mēs kopā spēlējām basketbolu vienā komandā. Reiz kādā spēlē treneris Tāli nelaida laukumā tāpēc, ka viņš bija uzvilcis supermodernas speciāli īsas sporta biksītes. Ar Tāli kopā dienēju un šāvām no viena lielgabala. Visu kara laiku viņš vazāja līdzī t.s. augsto cepuri, kura valkājama tikai pie parādes formas. Katrs, kas dienējis, zina, cik maz vietas mugursomā.

Gadījās, ka arī paši radījām modi. Kāds Margeram bija hūtē ielējis ūdeni. Ziemas laikā slapju hūti nevarēja likt galvā, jo, piesalstot pie matiem, rodas grūtības ar sveicināšanu. Margers gāja mājās pliku galvu. Nākošajā dienā skatos, ka jau vairāki mūsu skolas puikas nāk uz skolu plikām galvām. Vēl pēc nedēļas Rīgā varēja sastapt diezgan daudz jauniešu bez cepurēm. Tā nejaušība rada modi.

Arī es mēģināju radīt jaunu modi. 1943.g. rudenī atnācu pēc brīvlaika uz skolu, uzaudzējis itin brangas ūsas. Puikas ar skaudību tās aptaustīja. Mode neieviesās, jo paši saprotiet, kā ir, kad grib, bet nevar.

Interesants fakts, ka tie, kuri valkāja skolnieku formas – Brunis Rubess, Jānis Stankēvics, Juris Sinka, – dzīvē tikuši tālāk nekā modes cienītāji.

Skolnieku modes padarīšanas ir sarežģītas. Kādam zinātniekam vajadzētu ņemt to lietu izpētīt.

Komentārs pie ģimenes bildes.

Šī bilde ir no latviešu tautas un mūsu ģimenes laimīgajiem laikiem. Mana agrā bērnība ir atstājusi daudz jauku atmiņu, kuras palīdzēja pārdzīvot manas dzīves neveiksmīgo un grūto vidusposmu. Kaut arī man pašam ir neērti par to runāt, tomēr jāpiemin tēvs – Jūlijs Ērglis. Savā laikā viņš bija Latvijā pazīstams militārs, saimniecisks un sabiedriska darbinieks ar unikālām organizatora un darba spējām. Tikai tagad, no laika attāluma skatoties, īsteni redzu savu tēvu un to, ko viņš ir devis Latvijai un savai ģimenei.

Jūlijs Ērglis piedzima 1885.g. Madonas apr. Meirānu pag. Viņš piedalījies 3 karos. Krievu armijas rindās karoja Krievijas – Japānas karā Mandžūrijā. Pēc tam beidzis virsnieku skolu Gatčinā. 1. Pasaules kara laikā bija izlūku vada komandieris Gaļīcijas frontē. Cars Jūliju Ērgli apbalvojis ar sv. Staņislava, sv. Annas ordeniem un sv. Jura zobenu zeltā. Savu dienestu krievu armijā viņš beidza kapteiņa pakāpē. Mans tēvs bija draudzīgās attiecībās ar Oskaru Kalpaku, jo viņi bija viena pagasta ļaudis, un aktīvi piedalījās Kalpaka bataljona dibināšanā. Tas nozīmē, ka viņš arī bija viens no Latvijas

nacionālās armijas dibinātājiem. Vēlāk, kad Neatkarības rota kļuva par 1. Liepājas kājnieku pulka I bataljonu, Jūlijs Ērglis saņēma uzdevumu dibināt II bataljonu. Tā viņš kļuva par bataljona, kuru sauca arī par Malienas bataljonu, komandieri, un tas cīnījās Latgales frontē pret lieliniekiem. Par šīm cīņām tēvs apbalvots ar Lāčplēša kara ordeni.

Tie visi ir Ērgļi. Kreisajā pusē Jūlijs Ērglis, bet labajā "troņmantnieks" Jānis - Jūlijs. Pa vidu sievietes: Līga, Elza un Rita.

No armijas viņš demobilizējās pulkvežleitnanta dienesta pakāpē. Pēc kara tēvs nodibināja 9. Madonas aizsargu pulku un neilgu laiku bija tā pirmais komandieris. Pēc tam viņš piedalījās Latvijas Piensaimnieku Centrālās savienības dibināšanā un bija tās ilggadīgs vadītājs. Tā bija lielākā saimnieciskā organizācija Latvijā, kuras pārziņā bija visa mūsu sviesta ražošana, tirdzniecība un eksports. Latvija bija viena no lielākajām sviesta eksportētājām pasaulē, kas savukārt deva turību lopkopjiem un valūtu bankai. Tamdēļ tēvs piedalījās arī Tirdzniecības un Rūpniecības kameras dibināšanā un kļuva par tās vicepriekšsēdētāju. Viņš bija arī Latvijas bankas padomes loceklis un, tāpat kā mūsu Brunis, bankā nodarbojās ar ārējo tirdzniecību un sakariem. Bez tam viņš bija arī Latvijas Saeimas 2. un 3. sasaukuma deputāts no Zemnieku savienības. Tēvs piedalījās a/s "Kūdra" dibināšanā un kļuva par tās valdes priekšsēdētāju. Kā sabiedrisks darbinieks viņš bija Lāčplēša kara ordeņa kavalieru biedrības priekšnieks, Aizsargu aviācijas

komandieris un Ordeņa kapitula loceklis. Pēdējā bija tāda 7 cilvēku organizācija, kura valdības vārdā piešķīra ordeņus un citus valdības apbalvojumus, jo Ulmanis vienpersonīgi to negribēja darīt. Visus šos amatus Jūlijs Ērglis ieņēma vienlaicīgi un vēl pats turpināja saimniekot savās lauku mājās. Kad sākās II Pasaules karš, no Latvijas pazuda ārzemju degvielas firmas. Tika nodibināta a/s "Degviela", un Ulmanis pārcēla manu tēvu no piensaimniekiem uz "Degvielu" par ģenerāldirektoru. Viņš ir apbalvots arī ar 2 "Trīszvaigžņu" ordeņiem, "Nopelnu krustu", "Aizsargu Nopelnu krustu", "Viestura" ordeni, Čehoslovākijas "Baltās Lauvas" ordeni, kādu Igaunijas ordeni un vairākām medaļām. Tad nāca latviešu tautai traģiskais baigais gads. 1940. g. rudenī tēvu arestēja un 1941. g. maijā viņam piesprieda nāves sodu "par aktīvu cīņu pret revolucionāro kustību un strādnieku šķiru". V. inš apglabāts Baltezera masu kapos.

Mājās ģimenes centrs bija mūsu māmuļa Elza, jo tēvu mēs redzējām tikai ēdienu reizēs un dažreiz svētdienās. Lai vairāk pabūtu kopā ar dēlu, tad tēvs mani ņēma līdzī uz medībām jau no 5 gadu vecuma un mācīja apieties ar ieročiem. 10 gadu vecumā man jau bija sava 28. kal. medību bise un 11. gadā nošāvu pirmo buku un zaķi.

Man ir divas māsas, kuras ir vecākas par mani – Līga 4 gadi, Rita 6 gadi. Es biju sengaidītais troņmantnieks, un mani bezgala lutināja. Vasaru mēs dzīvojām savās dzimtajās mājās – Meirānu pag. "Ozoliņos". Kad citi dēli saimniecībā tika radināti pie darba, lai apgūtu lauku dzīves iemaņas, tad man nekādu pienākumu nebija, un laiku pavadīju, kā gribēju. Godīgi jāatzīst, ka tas man vēlāk atriebās, jo liktenis mani iemeta dzīvē kā kucēnu ūdenī, pilnīgi nesagatavotu. Bija vien pašam jāmacās peldēt, bet tas man līdz šim tā īsti nav izdevies.

Mazā Jāniša pirmās bērnības atmiņas.

(Gandrīz kā Plūdonim.)

Mana bērnība ir sadalīta starp laukiem un pilsētu. Tēva darbs un bērnu skolas laiks piederēja Rīgai, bet skolas brīvlaiki, vasaras un mūsu sirdis bija laukos. Esmu piedzimis īpatnējā apvidū – Lubānas līdzenumā, kurš ir līdzenāks par Zemgali, bet kur dabā ir kaut kas pirmatnējs, neskārts. Uz tuvāko dzelzceļa staciju ar zirgiem braucām 5 stundas. Ceļi bija tādi, kādus tos bija iebraukuši mūsu tēvu vectēvi, laipodami pa sausākām vietām. Tas bija viens no nostūriem, kuru nebija skārusi civilizācijas kaitīgā ietekme. Aiviekstē mita milzu sami un šķaunaces, uz telefona drātīm tupēja zaļās vārnas, debess zilgmē riņķoja vistu vanagi un pat ērgļi, Lubānas ezerā blakus gārņiem zivis zvejoja melnie stārķi, bet klusos vakaros varēja tālu dzirdēt, kā vērsa balsī ūjina dumpis.

Lubānas ezers savā ziemeļgalā ietek Aiviekstē. Tā savukārt kā liela ezera roka, izmetusi plašu loku caur klāniem, paņēmusi savā aizgādībā Pededzi, pagriežas uz dienvidu pusi un no Lubānas tek paralēli ezeram, kādus 10–12 km attālu no tā. Izlīkumojusi caur ozolu birzīm, pēc 12 km Aiviekste nonāk Meirānos. Starp Aivieksti un ezeru izveidojusies tāda kā paduse, kurā atrodas lielākā daļa Meirānu pagasta Lubānas

ezera azotē, "Ozoliņu" mājās, 1926. g. 5. aug. piedzima "b" klases stiprākais puika Jānis Ērglis. Meirānu pag. ir dzimuši arī citi ievērojami vīri – Oskars Kalpaks, Jānis Zābers. Jānīša bērnības laikā tas bija Dieva pamests nostūris bez elektrības, bez satiksmes. Pavasaros un slapjos rudenos pats Lubāns izkāpa no krastiem un gāja ciemos pie apkārtējiem saimniekiem, pārvērzdami par jūru. Tad pie kaimiņa iedzert alu brauca ar laivu. Laikam sliktu ceļu dēļ nokavējās mazā Jānīša kristības, un viņš veselu gadu nodzīvoja kā pagāns. Tolaik Lubānas draudzes mācītājs bija Maldonis – vēlākais profesors un filozofs. Viņš tad devās no Lubānas uz "Ozoliņiem", lai pagāna puiku pievērstu kristīgai ticībai. Kristības notika dārzā zem rožu krūma. Kad mācītājs skaitījis tēvareizi, teikdams: "Dod mums mūsu dienišķo maizi", tad Jānītis iekēries cienīgtēvam bārdā un teicis: "Am!" Sekas, tam ka puikam jau agrā bērnībā prātā ir bijusi tikai ešana, ir redzamas šodien.

Sevišķi īpaši bija tās apkārtnes ceļi. Lubānas līdzenuma augsni galvenokārt veido pelēkais māls, kurš slikti uzsūc ūdeni, un līdzenumā arī notece ir vāja. Pavasaros un rudenos ceļi parasti bija neizbraucami un neizbrienami. Ar ūdeni pildīto dziļo bedru dēļ, tie vairāk atgādināja linu mārkus rindu, kuros ratu riteņi iegrima līdz asīm. Toties bērniem šie ceļi sagādāja lielu prieku. Vasarā Lubānas ezera apkārtnē ir daudz niknu pārkoņa negaisu. Kad pārkons ir piedārdinājis ceļa bedres un grambas pilnas ar lietus ūdeni, bērni basām kājām metas iekšā lielceļa dubļos. Tā ir neizsakāma bauda basām kājām bradāt pa peļķēm, veidot aizsprostus un noteces. Toties sausā laikā ratu riteņi mālus samaj tādos kā trešās šķiras pelēkos bīdejmiltos. Atkal ir patīkami basām kājām brist pa ceļu līdz potītēm mālu miltos, kad katrs basās pēdas piesitiens paceļ putekļu mākonīti. Ja ir tāds ceļš, tad nevajag ne rotālietu, ne televizora. Pa šo ceļu pāris reizes gadā aizbrauca auto. Tas bija milzu notikums bērnu dzīvē – kā saules aptumsums astronomam. Tad bērni no sētām bira laukā kā zirņi no pākstīm, dieba uz ceļmalu un, mutēs iepļētuši, stāvēja, kamēr brīnums aizbrauca garām. Pie tā laika automobiļu ātrumiem tas bija pilnīgi iespējams. Bezvēja laikā auto saceltais putekļu mākonis ilgi turējās virs ceļa un izskatījās kā milzu balta čūska, kura izlocījās līdz ceļa līkumiem, lēnām guldamās atpakaļ uz ceļa.

Jānītis bija ģimenē sengaidītais troņmantnieks un tamdēļ tika lutināts bez gala un jēgas. Jānītim bija šausmīgas bailes no dakteriem un visiem baltķīteļotiem cilvēkiem. Mūsu mājas ārsts bija dokters Feders. Viņš bija mūsu ģimnāzijas ticības mācības skolotāja brālis. Kad ģimenē bija gaidāma daktera vizīte, Jānītis jau savlaicīgi ielīda drošā vietā, t.i., zem gultas. Vispār pagulte bērnam ir diezgan interesanta vieta, un, ja gadījās, ka dakteris nodarbojās ar māsām, puika pagultē aizsnaudās, un tad bija uztraukumi par troņmantnieka pazušanu. Cita lieta, ja dakteris nāca pie paša Jānīša. Nevarēja taču tādu svarīgu personu no pagultes vienkārši izgrūst ar birsti, lai gan tādu nelietīgu priekšlikumu izteica no Jānīša māsas. Dakterim Federam bija izstrādāts iedarbīgs paņēmieni. Viņam piederēja angļu seters, un to viņš ņēma līdzī, kad nāca pie puikas. Jānītis tupēja pagultē un lūrēja, kā dakteris savam sunim uz purna uzlika

cukura graudiņu un skaitīja pantiņu. Kad pantiņš beidzās, suns pameta cukurgraudu gaisā, noķēra un sagrauza. To, protams, vajadzēja redzēt, un puika sāka no pagultes rausties laukā. Beigās dakteris ar puiku tīri labi sapratās.

Trakāk bija frizētavā, jo arī tur bija baltie ķiteļi. Matu griešana notika ar drausmīgu brēkšanu – kā interfrontes mītiņā. Klienti, kuri gaidīja rindā, domāja, ka frizieris matus nevis griež, bet izplēš, ka visas šķēres un mašīnas ir neasas un odekolons ož pēc seskiem. Jānīša klātbūtne frizētavā klientus aizbaidīja uz visiem laikiem. Tad frizieris sāka nākt mājās. Atkal iedarbojās pagultes sindroms, un puika bija jāmāna laukā. Frizieris nometās četrpāpus pie gultas, pabāza galvu pagultē, izslējis dibengalu gaisā, izvilka no kabatas grāmatīņas savas brūtes bildes un rādīja Jānītim, lai izmānītu no pagultes. Veltīgi! Friziera daiļava nespēja iekustināt zēna sirdi. Varbūt pēc gadiem 15 būtu līdzējis. Kā puisēli dabūja no pagultes laukā, neatminu. Atceros, ka tupēju mammai klēpī un blāvu: "Mamma, turi matus!"

Kā redzat, tad savai ģimenei esmu sagādājis daudz jauku brīžu. Agra bērnība mums visiem ir notikumiem bagāta, bet klases grāmata nav bērnības atmiņām. Vēlāk sākās skolas gaitas, un tās mums visiem līdzīgas. Mācījos 8. pamatskolā. Vēlāk ģimnāzijas "b" klasē mūsu pamatskola bija visplašāk pārstāvēta (Šics, Sinka, Korņilovs, Vanags, Lākins, Ērglis, Baķis, Samtiņš).

Tie tad nu būtu daži bērnības fragmenti.

Jānis Ērglis.

Janvārī Austrālijā ir karsti.

Kā māte stāstīja, piedzimu 1927. gada 17. oktobrī Rīgā, I pilsētas slimnīcā. Cik atceros, agrā bērnībā dzīvojām L.Lāča ielā pie Braslas stacijas. Kad tēvs iegādājās īpašumu Langstiņos, 6 gadu vecumā pārcēlāmies uz dzīvi tur. Mana pirmā skola bija Berģu pirmās pakāpes pamatskola (tagad Upesciema pamatskola). Tur bija 4 klases, visas vienā telpā, un viens skolotājs. Skola atradās kādus 3 km no mājām, un tas gabals bija jālēpo kājām, vienalga, kāds laiks – list vai snieg. Tur pabeidzu I klasi. Vecāki nosprieda, ka skolas standarts ir diezgan zems, un tādēļ II klasē sāku mācīties Rīgas 25. pamatskolā, Cēsu ielā pie J.Ģertrūdes baznīcas. Uz skolu braucu ar vilcienu no Baltezera stacijas līdz Zemitāniem. 1936.g. mūsu ģimenē uzradās pieaugums – piedzima māsiņa Maija. Pēc IV klases beigšanas izdevās nolikt eksāmenus, lai iekļūtu I pilsētas

ģimnāzijas sagatavošanas klasē. Skolas laiks ir bijis jauks un piedzīvojumiem bagāts. Tur darīti labi darbi un nedarbi. Pirmajā gadā mums pastiprināti mācīja angļu valodu, kas vēlāk dzīvē ļoti noderēja. Tad nāca baigais gads, kad priekšroku deva krievu valodai.

Sākot I ģimnāzijas klasi, mūsu rindas bija drusku sarukušas. Tad pie varas bija vācieši, un mums vecā ģimnāzija bija jāpamet. Tur ierīkoja vācu ģimnāziju. Mūsu skolu mētāja no vienas vietas uz otru. Godā nāca vācu valoda, un mācības notika pēcpusdienas maiņā. Vasarās bija jāstrādā obligāti lauku darbi, kas tika apstiprināti ar oficiālu apliecību. Pēdējo reizi savu klases audzinātāju Alksni (Kombaini) satiku 1944. gada vasarā Langstiņu apkārtnē, kur viņš ar velosipēdu braukāja pēc piena un biežpiena apkārtējās saimnieku mājās. Tad jau tuvojās fronte, un mani augusta sākumā iesauca gaisa izpalīgos. Tā nu pēc 3b klases beigšanas sākās garā dzīves epopeja.

Ausa 1944. gada 24. septembra rīts. Saule kāpās virs pilsētas ēku jumtiem un sāka liet savus rudenīgos starus pāri vecajai pilsētai. Ielas bija tukšas, bet dunoja austrumu pusē nevēstīja neko labu. Strēlnieku ielas 4. a namā bija satraukums. Kustējās un steidzās jaunie "Luftwaffenhelfer", bija pavēle pakoties. Šodien atstājam Rīgu, veco mīļo pilsētu, lai dotos nezināmās tālēs. Gala mērķis man bija zināms – Vācija. Pēc pusdienām nāca pavēle "Im Gleichschritt, marsch²!", un visa 5. kompānija uzņēma kopsoli. Mēs soļojam cauri pilsētai, un liels pavadītāju pūlis seko mums. Mēs soļojam garām Brīvības piemineklim un metam skatus atpakaļ uz daudzīnāto pulksteni, kur pavadīti daudzi jauki brīži. Ejam cauri Vecpilsētai – viss šeit mīļš un skaists. Daugavmalā daudz kuģu, uz kuriem ir milzu kustība. Ejam pāri Daugavai, kuras lēnie un rudenīgā saulē mirdzošie ūdeņi nes uz jūru daudz bēdu un asaru. Vēl mirklis, un Daugaviņa pazūd, varbūt – uz neredzēšanos. Soļojam tālāk ar mūsu dziesmu:

Klib, klab, klab, mūsu soļi klab

Pāri Daugavai.

Nu ar Dievu, Rīga, ejam projām steigā.

Gaidi atpakaļ, gaidi atpakaļ.

Šī ir Jāņa Norviļa dziesma, komponēta gaisa izpalīgiem. Ar krēslu, pēc gara gājiena cauri Imantai, esam pie Lielupes ar noberztām kājām, bet dziesma vēl skan:

Klib, klab, klab, mūsu soļi klab

Pāri Lielupei.

Jūrmalā un Slokā koki zarus loka,

Želām atvadām, želām atvadām.

Nakšņojam Majoros. Otrā rītā nokļūstam līdz Slokas papīra fabrikai.

Klib, klab, klab, mūsu soļi klab

Pāri Slocenei.

Noklīst putras rati, drūmi kļūst mums skati,

Vēders žēli kurkst, vēders žēli kurkst.

Tālākais ceļš mums ved cauri Tukumam pa dzelzceļu līdz Ugālei. Soļojam cauri mežiem uz Zlākām un, pārceļoties pāri Ventai, sasniedzam Kuldīgu. Bez dziesmas nevar iztikt.

Klib, klab, klab, mūsu soļi klab

Ventas krasts ir klāt.

Kurzeme kā mājas, šeit mums labi klājas,

Mūsu dzimtenē, mūsu Latvijā.

No Kuldīgas ar mazo bānīti cauri Aizputei sasniedzam Liepāju. Nedēļu pavadam Grobiņā un 9. oktobrī soļojam uz Liepāju, cauri tai nonākam ostmalā. Tur stāv liels kuģis "Ha der Plata". Nu mums ir skaidrs, kur brauksim. Pavadu briesmīgu nakti, jo krievi nepārtraukti uzbrūk un bumbo Liepāju. Otrā dienā ap 4 pēc pusdienas kuģis sāk kustēties. Mēs laikam brauksim konvojā, jo līdz ar mums sāk kustēties daudzi citi kuģi un iznīcinātāji. Visi ļaudis sanākuši uz klāja, lai mestu vēl pēdējos skatus uz Liepāju. Nekur nav jaušams smaids. Visi nopietni, un daudzi slauka acis. Liepājas kontūras

klūst neskaidras. Kaklā sažņaudzas it kā kāds sāpīgs kamols, kuru nevar norīt. Gribas raudāt, bet tomēr nociešos. Rudenīgajos noejošās saules staros pazūd tikko manāmā krasta līnija un līdz ar to Latvija – dzimtene. (Saīsināts izraksts no dienasgrāmatas.)

Pa nakti braucot, mēs laimīgi sasniedzām Dancigu. Pēc nedēļas lopu vagonos tikām aiztransportēti uz Egeru – Čehoslovākijas un Sudētijas robežpilsētu. Te bija milzīgs aerodroms, kur nonikām kādu mēnesi, nepārtraukti mūkot laukos no amerikāņu uzlidojumiem. Pēc mēneša aizbraucām uz Jēnu, kur vāciešiem bija lielas optiskās fabrikas (Leika u.c.). Mūs izvietoja pie gaisa baloniem un intensīvi apmācīja ar tiem rīkoties. Pa šo laiku es jau biju apguvis vācu valodu ciešamā līmenī un izpelnījies paaugstinājumu. Saprotams, ka visas komandas un mācības notika vāciski. Pēc Ziemsvētkiem mūs pārvietoja tālāk uz rietumiem, un cauri drupu pilsētai Kaselei nonācām pie Ederas spēkstacijas dambja. Tas bija tieši Vecgada vakars, kad, izkāpuši no vilciena, cauri sniegotam laukam soļojām uz tālumā stāvošu baraku ar dziesmu: “Cauri džungļiem soļo karavāna”.

Ederas dambim ir vēsture, ko uzzināju tikai vēlāk. Angļu izgudrotājs Valis (Walli) izveidoja speciālu bumbu “Grand Slam”³, ar kurām speciāli izveidots bumbvedēju skvadrons sagrāva 3 lielākās ūdenskrātuves, arī Ederas (Eder), Mohnes (Mochne) un Zorpes (Sorpe) spēkstacijas, kas apgādāja Rūras apgabala kara rūpnīcas. Protams, kad mēs tur ieradāmies, dambis jau bija salabots, un par to visu uzzināju tikai pēc kara. Te es saslimu ar pleirītu, un mani aizveda uz netālo kūrorta pilsētu Bad Vildungenu (Bad-Wildungen). Slimnīcā, kurai bija slavens vārds “West-End Hotel”, pavadīju 3 mēnešus. Norāvos vēl plaušu karsoni un gandrīz aizgāju pie dieviem, tikai pateicoties štabsārstam Šulcem, kurš bija bijis Latvijā, Ķemeru, mani kaut kā izvilka un atstāja slimnīcā līdz amerikāņu uzbrukumam marta beigās. Mukām 2 nedēļas uz austrumiem, no slimnīcas uz slimnīcu, pa mežiem un grāvjiem, slēpdamies no jeņķu zemuzlidojumiem. Pie Nordhauzenes (Nordhausen) mani panāca jeņķi, jo vienu dienu ar kašķi paliku slimnīcā. Melnais teica: “Let’ s go!”⁴ GMC mašīnā iekšā kā silķes, un braucām atpakaļ uz rietumiem. Reinas malā netālu no Bingenes nokļuvu aiz dzeloņdrātīm. 3 mēneši, sākot ar 13. aprīli, pagāja vienos priekos uz klaja lauka – list vai saule cepina. Jūlija sākumā Vāciju sadalīja zonās, un es laimīgi nokļuvu franču zonā. Tie mūs drusku pamērdēja un aicināja uz slaveno franču leģionu, bet es tam nepiekritu. Tā kā man vēl nebija 18 gadu, tad iespēra ar kāju un teica, lai ejot, kur gribot. Aizgājām ar biedru uz kādu vācu ciemu un ar mūķeņu klostera palīdzību salīgām darbā pie vācu budžiem. Man gadījās vieta ciema lielākajā “gasthauzē”⁵. Pagāja mēnesis, darbojoties ar vīniem un vīnogām un cīnoties ar nolādētajiem vērsiem... Apnika, un ar biedru aizlaidāmies prom. Gribējām braukt atpakaļ uz Latviju, bet, pateicoties nelabai nojautai, to tomēr neizdarījām. Atradām DP nometni Virzburgā, kur arī palikām. Mans biedrs pa šo laiku bija dabūjis ātro diloni un pēc mēneša nomira. Nometnē bija vidusskola, un es veikli tajā iestājos ar visu novazāto karavīra tērpu.

4. klasi nomocīju kopā ar 12 meitenēm. Te mani spieda mācīties latīņu valodu, ko nekādi nevarēju apgūt. Mūsu skolas direktors bija 1. pilsētas ģimnāzijas inspektors Lože, alias Sams. V klasē izveidoja reālo novirzienu, un tanī pasniedza augstākās matemātikas. Bija nu jāparāda vecās ģimnāzijas gods, un gan klasi, gan skolu beidzu kā viens no labākajiem. Brīvajā laikā darbojos visādos pulciņos— mākslas vingrošanā, tautas dejās, korī, šoferuursos un pat boksa.

Pēc skolas beigšanas 1947.g. pavasarī Esslingenas (Esslingen) dziesmu svētkos satiku Stankeviču un Vanagu. Gribēju iestāties kādā augstskolā, bet iznāca citādi. Rudenī aizbraucu uz Beļģiju, noslēdzot kontraktu uz 2 gadiem ogļu raktuvēs Šarleruā (Charleroi) pilsētā. Tur gāja raibi. Zelēju tabaku 860 m dziļās šahtās un domāju, kāda velna pēc es te esmu iekritis. Vienu brīdi aizbraucām uz Antverpeni, kur mēģināju uzmunsterēties uz kuģiem, bet pietrūka naudas. Nonīku raktuvēs apmēram 6 mēnešus, un pietika. Tā kā biju lauzis kontraktu, bija jābrauc uz Briseli. Pieteicos slavenajā cietumā Ptīšato (Petit Chateau— mazā pils). Tur kopā ar vācu gūstekņiem nonīku 2 mēnešus, pēc tam pie Luksemburgas robežas St. Hubertā sagaidīju vilcienu, kas mani aizveda atpakaļ uz Vircburgu. Draudēja lielas ziepes, jo biju lauzis kontraktu, bet ar lielu piepūli tiku uzņemts atpakaļ nometnē. Drīz pieteicos emigrācijai uz Austrāliju. Gribēju tikt pēc iespējas tālāk no komunistiem. Divus mēnešus, gaidot uz transportu, nonīku Šveinfurtes (Schweinfurt) izceļošanas lāģerī. 1949. gada aprīlī braucām prom cauri Insbrukai (Innsbruck) uz Dženovu (Genoa) Itālijā. Tūliņ kāpām uz kuģa "Mozzafari", un sākās 4 nedēļu garš ceļojums uz Austrāliju. Pa Vidusjūru, garām Sicīlijai uz Suecu. Cauri Suecas kanālam, lēni svīstot Sarkanajā jūrā, sasniedzām Ādeni. Tad pa Indijas okeānu pāri ekvatoram pēc nedēļas sasniedzām Ceilonu. Brauciens noritēja samērā mierīgos laika apstākļos, un 21. maijā sasniedzām Frīmantlas (Freemantle) ostu pie Pertas, Rietumaustrijā. Tur atkal bija jāpavada mēnesis nometnē, mācoties angļu valodu, kuru es jau pa daļai zināju. Pēc tam bija jāizvēlas no 5 vissliktākajiem darbiem labākais, un jāapsolās tajā nostrādāt 2 gadus. Es izvēlējos darbu uz dzelzceļa. Tā nu mēs, pāris letiņu, nonācām Dieva pamestā stūrī pie nelielas pilsētas Kataningas (Katanning). Apmēram 15 jūdzes no tās atradās Panšmirapas (Punchmirup) stacija, kur mūsu vajadzībām bija uzceltas 3 teltis. Tur mums kopā ar 4 vietējiem austrāliešiem bija jāuztur kārtībā apmēram 30 jūdzes gara šaursliežu dzelzceļa līnija. Pirmais iespaids nebija iepriecinošs, bet ar laiku apradām. Darbs nebija grūts. Ar motordrezīnu joņojām pa līniju, šo to labodami. Jaunam cilvēkam šāda dzīve nebija patīkama. Brīvajā laikā atradu dažādas blakus nodarbošanās. Šāvu trušus, ķengurus, ķēru vēžus, nodarbojos ar fotografēšanu, nopirku akordeonu un 6 mēnešos iemācījos to spēlēt. Bija arī zirgs ar visiem sedliem un veca automašīna. Tā divi gadi pagāja nemanot. Cilvēks jau pie visa kā pierod.

Pēc līguma beigšanās pārcēlos uz dzīvi Adelaidā, Dienvidaustrālijā, kur dzīvoja arī mani radīņi. Sāku strādāt "General Motors Holden" autorūpnīcā, bet nevarēju pierast pie tāda darba, tādēļ pēc 6 mēnešiem atkal aizlidoju atpakaļ uz "Wild West"

(mežonīgajiem rietumiem), kur kopā ar draugu sākām pie fermeriem taisīt sētas aitu aplokiem. Varētu labi nopelnīt, bet notika nelaime— izcēlās ugunsgrēks un sadega mūsu iedzīve, kā arī fermerim neskaitāmi hektāri (akri) lauku. Noskaitos un aizbraucu atpakaļ uz Adelaidu. Šoreiz iestājos darbā Kreislera (Chrysler) autorūpnīcā. Adelaidā bija daudz latviešu. Arī mūsu klases biedrs Gunārs Matisons šeit bija atkūlies. Drīz sāku piedalīties latviešu sabiedrības dzīvē. Spēlēju mūziku latviešu tautas deju grupai, kuru vadīja pazīstamais Rīgas deju skolotājs Gulbis. Nodibinājās arī latviešu deju orķestris "Līga", kurā spēlēja tāda slavenība kā A. Vīgners, radinieks lielajam Leonam Vīgneram. Pēc dažiem gadiem es ar vēl vienu latvieti un holandieti nodibinājām trio, sauktu "The Contineirs". Ar šo grupu sasniedzām diezgan lielu popularitāti. Spēlējām nakts klubos, bāros, hotelos, vairākos lielos šovos un pat radio, šoreiz gan lielākoties austrāliešu publikai.

1963. gadā nopirku jaunu dzīvojamo māju ar nelielu zemes gabalu Adelaidas priekšpilsētā Braitonā (Brighton), netālu no jūras. Brīvajā laikā sirsnīgi nodarbojos ar dāļdarzniecību, ieaudzēju dažādus eksotiskus kokus, krūmus un puķes. Biju jau nodibinājis sakarus ar vecākiem un mūsu Latvijā. Apmainījāties vēstulēm, un reizēm sūtīju viņiem materiālu palīdzību. Vēl Vācijā esot, aizrakstīju īsu vēstuli par savu dzīvi. Par to, kā vēlāk noskaidroju, tēvs dabūja nolauzt 7 gadus pie baltajiem lāčiem. Daži biedri viņu nosūdzēja par sakariem ar ārzemēm. Viņam laimējās izdzīvot, un mājās pārradās ap 1955. gadu.

Mūzikā sāka ienākt jaunas grupas un stili, un mums bija jāpaliek otrā plāksnē. No mūzikas un spēlēšanas gluži neatteicos. Turpināju spēlēt dažādos sastāvos un grupās.

1971. gadā izsauca mūsu ciemos. Viņa jau sen bija izstudējusi par zobārsti. Parādīju viņai daļu no Austrālijas, cik jau nu tas 3 mēnešos bija iespējams. Pēc pāris gadiem arī es uzdrošinājos aizbraukt ciemos uz dzimteni. Atkalredzēšanās prieku ar vecākiem un radīņiem pēc 30 gadu prombūtnes būtu grūti aprakstīt. Divi mēneši, sākot ar Jāņiem un Dziesmu svētku simtgadi, pagāja nemanot. Pirms došanās atpakaļ uz Austrāliju apceļoju Angliju, Vāciju, Itāliju, Franciju, Austriju un citas zemes. Pēc atgriešanās Austrālijā dzīve iegājās vecajās sliedēs, bet kaut kas neizsakāms mani vilka atpakaļ uz dzimteni. Pēc pāris gadiem nokārtoju dokumentus, pārdevu māju, iedzīvi, mašīnu un, lielam draugu pūlim mani pavadot, iekāpu lidmašīnā, lai caur Tokiju un Maskavu ielidotu Rīgā. Bija 1975. gada 11. maijs, kad atgriezos atpakaļ dzimtenē.

Apmetos uz dzīvi pie vecākiem Langstiņos un rudenī iestājos darbā Ādažu kolhoza palīgsaimniecībā pie mākslinieka Rapiķa metālkalumu darbnīcā. Te pelnīju naudu, kaļot un veidojot metālā Ļeņina un citu slavenību viepjus, dzerot šņabi viena otra slavena čekista uzraudzībā. Pāris reižu tiku uzaicināts uz pārrunām, šoreiz Raiņa bulvārī, kur mani sīki iztaujāja par dzīvi Austrālijā. Neko prātīgu jau no manis viņi neizdabūja. Liela daļa manu draugu bija austrālieši, un tie viņiem neinteresēja. Jau pēc nepilna gada sāku domāt par savas mājas celšanu. Tēvs man atvēlēja pusi no savas grunts,

kas toreiz gan viņam vairs nepiederēja, bet daļu taisījās ņemt nost. Jau 1976. gada pavasarī sāku būvdarbus. Līdzekļu man pietika, un jau rudenī māju dabūju zem jumta. Nelaimējās, un labajai rokai dabūju amputēt 4 pirkstu pirmās locītavas. Bija žēl, jo iemīļoto akordeonu pēc tam bija grūti spēlēt. Nelaipei seko laime. Iepazinos ar Hildu, kura toreiz bija skaista, blonda dāma. Sākās romāns, un pēc gada nolēmām apprecēties. Kāzas notika 1978. gada maijā, un drīz pēc tam uzradās mantinieks – dēls Gints. 1977. gada Jāņos nosvinējām vecākiem zelta kāzas. 1979. gadā māja tika pabeigta, un pārcēlāmies uz dzīvi tajā. Hilda strādāja par pārtikas tehnoloģi un vadīja pārtikas laboratoriju. Gintu uzpasēja veca, jauka tantīņa. Es tad jau darbojos Zinātniskās Restaurēšanas pārvaldē, un galvenokārt cēlām vecās mājas Brīvdabas muzejā. Tur nostrādāju līdz aiziešanai pensijā. Pāris reizu mani uzaicināja sniegt reportāžu toreizējā raidījumā "Dzintarkrasts", un tam arī piekritu.

Visu šo laiku nebiju sazinājies ar saviem vecajiem klases biedriem, līdz kādu dienu pie manis ieradās Gunārs Ozoliņš, un no tās reizes atjaunoju sakarus ar vecajiem "Asjas" čāļiem. Tagad ar sievas kundzi mierīgi dzīvojam kā pensionāri mājās un vadām nelielu saimniecību, kurā ir vistas, pīles, 2 suņi, kaķis, neliels dārzs utt.

Ciemošanās reizē Austrālijā kopā ar G. Matisonu un viņa kundzi 1994. gada janvārī.

- 1 Vāciski: gaisa spēku izpalīgi
- 2 Vāciski: "Kopsoli, uz priekšu!"
- 3 Angliski: lielais laimests (it sevišķi - bridžā).
- 4 Angliski: "Uz priekšu!"
- 5 Vācisms : no Gasthaus - viesnīcā.

Arnolds Grasis

Mūsu "b" klases audzinātājs sāka strādāt par skolotāju 1. ģimnāzijā 1940. gadā, kad viņam apritēja 36 gadi. Viņš savu audzinātāja darbu veica cauri dažādiem laika posmiem līdz 1946. gadam. Viņš bija drukna auguma, vienkāršs, sirsnīgs, labsirdīgs un, protams, arī personība.

Jānis Alksnis, stāvēdams klases priekšā, bieži vien savu uzrunu iesāka ar vārdu "puīši" un pasmaidīja, gan rūpju pārņemts, gan dažreiz aizvainots. Viņa vīrišķīgā stāja, hipnozē balss iedvesa mums cieņu un bijību.

Dažkārt, lai mēs labāk izprastu ģeogrāfijā vai dabas mācībās teikto, viņš vēlējās, lai mēs iztēlotos viņa stāstīto, sacīdams: "Puiši, stādieties priekšā!" Un, tad kāds no mūsu vidus skaji nočukstēja: "Vējš pūš iekšā". Tāda "standarta asprātība" dažkārt zēniem šķita smieklīga, bet citiem – traucējoša. Alksnis pie šīs piebildes pierada un centās nereaģēt, jo tā taču nebija Jauni domāta.

Lai skolēni varētu veiksmīgāk iepazīt atsevišķas valsts vai apvidus dzīvi, Alksnis sīkāk pastāstīja par to iedzīvotāju paražām, – dziesmām, dejām, tērpiem, iekļaujot savā programmā plašāku stāstījumu, nekā ģeogrāfijas stundai paredzēts. Tikai Joti žēl, ka daži no mums to neuztvēra pareizi un nedaudz sāka šaubīties par skolotāja stāstījumu, meklējot tam zemtekstu.

Kādreiz, ārpus stundas, sarunājoties ar mūsu klases zēniem, Alksnis izklāstīja savus nodomus, ka viņš vēlēties būt klases audzinātājs vienai klasei no pirmās klases līdz tās izlaidumam. Bet viņa nodoms piepildījās daļēji, jo sagatavošanas klasē 39./40. mācību gadā mūsu klases audzinātājs bija Jānis Āboliņš, bet pēdējos divos gados – 44./45. mācību gadā un 45./46. mācību gadā šajā 1. ģimnāzijas klasē (kura tad tika dēvēta par 1. Rīgas pilsētas Leona Paegles vidusskolu), mācījās lielākoties citi skolēni, kuri bija no paralēlām klasēm vai citām vidusskolām.

Pirmajā skolas dienā pēc kara (1945.g.) no mūsu vecās klases ieradāmies tikai divi: Jānis Ramāns un es. Tajā gadā kādu laiku mēs klasē bijām tikai 8 skolēni – bez mums vēl seši no paralēlām klasēm un citām skolām.

Jānis Alksnis skolotāju sarakstā tika saukts par ģeogrāfu, bet mūsu klasei viņš mācīja arī dabaszinības un anatomiju. Arī šajos priekšmetos viņš centās iekļaut tēlainību, lai mēs vienkāršāk varētu iemācīties uzdoto stundu.

Kādu dienu Jānis Alksnis mani izsauca klases priekšā. Viņš man lika pastāstīt uzdoto. Man bija jāstāsta par auss un deguna dobuma savstarpējo sakarību. Kad visu biju teicami izstāstījis, nedaudz kļūdījos un pateicu, ka šo dobumu ar ausi savieno Eistahija truba ("trubās" vietā būtu bijis jāsaka "kanāls"). Alksnis pārtrauca manu stāstījumu un centās uzjautrināt klases skolēnus. Es apmulsu. Kas noticis? Par auss konstrukciju visu biju izstāstījis pareizi. "Zēni, kādreiz gadās arī tā, ka mēs pēkšņi esam trubā," pavērsies pret klasi, skaidroja Alksnis. Un sāka stāstīt dažādus gadījumus par trubu, kas nemaz neattiecās uz uzdoto mācību vielu.

Es stāvēju klusēdams un iekšēji šņākdams. Atskanēja zvans. Alksnis uzdevumu burtnīcā man ielika piecinieku ar mīnusu. Ar šādām dažkārt savdabīgām metodēm skolotājs spēja mums iemācīt daudz ko tādu, ko, pabeidzot ģimnāziju, mēs būtu aizmirsuši, bet, lūk, "Eistahija trubu" un visu šo gadījumu spilgti atceros vēl līdz šai dienai.

1974.gadā 1. Rīgas pilsētas ģimnāzija rīkoja salidojumu visām klasēm, kuras ir šo skolu beigušas. Pēc oficiālās ceremonijas skolas zālē mēs sapulcējāmies savā vecajā klasē, kura vienlaik bija skolas pirmajā stāvā. Klasē bija iegarens galds, kura galā sēdēja mūsu klases audzinātājs Jānis Alksnis. Viņš mūs ieaicināja ciemos uz savu 71. dzimšanas dienu 6. jūnijā. Mūsu gadu starpība šķita izzudusi, un mēs ar viņu sarunājāmies kā seni paziņas un kā draugs ar draugu.

Bet nākošajā gadā – 1975.g. 26. februārī – viņš nomira, nesagaidījis savu dzimšanas dienu. Uz bērēm ieradās gan mūsu klases vecie skolēni, gan arī tie, kuri skolu beidza pēc kara.

Pēc bērēm nolēmām, ka mūsu klases audzinātāja Jāņa Alkšņa ielūgums uz dzimšanas dienu ir jāievēro un jāpilda. Tāpēc 1975. gada 6. jūnijā pulksten sešos vakarā ieradāmies pie viņa kapa ar vainagu un ziediem. Mums bija liels pārsteigums, jo pie kapa bija sapulcējušies daudz ļaužu, kā uz īstām bērēm. Bija ieradušies viņa tuvinieki, viņa klases un studiju audzēkņi. Universitātes koris nodziedāja dziesmu "Mūžam zili ir Latvijas kalni". Vainagu un ziedu noliecēji gandrīz katrs pateica pa kādam vārdam. Šķita, ka šīs ir īstās bēres, jo šī diena bija daudz iespaidīgāka un pārdzīvojumiem piepildītāka nekā apbedīšanas diena.

No šīs dienas ik gadus (jau 18. gads!) mūsu klase kopā ar pēc kara pienākušajiem skolēniem ierodas 6. mēnesī (jūnijā) 6. datumā pulksten 6 vakarā pie kapu vārtiem un 6 minūtes pāri sešiem esam pie kapa – tātad iznāk skaitlis 6666, ko nekad nav iespējams aizmirst. Pirmos gadus viens otram atgādinājām par to, bet tagad nākam individuāli, bez atgādinājuma.

Šajā laikā pie kapa vienmēr ir arī Jāņa Alkšņa tuvinieki: viņa dzīvesbiedre Emīlija, meita Maija, dēls Jānis ar savu kundzi.

Hariju Lamzi atceroties.

Harijs Lamze bija profesora Arnolda Lamzes dēls. Jau skolas gados viņš interesējās par garīgo mūziku, bieži apciemoja mani mājās. Viņam ļoti patika spēlēt klavieres. Korāļu spēlē viņš bija sasniedzis augstu meistarību. Viņš mēdza spēlēt arī momentālas kompozīcijas (improvizācijas). Savā dzīvoklī Harijs bija iekārtojis fizikas eksperimentu stūrīti. Viņam patika darboties ar dažādiem fizikas uzskates priekšmetiem.

Pēc vidusskolas beigšanas Harijs reizē ar mani iestājās Arhitektūras fakultātē, bet to nepabeidzis sāka strādāt pilsētas Arhitektūras pārvaldē. Viņa atmiņa bija fenomenāla. Harijs atcerējās no galvas gandrīz visas Rīgas ielas un arī gandrīz visus Rīgā esošos namus. Darbinieki, kuri tur strādāja jau gadiem ilgi, bieži gāja pie viņa pēc

padoma. Harijs labprāt visu paskaidroja. Viņš strādāja par viszemāko atalgojumu. Ja kāds viņam piedāvāja labāku, ienesīgāku darba vietu, Harijs atteicās, gaidīdams algas pielikumu, bet tā arī to nesagaidīja.

Viņš kā sabiedrisku pienākumu (bez atalgojuma) bija uzņēmies savas darbavietas elektriskās instalācijas remontu, un šad tad varēja redzēt viņu staigājam ar kasti rokās (ar elektrības vadiem, knaiblēm u. t. t.).

Neizskaidrotu iemeslu dēļ Harijs izvairījās no mūsu klases skolēniem un neieradās arī uz tikšanos pie skolotāja Alkšņa kapa. Kad es viņam vaicāju, kādēļ viņš neprecas, Lamze atbildēja, ka viņam liekoties, ka vēl nav nobriedis ģimenes dzīvei. Visu mūžu viņu vajāja doma, ka viņam ir slimas plaušas, lai gan man šķiet, ka tās bija iedomas.

Kad Harijs izstājās no darba un pārgāja dzīvot uz lecavu, viņš par to neinformēja nevienu no mūsu klases. Par viņa nāvi es uzzināju nejauši (apmēram pēc pusgada) no kādas viņa darba kolēģes.

Gunāru Baķi atceroties.

Pēc nepilnīgām ziņām, Gunārs tika studējis Juridiskajā fakultātē. Viņu es bieži satiku celtniecības pārvaldē, kuras ēkai viņš nāca tīrīt skursteni. Viņš vienmēr bija sirsnīgs, draudzīgs un laipns. Bija jābrīnās par viņa lunkanību, drosmi un izveicību. Jo, kāpjot uz jumta un skursteņu galiem, viņš lielākoties bija alkohola reibonī.

Daži vārdi no Jāņa Ramāna dzīves.

Jānis, strādādams Smiltenes vidusskolā par fizikas skolotāju, veicis grandiozu darbu. Viņš izveidoja skolas telpās liela apjoma fizikas laboratoriju ar daudziem un dažādiem uzskates līdzekļiem, kuri skolēniem ievērojami atviegloja fizikas iemācīšanos.

Pašreiz Jānis ar sievu Rutu iekārtojušies laukos un kļuvuši par lauku mājas saimniekiem.

Daži vārdi par Gustavu Kalniņu.

Viņam netik iedzījināties sīkumos, bet aizrauties ar lielākām idejām, tās notverot "kaut kur gaisā". Spēj aizraut citus, kuri tad paveic pārējo.

1. Kad Rīgā bija ielānots izbūvēt metro, Gustavs bija viens no pirmajiem aktīvajiem tā būves pretiniekiem.

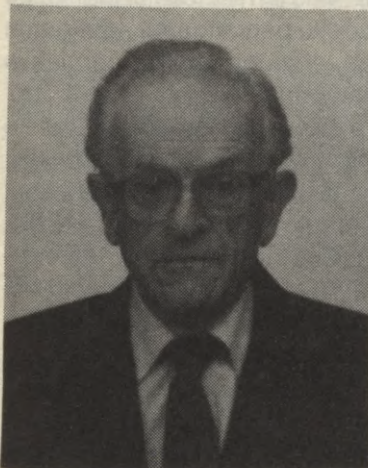
2. Tāpat viņš bija viens no pašiem pirmajiem, kurš iestājās par latviešu valodas kā valsts valodas atzīšanu.

3. Ir daudz rakstījis presē, runājis pa radio un uzstājies televīzijā par lielo postu, ko alkohols nodara latviešu tautai.

Daži vārdi par Bruņa' Rubesa dzīvi skolas gados

Bruņa Rubesa panākumiem un plašajam vērienam dzīvē pamats jau tika likts jaunības gados. Viņš ne tikai spēja teicami mācīties skolā, bet arī jau ar lieliem

panākumiem apgūt vijoles spēles virtuozitāti. Atceros, ka svētku brīžos skolā Brunis nostājās klases priekšā un iepriecināja mūs ar vijoles spēles priekšnesumiem. Viņš jau skolas gados prata precīzi iedalīt savu laiku gan mācībām ģimnāzijā, gan vijoles spēlei, gan arī saviem klases draugiem. Atceros, ka es biju pie viņa aizgājis mājās 20 minūtes agrāk par noteikto laiku. Viņš man laipni piedāvāja atsēsties uz dīvāna un pagaidīt tās minūtes, kamēr viņš vingrinājās vijoles spēlē. Es atzinu, ka šis gaidīšanas laiks man nav zaudējums, bet ieguvums. Pirmkārt, noraudzījos, ar kādu citību Brunis spēlēja vijoli (jo es tai laikā taču mācījos spēlēt klavieres). Otrkārt, es klausījos mūziku, un, treškārt, es izpratu, cik liela nozīme dzīvē ir precīzai ikdienas laika sadalei. Pēc ilgas prombūtnes Brunis ienāca manā redzes laukā ar Alksņa kundzes starpniecību. Uzzinājis viņa adresi, aizrakstīju viņam pirmo vēstuli uz Amerikas kontinentu. Par Bruņa aktīvo darbu var uzzināt, skatoties kinofilmu, televīziju, klausoties radio un lasot laikrakstus. Kinofilmā redzams, ka cita starpā Brunis spēlēja elektroniskās ērģeles.

Arnolds Grasis savos labākajos gados

Gabaliņš no manas dzīves

Kāds es esmu? Ārēji šķietami nikns. Iekšēji jautrs un labsirdīgs. Man patīk izklaidēties ar momenta kompozīcijām (ja kādam ir pacietība klausīties), labprāt (tiem) nospēlēju kādu savu gabaliņu.

Muzicēt man patika jau jaunībā, tādēļ paralēli mācībām vidusskolā mācījos arī mūzikas skolā, klavierspēles klasē. Uzbūvēju sintezatoru, bet, nesusniedzis vajadzīgo skaņu tīrību, to izjaucu. Vēlāk man kļuva žēl, bet bija jau par vēlu. Izrādījās, ka vaina nebija sintezatorā, bet gan skaņu pastiprinošajā sistēmā.

Valšus un fokstrotus komponēju vienīgi sev.

Ģimnāzijas laikā rakstīju sīkus jociņus žurnālā "Asja", bet kautrējos to izpaust citiem klases puīšiem. "Asjas" redaktors manu noslēpumu glabāja. Vēlākos gados rakstīju humoreskas un dzejoļus, arī aforismus "Rīgas Balsī", "Asajā slotā", "Dadzī". "Dadža

kalendārā" rakstīju aforismus.

Pēc studēšanas LVU Arhitektūras fakultātē projektēju lielākoties rūpniecības tipa ēkas, piem., kokapstrādes un metālapstrādes ceļus ar iekārtu uzstādīšanu, ēdnīcu kompleksus, saldētavu kameras, betona apstrādes ceļus (betona maisītājus, tvaicēšanas kameras u.c.). Projektēju vienu no pirmajiem skaitļošanas centriem Rīgā.

Aizrāvos ar fotogrāfiju un filmēšanu.

Pirms aiziešanas pensijā strādāju Dailes teātrī par inženieri un remontu iecirkņa vadītāju. 1992.gadā sāku darboties pensionāru federācijā, bet izstājos no tās.

Gunārs Jēkabs Grauds

Gunāra Jēkaba Grauda raibā dzīve.

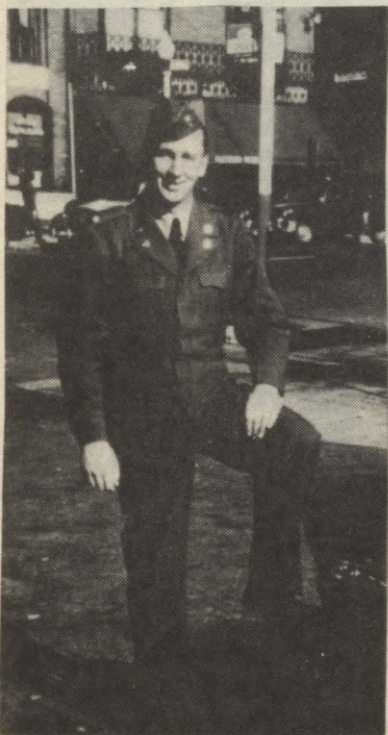
Par Graudu es kļuva 1926. gada 16. jūlijā un nedaudz vēlāk arī par Gunāru Jēkabu. Mani radītāji bija Elza un Fricis Grauds. Pēc uzvārda es tā kā būtu pieskaitāms pie īstas zemes arāju cilts, bet mēs reizēm aizmirstam, ka latvieši ir tikpat pamatīgi jūras arāji, kuŗi savu jūras darbu izdara ar zemnieka rūpību un nopietnību. Jau no seniem laikiem kurši ir bijuši nikni jūras sirotāji un vikingu konkurenti. Viņus pazina arī ārpus Baltijas jūras, un no tiem baidījās. Ne mazāk slavas cienīgi ir mūsu vectēvi un vecvectēvi, kuŗi ar paštaisītām "tupelēm" kuģoja pāri okeānam. Tāda "tupele" bija arī vecais siļķu kuģis "Brū", kuŗš vēlāk kļuva par manu glābēju. Arī mans tēvs Fricis Grauds bija jūrā braucējs ar visu sirdi un dvēseli. Tā kā viņš bija lielisks organizātors, tad kļuva par lielākās rēderejas īpašnieku Latvijā. Pasaulē būs maz tādu ostu, kuŗās nebūtu pabijuši Friča Grauda kuģi. Latvijā bija arī citi rēderi, un viņi visi radīja lielu jūrniecības uzplaukumu mūsu zemē. Latviešu jūrnieki savu darbu darīja ar zemniecisku pamatīgumu, kārtīgumu un tamdēļ viņus labprāt nolīga arī uz citu valstu kuģiem. Vienīgi norvēģu jūrniekus vērtēja vēl augstāk. Tā mana bērnība pagāja kuģotāju sabiedrībā.

Pirmā skola man bija 1. pamatskola. Mēs dzīvojām uz Kalpaka bulvāra un Valdemāra ielas stūrā, bet skola atradās ielas otrā pusē, pretī Mākslas akadēmijai. Skolnieka dzīvē tas bija liels mīnuss, jo visas ēverģēlības notika turpat mājas priekšā, un arī skolas padarīšanas tūlīt kļuva mājās zināmas. Pēc tam nonācu 1. ģimnazijas sagatavošanas klasē. Pa šiem gaŗajiem gadiem daudz kas pagaisis no atmiņas. Atceros, ka vislielākās grūtības man sagādāja vācu valodas skolotāja Gediņa - pamaza auguma vecmeita. Toreiz man likās, ka skolotāja vienmēr ir sliktā garastāvoklī un "ieēdusies" uz mani. Ja paskatās no malas, tad varbūt, ka tās bija manas vācu valodas zināšanas, kuŗas radīja skolotājai sliktu garastāvokli un, dzirdot manu izrunu, skolotājai zuda cerības iemācīt mani runāt vāciski. Toties labā atmiņā man palikusi angļu valodas skolotāja Šarlote Aume. Viņa bija manas mātes bērnības draudzene un labi mācīja angļu valodu. Varbūt tāpēc man bija viegli to vēlāk apgūt kā savu pamatvalodu Amerikā. Šodien Aumei ir 93 gadi, un viņa dzīvo ASV.

No Krievijas pie mums atnāca komunisti ar baigo gadu, pēc kuŗa daudzi skolas biedri, skolotāji, piederīgie un radi vairs nebija mūsu vidū, bet aukstumā mira badā plašajā Krievijā. Arī mūsu ģimeni izdzina no mūsu mājām, rēdereju izpostīja un tēvu izsūtīja. Tikai laimīgs gadījums un brīdinājums paglāba pārējos ģimenes locekļus. Mēs glābamies manas vecās pamatskolas skolotājas Annas Šķilteres dzīvoklī. Mūsu ģimnaziju bija ieņēmuši vācieši un mūsu skolu dzenāja pa dažādām telpām. Māte man ieteica iet uz Krišjāņa Valdemāra jūrskolu, un es iestājos tālbraucēju kapteiņu klasē. Pabeidzu 1. klasi, un 1944. gada pavasarī uzkāpu uz piekrastes kuģiņa "Dzintarkrasts" jūras praksē par matrozi. Jūlija beigās saņēmu iesaukšanas pavēsti uz latviešu aviācijas pulku Liepājā. Vilcieni uz Liepāju negāja, tamdēļ mani un citus latviešu zēnus uz dienesta

vietu aizveda silķu kuģis "Brū". Pie lidošanas netikām, jo vāciešiem bija maz benzīna. Pēc dažiem mēnešiem mūs sabāza vagonos un aizveda uz Vāciju, tad Dāniju, tad atkal Vāciju. Kēnigsbergā mūs sadalīja pa smagām zenītliegabalū baterijām. Mūsu baterijā bija vēl divi mūsu klases zēni - Tālis Dannebergs un Jānis Ērglis. Tā kā mēs nebijām iemācījušies lidot, tad tagad mācījāties lidmašīnas gāzt zemē.

1945. gada janvārī mūsu baterija atradās pie Marienburgas pilsētiņas. Bija jau jūtamas kara beigās. Kopā ar diviem saviem draugiem un karābiedriem - Jāni un Edvīnu vairākus mēnešus bijām domājuši, kā tikt tuvāk rietumu pusei, lai gadījumā nenonāktu krievu rokās. Nolēmām "piesist pēdu". Mums bija iegādātas kartes, privātās drēbes. Kādā pilnmēness naktī mēs iemukām mežiņā un pēc pāris dienām ieradāties Dancigā. Caur sētas caurumu ielīdām Dancigas ostā, kur tieši tanī brīdī pietauvojās krastā vecais "Brū". Tas bija Dieva brīnums! Šis kuģītis ir spēlējis lielu lomu manos likteņos. Kapteinis Kārlis Vētra mūs uzņēma, pabaroja. Man bija jūrnieka apliecība, un mani pieņēma uz kuģa par matrozi, bet no biedriem bija jāšķiras. Kara beigās man pienāca Kopenhāgenā.

ASV armijā 1950. gadā.

Sarakstījos ar paziņām Zviedrijā un uzzināju, ka no Kurzemes ar laivu tur ieradusies mana māte, vecāmāte un māsa. Pēc pāris nedēļām laimīgi satikāmies. Sešus mēnešus nodzīvoju Stokholmā. Māte aizlidoja uz Ņujorku pie brāļa, kurš bija demobilizējies no ASV armijas. Tad kopā ar vecmammu un māsu Rozmariju devāmies uz Londonu, lai saņemtu imigrācijas vīzas uz ASV.

1947. gadā ierados Ņujorkā un sāku strādāt brāļa Viļņa kuģniecības kantorī. Sākās jauna dzīve jaunā pasaulē. Bijām atkal visi kopā, izņemot tēvu. Pēc PSRS sabrukšanas uzzinājām, ka mans tēvs mira 1941. gadā Soļikamskā.

Sākās karš Korejā. 1950. gadā mani iesauca ASV armijā. Atkal kļuju par artileristu. 1951. gadā ar kuģi no Sietlas mani aizveda uz Japānu, kur 3 mēnešus mācījos radistu kursus. Tad devos uz Koreju, kur pavadīju karstu vasaru, bet septembrī jau atkal strādāju pie sava brāļa Viļņa.

1954. gadā nopirkām preču kuģi "Liberty". 1955. gadā apprecējos. 1957. gadā piedzima dēls Travis. 1960. gadā sastrīdējās ar brāli, aizgāju no kuģniecības un gadu vēlāk devos uz Spāniju. Netālu no Gibraltāra uzcēlu viesnīcu, kuŗu vadīju vairākus gadus. Tad to pārdevu un 1975. gadā atgriezās ASV.

Strādāju Ņujorkas tuvumā par viesnīcas direktoru. Tomēr klimats mums likās par vēsu un aizbraucām uz Floridu. Tur uzņēmos pārvaldīt kāda miljonāra ziemas sezonas māju, kur nostrādāju 10 gadus. Tad īpašnieki māju pārdeva, mēs ar sievu aizgājām pensijā. Turpat Floridā upes krastā uzbūvējām mājiņu un dzīvojam draudzīgi ar sievu, aligatoriem un citiem dienvidu zvēriņiem.

Mani draugi, ar kuriem kopā "piesitu pēdu", ir sveiki un veseli. Jānis dzīvo Kanadā, bet Edvīnu satīku Rīgā pēc 45 gadiem.

Pierakstīja J. Ērglis.

G.Grauds ar sievu Colleti Kalifornijā.

Gustavs Kalniņš

Gustavs Kalniņš - darboties gribošs, nacionāli domājošs, Latviju mīlošs un alkoholu nīstošs.

Esmu dzimis 1927. gada 10. martā Rīgā, matemātiķa un grāmatveža Heinriha Kalniņa (1896-1968) un Emmas Kalniņas (1889-1963), dz. Puriņas ģimenē. Man ir māsa Biruta (1924) un brālis Artūrs (1931). Abi vecāki strādāja iekšlietu ministrijā par grāmatvežiem. Tēvs bija cara armijas un vēlāk Imantas pulka virsnieks, Brīvības cīņu dalībnieks.

Mans vectēvs Gustavs Kalniņš (1858-1916) dzimis Mazsalacas "Vīkšēnos" un kopā ar Deičmani bija pirmais latviešu grāmatu izdevējs. Spiestuve atradās Jelgavā. Viņa brāli Kārli Kalniņu (1845-1919) – komponistu un pirmās Atmodas laika aktīvu darbinieku – komunisti nepatiesi apsūdzēja par spiegošanu, jo viņa rakstītās notis noturētas par šifrētu ziņojumu. Apcietināts un miris Valmieras cietumā.

No šīs ģimenes nāk arī Latvijas piensaimnieku savienības valdes priekšsēdētājs Teodors Kalniņš (1882-1968).

Mans tēvs bija arī Latvijas komandas šahists, vairākkārt spēlējis ārzemju turnīros un pat Berlīnes olimpiādē 1936. gadā. Arī man skolas gados patika šahs. Reiz simultānspēlē Biržā uzvarēju toreizējo Rīgas meistaru. Pārņācu pēc pusnakts un dabūju bargu rājienu. Vienīgais gandarījums bija raksts par manu uzvaru avīzē "Tēvija".

Mana māte dzimusi Siguldā pie Lorupes gravas, viņas tēvs bijis krogus īpašnieks. Lorupes grava ar skaistām puķītēm viņai bija devusi mīlestību uz ziediem un visu skaisto.

Mācījos Valda Zāliša 1. pamatskolā pie skolotājas Johannas Šķilteres. Vēlāk šo skolu atvēlēja meitenēm, bet zēniem atvēra jauno Viestura pamatskolu, kurā gāju arī es. Matemātiku tur mācījos pie tagad slavenā koru diriģenta Haralda Medņa. Pēc tam pārcēlos uz Rīgas pilsētas 1. (angļu) ģimnāzijas reālo sagatavošanas klasi. Pirmais klases audzinātājs mums bija Jānis Āboliņš, pēc tam Jānis Alksnis, izcils skolotājs un savu audzēkņu sapratējs. Iesauku Kombainis viņš laikam dabūja tādēļ, ka mācīja mums vairākus priekšmetus. Pēc kara, atgriežoties Latvijā, mums bija ļoti sirsnīgas attiecības.

Atmiņas par skolotāju Jāni Alksni.

Mūsu klases audzinātājs bija stalta auguma vīrs. Savās jaunības dienās viņš esot bieži klibojis, jo vasarās staigājis tikai basām kājām un kāda kāja vienmēr bijusi

sadurta. Ar korpēm 20. gados bijis pagrūti. Rudeņos (60. gados) mēs šad tad kopā braucām sēņot. Atceros dažas viņa domas, ko, pa mežu staigājot, dzirdēju no Jāņa Alkšņa:

1. Mēģiniet labāk otru saprast, necenšoties viņu pārveidot pēc sava prāta.
2. Ja noziedzība pieaug, tad tā ir zīme, ka sodi par maziem.
3. Dzīve visumā ir vienkārša, toties to sarežģī paši cilvēki.

Interesantākie notikumi viņa skatījumā :

- Reiz klases zēni uzaicinājuši skolotāju uz teātra izrādi. Iznācis tā, ka visi zēni atnākuši ar meitenēm (tas ir pa pāriem), tikai viņš izrādījies viens, ko esot ļoti pārdzīvojis.
- Klases skolnieki, atpūšoties Jūrmalā, sūtījuši savam skolotājam telegrammu, norādot, ka viņiem tur ejot ļoti labi. Otrā dienā klasē viņš pateicās par saņemto telegrammu, gan aizrādot, ka būtu bijis pieklājīgāk, ja arī viņu būtu aicinājuši savā vidū. "Jūrmalas braucēji" par to saņēma no vecākiem sodus. Nu skolotājs saņēma otru telegrammu : "Mēs esam mājās arestā. Žēl, ka Jūs neesat mūsu vidū."

Atmiņas par skolas direktoru Jāni Lapiņu.

1. Viņam ļoti patika, ja viņu sveicina, bet kļuva nikns, kad kāds to nedarīja. Tā visi skolnieki jau pa gabalu cēla cepures un klanījās. Bet direktors, kā jau cienījams vīrs, bija spiests atbildēt uz sveicienu un noņemt savu cepuri. Skolnieki, izkārtojušies garā virknē (ik pa 10 metriem), nāca viņam pretī. Lai nebūtu nepārtraukti jācilā savs katliņš, viņš to vienkārši nesa rokā, kas izskatījās visai komiski.

2. Kādā klasē direktors mācīja pasaules vēsturi. Reiz tika izsaukts skolnieks, vēlāk pazīstamais rakstnieks Bruno Saulītis, kurš uztraukumā raustīja valodu. Ļoti uztraucies, viņš nevarēja izrunāt nevienu vārdu. Direktors, pārskaities par klusēšanu, ielika viņam divnieku un izdzina no klases.

3. Skolotājs Jānis Lapiņš necieta, ja izsauktais skolnieks savā stāstījumā PATS apstājas. Bija jārunā tik ilgi, kamēr skolotājs viņu pārtrauca. Tad atzīme – laba. Ja stāstījums bija nobeigts, bet skolotājs klusēja, tad, lai nedabūtu divnieku, vajadzēja stāstīto atkārtot otrreiz no gala. Skolotājs to nemanīja. Varēja secināt, ka direktors nemaz neklausījās, ko skolnieks stāsta.

4. Ap 1938. gadu ģimnāzijā bija jāmaksā skolas nauda (laikam 150 latu). Kāds skolnieks esot šo vecāku iedoto naudu samainījis bankā viensantīmniekos, tad gājis ar diviem naudas maisiņiem uz skolu maksāt skolas naudu. Direktors minēto gadījumu formulējis kā "tīšu skolas darba traucējumu" un vainīgo skolnieku izslēdzis no skolas.

5. Tā paša gada pavasarī grupa skolēnu pēc stundām spēlējuši novusu. Piepeši parādījies direktors un dusmās kļiedzis: "Ko jūs te – spēju elli domājat atvērt! Nekas jums neiznāks!" Novusa galdu saspārdījis ar kājām un salauzis. Skolnieki aizbēguši

kur kurais. Liekas, ka direktors neprata atšķirt novusu no biljarda. Atvainoties arī viņš neprata.

6. Tomēr nevaru nepieminēt, ka ar savu nacionālo nostāju Direktors bija viens no 1918. gada Latvijas valsts pamatlicējiem.

Atmiņas par vingrošanas skolotāju Jēkabu Bernsonu.

Kā gados vecākam vīram viņam bija grūti veikt vingrojumu paraugdemonstrējumus, tādēļ vingrošanas parasti aizritēja divējādi:

1. Viņš izdalīja zēniem bumbas, un tie ar tām visu stundu labprāt nodarbojās.

2. Skolotājs lika zēniem skriet pa skolas pagalmu. Katrs varēja skriet, cik vēlējās, tad kādu brīdi atpūsties ejot, un atkal vajadzēja skriet tālāk. Tā visas 40 minūtes. Kad šādas skriešanas atkārtojās vairākas reizes, skolnieki sāka pret to iebilst. Skolotājs skaidroja, ka skriešana nostiprina organismu un ir vingrošanas pamatelements. Piemēram, lai noķertu tramvaju, esot jāprot labi skriet. Skolnieki iebilduši, ka tramvaju ķerot, ir nepieciešamas tikai viena vai divas minūtes, bet ne 40 kā vingrošanas stundā. Skolotājs tomēr palicis pie sava, ka jāprot labi skriet. Šis dialogs atkārtojies daudz reizi, par ko viņš nemaz nedusmojies.

Atmiņas par ģeogrāfijas skolotāju Indriķi Sleini.

1. Kontroldarbu laikā skolotājs sēdēja savā krēslā uz paaugstinājuma un parasti lasīja avīzi. Kad darbi bija izlaboti, liels bija audzēkņu izbrīns par precīzi atmaskotiem "špikotājiem" ar attiecīgi samazinātām atzīmēm. Izrādījās, ka avīzē bija izdurti mazi caurumiņi, caur kuriem skolotājs varēja vērot klasi... Tikai ar lielām pūlēm klasei izdevās šo skolotāja viltību atklāt.

2. Ja viņu, atturībnieku, kāds mudinājis iedzert "uz veselībām", tad tas esot darīts tikai tajā gadījumā, ja glāzīte tikusi piepildīta ar tīru ūdeni.

Atmiņas par dažiem klases biedriem.

Par Hariju Krauzi.

Harijs bija skolas labākais slalomists. Viņš bija pārāks par citiem un es ne mirkli nešaubījos, ka mūsu klasē mācās nākamais Latvijas čempions slalomā. Visi, kas vēlāk pēc kara plūca laurus PSRS čempionātos, man liekas, bija tālu aiz mūsu Harija. Uz viņa sasniegumiem cerēja arī mūsu vingrošanas skolotājs Otto Vāvere. Otrais pasaules karš visu izjauca, sagrozīja mūsu likteņus, un daudzi mūsu klases puikas nerasniedza to, ko būtu spējuši.

Par Kārli Puriņu.

Klasē Kārlis vienmēr izcēlās ar savu aktivitāti, jautrību, asprātību. Atceros gadījumu, kad Kārlis piemānīja pašu skolotāju Jāni Alksni. Toreiz (1943.g.) nedrīkstēja nēsāt garus matus, kuri aizmugurē sniedzās līdz apkaklei. Lai matu garumu pārbaudītu,

skolotājs Alksnis lika tos noķemmēt uz priekšu. Mati drīkstēja sniegties tikai līdz degunam. Mūsu Kārlis apgriezta tikai priekšējos matus "līdz degunam", bet pakausi neaiztika. Tā pārbaudes laikā, uz priekšu saķemmēti, tie bija līdz degunam, bet pēc tam, saķemmējot atpakaļ, atkal garu garie...

Mēdz teikt, ka ar gadiem cilvēku īpašības pastiprinoties. Taupīgie vecumā kļūst skopi, nenovīdīgie – jauni, asprātīgie – vēl asprātīgāki. Kārlis ar saviem jokiem vēl arvien rada jautrību mūsu klases zēnu sabiedrībā.

Par Tāļivaldi Dannebergu.

Ar Tāli bijām pazīstami jau no pamatskolas. Atceros viņu ka jautru, drosmīgu, atklātu zēnu. Viņa vecāki bija turīgi un varēja uzdāvināt čehu hokeja vārtsarga tērpu. Ar to viņš lepojās. Kad pēc Jaungada skolotāja (2. klasē) jautāja, kurš no klases skolēniem savas palaidības atstājis vecajā gadā, tad Tālis piecēlās un visas klases priekšā skaļi pateica, ka jaunajā gadā gan viņš Āriju – klases visskaistāko meiteni – vairs līdz tramvajam nevadīšot un aiz bizēm neraustišot.

Par Gunāru Ozoliņu.

Gunārs ģimnāzijā bija mūsu klases vecākais, laikam tāpēc, ka bija ļoti stiprs. Pirms nedaudz gadiem viņš nopirka sev lauku māju ap 60 km no Rīgas. Gunārs ir praktisks cilvēks, un darbi veicas. Visā saimniecībā valda dziļa labestība pat dzīvnieku vidū. Izrādot savu saimniecību, Gunārs noglauda gan sunīti, gan kaķīti, gan trusīti. Vistu kūtī, Gunāram paceļot un gļaudot kādu vistiņu, es jutu, ka kāda cita vista spiežas man pie kājas. Kad es jautāju, kā to saprast, Gunārs atbildēja, ka arī tā gribot, lai viņu paceļ un noglauda. Un tā vista tik tiešām jāva man pacelt sevi un mīļi nogļaudīt, ko es darīju pirmo reizi mūžā. Par to es biju dziļi aizkustināts, jo visi dzīvnieki no manis ir tikai bēguši un neesmu līdz šim varējis nevienu noķert.

Par Arnoldu Grasi.

Viņam piemīt ekstrasensa spējas. Palīdzējis daudziem cilvēkiem un dzīvniekiem. Tā pat savam 16 gadus vecajam sunītim spējis atgriezt otru jaunību. Kā jau īsts dabas dziednieks, viņš atlīdzību neņem.

Arnolds ir atradis lielisku formulu pensiju pārrēķināšanai, kuru LR Augstākā padome atzina par pareizu un normālos apstākļos ieviešamu.

Par Līgoni Zihmani.

Atceros viņu kā dzīvespriecīgu jaunekli. Viņš 1943. gadā stāstīja, ka, gatavodamies atskaņot jauno patafona skaņu plati, nolīcis to uz dīvāna. Lai tomēr būtu drošāk, uzlīcis tai virsū spilvenu. Ciemos atnākusī meitene nejauši uzsēdusies uz spilvena un plati salauzusi.

Reiz, staigājot starobrīdī skolas zālē, kāds, saņemot sitienu, man smagi uzgrūdās

viršū. Atskatoties ieraudzīju sitēju – Līgoni. Tikai cietušais man klusi izdvesa, ka to Olitu gan nedrīkstot pieminēt. Kāpēc, to es uzzināju tikai pēc 50 gadiem no viņa māsas Skaidrītes. Olita Valeine šodien dzīvojot ASV. Apciemodama Latviju, viņa katru reizi noliekot ziedus uz Līgoņa Zihmaņa kapa.

Līgonis toreiz man teica, ka lielākā māksla pasaulē esot melot tik ilgi, kamēr pats sāk ticēt. Šo mākslu esam pēdējos 50 gados sekmīgi apguvuši.

Dzīve pēc skolas

1944. gada augustā mani iesauca gaisa spēku izpalīgos. Pēc Rīgas krišanas 13. oktobrī mūs pārsūtīja uz Liepāju pie starmetējiem. Tur sabijām līdz kara beigām, 1945. gada 8. maijam. Tad manā dzīvē sākās jauns posms, pilns jaunuma, asiņainuma, netaisnības.

No Liepājas sākām ceļu uz ziemeļiem. Lai iedvestu bailes, krievi vienu vīru turpat uz vietas nošāva. Līķi nenovāca. Pārējiem lika soļot tam cieši garām. V agonā visi klusēja. Tikai kāds sirmgalvis drūmi izdvesa: "Jūs, jaunie, nepazīstat komunistus. Jūs vēl nožēlosiet, ka esat dzimuši."

Pirmajā naktī vilciens pēkšņi apstājās. Bija dzirdami kliegzieni, šāvīnu zalves. Vagonā neviens negulēja. Es biju iespieties pašā stūrī un domāju, cik skaisti tomēr krist frontē. Par kaut ko iestāties, par kaut ko cīnīties, kaut vai nepareizu. Bet nu nošaus kā suni grāvmalā...

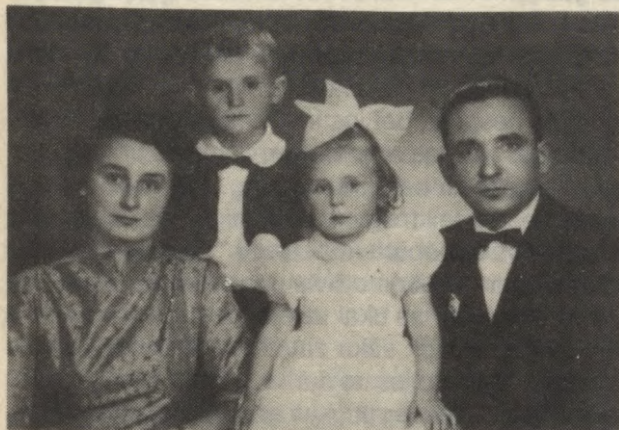
Nokļuvām Vorkutas tuvumā, aiz polārā loka. Būvējām un remontējām dzelzceļu. Sals liels, klimats skarbs, uzturs ļoti trūcīgs. No vitamīnu trūkuma sāka izplatīties slimība – cinga. Daudziem parādījās milzu augoņi. Man izpuva astoņi zobi.

Man spilgtā atmiņā palicis šāds gadījums. Ziemā, stindzinošā salā, bija jāaizber kāda ap 30 metru dziļa aiza. Ar vagonetēm stūmām sasalušos māla gabalus uz estakādi un tur tos izgāzām. Tā piepeši, tīrot apgāzto vagoneti, es paklupu. Rokām lēnām slīdot pa vagonetes gludo iekšpusi (kādas 2 sekundes), es drudžaini domāju, vai tiešām man būs jākrīt aizā... Ar rokām nekur pieķerties nespēju, bet instinktīvi iegrudu kāju kādā spraugā. Paliku aiz vienas kājas karājoties virs aizas. Cepure nokrita un pazuda. Biedri ar grūtībām mani uzvilka atpakaļ augšā, un es paliku dzīvs... Tikai vēlāk kāds piebilda: "Tev nu gan nekad dzīvē nebūs tiesību teikt, ka esi nelaimīgs. Ja Tev šodien nebūtu smaidījusi tā vislielākā laime, tad tu vairs nebūtu mūsu vidū." To es tiešām vēl tagad ņemu vērā. Vilcienu sastāvus tur vilka divas lokomotīves. Kartupeļus visu ziemu atstāja zem klajas debess kaudzēs. Pirms lietošanas tikai uzlēja karstu ūdeni un tūlīt mizoja. Tādi saldāki gan bija. Cilvēki arvien biežāk sāka zaudēt spēkus un krita no kājām. Tā nelaime drīz piemeklēja arī mani. Atgriežoties no darba, pēkšņi sāku grīļoties un pakritu, sirds strauji pukstēja, biju kā eiforijā. Nesapratu, kas ar mani notiek, smējos. Ierāpoju caur vārtiem zonā. Nemaz nejutu, ka rokas pirksts jau sen nosalis. Vienu locītavu amputēja tāpat bez narkozes. Tādā stāvoklī mani un vēl citus liktenbiedrus aizveda uz slimnīcu. Slimnīcas bija tādas pašas barakas, tāpat ar divstāvu gultām, tikai

nebija jāiet strādāt. Baroja ar putrām, lai ātrāk uzlabotos un varētu atkal sūtīt darbos. Tā pamazām gandrīz visi no zonas pārvietojāties uz slimnīcu. Pirmās dienas slimnīcā gulēju kā nāves miegā. Tad pienāca kāds pazīstams vecāks vīrs un teica : "Ja gribi dzīvot, tad jāēd!". Ēst ne gribēju, ne varēju, kļuva slikta dūša jau no ēdiena smaržas vien. Tad viņš ieteica turēt ar roku ciet degunu, lai nejustu ne garšu, ne smaržu. Sapratu, ka tomēr gribu dzīvot, un sāku ēst. Pēc četriem mēnešiem mani no slimnīcas izrakstīja un nosūtīja atkal darbā uz dzelzceļa, paziņojot, ka tiesa man piespriedusi sešus gadus brīvā izsūtījumā Pečoras rajonā par dienestu vācu armijā.

1980. gadā iznākušajā grāmatā "R.p. 1. ģimnāzija" minēts, ka pēdējo pārdesmit gadu laikā miruši ap 20 skolēnu. No tiem gandrīz puse devušies nāvē labprātīgi. Vorkutas un citos lāģeros cilvēki mira gan stāvus, gan sēdus, bet pašnāvības nebija nevienas. Visi tā gribēja dzīvot. Mans secinājums: vislabākās zāles pret pašnāvībām laikam gan ir ieslodzījums PSRS lāģeros. Tur iemācījās mīlēt dzīvi.

Pēc piecu mēnešu nostrādāšanas uz dzelzceļa mūs visus, sodītos un nesodītos iesēdināja vagonos un aizsūtīja uz Tallinu strādāt būvbataljonā 8-OVSB. Tur cēlām rūpnīcu "Motors". Bijām kā kara dienestā, tikai zvērests nebija jādod. Tur sabiju no 1946. gada septembra līdz 1951. gada oktobrim. Izmācījos par šoferi un vadīju kravas mašīnas. Pēc dienesta atgriezios Rīgā. Visi mani radi bija rietumos. Apmetos pie krustmātes Mildas Šultes. Pirmais, kuru apciemoju, bija skolotājs Jānis Alksnis. Tur izstrādājām nākotnes plānu – nobeigt vidusskolu. Iestājos Rīgas Raiņa 8. vakara vidusskolā, kuru beidzu 1952. gada maijā. Tūlīt iestājos LVU Mehānikas fakultātes Mašīnbūves tehnoloģijas specialitātes vakara nodaļā, kuru beidzu 1958. gadā. Tā dienās strādāju rūpnīcā par atslēdznieku, bet vakaros mācījos augstskolā. Pie krustmātes

Gustava Kalniņa ģimene: Ausma, Artūrs, Biruta un Gustavs.

iepazīnos ar medicīnas māsu Ausmu Ziediņu no Valmieras ciema "Mellupēm". Apprecējamies 1954. gada 1. maijā. Tagad, turpat pēc 40 laulības gadiem, jāsaka, ka man tiešām dzīvē ir laimējies: Ausma man ir bijusi mīļa, laba sieva, ļoti strādīga un rūpīga māte mūsu bērniem, vispār krietns cilvēks. Viņas lielās medicīnas zināšanas palīdzējušas daudziem cilvēkiem, pašu bērniem pat glābušas dzīvības.

Mūsu dēls Artūrs ('55) beidzis LVU Ekonomikas fakultātes Kibernētikas nodaļu, ar sievu Emmu audzina meitas Katrīnu

('85) un Annu ('87). Mana meita Biruta ('58) beigusi Medicīnas institūtu, ir bērnu ārste. Precējusies ar Uģi Eikinu, Lauksaimniecības akadēmijas absolventu. Viņu ģimenē aug Kaspars ('83), Ilze ('84) un Jānītis('86). Šie pieci mazbērni ir mūsu, abu vecvecāku, lielais prieks. Jaunākā meita Māra ('71) studē Liepājas Pedagoģiskajā institūtā par skolotāju. 1955. gads mūsu dzīvē ir priecīgiem notikumiem bagāts : jūlijā mums piedzima dēls un pienāca pirmā ziņa no maniem vecākiem. Pēc dzīves DP nometnēs Vācijā viņi, māsa un brālis bija izceļojuši uz ASV. Sākās mūsu regulāra sarakste. Ar tēvu pat tikāmies 1963. gadā Maskavā, kur viņš bija ieradies kā tūrists no Vācijas. Iebraukuši ASV, daudzi latviešu jaunieši nezināja, ar ko iesākt. Naudas gandrīz nevienam nebija. Vienīgā iespēja kā izsisties uz augšu, bija mācīties, t. i., iegūt izglītību, ko viņi arī darīja. Tādēļ tur šodien ir tik daudz latviešu ar augstāko izglītību. Mana māsa Biruta tur precējusies ar skolotāju Jāni Avotiņu. Viņš ir žurnāla "Latvju Mūzika" darbinieks un studiju centra Mūzikas daļas vadītājs. Biruta ir kontroles laborante "The Upjohn Co" farmācijas uzņēmumā. Par izcilu darbu un zināšanām saņēmusi visaugstāko atzinības balvu "W.E.Upjohn Award". Brālis Artūrs, mehānikas inženieris, ieguvis M.S. un Ph.D. grādus. Ir profesors Lihajas universitātē Pensilvānijā. Viņš vairākkārt 70. gados lasījis lekcijas Rīgā un Maskavā. Precējies ar mākslas skolotāju, cēsinieci Dzintru Šķērbeli. Viņu dēls Artūrs Teodors ('66) arī ieguvis B.S. grādu matemātikā un M.S. grādu tautsaimniecībā.

Visa lielā Kalniņu saime. Sēž no kreisās: Kaspars, sieva Asma, Ilze, Katrīna, Jānis, Aina, Anniņa, Jānītis un Māra. Stāv no kreisās: Emma, Artūrs, Gustavs, Biruta un Uģis.

Par dzeršanas postu

Tā 1979. gadā, apciemojot savus radus ASV, tikos ar daudziem viņu draugiem. Sarunā par narkomāniju ASV, profesors Dr. Roberts Zudāns man asi atbildēja : "Jūs paši, latvieši, visi esat narkomāni. Pie jums katrā ģimenē saiešanas reizē tiek dzerts. Kā tauta iznīksiet drīzā laikā. Alkohols taču ir narkotiska viela (ANO oficiāls slēdziens 1975. gadā). Kādēļ tad jūs dzerat, ja sakat man, ka varat nedzert ?"

No tā brīža sāku pievērst pastiprinātu uzmanību šai problēmai. Kādēļ cilvēki tā alkst šī narkotiskā reibuma ? Izrādās, ka iedzerot tiek mākslīgi kairinātas galvas smadzeņu šūnas, radot īslaicīgu "visaugstākās laimes" sajūtu. Iemidzinātais prāts (ārprāts) tad arī dod ceļu haotiskām zemapziņas tieksmēm. Tad arī tiek pastrādāti visnežēlīgākie noziegumi. Reti kādu slepkavību izdara skaidrā prātā.

Par dzimstības samazināšanos Latvijā jāsaka, ka pēdējos 80 gados uzbeku skaits palielinājies 10 (desmit) reizes, jo tur islama ticība aizliedz dzeršanu. Bet Latvijā, kurā ir visizglītotākās sievietes pasaulē, reti kāda spēj atteikties no konjaciņa glāzītes. Tāpat psihiatru ekspertīzes liecina, ka pie mums esošo debilo cilvēku slimības galvenais vaininieks 60% gadījumu esot alkohols. Tas iznīcina spēju saprātīgi domāt. Vai tā nav drausmīga atziņa, ka Latvijā pēc divdesmit gadiem tikai 25% iedzīvotāju spēs strādāt garīgu darbu... Mani stindzina latviešu vienaldzība pret šo problēmu, jo, zūdot mūsu tautai, zūd jēga manai dzīvei. Tādēļ esmu kļuvis absolūts atturībnieks aiz pārliecības. Diemžēl mani neatbalsta tautieši ne Latvijā, ne trimdā. Pēdējos vieglāk saprast, jo viņi, 50 gadus labu (normālu) cilvēku vidū dzīvodami, vienkārši nezina, cik smags stāvoklis šinī ziņā ir pie mums. Vienīgā atbilde uz manām daudzajām vēstulēm par šo jautājumu pienāca no Zviedrijas vēsturnieka Dr. Ulda Gērmaņa, kurš atbalstīja manu domu, ka jāiestājas pret dzeršanu, nevis pret pārmērīgu dzeršanu. Viņš atgādina, ka pēc Lielā Ziemeļu kara (1700-1721) dzeršana Latvijā esot bijusi vēl lielāka nekā šodien, bet mūsu tauta tomēr pamazām atspirgusi, un ieteic man rokas gan nenolaist. Es ceru, ka mēs arī šoreiz, kaut gan ar milzu grūtībām, pamazām atspirgsim.

Pēc kara, lai saglabātu savu dzīvību un brīvību, mēs uzlikām sev tādu kā divkosības "masku". Diemžēl šodien daudzi pie tās ir tā pieraduši, ka grūti atraut. Vēl grūtāk ir pēckara paaudzei, jo viņi ar to jau piedzimuši. Tā īsti neatmodušies, mēs varam nokavēt savas tautas izdzīvošanas vilcienu. Pirmās Saeimas laikā 1922. gadā mūsu tauta bija materiāli nabaga, bet garīgi bagāta. Šodien stāvoklis ir pilnīgi pretējs.

Varu priecāties, ka latvieši nav to 100 tautiņu vidū, kuras jau izmirušas PSRS laikā, ļaujot iepludināt tur krievu kolonistus un viņu tikumus, kaut arī daudzas no tām skaitliski ir bijušas lielākas par latviešu tautu. Domāju, ka man ir spēcīga nacionālās pašapziņas izjūta un to ir veidojuši tieši Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas pedagogi. Pie šāda secinājuma esmu nonācis tagad, pensijā dzīvodams un to visu pārdomādams.

Viktors Kalniņš.

Skola

Visi mēs esam daudz domājuši par savu skolu, respektīvi, Rīgas pilsētas 1.ģimnaziju, bet šoreiz man gribas domās apstāties arī pie tās skolas, kas mani veda tālāk uz mūsu ģimnaziju. Daži no mums apmeklēja Valda Zāliša Rīgas pilsētas 1. pamatskolu, kuŗu vēlāk pārveidoja par meiteņu skolu, zēni no šīs un citām skolām tika nozīmēti uz 47.Viestura pamatskolu. Ar to arī beidzās kopējās skolas gaitas ar daiļo dzimumu, un daži no šī šoka joprojām nav atlabuši. Vai tā laika izglītības ministrs Auškaps zināja, ko viņš mums dara? Bet tā tas notikās: tādi kā es, kas turpināja skolas gaitas mūsu ģimnazijā, jau no 3.pamatskolas klases bija atdalīti no meitenēm. Atmiņās pieskaršos arī dažiem skolas biedriem, ar kuŗiem kopīgās gaitas bija sākušās minētās pamatskolās. Ne visi viņi ir visiem mums pazīstami. Sākšu ar Libeckī, man liekas Gunāru, tad – Celmiņš, Tālis Dannebergs, Gunārs Ozoliņš, kas, liekas, bieži bija ģērbies mazpulku formā, Vidvuds Niedra, ar kuŗu vēl pēckaŗa gados īsi sastapos Toronto, Gunārs Grauds, Gunārs Grīnbergs, Juris Plūmanis, Juris Pukše, Andrejs Bumbērs, ar kuŗu cīnījāties, man vēl arvien nesaprotamu iemeslu dēļ, par tā saucamo pirmo vietu. Klases audzinātājs mani nosauca par "bijušo meistarū", jo pirmo pusgadu beidzu ar 4,88 caurmēru. Andrejs, kurš, kā dzird ir tikai nesen aizgājis bojā pie Bauskas, mani pārsita ar 4,9 nākamajā pusgadā. Klases audzinātājam Elmāram Caunem tikai atlikās uz mana foto parakstīties "Bijušam meistaram". Arī Gušs Kalniņš. Gunārs Neilands, kuŗu gribēju sastapt Fuldā, Vācijā, bet neizdevās. Edgars Bedrītis, Andrejs Grots, Valentīns Ozols, Oļeņņikovs, kuŗu man vienmēr gribējās sastapt, bet nekad neizdevās. Man šķiet, ka kāds zināja pastāstīt, ka tā ģimene ir visa gājusi bojā. Juris Kampars un vēl daži citi. Tā nu bija 47. Viestura pamatskolas klase, kuŗiem radās iespēja pēc pamatskolas 4. klases iestāties mūsu ģimnazijā.

Gribu arī pieminēt mūsu toreizējo klases audzinātāju, mācītāju, teologu un vingrošanas skolotāju Elmāru Cauni, kuŗš bija 1938./39. g., ja nemaldos, īsu laiku tikai kā ordinēts. Sastapu Elmāru vairākkārt šīnī kontinentā. Nu arī Elmārs atdusās Kalifornijā.

Ir cilvēki, kas saka, ka skolotājs Āboliņš, respektīvi "Jēpis", esot sacījis "Ķīmija ir šis vai ķeimija tas." Es atceros viņu sakot:"Zēni, ķeimija nav desa. Desu var sagremot, a ķeimiju nevar ." Žēl, ka daudz kas ir piemirsts, bet arī tās lietas, kuŗas ir atmiņā, ir miglainas. Varbūt daloties ar jums kaut kas "uzpeldēs". Man ir atmiņā, ka Kombainim vienmēr bija labie izteicieni, kā mēs toreiz teicām "labie gājieni": kad viņš sacīja to klasei, mēs saskatījāties un zinājām, ka tas ir kaut kas labs, kas jāpatur prātā un jālieto attiecīgi pēc vajadzības nākotnē. Es nevaru atcerēties kuŗā laikā, kuŗā gadā un kā tā ideja radās, bet zinu, ka bija klade, un ka tajā, ja kaut kas tāds tika teikts no Kombaina, attiecīgs ieraksts tika izdarīts. Maz tie izteicieni man ir palikušies, bet viens ļoti skaidrs. Vienā ģeografijas stundā viņš teica : "Šogad cepelīns taisa vairākas tūres pār Latviju". Grūti saskatīt vecuma dienās, ko jaunības dienās mēs redzējām jeb

sadzirdējām tanī, bet tā nu viņš bija. Žēl, ka to kladi kāds nav ņēmis savā aizsardzībā. Un var jau būt, ka kaut kur vēl glabājas. Tāpat kā Lākins man atgādināja vienā vēstulē par tiem zīmējumiem, kādus toreiz esam veidojuši, un Kaņeps, protams, bija galvenais rīkotājs šinīs lietās. Lākins atceras, ka es esot Hermanovska stilā dažus zīmējumus ievietojis. (Kur palika Kaņepa rediģētie "mākslas" žurnāli?)

Reiz, ziemā kaut kāda iemesla dēļ, vai mums bija paredzēts klases darbs, neatceros, mums bija jārada kaut kādā veidā situācija, lai tas, ko paredzējis skolotājs, nenotiktu, un, protams, kāds bija atradis atbildi, kā to izdarīt, jo, radiātori sāka daudzities: "Kling-kleng, kling-kleng". Mēs norādījām uz savu vājo spēju koncentrēties. Uz skolotāja jautājumu, kas par vainu, atbilde bija, ka, protams, apkurināšana vainīga. Cik es atceros, mums bija Joti grūti izskaidrot, jo pēc laika, kad atgriezās zēns, ko skolotājs bija aizsūtījis pie pārvaldnieka, ziņojot, ka nekādām problēmām nevajadzētu būt, jo apkure vēl nav iesākta, vai kaut kas tamlīdzīgs. Tā bija gaiša domāšana!

Mums katram par otru ir dažādas mīļas un tuvas atmiņas, dažas pat varbūt reizē sāpīgas. Laikam vislabākais: jāpieiet ar humora izjūtu. Runājot par Lākinu, es nesen lasot viņa vēstuli iedomājos, kā viņu vislabāk aprakstīt kādam citam un tad es zināju: ja mēs pašreiz būtu Rīgā un būtu 1939. gads, un Lākins ienāktu klasē un skatītos, un kāds man jautātu, ko tu par viņu vari teikt, tad es sacītu: "Zini, Margērs izskatās tā, ka viņš būtu nupat ienācis un justu, ka kaut kur kaut kas Joti nelāgi smaržo un tanī pat laikā nezina, kur tas ir, kas tas ir, jeb no kā tas nāk."

Raugos uz vecām fotografijām, vienā 18. novembrī Brāļu kapos. Mēs stāvam grupa ar skolas cepurītēm, citi ar tā laika tradicionālām "ūtītēm", un es gara acīm redzu šo grupu sakustoties. Man pienāk klāt Muskats Jānis. Paskatās uz mani un saka kaut ko. Vārdi nav svarīgi, bet viņa kustība izsaka visu. Viņš savelk labo roku dūrē un iesit kreisā plaukstā, un saka: "Nu, kā būs, kā būs? Ko darīsim, kur iesim?" Jānim nevajadzēja daudz aicinājuma: nodoms ko darīt bija rokā!

Ja man ir kāds drūms mirklis, tad tikai jāatceras Puriņu Kārļa stāsts par savu pirmo sastapšanos ar skolotāju Āboliņu, ko ir teicis Oļģerts Frauenšteins, un kā Kārlim izgāja pēc tam. Man liekas, ka tas ir tas komiskākais, ko es varu iedomāties, bet par to varat lasīt paša Kārļa piezīmēs.

Atceros par toreizējo skolnieku modi, bet nevar aizmirst dzeltenos cūkādas cimds, kuriem bija jāiet gandrīz tāds pats ceļš kā skolnieku cepurēm, lai iegūtu "labi" lietoto formu un stilu, kur nu vēl svārki meitenēm (ar platām stateniskām svītrām), labākiem eksemplāriem iegūstot vārdu "matracis".

Mums bija daudz kopīgu gaitu, braucot uz Mežaparku un spēlējot basketu. Es nevaru atcerēties, ka mums kādreiz būtu bijušas kādas domstarpības. Aizbraukuši Mežaparkā, mums bija vienalga, kādās komandās sadalāmies: Tālis ar Samu vai es ar Staņki, jeb Juris, jeb Baķis, jeb vienalga kuŗš. Mums nebija attiecību problēmas, kas pasaulē turpina eksistēt. Visas lietas, liekas, ritēja gludi. Raugoties atpakaļ, liekas, ka staro siltums, tāda draudzība, ko noteikti par naudu nevar nopirkt! Bija jauki pēc skolas

vienmēr doties parastā gājienā. Ejot no Lazaretēs ielas uz Krišjāņa Valdemāra un Elizabetes ielas stūra vienmēr bija Jēpis, Staņķis, Harijs Krauze un es, mums bija patīkams, jauks gājiens pa pazīstamām vietām caur pilsētas centru uz galveno staciju, kur Stankevičs devās uz Olaini, Juris uz Ogrī un es pāri pār kanālu, gar spīķeriem uz savu "dzimto pusi".

Gunāru Graudu atceros no 1. pilsētas pamatskolas. Tā kā skola atradās netālu no Valdemāra ielas stūra, kur atradās Grauda māja, iegriezāmie Gunāra pagalmā, lai paspēlētu basketu. Tā arī iesākās draudzība. Mēs katrs viņu esam redzējuši dažādos laikos un apstākļos. Gunāru sastapu Ņujorkā 50. gadu sākumā. Viņam bija laimējies pēc kara gaitām izglābties un nokļūt atkal pie ģimenes.

Nākošo reizi redzējāmie, kad viņš bija precējies. Ņujorkā iepazināmie ar viņa kundzi. Uz kādu laiku Gunārs pazuda manam skatam, un tad tikai 70. gadu beigās vai 80. gadu sākumā nejauši sastapāmie Floridā. Gunārs bija pārcietis daudzas dzīves grūtības. Likās, ka arī viņam bija jāsāk dzīve gandrīz no jauna. Mums bija gandrīz regulārs kontakts un saskare, jo mēs ar Ainu braucām uz Floridu reizi gadā un, tā kā Gunārs nebija tālu, dabīgi, ka mēs sastapāmie un pārrunājām "dzīvi".

Vienā no mūsu pirmajām vizītēm Ņujorkā ar Ainu iegriezāmie pie Rolanda Kaņepa. Bija jauka atkalredzēšanās. Rolands dzīvoja 5. vai 6. stāvā bez lifta. Tagadējos veselības apstākļos man nebūtu iespējams tur uzkāpt. Atmiņā iespiēdusies viena no viņa gleznām stūrī uz grīdas. Tās bija trīs tautu meitas bezgala pasakainās gaišās krāsās un toņos. Vēl arvien domāju, ka es savā mūžā otru tik skaistu darbu laikam nekad neredzēšu. Kad es viņam jautāju, kur ir vairāk tādi, tad viņš teica: "Vairāk tādi? Šis ir vienīgais tāds man palicies, un arī no tā man jātiek vaļā, jo tā jau nav glezna, tas jau nav mākslas darbs! Lūk, skaties uz šiem, tas ir kā es tagad strādāju!" Un, kad es paskatījos uz Rolanda *avant-garde darbu*, tas likās modernisms, es neticēju savām acīm. Rolands ir aizgājis tālu ceļu, atzītu ceļu, mēs lasām par viņu presē, ka viņš ir izstādījis ar labiem panākumiem.

Kad gribu kustības un darbības, tad pēkšņi redzu Saulīti un Baķi ar citiem. Un man bija vienmēr prieks noskatīties, kā Saulītis un Baķis varēja viens otram piespēlēt un iemest grozu. Klase par sevi!

Mūsu kontakti ar Eiženu Skurupiju šeit ir bijuši tik jauki, ka tie pat aizsedz to, ko es gribēju atcerēties par viņu no skolas laikiem.

Tāpat arīdzan esam daudzreiz redzējušies un man ir tās skaistākās atmiņas par Stankeviču Jāni. Vispirms no Eslingenas Vācijā, tad no Mineapoles no Ņujorkas. Jānis/Pauls cēli gājis gadiem ritot.

Kad izbraucu no dzimtenes, atstājot krastu, sāku uzmet skici ar 3b klases zēnu sarakstu un vēlāk to papildināju. Pomerānijā noslēdzies ielenkums, tur atradās arī 3b klases zēni. Kad karš tuvojās beigām, iesāku saraksti ar tiem, kuri bija man darījuši zināmu, kur viņi atrodas. Sekoju ar nemierīgu prātu, cerībā, ka viņi izklūs cauri katlam vai ielenkumam ar neskārtu ādu.

Kopš ilgiem gadiem esam ar Bruni bijuši periodiskā kontaktā Toronto. Bija labi redzēties pēc kara ar Bruni Vācijā un Toronto. Esam pavadījuši daudz interesantus brīžus kopā. Kad es ar Bruni pavadu vienu minūti sarunā, liekas, ka Brunis manas smadzenes nodarbina 10 minūtes. Viņš runā ne tikai lai tevi dzirdētu, bet tai pat laikā lai veiktu daudz ko citu.

Pieminot savu labāko un nenogurstošāko informācijas avotu – Kārli Puriņu, kas man pēdējo gadu laikā ir ziedojis vairāk papīru un tinti kā neviens cits, ir sagādājis man daudz saulainas atmiņas stundas. Kārli, lai Tev lielu lielais paldies par to!

Toties Juris Sinka, atradis tikai par iespēju atbildēt "caur" R.p.1.ģ apkārtrakstu. Sūtīju viņam ziņas pa dažādiem ceļiem, bet bez sekmēm. Ceru, ka viņš 5. Saeimā strādājot, vismaz tagad atradīs laiku dalīties ar mums ar dažiem "deklasificētiem" darbiem no BBC laikiem.

Dzīves gaitas.

Daži vārdi pašam par sevi. 1945. gada maiju sagaidīju Vāczemē kopā ar vecākiem. Pēc tam strādāju angļu militārā dienestā kā tulks. Kā pašam par brīnumu, ieskaitot dažas epizodes tulkojot krievu, angļu, vācu valodā. Mans tēvs smējās, jo neticēja, ka varu izteikties krieviski. Viņš domāja, ka es tikai izliekos un varbūt, ka tā arī bija. 1947. gadā devos uz Angliju. Strādāju atkal kā tulks un grāmatvedis. Apcieņoju dažas Eiropas zemes. Beidzu vienu mākslas kolledžu. Cerēju kādā dienā piegriesties komerciālai mākslai, bet tad 50. gadā izceļoju uz Kanadu. Sāku studijas, kuŗas beidzu ar bakalaura gradu psiholoģijā. Grads nenāca viegli, tas bija jāiegūst, vakaros pēc darba apmeklējot lekcijas un ziedojot arī vasaras brīvdienas. Ar 1968. gadu kļuva par Ontario provinces darbinieku. Šos gadus līdz pensijai kā vecākais padomdevējs tieslietu ministrijā, risinot legālās tiesību attiecību problēmas. Sevišķi nodarbojos ar tieslietu departamenta struktūru pārveidošanu, uzstādot jaunas sistēmas un palīdzot atrisināt eksistējošās vai nākotnes darbu problēmas. Šo darbu tad arī veicu līdz pensionēšanās gadiem, kas šinī zemē ir 65 gadu vecumā. Darbs bija ļoti interesants no dažādiem viedokļiem - varēju iepazīties ar Kanadu, tās dažādām sociālām un ekonomiskām problēmām. Biju cerējis pēc pensijā aiziešanas savas zināšanas izlietot kādā sakarā ar Latvijas lietām. Diemžēl "cilvēks domā, Dievs dara", jo īsi pēc pensionēšanās radās veselības problēmas, kas pārvilka strīpu dažiem nākotnes plāniem.

Skatoties citā virzienā, daba iekļāvusi mani savās paliekošās skaujās. Kad sarakstos ar Lākinu, stāsti par dzimtenes zivīm un putniem aizskar skaistas dvēseles stīgas. Un tad pat kādreiz zvejojās Tobago barakudas vai Kanadas līdakas izbālē!

Ierodoties no Anglijas 1952. gadā, apprecējos ar Ainu. Viņa pazina dzimteni no robežas līdz robežai, es tikai veco Rīgu! Viņa daudzus gadus strādājusi svētdienas skolā, to arī vadot vairākus gadus. Dievs ar savu gudro prātu viņu ir svētījis un vadījis cauri daudziem dzīves tumšiem un grūtiem brīžiem. Pats jau daudzus gadus darbojos Toronto Sv. Jāņa draudzē un nav mazuma to darbu, kas latviešu tautai svešumā nes

Dieva svētību. Raugoties atpakaļ, grūti saskatīt savu dzīves ceļu bez Ainas un viņas padoma. Lai nu Dievs vēl piešķir kādu žēlastības laiku, kurā mums abi ar Ainu būtu iespējams skatīt dzimtenes krastus, mežus un silus, un veco Rīgu, un arī tikties ar veciem zēniem vaigu vaigā.

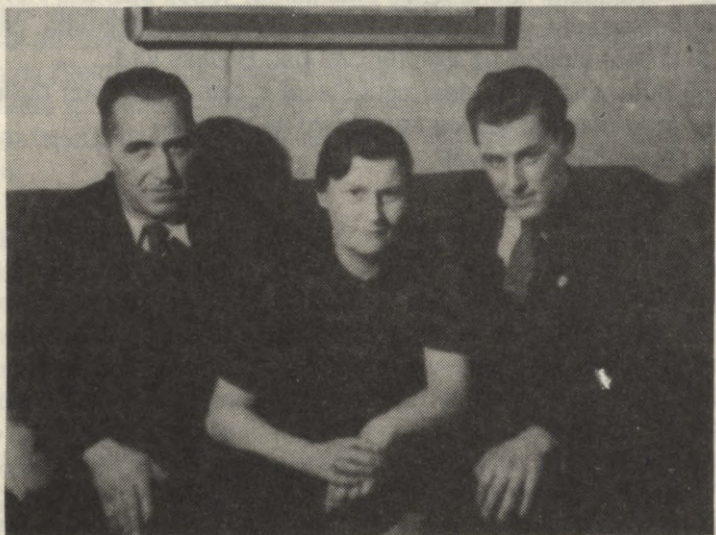
Domās atceroties un rakstot šīs piezīmes, nemanot jākonstatē, ka nerakstu vairs par senām skolas gaitām, un kādi "toreiz bijām", bet negribot pāreju uz tagadni – kādi tagad esam, kas nevajadzīgi sadrumstalo stāstījumu. Mūsu saskare vienam ar otru ir bijusi dažāda un interesanta: viens rakstot otram vēstuli no ielenkuma, cits stāstot par cerību nokļūt vēl (1945) atpakaļ uz dzimteni vai pāri Baltijas jūrai.

Interesanti būtu zināt, vai kādai citai klasei ir bijis iespējams nodibināt tādu – *esprit de corps* – tādu noteiktu grupas kopapziņu kā mūsējai...

Lai Dievs Jūs visus svētī.

Rolands Kaņeps

Rolands ir dzimis 1925. gada 10. novembrī Rīgā. Bērnības vasaras bieži pavadījis Jaunpilī un Lestenē. Zemgales lauku mājas, Jaunpils 14. gadsimta ordeņa pils, tāpat Lestenes baznīca ar savām koka skulptūrām noteikti rosināja nākamā gleznotāja fantāziju.

Ar tēvu un māti 1943.g.

Vēl tagad, pēc 60 gadiem, Rolands piemin eņģelus, kas Lestenes baznīcā kustējušies, ērgelēm spēlējot. Agrāk nekā daudzi citi gleznotāji viņš uzsāk savu māksliniecisko izglītību. Pamatskolā Rīgā viņa zīmēšanas skolotājs ir gleznotājs Jūlijs Matisons (1898.-1978.), kuram pašm ir sava studija, kurā mācās arī Rolands. No 1938. gada līdz 1944. gadam viņš ļoti intensīvi mācās gleznot Jāņa Tilberga (1880.-1972.) studijā.

Sava nozīme Rolanda tā laika māksliniecisko uzskatu veidošanā bija sabiedrībai un mākslas darbiem profesora Paula Stradiņa (1896.-1958.) mājās. Šajos gados Rolanda zīmēšanas skolotājs ir gleznotājs Jēkabs Strazdiņš (1905.-1958.), kurš ir izcils latviešu figurālists. Pat Jūlijs Madernieks (1870.-1955.), recenzējot gadskārtējo R.p.1.ģ. zīmējumu un gleznojumu skati, laikrakstā "Jaunākās Ziņas" 1940. gada 20. maijā rakstīja: "...Tā ejlas glezniecībā ir darbi, kurus bez iegansta varētu parakstīt arī gleznotājs ar stāžu un diplomu. Tādi gleznojumi pieder Ojāra Kalēja, Ivāra Mastiņa un pavisam jaunā zēna Rolanda Kaņepa otaī."

RolandsKaņeps 1943.g

1944. gada vasaras beigās, vācu kaŗaspēka vienībām atkāpjoties un krievu armijai strauji dodoties uz priekšu Jelgavas virzienā, Rolands, kas tai laikā dzīvo pie saviem radiem lauku mājās Jaunpilī, nonāk krievu rokās, kas grib viņu nošaut. Viņu izpestī poļu kalpone, kas prot sarunāties ar krieviem, teikdama, ka Rolands ir Rīgas strādnieks. Kad krievu kaŗaspēka vienības no Jaunpils uz laiku atkāpjas, Rolands izkļūst no ielenkuma ar sava klases biedra Gunāra Baķa tēva, bijušā V eterinārā departamenta direktora Roberta Baķa un tā kundzes palīdzību, un nonāk Rīgā. Īsi pirms Rīgas krišanas krievu rokās, vācu žandarmi Rolandu Rīgā saķer uz ielas un aizved uz ostu promvešanai uz Vāciju. Kādi paziņas, kas to redzēja, paziņoja par to Rolanda mātei, kuŗa vēl paspēja atnākt uz ostu, lai atvadītos no dēla. Aizvests uz Kēnigsbergu, Rolands, ar poļu pagrīdes Jaužu palīdzību sagādājis jaunus ceļošanas dokumentus, laiciņu uzkavējies Berlīnē un Drēzdenē, nonāk Bād Išlā Austrijā. Tur viņš sagaida kuŗa beigas un pavada pāris gadus, atkal intensīvi gleznodams. Tai laikā viņš piedalās izstādēs Zalcburgā, Lincā un Rīdā. 1947. gadā viņu uzņem Berufsvereinigung der bildenden Kūnstler Oberösterreichs. No tā laika Austrijas laikrakstu recenzijām redzam, ka Rolands vienmēr raksturots kā ļoti apdāvināts gleznotājs, un viņa gleznas bieži pieskaitītas izstāžu labākajiem un oriģinālākajiem darbiem. Austrijas gados Rolands biedrojas arī ar izcilo latviešu gleznotāju Kārli Neili.

1949. gadā, sekojot sava brālēna Edgara Andersona izsaukumam, Rolands ierodas ASV kā daudzi latvieši tajā laikā. Kādu laiku viņš pelna maizi ar kaklsaišu apgleznošanu. 1951. gadā viņu iesauc ASV armijā, un viņš atkal nokļūst Eiropā. Pēc dienesta armijā Rolands atgriežas Ņujorkā, kur mājo joprojām. Viņa dzīvoklis, kas atrodas slavenā Metropolitena mūzeja tuvumā, ir skaisti iekārtots un ir pats par sevi mākslas darbs. Ar lielu viesmīlību Rolands allaž uzņem pie sevis mākslas mīlētājus ne tikai no Ņujorkas, bet no visām pasaules malām. Savas gleznas Rolands izstāda skopī, nepārdod. Taču tās allaž ir redzamas Ņujorkas latviešu mākslinieku izstādēs, kas pēdējos gados parasti Rolanda paša izcili iekārtotas. Bez tam Rolands ir neparasti spējīgs kulinārs. Rolanda mātei, kas dzīvo Rīgā un allaž bēdējās, ka dēls lielā tālumā, nu jau 93 gadi. Tās skaidro prātu un spriešanas spējas par Latvijas un latviešu likteni varētu apskaust daudzi jaunāka gadagājuma cilvēki.

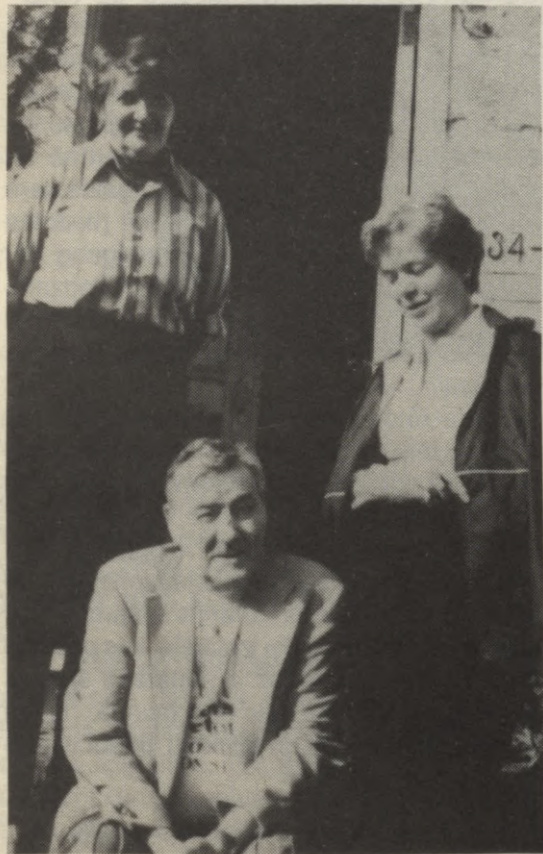
Rolanda Kaņepa atmiņu skice no skolas gadiem.

Prātā nāk, ka pirmajā vācu stundā, mēs cālīši, bijām diezgan vokāli. Klasē ievēlās Kotlete savā trīskārtīgā korpulencē. Paziņoja, ka katrs sēdēs kur sēž, nemainīs vietas.

Pierakstīja vārdus tādā mazā grāmatiņā un atsēdās aiz katedras uz savas kājas. Otrā dienā (stundā) cāliši bija vēl vokālāki un bez čivināšanas sāka nodarboties ar papīru mešanu mirklī, kad viņa, muguru pagriežusi, rakstīja uz tāfeles. Tā, stāvot ar muguru pret klasi, viegli pagriežusi galvu uz logu pusi, paziņoja: "Baķis kaktā, Tālis Dannebergs-stāv kājās!" Liels klusums pārņēma mūs visus. Tas turpinājās visās viņas pasniegtajās stundās. Turēt mūs, mazos cālišus, paklausībā varēja skolotāji Pommers, Kombainis (Jānis Alksnis) un Matvejs Krunka (Jēkabs Strazdiņš). Pēdējam piederēja teiciens: "Krāsās spēcīgs, apstrādājums vājš".

Latvju Enciklopēdija (Stokholmā, 1962):

Anšlavs Eglītis par Rolandu rakstījis: "...Mācījies prof. R. Tīlberga studijā. Trimdā Austrijā ietekmējies no Kārļa Neija glezniecības. Izstādes Austrijā un Ņujorkā, R. Kalniņa mākslas salonā. Glezno abstrakti, intensīvās krāsās, mīl lapidāru apdari un veltī vērību stabilai kompozīcijai."

1989. gadā kopā ar viešņām no Latvijas.

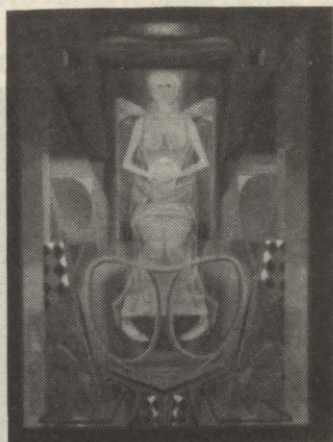
Latvju Enciklopēdija (Rockville, MD, ASV, 1985):

Profesors Jānis Siliņš par Rolandu rakstījis: "...gleznotājs. ... Dzīvodams Ņujorkā, ASV, pēc piedalīšanās jauno mākslin[ieku] izstādēs (R. Kalniņa salonā "Franču mākslas centrs" 1955 un Ligoa Dункanes salonā) pēdējos g[adu] desmitos atklātībā nav rādījies, bet, savrūp noslēdzies, turpinājis strādāt. Ekspresīvs lirisms, brīva dekoratīvu formu rotaļa un erotika iezīmē K[āņepa] kompozīcijas kopš 1960; blāvi caurspīdīgi zaļi un dzeltenīgi sātā pretstati kailos siev[iešu], dažviet arī vīriešu bezsvara augumos; izstīdzējušie un izlocītie stāvi parādās ainavas, iekštelpas un klusās dabas vidē; primitivitāte saistās ar izsmalcinātību un eksotiku. Modernisma paņēmienu legendāros un bībliskos motīvos īpatnā pārveidojumā un kompozicionālā ritmā rāda arī saskari ar veco meistarību tematiku (Ādams un Ieva, Sv. Terēza un eņģelis, Erodija un Salome u.c.) A.Čaka

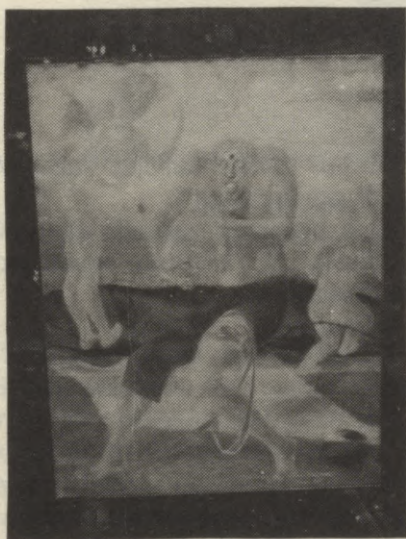
grām[atai] Mūžības skārtie vecajiem strēlniekiem veltīti zīmējumi un gleznas. K[arņeps] strādā metodiski un lēni, plakanas formas nedogmatiski kombinēdams ar apajotām, anatomiskām. Būdams aistēts un kolekcionārs viņš savu mītni pārvērtis mākslinieciskā veidojumā."

Sv. Sebastijāna līķa atrašana.

*Nikse ar dēliem
Tanātosu un Hipnosu.*

*Tīrelī. A. Čaka Mūžības skārtie.
Izstādīta Rīgā.*

Alegorija. Izstādīta Rīgā.

Pirms pielūgšanas.

Judīte ar Holofornes galvu.

Rīgā 1990. gadā 1. Vispārējā Latviešu mākslas izstādē Latvijas Valsts Mākslas mūzejs iegūst 2 viņa gleznas ("Nokāpa ellē" un "Pasludināšana").

Plašākas apceres par Rolanda Kaņepa glezniecību ir rakstījis Jānis Krēsliņš žurnālos "Jaunā gaita" (Nr.27, 1960) un "Latvju māksla" (Nr.12, 1986). No šīm apcerēm iegūta arī daļa informācijas, kas izmantota šajā rakstā.

Apkopojis: I. Valdmanis.

Georgs Korņilovs

Piedzimu Rīgā 1926. gada 21. septembrī. Tēvs bija darbu vadītājs būvfirmā, māte rūpējās par mājas pavardu. Viņa pēc manas dzimšanas pārcieta divas smagas operācijas, tāpēc man arī nav ne brāļu, ne māsu. Tēvu vairāk redzēju ziemā, kad viņš, apkrāviēs ar zīmējumiem, skaitlāja tāmes sezonas būvdarbiem. Celtniecības objekti bija visā Latvijā: Liepājas – Alsungas dzelzceļš, kad dzīvojām Pāvilstā, Suntažu un Sidgundas stacijas ēkas, Daugavpils – Grīvas šosejas tilta betona darbi, Nautrēnu skola, dzelzceļa autobusu remonta bāze un garāžas, kā arī vairāki dzīvojamie nami Rīgā.

*Laimīga ģimene Latvijas ziedu laikos:
māmuļa Zenta, tēvs Aleksejs un ģimnazists Georgs.*

1933. gada rudenī sāku mācīties Rīgas pilsētas 8. pamatskolas 1. sagatavošanas klasē. 6. klasi pabeidzu 1941. gada pavasarī. Diemžēl skolas karogu, kuru 1940. gada pavasarī nodeva glabāšanā tā gada absolventi, mēs nesaglabājām.

Ik vasaru dzīvoju pie vecāsmātes Dzelzavā, viņas brālēna mājā, kur mums bija liela istaba. Vasarā laukos man šķita ļoti jauki, jo darbā vai ganos man nebija jāiet, tomēr, vecāsmātes mudināts, centos pielikt savu roku lauku darbiem: padzirdīt un pārsiet zirgus, sacirst žaģarus virtuvei, kur tikai nakts melnumā izdzisa divi pavardi – viens saimei, otrs mājlopiem. Reizēm palaidu brīvdienās arī ganu. Tomēr vislabāk man patika pusdienas laikā doties ar riteni uz 2 km attālo pienotavu pēc avīzes un pasta.

Tā pamazām gāja laiks, skolā viss šķita interesants: gan mācības, gan eglītes dedzināšana Ziemassvētkos, gan neaizmirstamie mirkļi Ziemassvētku vakarā Doma baznīcā, kad mūsu koris dziedāja "Klusa nakts". Dziedājām arī radiofonā, un reiz es piedalījos pat kā "aktieris" svētdienas rīta bērnu raidlūgā. Mums patika slidot un slēpot, piedalīties ekskursijās, strādāt meža dienās un spodribas nedēļā – tā bija mūsu dzīve, un mēs bijām laimīgi. Bet jau atskanēja skarbais likteņa klauvējiens – Polijā bija sācies karš. Ierastajā dzīves ritmā parādījās trauksmainas parādības: vācu repatriantu mantu vezumi Rīgas ielās, ešloni ar sarkanarmiešiem un kara tehniku stacijās, civilās aizsardzības mācības skolā. Nekad neaizmirsīšu mūsu klases divu dienu ekskursiju uz Koknesi un Staburagu 1940. gada maijā. Šis brauciens man vēlāk šķita kā atvadas no brīvās, skaistās Latvijas.

Un tā, bailēs un nezināmā gaidās, aizgāja baigais gads, nogranda bumbas un mīnas, Latvijā ieradās jauni kungi, kas patrieca vecos. Šajā rudenī iestājās Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā, kuras trešo klasi beidzu 1944. gada pavasarī. Uz mācībām lielu iespaidu atstāja kara laika apstākļi. Mācību programma un laiks bija maksimāli saīsināti. Mēs nemācījāmies vairs savā skolā, bet mētājāmies pa pilsētu daudzviet gaužām nepiemērotās telpās. Parasti stundas notika pēcpusdienā, un vakarā pa tumsu, kabatas lukturīšus spīdinot, devāmies mājā vai arī uz kādu kinoteātri. Disciplīna pamazām slīdēja uz leju, "bastrošana" bija parasta parādība. Kad 1943. gada rudenī tiku vajā no iesaukšanas komisijas darba dienestā, nolēmu, ka jāiet pašam savs ceļš, tādēļ brīvprātīgi pieteicos Latvijas aviācijas vienībā. Iesaukšanas pavēle mani sasniedza jūlija vidū, un 19. šī mēneša dienā es jau cītīgi skrēju, gūlos un cēlos Liepājas–Grobiņas lidlauka puteklainajā "eksercīra" laukumā. Lai gan pēc dabas esmu ideālists un romantiķis, pabijis tikai pirmo dienu dienestā, pilnīgi reāli sapratu, kur esmu nokļuvis un kas mani gaida, tomēr dienēju labprāt, ar interesi un nekad negaudos, ka dienests ir grūts un priekšniecība zvērīga. Arī ilgas pēc mājām mani tā nemocija kā vienu otru.

Septembrī sākās lieli ceļojumi. Atstājām Liepāju, nokļuvām Štetīnē, tad veselu mēnesi Dānijā, bet decembrī devāmies atpakaļ uz austrumiem – gala punkts Kēnigsberga. Šī amerikāņu bumbvedēju nodedzinātā pilsēta jau pašā sākumā atstāja uz mani drūmu iespaidu. To visu papildināja apmācības ziemas aukstumā uz klaja lauka pie smagajiem zenītlieģabaliem. Kad daudz maz bijām tos apguvuši, 18. janvārī sākās padomju ofensīva austrumu frontē. No lielgabalu apkalpēm steidzīgi aizvāca vācu nepilngadīgos zēnus un to vietā ielika mūs. Sākās kaujas. Ar mainīgām sekmēm tās turpinājās līdz aprīlim, kad pret Kēnigsbergu tika vērsts izšķirošs trieciens. Pēc smagām cīņām 9. aprīļa rītā nokļuvām gūstā. Lai pirmajā brīdī kāds ar mums uz vietas neizrēķinātos (bijām melni no pulvera dūmiem), norunājām turēties kopā ar vāciešiem, un viņi apsolīja mūs nenodot. Bet jau tās pašas dienas vakarā mūs atklāja. Tagad uz mums krita aizdomas, ka mēs slēpjāmies (izvairāmies no brāļu apkampieniem), tādēļ nokļuvām vienībā, ko sauc par pretizlūkošanu. Šeit, tāpat kā ellē, ir tikai ieeja...

Nestāstīšu, kā man un biedriem gāja šinī iestādē, par to daudzi pēdējā laikā ir

rakstījuši, tikai no savas pieredzes varu teikt – viņiem taisnība. Galu galā 16. jūnijā turpat Kēnigsbergā kara tribunāls mums, 29 bijušajiem zenīartilērijas karavīriem, piesprieda katram 10 gadus labošanas darbu nometnē par “dzimtenes nodevību”. Komiskākais moments tiesā bija tad, kad tulks krievu “izmeņņik roģini “ tulkoja kā “dzimtenes izmainītājs”. Tā mēs arī viens otru vēlāk ironiski dēvējām. Tālāk bija Instenburgas cietums, tad etaps uz Viļņu (Lukišku cietums), no turienes etaps uz Molotovsku (tagad Severodvinska), kur tika būvēta milzīga kara flotes bāze. Tā bija drūma vieta, bet, par laimi, es ar apmēram 50 citiem ieslodzītajiem tiku nosūtīts uz Arhangeļsku, kur līdz oktobrim nostrādājām ostas noliktavās un uz kuģiem. Šeit bija nedaudz labāk ar pārtiku un tabaku. Un tad atkal etaps. Šoreiz ar kuģi no Arhangeļskas līdz Jeņisejas upes ostai Dudinkai. Nekad nevaru aizmirst tās šausmīgās dienas, kuras pārcietām vētrā Karas jūrā. Aukstā kravas tilpnē, polāros apstākļos, vairākas dienas bez ēdiena un ūdens (nevarēja pienest, jo pāri klājam gāzās viļņi), kuģis, šausmīgi šūpojoties milzīgajos viļņos, čīkstēja un krakšķēja tā, ka šķita – tūlīt izjuks. Izmocītie un novārgušie cilvēki krita no brūkošām nārām smirdošā šķidrumā, kas šļankājās pa tilpnes grīdu.

Šmita kalns - padomijas vergu, arī latviešu kapa vieta. Kreisajā pusē rūdas bagātināšanas kombināts, kurā strādāja (vergoja) arī Georgs.

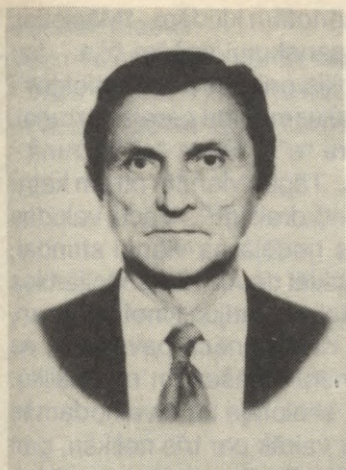

Pēc sejas izteiksmes var redzēt, cik laimīgs es biju Šmita kalna ietekmē.

Tās bija pārbaudījuma stundas jaunajiem zēniem. Beidzot nonācām Dudinkā, bet no turienes šaursliežu dzelzceļa vagoniņos, saspiesti kā siļķes mucā, uz slaveno kalnrūpniecības kombinātu Norijskā. Par Norijsku vien var uzrakstīt vairākas grāmatas. Vairāki to ir jau izdarījuši, tādēļ atminēšos tikai dažus notikumus. Sākums bija ļoti grūts. Viss pārdzīvotais, klimata maiņa, nepietiekamā barība un grūtais darbs drīz vien iztaisīja mani (un, saprotams, arī citus) par "kaulu kambari". Drīz visam pievienojās cinga, un mani ievietoja "slimnīcā". Kad biju nedaudz apārstēts (pareizāk, atpūties), sākās smags pleirīts. Gandrīz nedēļu murgoju uz "slimnīcas" nārām. Nesaprotu, kā paliku dzīvs. Vēlāk nokļuvu vieglākos darba apstākļos, bet pleirīts atkārtojās. Sekas—plaušu tuberkuloze. Tikai pateicoties tam, ka darbs bija siltumā un relatīvi viegls (strādāju laboratorijā), varēju izdzīvot, nepārtraukti rījot vecāku atsūtītās zāles PASK. Tālaika noteikumi nometnē par virsnormas darba veikšanu deva tiesības uz ieskaitēm un tā rezultātā soda termiņa

samazināšanu. Pateicoties tam, tiku atbrīvots 1952. gada 15. septembrī. Bija jāpaliek Norijskā kā brīvā līguma strādniekam, jo ar tādu pasi, kādu es dabūju, Latvijas pilsētās nepierakstīja. 1954. gada vasarā atbraucu uz Latviju atvaļinājumā un intensīvi ārstējos Ogres tuberkulozes dispanserā. Tā vasara mani glāba, un, lai gan vēl atgriezos Ziemeļos, dispansera uzskaitē biju tikai līdz 1960. gadam. Rīgā atgriezos 1956. gadā, šoreiz jau ar jaunu pasi. Sāku strādāt rūpnīcā VEF, kur nostrādāju vairāk nekā 36 gadus. Centos iegūt izglītību, nobeidzu vakara vidusskolu. Noliku eksāmenus institūtā, bet netiku uzņemts, jo, kā man vēlāk teica, esot saskaitīti visi "par un pret". Tomēr rūpnīcā sāku strādāt par meistaru un tiku nosūtīts uz inženieru kursiem. Rezultātā visus nākošos gadus rūpnīcā nostrādāju par štancēšanas tehnologu.

Nobeigumā jāsaka, ka ziemeļos apprecējos, sieva krieviete, ar kuru kopā strādājām laboratorijā. Viņas vecāki, "kulaki" no Baikāla ezera piekrastes, jau trīsdesmito gadu sākumā sāka apgūt ziemeļu zemes. Kādreiz, krietni vēlāk, sieva un sievasmāte man stāstīja par savu un citu izsūtīto likteni polārajā apgabalā, kā cilvēki bija miruši no bada un slimībām, dzīvojot zemnīcās un nesaņemot nekādu palīdzību. Bojā bija gājušas veselas ģimenes, ieskaitot arī bērnus. To klausoties, man pašam šķita, ka esmu vēl ticis cauri ar vieglu izbīli. Kopā ar sievu izaudzinājām meitu un dēlu, kuri ir latvieši, lai gan, kad pirmā bija jāsūta skolā, mūsu domas par mācību valodu dalījās. Kad meita paziņoja, ka ies tikai latviešu skolā, šis jautājums vairs netika diskutēts. Sieva ļoti mīlēja bērnus, vēlāk vēl stiprāk arī mazbērnus, tāpat ļoti pārdzīvoja, ja man gadījās kāda

Tāds esmu tagad - ar Šmita kalna zīmogu dvēselē un sejā.

neveiksme. Bet 1981. gadā Jauna slimība viņu aizsauca aizsaulē.

Bet dzīve turpinās, un tad pienāca laiks, kad es ar savu darba kolēģi Dainu nolēmām turpmāko dzīves ceļu soļot blakus. Dzīvojam satīcīgi, labas attiecības mums ir arī ar manu bērnu ģimenēm. Neaizmirstam arī taciņu uz kapsētu, kur dus mana vecāmāte, māte, tēvs, sieva, Dainas tēvs un daudzi daudzi ziemeļu ceļa līdzgaitnieki.

Kā es mācījos vācu valodu.

Kad 1941. gada 1. jūlijā Rīgā ienāca vācu karaspēks, es nezināju gandrīz neviena vārda vāciski. Tajā dienā pa Marijas ielu aiz lēni braucoša bruņu automobiļa soļoja virkne manāmi nogurušu vācu karavīru. Tēvs paņēma no savas etvijas sauju papirosu un pasniedza man. Es piegāju pie karavīriem, izvēlējos vienu, kas mazliet piekliboja, un, sniegdams viņam papirosus, samulsu, jo nezināju, ko teikt, lai gan vārda "bitte!" nozīme man droši vien nebija sveša. "Please!" man pilnīgi negaidot izlauzās angļu vārds. "Danke, Junge!" apmierināts norēcās vācu "landsers". Tā bija mana pirmā saruna vācu valodā. Tā paša gada pavasarī biju beidzis Rīgas pilsētas 8. pamatskolu un dokumentus iesniedzis pilsētas tehnikumā. Tēvs, celtnieks, gribēja, lai arī es turpinu darbu viņa profesijā. Bet tad kādā jaukā dienā parādījās Juris Lapkašs, ar kuru mēs agrāk mācījāmies pamatskolā. Viņš jau divus gadus bija ģimnāzists, tomēr mūsu draudzīgās attiecības turpinājās. Juris ļoti dedzīgi sāka mani pārliecināt, ka nav Rīgā labākas vidējās mācību iestādes par 1. pilsētas ģimnāziju. Es sāku svārstīties. Pēc ne visai patīkamām pārrunām ar vecākiem tēvs beidzot atmeta ar roku: "Dari, kā gribi!" Un tā kādā vēlā rudens dienā es biju beidzot pirmoreiz lielajā angļu ģimnāzistu pulkā. Pirmajā klasē vācu valodu mums mācīja skolotāja Gediņa. Viņai bija tik neganta palama, ka pat atmiņu grāmatā par 1. pilsētas ģimnāziju, kur minēti gandrīz visi skolotāji un viņu palamas, viņas vārds nav minēts. Es kopā ar vēl dažiem jaunatnācējiem bijām diezgan neveiklā situācijā, proti, visa klase bija jau divus gadus mācījusies vācu valodu sagatavošanas klasēs. Skolotāja jaunpienācējus nopratināja un, pārliecinājusies, ka mēs vāciski nevaram "ne mū, ne bē", šķita visai neapmierināta. To drīz vien izjutu uz savas ādas. Nebija nemaz tik viegli, neprotot valodu, iemācīties no galvas "Das Deutschlandlied". Un, lai gan es to biju "iezubrījis" teicami, vairāk par trīs nedabūju. Tas pats ar Horsta Veseļa dziesmu. Ne reizes vairāk par trīs, kaut vai par centību! Skolotāja bija ļoti stingra un diezgan skopa ar uzslavām, toties prata labi izskaidrot jauno vielu. Viņai nebija vienaldzīgs viņas audzēkņu zināšanu

līmenis, tādēļ viņa diezgan neganti reaģēja uz skolnieku atkārtotām kļūdām. "Mācieties vārdu kārtību vācu teikumā!" viņa pastāvīgi atkārtoja, un panākumi tiešām bija. Jau pēc pirmās mācību ziemas līdz pat šim brīdim man nav bijis grūtību ar "Wortfolge"⁶, veidojot teikumu vācu valodā. Skolotāja Gediņa pievērsa lielu uzmanību pareizai izrunai. Sevišķi viņa necieta, ja kāds vācu vārdus izrunāja ar šauru "e". "Burts "e" jāizrunā plati, vairāk uz "a" pusi, šauri "e" izrunā tikai žīdi!" viņa teica. Tāpēc vienam otram katru stundu nācās trīs reizes skaitīt: "Drei mal drei ist nicht drei-und-dreišig!⁷". Vācu valodas stundu skaits nedēļā bija iespaidīgs— septiņas: trīs dienas nedēļā pa vienai stundai, divas pa divām un tikai viena diena bija bez vācu valodas. Turklāt daudz ko iemācījāmies arī paši. Arī es labprāt pētīju žurnālus un grāmatas par aviāciju, skatījos kinofilmas, un, klausoties "šlāgerus", vārdi paši nemanot palika atmiņā. Kad pienāca pavasaris, es vācu valodā jutos jau pietiekoši stiprs un no klases caurmēra zināšanām neatpaliku. Tomēr, kad pienāca laiks izlikt atzīmi par pēdējo ceturksni, skolotāja kā atvainodamās samierinoši teica: "Jums jau iet tīri labi, bet šogad es tomēr vairāk par trīs nelikšu, gan nākamgad būs vairāk." Bet nākošajā gadā es ar skolotāju Gediņu vairs nesatīkos, tagad vācu valodu mums mācīja kāds vecāks vīrs, kura uzvārdu neatceros. Man ar viņu problēmu nebija, viņš manas zināšanas vērtēja ar "pieci", un, šķiet, abi bijām apmierināti. Tik vienu reizi viņš kļuva pikts, kad es, lasot jauno vielu, vārdu "Honig"⁸ izlasīju kā "Hönig"⁹. "Kas par Hönig-König¹⁰," viņš brēca, "vajag skatīties grāmatā, kad lasa". Trešajā klasē atkal jauns vācu valodas pasniedzējs. Šoreiz tas bija skolotājs Bergfrīds, paklusām saukts par Frizieri. Šis mācību gads nav sevišķi palicis atmiņā, jo ar vācu valodas mācībām problēmu vairs nebija. Arī skolotājs, šķiet, par savu galveno pienākumu uzskatīja atzīmju izlikšanu atbilstoši katra skolnieka zināšanām. Ar to arī manas vācu valodas "studijas" beidzās. Sākās prakse: kad vasarā sāku dienēt vācu armijā, ne reizi vien bija jāveic tulka pienākumi, jo daudzi jauniešauktie no "blödes Volk"¹¹ neprata vācu valodu, tādējādi vācu apmācītājus novedot līdz izmisumam. Pēc neilga laika vāciski runāju pilnīgi brīvi. Diemžēl tad ilgu laiku nevarēju savas vācu valodas zināšanas praktiski pielietot, jo aiz polārā loka tā nebija sevišķā cieņā (arī baltie lāči neprot). Šodien vēl varu vāciski lasīt grāmatas un pateikt visu, ko vēlos, tikai vārdu krājums gājis mazumā. Kad darbā bija kaut kas tulkojams no vācu valodas, parasti nāca pie manis. Tātad vācu valodas pamatus skolotāja Gediņa bija ielikusi pareizus.

1 Vāciski: lūdzu.

2 Angliski: lūdzu.

3 Vāciski: Paldies, dēls!

4 Vāciski: Kaŗavīrs, burtiski - kājnieks.

5 Vāciski: Vācijas valsts himnu, burtiski Vācijas dziesmu.

6 Vāciski: Vārdu kārtība teikumā (vācu valodā īpatnēja un tāpēc svarīga lieta).

7 Vāciski: Trīsreiztrīs nav trīsdesmittrīs.

⁸ Vāciski: Medus.

⁹ Vācu valodā šāda vārda nav.

¹⁰ Vācu valodā: Hönig (vārds, kura nav) - karalis (atskaņojas).

¹¹ Vāciski: stulba tauta, kara laikā vāciešu bieži lietots apzīmējums sveštautiešiem.

Harijs Krauze

Mana mūža gājums galvenokārt saistīts ar jūrniecību un zvejniecību, jo tēvs, tālbraucēju kapteinis Andrejs Krauze, jūras gaitās bija pavadījis vairāk nekā četrdesmit gadu. Pēc Pirmā pasaules kara atgriežoties Latvijā, tēvs iegādājās saimniecību Rīnūžos. Tagad šeit atrodas jūras zvejas osta, bet tajā laikā bija tikai Baltā baznīca, mazs zvejnieku, Dombrovska kokzāģētavas un ostas strādnieku ciemats ar netālo Mangaļsalas un Vecāķu zvejnieku ciemiem. Šeit risinājās notikumi un dzīvoja personas, kas aprakstītas pirmskara populārajā Vija Lāča romānā "Zvejnieka dēls". Domāju, ka romāna autors lielāko daļu satura ņēmis tieši no notikumiem Rīnūžos, jo ļoti labi atceros gan "saules brāļus" Džimu un Bundžiņu, kuri, sadzērušies "zilo" (stiprs un lēts), gulēja pie mūsu sētas, gan amerikāni Fredi, kura māja bija gandrīz blakus mūsējai, gan Freda brāli baptistu, pie kura 1943. un 1944. g. vasaras brīvlaikā strādāju par zvejas puisi.

Mūsu ģimnāzijā iestājos kopā ar Zigfrīdu Kristjansonu, kurš dzīvoja netālu no manām mājām. Kopīgā aizraušanās mums bija kalnu slēpošana un bokss. Boksa trenējāmiešus RFK sekcijā, kur treniņus vadīja treneris Liede (Lithens) un tie notika Vecrīgā, cik atceros, Mārstaļu ielas sporta zālē.

Par mūsu skolu, skolā pavadīto laiku un skolotājiem varu teikt tikai to labāko, vienīgi es pats biju paslinkis uz mācīšanos.

Tad nāca 1944.g. 2. augusts, iesaukšanas punkts Strēlnieku ielā, gaisa spēku izpalīgi, "Kurzemes katls", kapitulācija.

Kad gandrīz vai marša solī un ar dziesmām iesojojām Jelgavā, kur, kā mums teica, "uz tirgus laukuma katram izsniegs pasi, un tad uz mājām", nevarējām saprast, kāpēc ielas malā stāvošās večiņas, skatoties uz mums, raudāja. Nodomājām – tas aiz prieka, ka vēl diezgan daudzi no mums "Kurzemes katlā" palikuši dzīvi. Skaidrība radās

pie Jelgavas cukurfabrikas uzceltajā nometnē. Jāņu naktī mūs sadzina lopu vagonos, lai dotos iepazīties ar Komi APSR "ievērojamākajām" vietām. Tur tikos arī ar mūsu klases biedru Gustavu Kalniņu. Pirmo reizi tas notika ziemējos, kad mēs, ieslodzītie, apsardzes pavadībā tīrījām pēc sniega vētras aizputināto dzelzceļu. Garām gāja brīvie ļaudis, un pēkšņi izdzirdēju, ka kāds no viņiem mani sauc. Izrādījās, ka tas bija Gustavs, kurš īsi paziņoja, ka viņam esot piespriesti seši gadi brīva izsūtījuma un droši vien arī pārējiem būšot tāpat. Vairāk nekā nedabūjām parunāt, jo sargi neļāva. Pirmais, kas iešāvās prātā, bija, cik man būs gadu, kad izcietīšu šos sešus gadus. Tomēr labāk seši gadi bez apsardzes, nekā nezināms laiks ar apsardzi. Bet viss beidzās labi, un šie seši gadi gan man, gan Gustavam pagāja secen. Ar Gustavu atkal tikāmies Tallinā.

1946. gada rudenī mūs pārsūtīja uz Igauniju un ieskaitīja sarkanarmijas būvbataljonā. Tā nokļuva Tallinā, kur dienesta laikā 1949. gadā apprecējos ar igauņieti Irēnu. 1950. gadā piedzima meita Ilona. Kad Tallinā "brīvsoli" svinēju kāzas, tad vienīgais no manas puses tajās bija mans klases biedrs Gustavs.

*G. Kalniņš un Harijs Krauze
netīkamos formās tērpos 1948.
gadā Tallinā.*

Sasniedzot pensijas vecumu, vairs nestrādāju, jo arvien asākas kļuva redzes problēmas. Divas reizes esmu ciemojies pie sava krusttēva Ņujorkā, kurš kā jūrniece 1937. gadā aizbrauca no Latvijas, un to, ka viņš vēl dzīvs un dzīvo Amerikā, uzzināju tikai 1989. gadā.

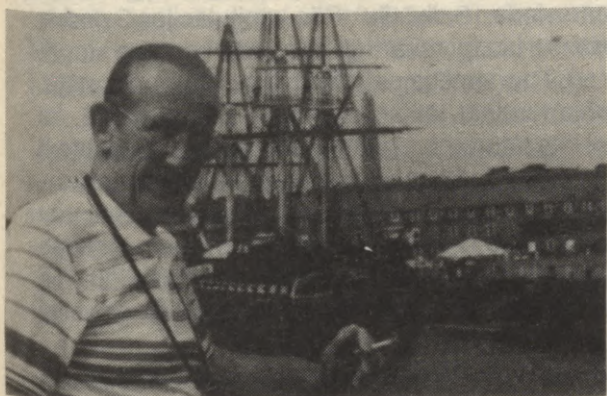
Būdam Amerikā, ciemojos arī pie sava klases biedra Jāņa Stankeviča Bostonā. Diezin vai šajā saulē varēšu nokārtot savu morālo parādu Jānim, kurš izkārtāja manas vienīgās, kaut cik redzošās un ar glaukomu slimās labās acs izmeklēšanu Bostonas LAHEY acu nodaļā (kreisā kļuva neredzīga pēc tiklenes operācijas Odesas klīnikā), un sūta man acu zāles, kuras Rīgā nevaru iegādāties.

Pēc demobilizācijas 1951. gada rudenī nepilnu gadu nostrādāju Ādu apstrādes fabrikā Tallinā. 1952. gada rudenī pārbraucu uz Rīgu un sāku strādāt zvejnieku saimniecībā "9. maijs" (tagad "Auda") par zvejnieku uz maziem zvejas kuģiem Rīgas jūras līcī un Baltijas jūrā. Nobeidzu traļmeistaru un kuģu vadītāju kursus, "uzkalpojot" līdz mazo zvejas kuģu kapteiņa flagmaņa postenim. Vienīgi biogrāfijas "lielā kauna traipa" dēļ pie pirmās vīzas netiku (pirmā vīza – atļauja strādāt uz tāda kuģa, kas drīkst ieiet ārzemju ostās).

Ar sievu izšķīros 1973. gadā. Tad satiku ļoti labu cilvēku – Ilgu, kura dzīvē mani daudz morāli atbalstījusi un stiprinājusi un ar kuru esmu kopā nu jau vairāk nekā 20 gadus.

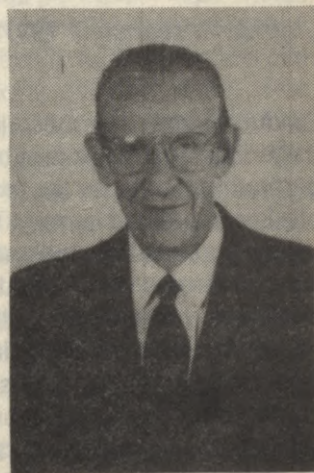

*Tānav Rīgas Jūrmala 1990.gadā,
bet Bostonas smiltīs iebriduši divi
latvieši - klases biedri Harijs Krauze
un Jānis Stankevičs.*

Tas nav mans kuģis, bet Bostonas fons.

Vēl sirsnīgs paldies mūsu Brunim, kurš mūs kā izklīdušas avis savāca kopā, un tagad vismaz reizi gadā vai biežāk tiekamiem un atceramiem skolas laikiem. Laikam jau tā tas ir, ka cilvēkam, kļūstot vecākam, jaunības laiki sāk likties arvien skaistāki. Pirms pāris gadiem, ciemojoties Ņujorkā pie krusttēva, apmeklēju arī mūsu klases "zēnu" Rolandu Kaņepu. Un tajās dažās stundās, ko pavadījām kopā, vienīgais sarunu temats bija atmiņas par skolas laikiem. Rolands parādīja arī savu guļamistabu, kur virs viņa guļvietas uz plaukta bija sakrautas paša gleznas, nosakot : "Ja šīs plaukts neizturēs, tad būšu pirmais latviešu mākslinieks, kuru nosit paša gleznas".

*Te nu es esmu -
vīnūžnieks, jaunībā labs
slēpotājs, bet ir jau 1992.
gads un viss skaistais ir
palcis atmiņās.*

Zigfrīds Kristjansons.

Zigfrīds Kristjansons 1947.g.

Es pēc dabas esmu ļoti mazrunīgs. Mūsu tikšanās reizēs jau visi netiek pie vārda, ko lai dara, ka laika tik maz.

Dienēju 15. divīzijā Vācijā. 1944.g. vasarā izkāpām Dancigā. 1945. g. tūlīt pēc Jaunā gada, aizbraucu atpakaļ uz Kurzemes "katlu" jeb "cietoksni", kā to sauc Rietumos. Vienreiz man iznāca saruna ar tautieti no Amerikas. Es teicu - "katls", bet viņš pārlaboja, ka "cietoksnis". Tāds arī tas bija, jo, neskatoties uz to, ka katru mēnesi notika liels uzbrukums, tomēr to ieņemt neizdevās. Es dienēju kājniekos, visu laiku priekšējās līnijās jeb grāvjos (kā mēs teicām) līdz pat kapitulācijai, izņemot kādu nepilnu mēnesi, kad ārstēju ievainojumus lazaretē pēc marta asiņainajām kaujām pie Blīdenes. Man ar Marģeru liktenis izspēlēja Jaunu joku, ja tā varētu teikt. Mūsu pēdējā tikšanās reizē uzzināju no viņa, ka arī viņš tur ir bijis marta kaujās, tikai pretējā pusē. Viņš, kā agrāk pie mums rakstīja, atradās "pareizajā" pusē, bet es - "nepareizajā". Un tā nu liktenis saveda pretī mūs abus klases biedrus, pie Blīdenes (tas ir Saldus rajonā), kur mēs viens uz otru varbūt šāvām. Kurzemē jau vispār notika lielas traģēdijas, kur brālis pret brāli vai tēvs pret dēlu cīnījās. Pats biju aculiecinieks tādām gadījumiem, bet visu jau nevar uzrakstīt. Šeit, Kurzemē, vispār bija tā - ja kādā iecirknī bija kritisks stāvoklis, tad tūlīt uz turieni pārsvieda 19. divīziju. Pēc kapitulācijas 2 gadus izpirku "grēkus" aiz dzeloņdrātīm, ar lāpstu un lauzni rakām gāzes vada kanālus stepē, kur nozvērējos vairs nekad mūžā lāpstu rokā neņemt, ja palikšu dzīvs. Atbraucis mājā, dzīves un materiālo apstākļu dēļ nevarēju turpināt tālāko izglītību. Bija jāstrādā, lai varētu materiāli atbalstīt ģimeni, jo māšai bija jāturpina izglītība. Es jau biju ieskaitīts II šķiras cilvēkos. 50. gados gribēju braukt uz Atlantijas okeāna zvejas kuģiem silķu zvejā, jo tur varēja ļoti labi nopelnīt. Zveja gan ilga 6 mēnešus bez krasta. Rakstīju iesniegumus atļaujas - vīzas saņemšanai divas reizes, bet allaž saņēmu laipnu atbildes vēstuli ar vārdiem: "Jūsu lūgumu nevar izpildīt." Es jau zināju, kāpēc nevar izpildīt. Tā iznāca strādāt dažādus darbus, arī ostā par krāvēju. Pēdējos 25 gadus līdz pensijai nostrādāju par elektrometinātāju.

Man ir 22 gadus vecs dēls. Beidzis profesionāli tehnisko vidusskolu ar elektrometinātāja specialitāti

Z. Kristjansons ar sievu Liliju un dēlu Haraldu

Mana klases biedra piemiņai.

Ar manu 3b klases biedru Zigfrīdu Kristjansonu sakari bija pārtrūkuši kopš skolas mācību gada beigām 1944. gada pavasarī. Visus šos gadus par viņu neko nezināju, bet tad negaidot no Zigfrīda šā gada aprīļa beigās saņēmu vēstuli, kurā viņš starp citu arī apraksta dažas epizodes un notikumus par latviešu leģionā pavadīto laiku. Pēc visiem šiem gadiem mums vēl bija lemts satīties mana Latvijas apciemojuma laikā šā gada jūlija mēnesī. Uzzināju, ka slimības dēļ Zigfrīds tikko pārtraucis strādāt. Pēc ārienes gan izskatījās vesels un spēcīgs. Mudināju viņu rakstīt savas atmiņas par latviešu leģiona gaitām. Viņš to arī solījās darīt. Diemžēl liktenis bija lēmis citādi. Nesen saņēmu ziņu, ka Zigfrīds augusta sākumā, jaunas slimības pieveikts, aizgājis mūžībā un klases biedri viņam nolikuši vainagu.

Zigfrīda piemiņai, nemainot viņa rakstīšanas stilu, kas, tāpat kā runāšana ir cilvēka visīpatnākā īpašība, atkārtotā Zigfrīda pēdējā vēstulē rakstīto: "Mani 1944. gada vasarā iesauca leģionā. Liktenīgā kārtā iesaukšanas punkts atradās mūsu ģimnāzijā Raiņa bulvārī 8. Tur pavadīju nedēļu. No turienes ar kuģi nosūtīja uz Dancigu, uz Pomerānijas apgabalu, kur pārformēja 15. divīziju. Pēc apmācībām, tūlīt pēc Jaunā gada, 1945. gadā mūs daļu (var teikt arī, kā brīvprātīgos) nosūtīja uz Kurzemes katlu jeb cietoksni, kā jūs to rietumos saucāt. Bet tāds viņš arī bija, jo katru mēnesi notika viens liels uzbrukums ar uzdevumu mūs ietriekt jūrā (kā pats to dzirdēju no saņemtajiem krievu gūstekņiem), bet tas viņiem neizdevās. Dienēju 19. divīzijā kājniekos un visu laiku atrados priekšējās līnijās jeb grāvjos.

Kaujas bija smagas un asiņainas. Mūs bieži pārsvieda no viena iecirkņa uz otru,

jo uz vāciešiem vairs pajauties nevarēja. Vāciešiem trūka degvielas, tāpēc nebija ne aviācijas, ne tanku atbalsta. Trūka pat artilērijas. Bija jāpajaujas tikai uz strēlnieku ieročiem, mīnu metējiem un pašu drosmi. Paši bijām labi apbruņoti un apgērbti. Piemēram, manā grupā bija 2 "kaulu zāģi" (MG42). Visiem bija automāti un netrūka tanku dūres. "Kaulu zāģis" mūsu žargonā nozīmēja rokas ložmetējs "Maschinengewehr 42". Tas tolaik bija bargs ierocis.

Marta sākumā mūs nomainīja, iznācām no grāvjiem uz īsu atpūtu un pirti. Pēdējo reizi pirtī biju bijis Vācijā. Bet no pirts nekas neiznāca, pretinieks atkal bija sācis lielu uzbrukumu, vācieši sākuši atkāpties, mūs, kā parasti, atkal pārsvieda uz bīstamo vietu. 16.martā pie Blīdenes dzelzceļa stacijas, kura vairākas reizes gāja no rokas rokā, mani ievainoja ar šķembu vaigā. Trieciens pārsita arī labās puses žokļa kaulu. Vēl tagad nevaru žokļus normāli attaisīt. Nelaieme nenāca bez labuma, ja tā var teikt. Tiku pirtī un pie tīras vejas. Ārstējos Pāvilstas lazaretē. Tā kā biju staigājošs slimnieks, apmeklēju otru lazareti kaimiņos, kur atradās smagi ievainotie. Palīdzēju viņiem rakstīt vēstules, kuri paši nevarēja to darīt. Tā iepazīnos ar daudziem leģionāriem. Viņus pamazām evakuēja uz Vāciju vai Dāniju. Varbūt Tev gadās kādu satikt, kas tai laikā ārstējās Pāvilstas lazaretē un laimīgi vēlāk nokļuvis Amerikā, tad nodod sveicienus no manis. Varbūt atceras to, kas visiem rakstīja vēstules. Pēc incidenta ar lazaretē "špīsu" mūs, divus letīņus, priekšlaicīgi izrakstīja uz fronti. Nonākot savā vecajā vienībā, maz no vecajiem bija palikuši ierindā. Kā man teica vada komandieris, par marta kaujām ierosināts mūs apbalvot ar krustu. To es nesaņēmu, jo pēc dažām nedēļām bija kapitulācija.

Man kapitulācija bija 25. maijā. Pēc tam aizrestotos vagonos uz austrumiem. Nometnē aiz drāšu žoga, bruņota apsardze. Stepē ar lauzni un lāpstu rakām gāzes vada tranšejas. Smagais fiziskais darbs, trūcīgais uzturs darīja savu. Pēc dažiem mēnešiem sāka parādīties kapu kopiņas aiz nometnes sētas. Tā daudzi, kas bija izturējuši fronti, palika šeit.

Kas attiecas uz leģionāru kapiem Kurzemē, tad tie apzināti tika nopostīti un nolīdzināti. Tā, piemēram, pie Lestenes, kur es cīnījies, bija ļoti daudz leģionāru kapu. Tagad pāri kritušo kapiem izbūvēta šoseja. Es uzskatu, ka kritušais vairs nav ienaidnieks, lai kurā pusē viņš karoja. Jau Kurzemē notika liela latviešu tautas traģēdija, kur tēvs pret dēlu, brālis pret brāli karoja. Pats biju aculiecinieks tam, ka pēc kapitulācijas sarkanās latviešu divīzijas kapteinis latvietis meklēja savu dēlu starp mums, 1926. gadā dzimušajiem, iesauktu leģionā. Arī pie Blīdenes mums pretī latvieši un igauņi.

Atgriežoties no nometnes, visu laiku nācās būt otrās šķiras cilvēkam. Piemēram, 3 reizes rakstīju iesniegumu attiecīgām iestādēm atļaujas saņemšanai, lai varētu strādāt uz zvejas kuģiem Ziemeļjūrā, bet katru reizi saņēmu atteikumu: "Jūsu lūgumu nevar izpildīt."

Izglītību tālāk turpināt neizdevās. Beidzamos 25 gadus nostrādāju par "šveisētāju". Negribu sevišķi izcelt 19. divīzijas varonību jeb nozīmi, bet vienu gan varu pateikt, ka

daudzi no tiem tautiešiem, kas tika pāri uz Zviedriju un Vāciju, ir lielu pateicību parādā leģionāriem, kuriem bija ārkārtīgi liela nozīme frontes noturēšanā.”

Draudzībā – Tavs klases biedrs Zigrīds Kristjansons (Zizis).

* * *

Gribu atvadīties no Tevis, draugs, dzejnieka vārdiem :

Pār bruņinieku pīšļiem – caur krievu klaušu gaiļiem,

Pār jauniem brāļu kapiem – caur asins altāriem,

Ar šausmām aplacījies, ar rīta purpuru, ved ceļš uz brīvību.

Lai Tev mūžīgs miers dzimtenes smiltājā!

Tavs klases biedrs Eižens Skurupijs.

Raimonds Kristovskis.

*Klusais mūsu klases zēns
"Kristiņš".*

Dzīves posms aizgājis no tām tālajām dienām, kad 1944. gada pavasarī saņēmām skolas liecības un pēdējo reizi aizsitām 3b klases durvis. Vai tad zinājām, ka tās būs pēdējās ardievas un pēdējie rokas spiedieni, un ka nekad vairs visi kā vecie klases zēni kopā nesatiksimies? Man izdevās tā gada rudenī atstāt Latviju, un kopš 1948. gada dzīvoju Tasmānijā.

1944. gada vasaru pavadīju Talsu tuvumā Laidzes pagasta "Nātriņos". Tur manai tantei piederēja saimniecība. Manu tēvu, virsnieku brīvās Latvijas armijā, apcietināja Krievijas okupācijas laikā, un vienīgais brālis cīnījās latviešu leģionā austrumu frontē. Viņš 5 gadus vecāks. Pirms Rīgas krišanas vēl pēdējo reizi aizbraucām Rīgu apciemot. Pāris koferišos salikām dažādas sentimentālas ģimenes vērtslietas, aizslēdzām dzīvokli (Brīvības ielā 100) un pagaidām pārcēlāmies uz Talsiem. No tā laika Rīgu vairs neesmu redzējis. Lai izbēgtu no otrās krievu okupācijas, nolēmu pierunāt māti braukt uz Vāciju.

Viņa, dzīvojot aklās cerībās, ka tēvu atlaidīs un viņš atgriezīsies Latvijā, atteicās dzimteni atstāt. Bez viņas Ventspils ostu atstāju 1944. gada vēlā rudenī. Konvojs sastāvēja no vācu armijas daļām, ievainotiem un dažādu tautību kara bēgļiem. Nedēļas laikā caur Dancigu, Poliju un kara izpostīto Vāciju jauno dzīves vietu atradu Insbrukā – Austrijas Tirolē. Skaistā pilsēta tanī laikā bija nepostīta, aplāta ar tīru baltu sniegu un mierīga. Pirmajās nedēļās izlikās, ka esmu iebraucis kaut kādā neitrālā zemē. Tikai ar "paiku" bija slikti. Dabūju darbu vietējā tramvaju fabrikā kā galdnieka mācekli. Ar vēl vienu latviešu ģimeni dzīvoju modernā mēbelētā dzīvoklī. Amerikāņu bumbas sāka krist 1945. gada pavasarī. Kaŗš nobeidzās klusi bez kaujas, un sākās amerikāņu okupācija. Insbrukā daudz latviešu nebija. Pēc kara beigām gribēju pabeigt vidusskolu un pēc uzzināšanas, ka Štutgartes tuvumā Eslingenā ir liela internacionāla bēgļu nometne ar daudz latviešiem, pārcēlos uz turieni. Latviešu bēgļu starpā bija daudzi akadēmiski izglītoti cilvēki, kas noorganizēja latviešu skolu un deva iespēju mums, jaunekļiem, izglītību turpināt. Mans brālis kara dienas beidza Ziemeļvācijā pie Libekas un, kad atjaunojām sakarus, pārcēlos uz turieni. Apmeklēju Libekas Latviešu ģimnaziju un pēc diviem gadiem to nobeidzu – 1947. gada pavasarī. Nebija viegli. Dzīvojām armijas kazarmās bez apkurināšanas, slikti apģērbti un ar pusbada pārtiku. Tajos gados sakarus atjaunoju ar Jāni (Pauli) Stankevicu. Viņš mācījās Eslingenas latviešu ģimnazijā un pa skolas brīvdienām, ja no okupācijas armijām varējām dabūt ceļošanas atļaujas, mēs

viens pie otra dzīvojamies. Brunis Rubess pēc kara un gūstekņu gadiem atradās 1946. gadā. Viņš dzīvoja citā nometnē, bet šad tad satikāmies. Arī viņš bija viens bez vecākiem. Tāpat kā manu tēvu, arī viņa tēvu krievi apcietināja. Pēc skolas beigšanas tiku pieņemts Pinebergas (pie Hamburgas) Universitātē inženieru fakultātē. Drīz atgīdu, ka bez vecākiem un viņu atbalsta studēšana nav iespējama. Pārcēlos uz Precu pie Ķīles, kur strādāju kā transporta ierēdnis pie Anglijas armijas okupācijas daļas.

Jau ilgi pirms tam sapratām, ka atgriešanās atpakaļ uz Latviju nebūs iespējama un vismaz tuvākā nākotne būs jāatrod brīvajā Rietumpasaulē. Lēnām atvērās durvis emigrācijai uz Angliju, Kanadu, Savienotajām Valstīm un Austrāliju. Labas veselības pieprasījumi bija lieli, politiskās kontroles augstas. Pagāja gari mēneši transita nometnēs ar dažādām reģistrācijām, veidlapām un kontrolēm. Man beigās laimējās visam cauri tikt, un 1948. gada vasarā braucām ar vilcienu uz Itāliju un 5. augustā atstājām Ģenovas ostu.

Armijas kara transporta kuģis "SS Wooster Victory" bija diezgan ērts, un cauri Vidusjūrai, Suecas kanālam, Indijas okeānam Sidneju sasniedzām 6. septembrī. 2 mēnešus pavadīju Imigrantu saņemšanas un apmācību centrā (Immigration Reception And Training Center). 200 km ziemeļos no Sidnejas, Austrālijas armijas kazarmēs. Tur mācījāmies angļu valodu, tradīcijas, paražas un šīs zemes dzīves stilu. Gājām atkal skolā, bijām labā internacionālā sabiedrībā. Daudz jaunu latviešu manos gados – zēni un meitenes. Karstas dienas, mīlīgi siltas naktis.

Pirms Eiropas atstāšanas parakstījām kontraktu uz 2 gadiem strādāt valsts norādītās darba vietās – rūpniecībās, mežos, raktuvēs, laukos, uz jūras vai tropiskos džungļos. Katrs saņemām dažus piedāvājumus un izvēles. 23. septembrī 1948. gadā 21 gadu vecs, veselīgs, neprecējies es iesāku jaunas dzīves tekas šeit Tasmānijas salā. Strādāju jaunā ķīmiskā fabrikā jaukā vietā Burnie pilsētas tuvumā, jūras krastā. Darbs bija labs, interesants un biju

Raimonds ar savu labāko draugu.

veiksmīgs. Dažu nedēļu laikā saņēmu paaugstinājumu darba pozīcijā un algas ziņā. Starp vietējiem austrāliešiem bijām 24 emigranti – ukraiņi, poļi, jugoslavi, lietuvieši un pusducis latviešu. Tikai vīrieši – nevienas sievietes. Šinī laikā satikos ar vietējo austrāliešu meiteni Paulīni. Kopā sagājāmie trīs gadus un apprecējāmie 1. martā 1952. gadā. Nopirkām zemes gabalu Devonportā un, pabeidzis kontrakta periodu, atstāju ķīmijas fabriku un dabūju darbu lielā būvfirmā. Paši uzcēlām savu māju Merzijas upes krastā, kur vēl tagad dzīvojam. Pirmā meita Anna piedzima 1953. gada 22. janvārī 1953. gadā (precējusies, ar trīs bērniem, vidusskolas skolotāja Hobartā). Otrā meita 1956. gada 23. decembrī (precējusies, audzina trīs meitenes, dzīvo Melburnā). Dēls Aleksanders atnāca daudzus gadus vēlāk 1965. gada 27. jūlijā, nobeidza inženieru fakultāti. Tagad precējies, bez bērniem, strādā pie firmas Exxon Amerikā un ejļas kompānijā Melburnā. Savus darba gadus pavadīju pie minētās būvfirmas, vēlākajos gados vadot vienu no pieciem tirdzniecības veikaljiem. Starplaikā mums pašiem bija veikals un pāris dzīvokļi izīrēšanai. Neskaitot dažādus kursus, kas bija nepieciešami darbam, savu iesākto izglītību neturpināju. Kopš 1975. gada vairākas reizes esmu apbraucis apkārt pasaulei, apmeklējot visus kontinentus. Pēdējo reizi 1991. gadā, kad Bostonā apciemoju Jāni Stankeviču (viņš mūs Tasmānijā apciemoja dažus gadus pirms tam) un otru reizi Toronto, Kanadā satikos ar Brunu Rubesu un Viktoru Kalniņu. Līdz šim atpakaļ uz Latviju neesmu bijis. Strādāt pabeidzu 4 gadus atpakaļ. Abi ar Paulīni pieturamies pie labas veselības un ar prieku izbaudam "pēcdarba gadus". Mums patīk šīs salas vieglais, mierīgais, bezsteigas dzīves stils. Daba ir brīnišķīga ar klinšainām augstienēm un skaistiem jūras krastiem peldēšanai un zvejošanai – Tasmānijas sala ir apmēram Latvijas lielumā ar pusmiljona iedzīvotāju. Galvaspilsēta Hobarta atrodas dienvidos. Devonporta, kur mēs dzīvojam, atrodas uz ziemeļrietumu krasta, kur Merzijas upe ietek jūrā. Pilsētā dzīvo 30.000 cilvēku. Mums pašiem savs lidlauks un osta. Laba gaisa pasažieru satiksme ar galvenām Austrālijas pilsētām, un ik dienas kuģis brauc uz Melburnu. Salā plaša lauksaimniecība – augļu dārzi, saknes, govīs, aitas. Rietumkrastā lielas raktuves – ogles, dzelzs, cinks, svins, varš, sudrabs un zelts. Vietējā un internacionālā zvejniecība. Klimats maigs. Vasaras saulainas un siltas līdz +29°C, ziemas vējainas, diezgan lietainas ar retām salnām ziemas vidū. Sniegs tikai neapdzīvotajās augstienēs salas vidū. Jaukās dabas dēļ tūrisma rūpniecība plaša un labi attīstīta. Viesnīcas izkaisītas pa visām salas daļām, un satiekam "ciemiņus" no visām pasaules daļām. Latviešu pulciņš Tasmānijā mazs – tikai ap 200. Lielākā tiesa dzīvo Hobartā. Diezgan aktīvi ar regulārām sapulcēm, dievkalpojumiem un koncertiem. Mūsu rajonā pagaidām latviešu mākslas izstāde valsts bibliotēkā. Mana sieva ir austrāliete, – tā ģimenes valoda ir angļu. Arī bērni latviski nerunā, bet ar brāli, kas dzīvo tepat kaimiņos, runāju latviski. Aizgājušie gadi skolas laiku apmiglojuši un atmiņas vājas. Mans tuvākais skolas draugs bija Brunis Rubess. Kopā apmeklējām pamatskolu, un draudzība turpinājās ģimnazijā. Daudzkārt satikāmie, un vakaros staigājām pa Rīgas tumšajām ielām. Runājām stundām ilgi par visādām lietām – jaunības gados

Šitie nav piedzērušies veči, bet 1989.gadā Tasmānijā satikušie klases biedri Jānis Stankevičs un Raimonds Kristovskis.

tēvs kādu laiku tanī cietumā bijis, un, cerēdams viņa "ziņas" uz sienām atrast, tur pavadīju visu brīvo laiku. Tā ar pārējiem 3b klases biedriem sakars bija mazs. Vāji, tik tikko atceros gadījumus, kad spēlējām basketbolu, kopā braucām zaļumos u.t.t., bet tas viss. Pēc dabas biju kluss un diezgan kautrīgs. Tā klases sabiedrības centrālā grupā es nebiju. Žēl, ka nevaru vairāk līdzēt paredzētajai 3b grāmatai, bet atmiņa tik vāja, ka nevaru pat atcerēties, ar ko klasē kopā sēdēju. Atmiņā gan atgriežas notikums pēdējā skolas gadā, kad mūsu fizikas skolotājs (laikam Celmiņš), kas vienmēr izskatījās kārtīgs, labi ģērbies un stundas pasniedza ar augstu autoritāti un bez trokšņa disciplinētas klases priekšā, attiecīgajā dienā pēc fizikas stundas iztīrāja jautājumu par skolotāja pienākumiem nākošās stundas sagatavošanai. Sīki izskaidroja veidus kā skolotāji vāc materiālu un vielu dažādiem priekšmetiem, lai nākošā dienā klases priekšā būtu noteikti, droši un ar autoritāti spētu izskaidrot "lekciju" skolniekiem. Skolotāji vakaros strādā tikpat smagi kā skolnieki – Nākošā stunda algebra. Skolotājs – Jānis Āboliņš, kas mums mācīja arī ķīmiju. V. inš ienāca klasē tukšām rokām, krunkainu žaketi, diezgan sapīcis apsēdās pie galda, nožāvājās un jautāja: "Kas mums šodien ķīmija vai algebra?"

Kaut kad nākotnē plānoju braucienu uz jūsu pusi. Ceļošana lielā attāluma dēļ no Austrālijas ir ļoti dārga, un ekōnomiskais stāvoklis tāpat kā visur citur ir slikts. Naudas vērtība niecīga, liels bezdarbs, ieguldījumi maz atmaksā, u.t.t.

Brīnišķīgās skolas dienas izliekas tik tālu atpakaļ, un, kamēr vēl griba un spēks ir, būtu jauki atkal ar jums 3b biedriem satīties.

Pagaidām ar vissirsnīgākiem sveicieniem – visiem. Ar Dieva svētību un palīdzību.

mēģinājām atrisināt kara un pasaules problēmas. Dalījāties ar vienādiem likteņiem – arī viņa tēvs bija apcietināts.

1942. gada pavasarī es, Brunis un Zigurds Zīle (3c klasē) pievienojāties mūsu vēstures skolotāja Jūlija Brača grupai, kas vakaros "strādāja" čekas pagrabos, pētot un analizējot cietumnieku rakstītos ziņojumus uz cietuma sienām un krievu steigā atstātos dokumentus. Brunis Brača "dienestā" ilgi nepalika, bet es, domādams, ka mans

Margers Lākins.

Autora ievada vietā

Godātā topošās atmiņu grāmatas redakcija!

Gribu būt savas varēšanas robežās iespējami atklāts. Domāju, ka tas man lielā mērā var izdoties. It īpaši šeit, "Lejasceplīšos", kur vientulībā pavadītas daudzas, daudzas dienas dialogā ar sevi, vērtējot un pārvērtējot aizgājušos dzīves notikumus. Esmu centies pārvarēt iedomības un liekulības iedīgļus sevī. Dzīves veids, kādu esmu uzņēmis labprātīgi, palīdz šiem centieniem.

Tātad atklāti – rakstīt negribas. Neticu, ka kāds manis rakstīto jebkad izlasīs – ja nu vienīgi Jūs, godātā redakcija. Bet tas vēl nebūtu pats galvenais. Tā es kopš 1985. gada rakstu dienasgrāmatu bez īpašas pārlicības, ka to kādreiz, sajūsmā plaukšķinādami, lasīs cilvēku miljoni. It īpaši situācijā, kad grāmatu veikalos brīvi var iegādāties literatūru par Džeku uzšķērdēju, anālo seksu un Nikolaja II dzīves gājumu. Bet nu pieņemsim, ka kāds nelaimīgs cilvēks, pēc kuģa bojāejas izskalots neapdzīvotā salā kopā ar maniem rakstu darbiem, tos laiku īsinot, izlasa. Ko tie viņam dos? Labākajā gadījumā materiālu ugunsкура iekuršanai. Bet arī tas jau nebūt nav galvenais. Galvenais ir, ka nolāpītā skleroze ir sajaukusi gandrīz visus manas dzīves raibos notikumus vienā putrā. Tiesa, ir daži ļoti spilgti notikumi, kas saglabājušies atmiņā, it kā būtu notikuši tikai šodien pirms otrajām brokastīm. Tā savā iztēlē pilnīgi skaidri redzu cienījamo mediķi Dr . Maskes kungu ar milzīgu (tā man vismaz šķita) šprici rokā, gatavojoties ievadīt manās miesās serumu pret stingumkrampjiem, jo teicu, ka lūpu, kuru man necilvēcīgi bija deformējis klases biedrs Indulis, pārsitu, klūpot uz sētas, kur tad arī varēja notikt inficēšanās. Vēlāk esmu saņēmis simtiem šādu sprīču, bet šī pirmā bija visbriesmīgākā. Vēlāk dažas (atkarībā no injekciju māsīņas) kļuva pat gluži tīkamas. Tagad, kad visu to esmu uzrakstījis, sāku domāt, ka laikam atkal esmu kaut ko sajaucis un Indulis bija tas, kas sniedza man pirmo palīdzību pēc tam, kad Dr. Maske man bija huligāniski uzbrucis... Tā, lūk !

Asja!

Sākoties manām skolas gaitām Rīgas pilsētas 8. pamatskolā, tālākā dzīves virzība bija jau vecāku stingri izlemta. Visam pamatā bija angļu valoda, tādēļ jau divus gadus pirms pamatskolas mani ar šo jauko valodu iepazīstināja mājskolotāja. Tālākajā gaitā vajadzēja sekmīgi beigt angļu ģimnāziju un tad tautsaimniecības studijas kaut kur Anglijā. Kā zināms, sekmīgi realizējās tikai šī plāna sākuma posms, ko vardarbīgi pārtrauca karš un krievu okupācija. Taču šie nedaudzie skolas gadi bija pietiekoši, lai ieliktu visai dzīvei stingrus pamatus. Man laimējās sākotnēji mācīties 8. pamatskolā, kas bija laba skola ar labiem skolotājiem, tādiem kā rakstnieks Nikolajs Kalniņš. No šīs skolas daudzi vēlāk pārgāja uz 1. ģimnāziju.

Pēc četrām pamatskolas klasēm iestājos ģimnāzijas sagatavošanas klasē.

Viens no klases "bohēmiešu" dueta. Šo ieauku Mārgers un Jānis Ērglis dabūja par interesi uz dažādām mākslām, meitenēm un reto viesošanos skolā.

Neizdzēšami palicis atmiņā ģimnāzijas lielais auls, kur notika iestāju eksāmeni. Eksāmenus laimīgi noliku un uzskatīju sevi jau par ģimnāzistu. Man šķiet, ka ārkārtīgi svarīga, nozīmīga bija lepnuma izjūta par savu skolu. Šķita, ka man parādīts liels gods, uzņemot mani ģimnāzistu saimē. Šī lepnuma, pašapziņas veidošanā neapšaubāmi liela nozīme bija ģimnāzijas vēsturei, tradīcijām. Protams, arī skolotājiem. Tas ir tas, kas šobrīd laikam iznīdēts gandrīz visās skolās, jo ilgus komunisma gadus šīs lietas tika uzskatītas par tādām kā "korporāciju" paliekām. Man šķiet, ka mēs esam šai ziņā "pēdējie mohikāņi", pēdējā paaudze, kas lepojas ar savu skolu, darbu, ģimeni un cenšas augsti turēt to godu. Ja šodien paraugās uz mums, klases biedriem, tad nevaru ieraudzīt nevienu, kas būtu savu dzīvi ievadījis negodā!

Nereti ar pateicību domāju par tiem klases biedriem, kuru materiālās iespējas bija lielākas nekā dažiem citiem, to starpā arī man. Vispirms Pēteris Šēvics, kura vecāku mājās Kokneses "Krievīņos" pavadīju veselu vasaru. Tad sola biedrs Jānis Ērglis, kura Lēdmanes dzirnavās esmu aizvadījis neaizmirstami jaukus brīžus gan darbā, gan atpūtā. Un tad vēl Tālvāldis Dannebergs, vasarnīca Mellužos Kanālu ielā, kur daudzi no mums tikās pēdējo reizi 1944. gada vasarā. Un tad vēl plašais interešu loks, kur mēs savstarpēji viens otru iespaidojām, papildinājām, ierosinājām. Žēl jau, ka nespējam šajā skolas laikā ar visiem tuvāk iepazīties. Daudzi aizrāvās ar sportu un guva vērā ņemamus panākumus, bet man bija citas intereses. Rolands Kaņeps iepazīstināja ne tikai ar gleznotāju mākslu, bet ieinteresēja arī par Aleksandra Čaka dzeju (kas no tā brīža palika uz visu mūžu) un iemācīja argentīniešu tango. Pateicoties Jānim Ērglim, sāku no jauna rakursa interesēties par mūziku, dziedāšanu. Man imponēja arī viņa fiziskais spēks, stabilitāte. Komunistu varas gados ar lielu spēku un piespiešanu tika izlaistas pāris sienas avīzes gadā! Domāju, ka neviens nav aizmirsis, ka tikai mūsu klasē vien iznāca trīs žurnāli. Pie tam drukāti, ar ilustrācijām! Rakstīja daudzi, bet ar ilustrācijām izcēlās Indulis Valdmanis, Viktors Kalniņš, Rolands Kaņeps. Un tad es domāju: lai cik smagi bija vācu okupācijas gadi, tomēr mēs brīvi runājām, rakstījām un, lūk, pat drukātus žurnālus izdevām. Nebija nodevēju, nebija represiju. Padomju laika skolās šādi "žurnāliši" tiktu novērtēti kā pretvalstiski, bet rakstītāji un izdevēji dabūtu redzēt tālus ziemeļu novadus...

Kad mēs domājam par mūsu klasi, noteikti ir jāatceras Gunārs Baķis. V inš bija

*Mellužos Kanālu ielā pie Tāļa Danneberga vasarnīcas 1944.gadā.
Liktenis draugus iedalīja dažādās armijās, bet no tā draudzība necieta.*

labs draugs, labs sportists, bet, galvenais, labs cilvēks. Bieži tiku uzņemts viņa mājās kā savs cilvēks, paēdināts, aprūpēts. Ar viņa tēva palīdzību mana māte iekārtojās kara laikam piemērotā darbā. Es tā iedomājos – kā būtu, ja liktenis būtu Jāvis mums kopīgi nobeigt šo ģimnāziju, mācīties tālāk, ielikt savus spēkus Latvijas un tās tautas uzplaukumā!? Nu jau mēs visi esam paguruši. Par vēlu.

Laikam vislielākās virsotnes no mums ir sasniedzis klases vecākais Brunis Rubess. Tā jau arī vajadzēja būt. Vismaz es no viņa saņēmu pirmo vēstuli ar ārzemju marku. Arī citas adreses. Esmu ļoti priecīgs par saraksti ar Viktoru Kalniņu, Valdi Vanagu. Priecājos arī, ka no jauna atradu labus draugus Georgu Korņilovu un Kārli Puriņu.

Visam tam vajadzēja notikt vismaz desmit gadus agrāk. Tad arī Latvija būtu citāda. Labāka. Mēs jau nebijām vienīgā klase, vienīgā ģimnāzija.

Atmiņu uzplaiksnījumi.

Rīta lūgšana lielajā zālē. Kaut arī bieži draiskojamies, kaut kur dziļākos apziņas slāņos sajūta ir svētsvinīga. Skats bieži pievēršas gleznai, kur attēlota meitene pie vējos locīta bērziņa. Starpbrīdis. Vecāko klašu skolēni staigā rāmi. Daudziem rokās angļu laikraksti, žurnāli. Ir liela pietāte pret šiem lielajiem, zinīgajiem puīšiem un milzīga

vēlēšanās ātrāk izaugt līdz viņu līmenim. Tā arī neizaugu.

Skolotājs Indriķis Sleinis stāsta par saviem ceļojumiem pa Abavas senleju, Imulu, Amulu. Tas viss tā iegūla atmiņā, ka kādreiz, pēc gadiem, atradu iespēju izstaigāt pa viņa pēdām. Radās ceļošanas kāre, kas daudzkārt mūžā mani virzījusi.

Pirmais padomju varas gads. 1940./41. gada ziema. Skolai jauns direktors. Uzvārdu esmu aizmirsis. Nereti nāca klasē un stāstīja, ka buržuāziskajā sabiedrībā arī māksla, arhitektūra esot pakļautas kapitālisma ideoloģijai. Tā, lūk, arī jaunais Tiesas nams (kur tagad MP) esot ar kolonnām, kas faktiski neko nebalsta. Tas raksturojot kapitālisma būtību. Mēs ņirdzam.

Nezinu, vai visai klasei, bet vismaz lielai grupai bija izveidojusies tradīcija pēc noliktiem eksāmeniem iet uz saldējuma kafejnīcu Kaļķu ielā ("Itālija"?). Tur bija vismaz 30 dažādu šķirņu saldējumu, un visi bija garšīgi! Parasti tas notika pavasaros. Kanālmalas apstādījumos jau bija atplaukuši koki un krūmi. Zaļoja zālīte. No 3. ģimnāzijas garām nāca meitenes. Eh, veči! Ir kā tajā dziesmiņā: "Tā nenāks, nenāks vairs, tā neatgriezīsies..."

Spilgti iespiedies atmiņā mācītājs Bertrāms Feders – ticības mācības skolotājs. Viņš nekad nelika "iekalt" garīgās dziesmas, dogmas, bet gan rosināja filozofisko domāšanu. Klases darbos man parasti bija 5+, un ar to lepojos vēl šodien, kaut arī šāda atzīme nebija tikai man vienam un nenāca grūti, sūri pelnīta.

Nekādi nevaru aizmirst un neaizmirsīšu klases audzinātāja Jāņa Alkšņa iejūtību, labestību. Atmiņā iespiedies, kā viņš vairākas reizes nāca uz mājām, ilgi un sirsnīgi runāja. Tas bija tad, kad, salasījies Dostojevski, gribēju iestāties klosterī. Arī tā mēdz būt. Ļoti dzīvi vēl šobrīd acu priekšā iztēlojos skolotāju Gediņu. Kā viņa "ieripoja" klasē "Guten Tag, liebe Schüler". Energiski atrauj klases žurnālu, bet tur iebērts lekšrīgas bodītē pirks šķaudāmpulveris. Apči! Manuprāt viņa bija stingra, bet laba un sirds dziļumos arī cilvēciska skolotāja. Es lūk vēl šodien atceros: "Fuchs, Du hast die Gans gestohlen.¹.."

Atceros Frīdrihu Jaunzemu, militārās mācības skolotāju. Čekas vara jau trakoja Latviju, kad viņš mums vēl mācīja Dzimtenes mīlestību, uzticību Tēvzemei. Bezbaillīgi un konsekventi.

Lai Dievs man piedod! Bezgala daudz nozīmīga esmu aizmirsis. Vēl taču kopā ar Sesku (Jūliju Braču) apsekojām čekas pagrabus.

Trūcīgajos kara gados mētājāties ar "pressdesu". Laikam nemaz tik trūcīgi nebijām?

Kopsavilkums.

Man ir liels prieks, ka atkal, turpat jau pēc pusgadsimteņa, esam viens otru atraduši. Ka, neskatoties uz nemierīgajiem laikiem, kariem, represijām, lielākā daļa no mums ir dzīvi, ka varam brīvi (beidzot!) satikties, runāt, atcerēties...

¹ Vācu tautas dziesma: Lapsa, tu nozagi pīlī...

Juris Lapkašs

(1926.-1982.)

Vai gan var aizmirst sprigacaino Juri Lapkašu, kas ar savu mazliet viltīgo smaidiņu bija gatavs uz kārtējo pārgalvību vai piedzīvojumu? Būdams tālu prom, vienmēr cerēju, ka kādreiz tomēr satiksīties. Diemžēl Juris jau atdusas tālajā aizjūras zemē.

Agrā bērnībā liktenis Jurim nebija labvēlīgs – viņš saslima ar bērnu trieku. Slimības sekas lika sevi manīt vēl ilgi. Pamatskolā Jurim bija grūtības ar iešanu un vingrošanu, viņam soļojot, bija redzams, ka kājas jāpārvieta ar zināmām grūtībām, arī augumā viņš atpalika no saviem vienaudžiem. To visu Juris centās kompensēt ar savu ekscentritāti. Tā līdz pat ziemas vidum staigāja īsās biksēs ar plikiem ceļgaliem un nevilka mēteli. Jautāts, vai viņam nav auksti, atbildēja, ka viņam vienmēr esot karsti.

Jurim bija brāji Nikolajs un Eižens, dvīņi, divus gadus jaunāki par viņu, un, lai gan ar laiku tie panāca viņu augumā un spēkā, tomēr viņš tiem neļāva nekādā veidā traucēt savu ierasto dienas ritmu un paturēja vecākā brāļa lēmējtiesības. Kad es ar Juri mācījos pamatskolā, bieži ciemojos pie viņa mājās, arī viņš pie manis nebija rets viesis. Jura ģimene dzīvoja lielā dzīvoklī Marijas un Stabu ielas stūrī pašā augšējā stāvā (restorāna "Staburags" māja). Tēvs, Jānis Lapkašs, bija robežsargu kapteinis, mazliet nodarbojās ar rakstniecību un rediģēja žurnālu "Kopsoli". Kā vairums liela auguma korpulentu vīriešu, viņš bija ļoti omulīgs un pret mums, puikām, izturējās visai labvēlīgi. Atceros viņa virsnieka zobenu, kas bija pakārts pie sienas blakus rakstāmgaldam. Uz to mēs, zēni, nolūkojāmies ar lielu godbijību. Dzīvoklī bija piecas istabas, un mums, puikām, vietas pietika, lai varētu netraucēti rotaļāties un spēlēt dažādas spēles. Juris ļoti mīlēja šahu, studēja šaha literatūru, bet ļoti bieži mēs spēlējām kādu ķīniešu spēli ar kauliņiem, kuras nosaukumu vairs neatceros. Juris aizrāvās ar visu, kas bija neikdienišķs: interesējās par austrumnieku cīņas paņēmieniem, okultismu un piedzīvojumu literatūru, tai skaitā Edgaru Vollesu un Old Vaverli, ar kuru arī es tiku bagātīgi apgādāts. Pēc atzīmēm spriežot, viņš mācījās viduvēji, arī rokraksts nebija skaidri salasāms, tomēr vispārējā zināšanu līmenī neatpalika no pārējiem. Bija draudzīgs ar zēniem, necentās izrādīt savu pārākumu, lai gan viņam ļoti patika izjokot savus klases biedrus un viņš no sirds priecājās, ja tas izdevās. Mācībās un rotaļās pagāja četras pamatskolas klases. Pēc tam Juris pārgāja uz Rīgas pilsētas 1.ģimnāziju, bet es turpināju mācības 8. pamatskolā. Neskatoties uz to, mūsu draudzība nebeidzās, un mēs bieži satikāmies. Tad atnāca baigā 1940. gada vasara. Viss ierastais, mīlētais un godātais sabruka kā kāršu namiņš. Pilnā mērā tas attiecās arī uz Lapkašu ģimeni. Jura tēvu atvaļināja no armijas. Savu Rīgas dzīvokli viņi likvidēja. Jura māte bija no Daugavpils, uz turieni viņa arī pārcēlās ar abiem jaunākajiem dēliem. Lai Juris varētu turpināt mācības Rīgā, viņu nodeva pansijā pie mūsu klases biedra Gunāra Kohmaņa vecākiem. Tas bija blakus mājā, un mēs bijām atkal gandrīz kopā. Bet tēvs bēguļoja... Atceros, ka īsi pirms kara sākuma Juris uzaicināja mani makšķerēt. Norunātā vietā satikām viņa tēvu, tad

aizbraucām uz kanālu pie Bukultu tilta un tur pavadījām brīnišķīgu dienu. Arī zivis ķērās labi.

Vācu laikā Jura tēvs ieņēma atbildīgu amatu Rīgas prefektūrā. Pateicoties viņam, mēs abi ar Juri 1941. gada rudenī bez kādām rindām saņēmām Latvijas pasēs. Lieka mums nebija arī brīvkarte uz kino divām personām, jo Jura tēvs dēlu ar naudu nelutināja. Gimene dabūja dzīvokli Hanzas un Valdemāra ielas stūrī un atkal varēja dzīvot kopā. Šis rudens bija man liktenīgs ar to, ka Juris mani pierunāja doties mācīties uz Rīgas pilsētas 1. ģimnāziju, lai gan man sākotnēji bija citi mērķi. Un tā trīs gadus mēs atkal uz viena skolas sola. Šajā laikā es jau stipri aizrāvos ar aviāciju, bet Juris ņēma dzīvi tādu, kāda tā ir, visvairāk interesēdamies par visu neparasto un meitenēm. Atceros, kā viņš izsekoja tobrīd populāro kabarē dziedātāju Mariju Zaimīti. Es nevarēju saprast, kas no tā par labumu, bet Juris zināja visu: kur viņa dzīvo, kad nāk un iet, ar ko satiekas utt. Šajās gaitās viņš arvien nēsāja līdzī pistoli, tomēr to lietoja tikai baložu baidīšanai. Kad pienāca 1944. gada vasara, es strādāju Koknesē pie saimnieka, bet Juris tēva vasarnīcā Vaivaros, kur bija milzīgs zemeņu dārzs. Nepārtraukti sarakstījāmies, viens otru informējot par jaunākajiem notikumiem. Jurim bija jauns apjūsmošanas objekts – Irēna. Lūk, rindiņas no Jura vēstules, kas nosūtīta man uz Koknesi 1944. gada 15. jūlijā. Šinī dienā es saņēmu iesaukšanas pavēsti, un nākošajā dienā ierados Rīgā. Vēstuli izlasīju tikai pēc 10 gadiem...

"Sveiks, Korķi! ..Irēnas meklēšana turpinājās, pēc tam kad vairākas dienas neēdis biju nodzīvojis pa Dubultiem, beidzot nāca tā jaukā diena. Notika tā lieta tā. Sēdēju mājās, jo no rīta līdz plkst 17 biju ražojis. Te man radās tāda kā nojauta, ka vajag braukt uz Dubultiem. Vilciens negāja, tāpēc (tu redzi, cik es traks pēc viņas) aizgāju ar kājām tos kilometrus līdz Dubultiem. Nostājos stacijā. Atnāca viens vilciens, izkāpa cilvēki, nokāpa cilvēki (jo daudzi brauca uz vagonu jumtiem), nolēca cilvēki (jo citi brauca uz kāpšļiem). Irēnas nebija."

Tālāk seko sīks apraksts, ka "ak, laime!" ar trešo vilcienu Irēna tomēr atbrauc. Diemžēl stacijā viņu sagaida tēvs. Tomēr sekojot Juris noskaidro māju, kur viņa dzīvo, un, kā pats izsakās, "tālāk jau ir tikpat kā bērnu spēle ievākt citas ziņas".

Tālāk vēstulē aprakstīts brauciens uz Daugavpili pēc iedzīves, jo fronte tuvojas.

"..no Rīgas izbraucām pulksten 12 naktī. Pulksten 6 rītā bijām jau Daugavpilī. Tā kā bijām dzirdējuši par bandītiem, tad braucām, apbruņoti ar karabīnēm un pistolēm. Daugavpili sasniedzām bez klizmām. Tur sakrāvām mantas un pulksten 12 dienā braucām atpakaļ. Pirms izbraukšanas mūs brīdināja, ka priekšā, pie Līvāniem, atrodas kāda 30 tanku liela boļševiku grupa, kura izlauzusies pāri frontei. Līvānos tomēr viņu nebija, jo netika pāri Daugavai. ..Ap Daugavpili visas pļavas pilnas ar Me-109 un ar flakiem. Daugavpilī troksnis no frontes dzirdams ļoti labi.."

Vēstules beigās paraksts "Schlupfer¹. Šķiet, tas ir retais gadījums, kad kāds palamu sev piešķir pats personīgi.

18. jūlijā man bija jāstājas iesaukšanas komisijas priekšā, bet divas iepriekšējās

dienas pavadīju vasarnīcā pie Jura Vaivaros. Tās bija brīnišķas dienas, kas nekad neizgaisīs no atmiņas. Dienā mēs lasījām un ēdām zemenes. Kopā ar Juri un viņa brāļiem bija arī Oļģerts Mataitis. Kad kļuva par karstu, skrējām uz jūru. Tajās dienās jūrā bija lieli viļņi un ūdens bija ļoti silts. Lielajos viļņos mēs lēkājām, peldējām un draiskojāmies, un bijām priecīgi un bezbēdīgi. Visiem šķita, ka nekas jauns nevar notikt, viss būs labi...

Arī dienestā turpināju saņemt no Jura vēstules. Vienā no tām, jau no savas dienesta vietas kaut kur Pomerānijā, viņš rakstīja, ka tēvs un māte, abi brāji un Reksis (putnu suns) laimīgi ieradušies Vācijā. Tālākā Jura dzīve, šķiet, nebija rozēm kaisīta. Pēckara dzīve Vācijā, pārceļšanās uz ASV, piedalīšanās Korejas karā, saindēšanās ar gāzēm. Ilga ārstēšanās, mūža nogalē vientulība...

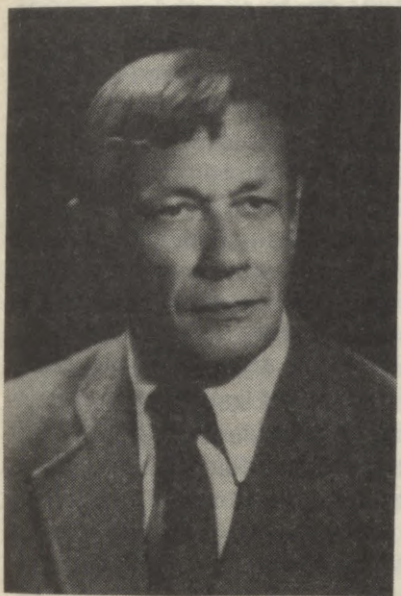
Vienmēr man prātā doma: vai viņš būtu priecājies, ja šinī vientulības brīdī mums būtu bijis lemts satikties?

Georgs Korņilovs

07. 02. 1993.

¹ Vāciski: Priekšmets, kurā ielist, ieslīdēt. Apakšbiksītes, sevišķi - sievietēm. Pārnestā nozīmē - glumais.

Valts Loža

Mans foto no 1986.gada.

Dzīves gājums.

Esmu dzimis 1926. gada 13. septembrī Rīgas apriņķa Skultes pagastā skolotāju ģimenē. Turpat pabeidzu pamatskolas 4. klases un 1939. gadā iestājos Baznīcas ģimnāzijas 1. sagatavošanas klasē. 1940. gadā, sākoties padomju okupācijai, mainīju dzīves vietu no Pārdaugavas uz Mežaparku un, sākot ar 1940. gada septembri, turpināju mācīties Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas 2b sagatavošanas klasē. Turpmāk šīs klases jaunā audzinātāja Jāņa Alkšņa taktiskajā vadībā pārlaidu padomju pirmā perioda gadu un vācu okupācijas laika 3. ģimnāzijas mācību gadus līdz 1944. gada pavasarim, kad aizbraucu uz Valmieras pusi, Brenguļu Vecložām, veikt toreiz obligātās lauku darbu izpalīga kļaušas. Pirms aizbraukšanas pierēģistrējos Latvijas aviācijas pulka birojā, lai iesaukšanas gadījumā nonāktu kādā solīdākā karaspēka daļā. Iesaukšanas pavēsti ar norīkojuma vietu Grobiņā saņēmu Valmierā tieši

pirms Jāņiem. No šī laika līdz 1946. gadam nesatiku nevienu no klases biedriem, jo jau pēc dažu mēnešu dienesta Grobiņā izmantoju iespēju nelielas grupas sastāvā turpināt kara mācības Vācijā. Kopā ar šo 15 cilvēku grupu izgāju visas kara gaitas līdz pat gūstā krišanai Kēnigsbergā 1945. gada 8. aprīlī. Sekoja ceļojums pa dažādām filtrācijas nometnēm Austrumprūsijā, līdz 1945. g. jūlijā mūs iesēdināja ešelona un nosūtīja uz Maskavu. Tur nonācām filtrācijas nometnē, dzīvojām pašu uzceltajās, zemē ieraktajās barakās un strādājām celtniecības nulles cikla darbos, izsakoties vienkāršāk – rakām ar lāpstām būvbedres. Dzīvojām pusbadā, aukstumā un mitrumā, bez silta apģērba, pie pamatīgas fiziskā darba slodzes (izstrādes norma – 10 kubikmetri dienā), līdz saslimu ar plaušu karsoni. Pēc īslaicīgas uzturēšanās nometnes lazaretē mani 1945. gada decembra beigās norakstīja kā turpmākam fiziskam darbam nederīgu, izsniedza papīru ar tiesībām dzīvot Latvijā, bet ne tuvāk par 100 km no Rīgas, dažus simtus rubļu nopelnītās algas un brīvbiļeti vilcienam uz Latviju. Šo savas dzīves kara periodu nedaudz sīkāk aprakstu pievienotajās atmiņās.

Pēc atgriešanās Rīgā iestājos vecajā skolā, kas bija nosaukta par Rīgas 1. Leona Paegles vidusskolu. To beidzu 1947. gadā un tā paša gada rudenī iestājos Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes teorētiskās organiskās ķīmijas nodaļā. Universitāti

pabeidzu, saņemot t.s. brīvo diplomu, kas nozīmēja tiesības pašam sameklēt sev darbu. Lieta tā, ka mācību laikā mūs sagatavoja darbam augstākajās mācību iestādēs vai zinātniskajos institūtos. Savas biogrāfijas dēļ šādās iestādēs mani darbā nepieņēma. Gadu nostrādāju kažokādu fabrikas ķīmijas laboratorijā, pēc tam trīs gadus spoguļu un stikla rūpnīcās. 1956.g. ar dažu pirmskara kopēju paziņu starpniecību satikos ar Augustu Kirhenšteinu, kurš kādreiz bija liels manas tantes Rūtas Skujiņas cienītājs. Viņš pieņēma mani darbā Zinātņu akadēmijas Mikrobioloģijas institūtā. No šī laika darba vietu neesmu mainījis. Sākumā strādāju par jaunāko zinātnisko līdzstrādnieku un 1966.g. aizstāvēju zinātņu kandidāta disertāciju. 30 gadus nostrādāju par šī institūta Biokīmijas laboratorijas vadītāju, bet pēc 65 gadu vecuma cenza sasniegšanas līdz pat šim brīdim strādāju par vadošo zinātnisko līdzstrādnieku. Vienlaicīgi jau vairākus desmitus gadu lasu lekciju kursus, sākumā Latvijas Universitātes Ķīmijas, tad Bioloģijas fakultātēs, pašreiz Rīgas Tehniskās Universitātes Ķīmijas fakultātē.

Būdams pēdējā kursa students, apprecējos ar meiteni no Penkules, arī studenti, Mirdzu Krīgeri. Esam nodzīvojuši kopā jau 42 gadus un šajā laikā izaudzinājuši 3 dēlus : vecāko Alvilu, kurš strādā Lopkopības mehanizācijas institūtā Ķekavā; vidējo Eināru, kurš precējies un audzina 2 meitas, 15 un 5 gadu vecas, pašlaik strādā ASV Viskonsinas universitātē; jaunāko Māri, kurš strādā par zobu tehniķi un audzina vienu 15 g. vecu meitu un 12 g. vecu dēlu.

Es, mana Amerikas māsiņa Lalita Muižniece un mana sieva Mirdza Loža Jūrmalas dzīvokļa lodžijā 1992.gada jūlijā.

Atgriešanās.

Ir 1945. gada 26. decembra nakts. Pamostos apgrūtinātās elpošanas dēļ : jau atkal uznācis dūrējs sānos. Atrodos piesmakuša, pārpildīta vagona augšējā bagāžas plauktā, pie pašiem griestiem, Maskavas–Rīgas lēnajā vilcienā. Ir sācies manas dzīves jauns posms, jo atgriežos mājās no filtrācijas nometnes Maskavā. Tur pirms dažām dienām saņēmu brīvīšanas rakstu ar tiesībām atgriezties Latvijā. Sešus mēnešus biju racis zemi Maskavas būvlaukumos. Pirms dažām nedēļām saslīmu ar plaušu karsoni un pirms termiņa tiku atbrīvots no nometnes.

Tagad var pielikt punktu manām karavīra gaitām. Tās sākās 1944.g. jūnija beigās, kad līgotāju un jāņu zālēm piebakātā Rīgas-Liepājas vilciena vagonā ar iesaukšanas pavēli kabatā devos uz Latvijas aviācijas pulku Grobiņā. Tur divus mēnešus rotas unteroficieri Aukšskaps un Kārde, kurus mēs saucām par "fajoliņiem", mūs dresēja ierindas un lauka mācībās. Pēc tam nodevām zvērestu un kļuvām par pilntiesīgiem "fligeriem". Sekoja dalīšana pa specialitātēm, jau iepriekš brīdinot, ka pie lidošanas tikšot tikai neliels pretendentu skaits. Vidusskolniekiem ieteica turpināt mācības Vācijā. Pieteicos braukt uz aviācijas ieroču meistarū (Waffenwart) skolu. Jau pēc dažām dienām, septembra sākumā, mūsu nelielā 15 cilvēku grupa dzīvošanai pielāgotā preču vagonā devās ceļā uz Vāciju. Dažu dienu brauciens, un bijām jau Merseburgā, netālu no Halles. Tur mūs kā brīvprātīgos saņēma glauni. Vispirms papildus zaldāta parastajam ietērpam izsniedza parādes tērpu ar virskreklu un kaklasaiti. Pēc tam Gebelsa vārdā paziņoja par papildus cigarešu un maizes devu piešķiršanu, jo austrumu rajonos dzīvojošie esot paraduši ēst daudz maizes. Mācības notika tikai darbdienās – no rīta klasēs, bet pēcpusdienās angāros un darbnīcās. Svētdienas brīvas, un tajās varēja doties uz Merseburgu, netālu Halli, reizēm arī uz attālāko Leipcigu. Skola atradās tieši blakus sintētiskā benzīna fabrikām "Leunaverk", kuras regulāri un ļoti precīzi vairākas reizes nedēļā bombardēja sabiedroto aviācija. Šajās dienās pie obligātajām nodarbībām varējām pieskaitīt arī vairāku stundu sēdēšanu pagrabā, jo uz ielas nedrīkstēja rādīties zenīartilērijas šāviņu radīto šķembu dēļ.

Mācības plānoja beigt decembra nogalē. Tomēr jau novembrī tās pārtrauca un mūsu grupu, pārdēvējot par "Falširmjēgeriem", nosūtīja Dānijas rietumu krasta aizsardzībai no iespējamā desanta. Pirms tam gan atvainojās, ka latviešu daļas neesot paredzētas cīņai rietumu frontē, bet, ja nu reiz tāda nepieciešamība radusies, labāk lai mēs šaujot uz desantu, jo citādi nošaušot mūs pašus...

Vai nu šī, vai kāda cita iemesla dēļ Dānijā ilgi nepalikām. Decembrī mūs, nu jau kā "kanonierus", pārsveda uz Kēnigsbergas smagās 88 mm zenīartilērijas bateriju. Tur pēc dažiem mēnešiem nonācām pilnīgā krievu aplenkumā. Sākoties viņu pavasara ofensīvai, pakāpeniski pārvietojāmies arvien tuvāk pilsētas centram. Beidzot lielgabalus bez aizsargvalņiem novietoja pilsētas ielās un izmantoja ne vairs lidmašīnu, bet gan tanku uzbrukumu atvairīšanai. 1945. gada marta beigās munīcijas trūkuma dēļ lielgabalus saspridzināja un mūs pievienoja kājnieku daļām. Kara pēdējās dienas

aizvadīju kā ložmetējnieks pie viena no pilsētas pazemes bunkuriem.

8. aprīļa pēcpusdienā saņēmām pavēli pretošanos pārtraukt. Gandrīz visi savācās bunkura iekšpusē, kas izrādījās vesela pazemes sistēma. Baterijas komandieris virsleitnants Švābs pateicās mums par piedalīšanos cīņās, paspieda katram roku. Un tad jau bija klāt pirmie krievu izlūki. Pirmais viņu jautājums bija: "Uri jesķ? " Pēc pulksteņu savākšanas visiem lika iziet no bunkura. Tur sākās zābaku novilkšana. Cieta, protams, galvenokārt virsnieki, jo vaņkas izvēlējās tikai labāko. Tad visus izvāca no pilsētas centra un sadzina apsargātā laukā pārļaut nakti. Otrā dienā visus nostādīja ierindā un atdalīja vāciešus no ārzemniekiem.

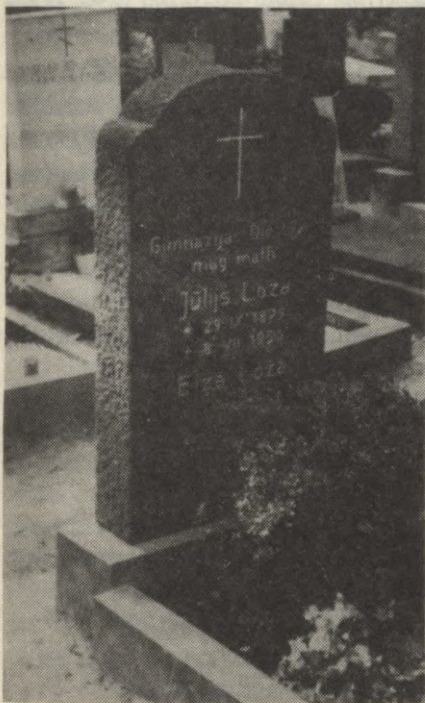
Mūsu nelielo (apmēram 10 cilvēku) latviešu grupiņu norīkoja pie krievu sapieriem attīrīt ielas no drupām. Tur pavadījām vairākas dienas, pakāpeniski nomainot armijas formu pret apkārtējās mājās savāktajiem apģērba gabaliem. Kā uzzinājām vēlāk, dažas citas līdzīgas latviešu grupas tūlīt ieskaitīja krievu armijā, daži pat paguva piedalīties Berlīnes "atbrīvošanā". Mūsu grupas liktenis bija mazliet citādāks.

Kādu rītu mums garām gāja bēgļu kolonna. Isi apsriedušies, mūsu sargi pamāja, lai pievienojamies kolonnai. Tā sākās mūsu ceļš mājup, uz Polijas pusi. Diemžēl tas neturpinājās ilgi, acīmredzot pašu taktiskās kļūdas dēļ. Kolonnā vairums bija poļu, ukraiņu un baltkrievu uz Vāciju izvestie strādnieki. Atsevišķā grupā turējāmies mēs, latvieši.

Kādu rītu pārnakšņošanas vietā uzradās civilā tērpies vīrs, uzrādīja kaut kādu dokumentu un lika sekot viņam. Jau pēc neilga laika atradāmies aiz dzeloņdrātīm. Sākās pratināšanas, pārvietošana pa vairākām filtrācijas nometnēm, kas pamazām kļuva arvien latviskākas, līdz beidzot mūs salādēja aizrestotos preču vagonos un nosūtīja uz Maskavu. Tur nonācām nometnē, kurā bija savākts raibs aizdomās turēto latviešu sastāvs. Te bija gan Vācijā saķertie karavīri, gan Latvijā savāktie vācu un krievu armiju dezertieri, krievu armijas dienestā nogrēkojošās civilpersonas un daudzi tādi, kas vispār nezināja, kāpēc te atrodas.

Kā jau minēju, strādājām celtniecībā. Daļa pamazām "aizfiltrējās" uz Maskavas kapsētām, daļu notiesāja un aizsūtīja uz austrumiem, daļai jāva noslēgt līgumu ar celtniecības organizācijām, pārvietojot viņus uz kopmītnēm, citus palaida uz māju pusi. Un tā 1945. gada 28. decembra agrā rītā Rīgā ieripoju arī es. Nekādas informācijas par piederīgajiem un radiem nebija. Tāpēc sāku ar savu dzīvokli Mežaparkā. Tur ārēji nekas mainījies nebija, savā vietā atradās arī mana māja. Tai visas durvis noslēgtas, nav manāmas nekādas dzīvības zīmes. Diezgan ilgi izzvanos un izklaudzinos. Pēc laika atveras otrā stāva logs, tajā parādās ap 15 gadu veca meitene un paskaidro, ka šajā mājā dzīvojot kopš 1945. gada, neviens no bijušajiem iedzīvotājiem šeit nedzīvojot, izņemot kalponi. Bet tā esot izgājusi un atgriezīšoties tikai vakarā. Mani ielaist nevarot, jo vecāki, kuri patreiz darbā, to esot aizlieguši. Piesaku savu vizīti vakarā un lēni čāpoju uz savas tantes māju Stokholmas ielā. Rezultāts tāds pats: tantes dzīvoklī ievākušies sveši, viņi zinot tikai to, ka tante ar ģimeni aizbraukuši uz Vāciju. Ko tālāk? Nolemju

braukt uz 1. ģimnāziju, varbūt kāds zinās, kas noticis ar manu tēvabrāli Jūliju, skolas bijušo inspektoru. Cerības gan mazas, jo arī viņš ar savu ģimeni dzīvoja Mežaparka mājā.

Jūlija Ložes un viņa sievas Elzas Ložes kapa piemineklis Vircburgā.

Te īsa skice par Jūlija Ložes likteni.

Jūlijs Lože (skolnieku dotā iesauka Sams) bija vecākais dēls Valmieras apriņķa Brenguju pagasta Vecložu māju saimnieka 10 bērnu ģimenē, no tiem līdz 1940. gadam bija miruši pieci. Palikuši 4 brāļi un māsa. Jaunākais brālis ar savu ģimeni un māsu apsaimniekoja vecsaimniecību, visi izsūtīti uz Sibīriju 1947. gadā. No atlikušajiem 4 brāļiem 3 bija skolotāji: Jūlijs, mans tēvs Pēteris un nākošais pēc kārtas jaunākais Emīls. Vidējais Rūdolfs bija Latvijas lina monopola pārvaldnieks, un viņam piederēja māja Mežaparkā. Līdz 1940. gadam tajā dzīvoja divi no brāļiem, abi vecpuiši Rūdolfs un Emīls. Sams dzīvoja 1. ģimnāzijā, plašajā 4 istabu valsts dzīvoklī, bet mans tēvs – Skultē, kur bija skolas pārzinis. Sākoties okupācijai, Samu no dzīvokļa izsvieda, uz Rīgu pārvācāmies arī mēs, un visi dzīvojām Mežaparka mājā. 1944. gadā visi, izņemot manu tēvu, kurš tajā laikā bija pie jaunākā brāļa Vecložās, devās bēgļu gaitās uz Vāciju. Vācijā Sams strādājis par latviešu ģimnāzijas direktoru Vircburgā. Tur 1950. gada 8. jūlijā miris un apglabāts Vircburgas kapos. Pēc dažiem

gadiem turpat mirusi un apglabāta arī viņa sieva Elza. Vienīgā meita Ilga, pianiste un vēsturniece, Vācijā apprecējusies un aizbraukusi uz Ameriku. Pašlaik kā pensionēta atraitne dzīvo savā mājā Indianapolē. To visu, protams, uzzināju vēlāk.

Bet pašreiz, 1945. gada 28. decembra pēcpusdienā, veru vecās skolas durvis un dodos uz kanceleju. Koridori tukši, jo mācības jau beigušās. Kancelejā paskaidro, ka Sams Rīgā neesot manīts. Bet skolotāju istabā vēl esot aizķērušies daži no vecajiem pedagogiem, lai painteresētos pie tiem. Ieeju skolotāju istabā. Pirmais, ko ieraugu, ir Kombainis, Jānis Alksnis. No sākuma viņš nedaudz izbrīnījies, acīmredzot mana dīvainā ietēpa dēļ: vācu armijas pelēki violetajā lidotāju šinelī, pārējais civilā. Paskaidroju, ka nupat esmu iebraucis no Krievijas un interesējos par stāvokli šeit. Lai netraucētu citus, Kombainis aizved mani uz savu, tagad jau abitūrijas, klasi un pastāsta,

ka tajā pašlaik palikuši septiņi no mūsu "b" klases, bet vienu klasi zemāk, vēsturnieces Austras Spilvas vadībā, mācoties Tālis Dannebergs. Attieksme pret tiem, kuri pamazām atgriežas no gūsta, neesot vienāda, par katru atsevišķi lemјot skolas padome. Ja es varētu nokārtot pierakstīšanos Rīgā, viņš un vēl daži citi vecie skolotāji mēģināšot palīdzēt.

Aizsteidzoties priekšā turpmākajiem notikumiem, tā arī bija. Tās pašas dienas vakarā noskaidroju, ka mans tēvs strādā Skultē, bet pierakstīts Mežaparka dzīvoklī. Visi pārējie radi, ieskaitot manu māti, Vācijā (uzzinot par manu atrašanos, viņa atgriezās 1947. gadā). Par zināma lieluma kukuli kara komisāram dabūju pierakstu Rīgā. Vairākus mēnešus noslimoju ar pleirītu, kas izcēlies uz pārslimotās pneimonijas fona, tad iesniedzu lūgumu mācību atjaunošanai vecajā skolā. Atbilde bija pozitīva. Vēlāk noskaidroju, ka šeit daudz palīdzējuši abi Alkšņi, Jānis un Miķelis (latviešu valodas skolotājs, gan ne mūsu klasē, bet nācis no Skultes), visvairāk tomēr vecais matemātiķis Georgs Lerhs. Viņš man ļoti daudz palīdzēja arī vēlāk, dodot papildus stundas algebrā un ģeometrijā, jo priekšpēdējā (11.) klase man bija jānobeidz nepilna pusgada laikā.

Un tā 1946.g. marta sākumā atgriezos vecajā skolā

Oļģerts Mataitis

(1928-1944)

Oļģerts mūsu klasē iestājās 1941. gada rudenī, kad atnāca klases pēdējais papildinājums, starp tiem Rubess, Kristovskis, šo rindu autors un varbūt vēl kāds. Viņš bija samērā kluss, disciplinēts zēns, kas ar neko sevišķu neizcēlās, visjaunākais mūsu klasē. Vairums zēnu bija dzimuši 1926. gadā, Mataitis – 1927., viņam vismazāk draudēja iesaukšana armijā, darba vai kādā citā palīgdienestā. Tomēr viņu pirmo no mūsu klases zēnu vidus skarbais liktenis aizsauca aizsaulē.

Oļģerts bija vienīgais dēls ģimenē, māsa piedzima jau pēc viņa nāves. Viņš dzīvoja Tērbatas ielā pie Aizsargu ielas, tādēļ man ar viņu un Sinku bija pa ceļam, ejot no skolas mājup. Tā, staigājot no skolas, pamazām sapazināties, sadraudzējamies un kļuvām gandrīz nešķirami, jo ar laiku mums radās kopējas intereses un uzskati. Ļoti bieži tiku vērīis viņa dzīvokļa durvis, kas vienlaikus bija viņa mātes dāmu cepuru darbnīca. Tikpat bieži Oļģerts atnāca arī pie manis, un reizēm māte mani kaitināja,

atdarinot Oļģerta taujāto: "Lūdzu, vai Korķ..., khm, Georgs mājās?" Mācījās Oļģerts viegli, bez sevišķas piepūles, bet nekad necentās savas zināšanas pārvērst labās atzīmēs. Viņš ļoti pārdzīvoja nepelnītus apvainojumus vai pārestības un tādās reizēs ilgi nevarēja nomierināties. Reiz mēs iekāpām tramvajā ar pārsēšanās biļetēm kabatā un piemirsām tās nekavējoties uzrādīt konduktoram, par ko pēdējais mūs gari un pilnīgi nevajadzīgi "nosvētīja", pieminot gan "mūslaiku jaunatni", gan "dīkdienīgos ģimnāzistus". Vēl ilgi pēc tam Oļģerts pieminēja "nejauko, brūnacaino" konduktoru, tādēļ šis gadījums man vēl šodien palicis atmiņā. Oļģertam nebija visai laba veselība, brīžiem viņu mocīja astma, tādēļ viņš retāk piedalījās vingrošanas stundās. "Mūsu leitītis," par viņu teica klases audzinātājs Alksnis, kad reiz pie viņa mājās palīdzēju rakstīt liecības, un laikam viņam bija taisnība, jo Oļģerts bija vienīgais katoļticīgais visā klasē.

Mana aizraušanās ar aviāciju pamazām "pielipa" arī Oļģertam. Viņš labprāt brauca man līdz uz Spilves lidlauku, kur kara gados bija liela lidmašīnu kustība. Drīz vien viņš jau pazina galvenos lidmašīnu tipus un ar lielu interesi vēroja lidaparātu startus un piezemēšanos. Spilvē vienmēr bija ko redzēt: interesanti bija kravas planieru treniņu lidojumi, gaisā figūras grieza iznīcinātāji, arī "štukasi" gaudodami pikēja Bolderājas kāpās. Mūsu sajūsma sasniedza kalngalus, kad pirmoreiz redzējām piezemējoties sešmotorīgo transporta "gigantu". Gadījās redzēt arī jaunas mašīnas, kas tobrīd vēl nebija nekur publicētas, un mēs lauzījām galvas par iespējamo tipa nosaukumu. Tas viss radīja Oļģertā interesi, un viņš sāka lasīt grāmatas par aviāciju un regulāri žurnālu "Der Adler". Kad šodien pārlasu dažas brīnumainā kārtā saglabājušās vēstules, kuras Oļģerts man rakstījis, strādājot par izpalīgu Līvānu pagastā, tad redzu, ka daudz vietas tajās aizņem arī viņa vērojumi gaisā. Vēstule, kas rakstīta 1944. gada 1. jūlijā, liecina ne tikai par mūsu aizraušanos ar aviāciju, bet arī par militāro situāciju tobrīd Latvijas austrumos.

"...Tas bija aizvakar 29. jūnijā. Tev jāzina, ka todien pie mums bija kādi reliģiski svētki, tā ka neko neražoja. (Lai dzīvo baznīcas svētki!) Tātad biju ezermalā (ezers stiepjas rietumu- austrumu virzienā). Pulkstenis bija 11, kad ezera rietumu galā izdzirdu spēcīgu rūkoņu. Pirmais iespaids bija, ka kaut kur lido kāds He111. Tomēr rūkoņa pamazām pieauga, un nepārprotami varēja dzirdēt, ka lido kāda formācija. Un tiešām, paskatījies mazliet augstāk, redzu tuvojamies punktiņus : viens, divi, trīs... deviņi... astoņpadsmit... divdesmit septiņi! Sākumā tipu nevar noteikt, vēlāk skaidri saskatāmas pilnīgi izstieptās kājas, lauztie plākšņi – Ju 87. Štukasi. Skaista formācija – pa trīs trijnieki veido trīs trīsstūri sakārtotas štafeles. Ilgāku laiku pēc aizlidošanas austrumos sāka it kā smagāk dunēt (šeit dun gandrīz vienmēr). sekojošās 10 minūtes šeit bija biezs gaiss: viens Ju 88, formācija no četriem Jw 190, tad atkal 3 iznīcinātāji, tad vēl viens, tad w34. plkst. 15.20 atkal štukasi, šoreiz 26. Septiņos vakarā jauns bariņš uz austrumiem – 25."

Tālāk Oļģerts raksta, ka piketējošo bumbvedēju lidojumu intensitāte nemazinās, bet ar 4. jūliju datētajā vēstulē ir šādas rindas:

"Ir gan jau samērā labs skats, kad redz, cik jauki štukasi manevrē virs ezera

līmeņa - vienā galā piespiež tuvāk ūdens līmenim, otrā atkal uzrauj gaisā. Skaits gan ir samazinājies – vakar pēdējo reizi bija 19. Interesanti zināt, kur izsvīduši pārējie?”

Diemžēl to uzzināt man nācās samērā drīz.

Lai par ko mēs runājām, Oļģerta runas veids bija mazliet ironisks, tāds tas ir arī vēstulēs. Kādā vēstulē viņš apraksta nedienas Rīgas dzelzceļa stacijā pirms došanās ar Daugavpils vilcienu uz Līvāniem. Tobrīd viņš atvadās no pazīstamas kundzes.

“Tad nu mēs parunājām pāris vārdu, resp., es saņēmu laimīga ceļa novēlējumus, pēc tam aizmirsu mūsu lielā drauga un skolotāja Kombaiņa norādījumus un “arlabvakara” vietā pateicu nepielaižamo “sveiki”. Par to man neiznāca laika ilgi sūkstīties, jo mani nākamie ceļa biedri uzvedās pārāk nepatīkami. Tu varbūt zini, kā tas ir, kad pāris simtu cilvēku liels pūlis, apkrāviens ar dažādām pendelēm, stāv aiz aizvērtas barjeras. Tas ir mazliet nepatīkamāk kā kādreiz “Etnā”, “Blāzmā” vai kādā citā miglas bilžu rādītavā gaidīt uz seansu. Tomēr ļoti izglītojoši. Var dzirdēt tīri juridiskas dabas debates par tēmu: “Vai var likt koferi citam uz varžacīm, vai ne?” Protams, domas šķiras, un abās pusēs, kā Siļķe (mācītājs Siļķe, ticības mācības skolotājs - red.) saka, ir ļoti vērtīgas domas.”

18. jūlija vakarā, kad Rīgas stacijā sēdos vagonā, lai dotos uz savu dienesta vietu, Liepājas lidlauku, mani pavadīja trīs cilvēki: tēvs, māte un Oļģerts. Abus pirmos es atkal satīku pēc desmit gadiem, bet Oļģertu vairs nekad.

Augustā stāvoklis Latvijas frontēs kļūst kritisks. Tuvo frontes elpu ik dienas var just arī mūsu lidlaukā. Tagad šeit bāzējas ne tikai mūsu apmācības lidmašīnas, bet arī iznīcinātāji, kas ik dienu veic kaujas lidojumus. Bieži atlido arī citas kaujas lidmašīnas. Esmu iedalīts sardzes vadā, kas parasti naktī apsargā lidlauku. Bet bieži šajā nemierīgajā laikā lauku sardzes paliek savās vietās visu diennakti. Vienā šādā trauksmainā dienā, sēžot seklā ierakumā pie ložmetēja, vērojām pastiprinātu kaujas lidmašīnu aktivitāti lidlaukā. Dienas vidū puiši aizgāja uz virtuvi pēc pusdienām mūsu grupai. Atnesa pusdienas un pastu. Ir vēstule arī man. Pēc rokraksta uz aplokšnes redzu – no mātes. Izņemot vēstuli no aplokšnes, izkrīt mazs papīra gabaliņš – izgriezums no avīzes. Vējš to satver un nes projām. Beidzot to sagūstu, paceļu un lasu – tragiskā nāvē miris Oļģerts Mataitis. Brīdi nespēju aptvert, ka tā ir taisnība, tad lasu mātes vēstuli. Jā, viņa vairs nav, Lielupē noslīcis, laivai gāžoties ātrlaivu saceltajos vijņos. Liktenīgs bijis trieciens ar laivas malu pa galvu. Apbedīts Rīgā, Katoļu kapos. Asaras aizmiglo acis...

Daudzus gadus vēlāk, kad biju noņemts vienā no “brīnišķīgajām” Gulaga arhipelāga salām, saņēmu mātes vēstuli. “Satīku Oļģerta māti,” viņa rakstīja, “un mēs vēlreiz pārrunājām visu gan par Oļģertu, gan par tevi. Viņa iedeva naudu priekš tevis, par kuru es tev jau nosūtīju paciņu.” – “Oļģerts būtu tā darījis,” viņa bija teikusi šķīroties.

Georgs Korņilovs.

04.03.93.

Gunārs Matisons.

Gunārs Matisons 1991. g.

Bija 1939. gada pavasaris, kad devos uz Raiņa bulvāri likt eksāmenus, lai tiktu uzņemts mūsu skolā. Tos sekmīgi izturējis, vasaru pavadīju Ogrē. Īsi pirms skolas sākuma cietu nelaimes gadījumu un pirmās divas skolas nedēļas pavadīju gultā slimis. Ar to sākās manas nedienas. Kaut arī man bija ārsta un vecāku parakstīta zīme par manu slimošānu, jaunās skolas režīmu nepazinu. Es biju iedalīts "a" klasē pie klases audzinātāja Fr. Štraucha, kas bija vācu valodas skolotājs. Vislielākās nedienas man sākās jau no pirmās dienas skolā ar angļu valodas skolotāju Bergfrīdu, sauktu Frizieri. Man bija grūtības sekot stundām nokavēto mācību dēļ, un viņš man visdažādākos veidos "piesējās", un man divnieki birtin bira. Ja man laimējās kādreiz kaut ko labāk atbildēt, tad viņš man "piesējās" par nepareizu izrunu. Nākošajā 1940./41. gadā Frizieris bija manas klases audzinātājs, bet man neklājās labāk. Stāvoklis vēl vairāk saspīlējās un pasliktinājās 1941./42. mācību gadā. Tādēļ sākot 42. mācību gadu lūdzu mani pārcelt uz "b" klasi, kas man ar grūtībām laimējās.

Bet arī tur es nespēju izbēgt no Friziera. Kā jau mēs zinām, tad angļu un vācu valodu tai laikā mācīja pa grupām. Tā kā es biju B grupā, tad abās valodās man ar Frizieri nebija sakaru, ja neskaita reizes, kad mana valodas skolotāja "Čaulīte" bija slima. Tad Frizieris ņēma abas grupas kopā.

Tagad maza epizode no vienas tādas stundas. Stundā, kad abas grupas bija kopā, Frizieris izskaidroja savai grupai uzdodamo vielu un tad sāka izsaukt savas grupas skolēnus uz atskaiti. Viņa grupa bija labu gabalu priekšā mūsu grupai. Atskaite bija jādod mutiski par stāstiņu "Totengräber". Pēc savas grupas zēnu atskaites viņš vienmēr kā pirmo izsauca mani un prasīja, lai stāstu, kas ir Totengräber. Kad atbildēju, ka mēs tik tālu neesam tikuši, viņš teica, ka devis mums laiku ar stāstiņu iepazīties, un lai stāstot vien. Kad atbildēju, ka "Totengräber ist ein Mann, der gräbt Tote," un ka tas ir viss, kas stāstiņā teikts. Frizieris pārskaitās, un es atkal dabūju kārtējo divnieku. Katru

reizi, kad abas grupas mācījās kopā, es biju pirmais, ko viņš izsauca no manas grupas. Nelīdzēja protesti, ka mēs nebijām tik tālu tikuši, "coberi" bira čupām. "Čaulīte" brīnījās, kur man gadījušies tik daudz divnieku, bet gadu beidzot tiku uz nākošo klasi. No tās dienas, kad Frizieris mums mācīja, kas ir "Totengrāber", viņš dabūja to kā otru palamu, kuŗu tad klase pat dziedāja, neatceros melodiju. (Lasot šo stāstījumu, nāk prātā teikumiņš, ko salikām kopā, lai kapraci sasaistītu ar Frizieŗa, t.i. Totengrēbera, - īstenībā lielisko mācīšanas metodiku: "Ein Totengrāber, der grābt, ist ein grabender Totengrāber." Brunis)

Friziera centība bija tik liela, ka, ja es biju saslimis un gulēju gultā, pat vēl 1942./43. gadā, kad viņš vairs nebija mans klases audzinātājs, viņš pēkšņi atskrēja uz manu dzīvokli apjautāties un pārbaudīt vai es "nebastoju". Nezinu, vai es, ja nebūtu dabūjis atļauju pāriet uz "b" klasi 1942./43. gadā, būtu bijis spējīgs skolu beigt, vai nebūtu no tās izslēgts, jo es biju tas, kas runāja pretim Frizierim, un viņš mani daudzreiz apvainoja par ļaustīšanos manas spēcīgās balss dēļ. 1943. gadā viņš pat zvanīja maniem vecākiem teikdams, ka es skolā ļaustoties, tai dienā, kad es skolā nemaz nebiju.

Ar 1942./43. mācības gadu, kad tiku "b" klasē pie klases audzinātāja Jāņa Alkšņa, manas mācības uzlabojās. Atmiņā palikuši viņa vārdi: "Es ceru jūs visus redzēt klases izlaidumā. Tā nebūs mana vaina, ja jūs tur nebūsiet!" Ar 1942./43. mācības gadu mūsu skolā sākās mani ģimnazista skaistākie gadi.

Tagad lai man atļauts pastāstīt mazu epizodi par zīmēšanas skolotāju Dzeni. Kaut viņš bija labs mākslinieks, kā skolotājs viņš nezināja ko un kā ar skolniekiem apieties. Kad manijām, ka viņam trūkst autoritāte, viņu sāka apcelt, un viņa stundās klasēs bija nekārtības un troksnis, kas traucēja mācības citās klasēs. Tā skolas vadība nolēma, ka Dzeņa stundās klasēs, kas trakoja, viņam līdzī gāja klases audzinātājs vai direktors.

Notikums mūsu klasē.

Ienāk Dzenis un pie tāfeles uz naglas uzkar ģipsī darinātu kļavas lapu. Līdz nākošai zīmēšanas stundai mēs puikas izgudrojam: 1) nagla, uz kuŗas uzkārs kļavas lapu, tiks izkustināta, 2) tai piesies auklu un ar tās palīdzību naglu izraus, 3) kļavas lapa nokritīs zemē un saplīsīs. Tādā veidā viss tiek veikts. Man tiek uzticēts uzdevums naglu izraut, jo es sēdēju pirmajā solā. Kad Dzenis aizgāja klases vidū man aiz muguras, velku auklu – nagla ārā – kļavas lapa zemē saplīst gabalos. Pieskrien Dzenis un brīnās, kas noticis, kamēr es vēl tīnu kopā uz galda auklu. Tad viņš saka, esot gan žēl, ka kļavas lapa saplīsusi, bet gan jau viņš tos saplīsušos gabalus līdz nākošajai stundai ar aukstlīmi salīmēšot. Kad to dzirdām, man laimējas nozagt labu gabalu no tā ģipša.

Nākošajā nedēļā zīmēšanas stundā klasē ienāk Dzenis kopā ar direktoru Miķelsonu. Tagad viņš uz naglas uzkar ģipša reljefā darinātu ziloni. Klase uzvedas pieklājīgi, bet jautājumu netrūkst. "Kur palikusi kļavas lapa?" Viņš esot pazaudējis vienu gabalu, un nevarot to vairs salīmēt. Lai mēs tagad zīmējam ziloni. Tad Gunārs Baķis lūdz vārdu un saka, ka bijušais zīmēšanas skolotājs Strazdiņš pirms mēs sākām

zīmēt vienmēr paskaidroja, kā to vislabāk darīt. Dzenis atbild: "Zīmējiet kā jums patīk". Tad Jānis Saulītis lūdz vārdu un prasa, vai skolotājs nevarētu paskaidrot, no kuŗa gala būtu labāk sākt: astes vai snuķa? Atbilde: "Tas ir vienalga. Zīmējiet kā jums labāk patīk!" Visas šīs sarunas klasē notiek vislielākā nopietnībā. Direktors Miķelsons to vairs neiztur, viņš pieceļas un iziet no klases. Tad jau vairs nav nekāds brīnums, ka aplāpētie smieklī pat pāriet ovācijās. Neatceros kad, bet nebija ilgi jāgaida, līdz Dzenis no mūsu skolas skolotāja pienākumiem pazuda.

Sveicieni visiem klases biedriem un laba vēlējumi mūsu grāmatiņas tapšanā. Ceru, ka pēc atgriešanās Austrālijā varēšu aizsūtīt kādu savu fotografiju. Ģimenes bilde no manis nebūs, jo mani dēli un meita dzīvo netik vien trijās Austrālijas lielākās pilsētās, bet pat Toronto, Kanadā. Tos visus dabūt kopā vienā vietā un laikā ir neiespējami.

Sirsnīgi sveicieni no manis un ģimenes . Asja !
Gunārs Matisons.

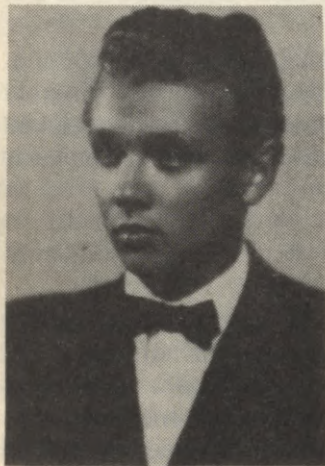
Tā kā par Gunāra Matisona pēcskolas gaitām viņš pats nekā neraksta, šeit dažas piezīmes no viņa vēstulēm Brunim Rubesam, kuŗš laipni atļāva tās izmantot.

Gunāru iesauca armijā un iedalīja zenīrtalerijā. Pēc apmācībām nosūtīts uz fronti pie Abrenes pret krievu tankiem. Izšāvuši prettanku municiju, artileristi atgriezās Rīgā. Gaisa uzbrukuma laikā Gunārs ievainots kājā. Evakuēts uz slimnīcu Vācijā, pēc tam ieskaitīts 15. divīzijas veselības rotā. Operēts otrreiz un nokļuvis Dānijā.

Pēc kapitulācijas – gūsts Beļģijā. Atbrīvots no gūsta, strādājis meža darbos Vācijā, no kurienes izceļojis uz Austrāliju. Kāja operēta vēl vairākas reizes - ielikta jaunas ceļu locītavas. No 1990. gada Gunārs dzīvo "Daugavas Vanagu" veco Jaužu pansionātā "Sidrabenē".

Jānis Muskats

Šogad, 1993. gadā, paiet 54 gadi, kopš es, 13 gadus vecs puisielis, tēva pavadīts, devos uz ēku Raiņa bulvārī 8, lai Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas gaitenī ar satraukumu sirdī, tur izliktajos sarakstos, meklētu savu – Jāņa Muskata – vārdu. Tas apstiprinātu, ka esmu uzņemts ģimnāzijas 1. sagatavošanas klasē. Mans vārds tur bija.

Jānis Muskats, saukts "skaistais Tonijs" ģimnāzista gaitas sākot. Labs futbolists. No viņa sitieniem bijās klases vārtsargi J. Saulītis, J. Ērglis, I. Valdmanis.

1939. gada 1. septembrī sākās manas skolas gaitas Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā. Daudz kas par šo laiku ir pagājis no atmiņas. Klases audzinātājs mūsu "b" klasē bija Jānis Āboliņš. Mācīja matemātiku, arī ķīmiju. Par viņu patīkamas un siltas atmiņas. Gan kā par skolotāju, gan kā par cilvēku. Jau ar pirmo mācību gadu strauji tika forsēta angļu valodas mācīšana. Stundu skaits nedēļā angļu valodā pārsniedza stundu skaitu latviešu valodā. Angļu valodas skolotājs Bergfrīds atlaides nevienam nedevis. Mācību gada beigās jau šo to buldurējām angļiski. Vēl atmiņā garšīgās "strīpainās" smalkmaizītes un dzērveņu dzēriens ģimnāzijas bufetē. Pirmo un arī vienīgo gadu mācījāmies brīvās Latvijas laikā. Nākamo gadu jau krievu okupācijā. Mācības 1b klasē uzsākām jau vācu okupācijā. Šai klasē audzinātājs bija Jānis Alksnis ar iesauku Kombainis. Mācīja ģeogrāfiju. Viņa vadībā mācījāmies 3 gadus, 1944. gadā pabeidzot ģimnāzijas 3. klasi. Tā sauktajā vācu laikā bijām spiesti atstāt ģimnāzijas telpas Raiņa bulvārī 8. Tur mācības bija paredzētas tikai vācu bērniem no "reiha". Pārcēlāmies uz Lazaretes ielu. Lazaretes ielas skolā 3 maiņās mācījās 3 ģimnāziju audzēkņi. Rīta maiņā – Draudziņas meiteņu ģimnāzija. Dienas maiņā – mūsējie. Vakara maiņā – Raiņa vakara

ģimnāzija. Stundu skaits tika samazināts. Daudziem skolēniem zinību apgūšana kļuva pavisāka. Pietrūka uzcītības un degsmes. Pasaulē plosījās karš. Ar katru gadu kara darbība tuvojās Latvijai. Vienmēr esmu sportojis. Futbolu spēlēju jau pamatskolā. Ģimnāzijas sagatavošanas klasēs spēlēju klases komandā kopā ar Gunāru Baķi, Jāni Saulīti, Kārlī Puriņu u.c. Vēlāk visi spēlējām 1. ģimnāzijas komandā kopā ar vecāko klašu audzēkņiem. Sākot ar 1942.g., es, Baķis un Saulītis spēlējām futbolu un basketbolu RFK komandā, jaunatnes līgā, Rīgas meistarsacīkstēs. Mūsu treneris un priekšnieks bija pulkvežleitnants Raiskums, Latvijā pazīstams futbola speciālists. Basketbolā izcili labi sasniegumi bija Jānim Saulītim.

Atmiņā arī šāds brīvā laika pavadīšanas veids – izbraukums kompānijā uz

Zooloģisko dārzu, kur paviljonā pie Ķīsezera, noteiktā dienas stundā varēja iebaudīt pliekano vācu alu. Šai kompānijā bez Gunāra Baķa, Jāņa Saulīša un V. iktora Kalniņa gaidīts bija arī Kārlis Puriņš. Viņam vienmēr krājumā bija kāds asprātīgs teiciens vai nedzirdēts humors. Prātā arī tas, kā pelnīju labas atzīmes zīmēšanā. Pašam ar savu roku veicot skolotāja Strazdiņa un vēlāk skolotāja Dzeņa uzdotos mājas darbus, vairāk par 3+ nespēju izspiest. Toties tādiem talantiem kā Indulim Valdmanim un Gunāram Stumbrim pat 5+ nebija retums. Par nelielu samaksu viņi neatteica biedrisku palīdzību un pieņēma pasūtījumus. Par šādu darbu 5 garantēts. Arī Gunārs Baķis un Jānis Saulītis neatteicās no 5 zīmēšanā.

1944. gada pavasarī pabeidzu 3b klasi. Tālāk turpināt mācības neiznāca. Tā paša gada augustā mani un arī citus 1926.gadā dzimušos mobilizēja. Ieskaitīja latviešu leģiona 15. divīzijā. Augusta beigās uzkāpām uz kuģa Daugavmalā un devāmies jūrā. Turējos kopā ar Kārlī Puriņu. Laimīgi aizkuģojām līdz Dancigai. Tālāk tikām aizgādāti uz apmācību plačiem Pomerānijas līdzenumā. Tur mūs dresēja pa 14 stundām dienā. Skrējām, kritām un cēlāmies, līdām uz vēdera pa pielijušo poļu zemi. Šāvām mērķi ar vecas sistēmas franču karabīnēm un vācu rokas ložmetēju. Vienmēr jutām izsalkumu. Armijā diemžēl nebaro tā, kā mājās mamma. Decembrī saslimu ar dzeltēno kaiti un nokļuvu lazaretē. Pēc atveseļošanās tiku nosūtīts uz Rummelsburgu. Mana rota un bataljons jau cīnījās kaut kur pie Brombergas, mēģinot apturēt krievu uzbrukumu. Rummelsburgā no latviešu 15. divīzijas nebija ne miņas. Mani ieskaitīja tā saucamajā "Marša" rotā, kas sastāvēja galvenokārt no vācu Vērmahta zaldātiem un Volksturma večiem. Bija arī pa kādam latviešu leģionāram no 15. divīzijas. No mūsu skolas bez manis vēl tikai Gunārs Neilands no paralēlās klases. Strauji atkāpjamiem rietumu virzienā. Apstājamies pie vācu pilsētas Šlaves (Schlawe). Priekšā krievu tanki, kas uzbrūk pilsētai. Ar kauju esam spiesti atkāpties. Pametam degošu pilsētu. Iznāk šķirties no Gunāra Neilanda, jo viņu iedala citā rotā. Nepārtraukti ejot dienu un nakti, reizēm pusmiegā, acis taisās ciet pat soļojot. Beidzot sasniegta Helas pussala. Te arī sagaidām kara beigas, kapitulējot 9. maijā. Sākas garš ceļš kājām uz pirmo gūstekņu nometni Doičeilavā. Atkal, otrreiz, šoreiz kā gūstekņi, izejam cauri sapostītajām pilsētām Dancigai un Gotenhātenai. Augustā mūs no pirmās gūstekņu nometnes ar ešelonu – lopu vāgos – pārved uz Austrumprūsijas pilsētu Instenburgu. Tur, lāģerī, baltiešus un Krievijas vāciešus atdala no īstajiem vāciešiem. Septembrī tiekam iesēdināti kārtējā vilciena sastāvā ar lopu vāģiem un atkal ceļā. Cauri Lietuvai, Latvijai uz Igauniju. Ceļa mērķis Paldiski (Baltišport) – filtrācijas lāģeris. Pēc filtrācijas darbs akmeņlauztuvēs Nommē, t.s. būvbataljonā. 1946. gada rudenī tieku pārsūtīts uz Rīgu – būvbataljonā pie Baltijas tehniskās un kara flotes. 1947. gada pavasarī tieku atlaists mājās. Manas kara gaitas kā vācu armijas leģionāram un "Marša" rotas zaldātam ir beigušās ar jefreitora pakāpi.

1948. gada oktobrī sāku strādāt Rīgas penicilīna rūpnīcā (toreiz rūpnīca Nr. 42), kuru vēlāk sauca par Rīgas medicīnas preparātu rūpnīcu. Autobiogrāfijā neuzrādīju dienestu vācu armijā. Lai tur strādātu, biogrāfijā nedrīkstēja būt nekādi "traipi". Šai

Jānis ar sievu Veltu 1982.g.

*Visi šie meitieši un puisieši, veci un jauni ir
Jāņa Muskata ģimene, savākta kopā 1982.gadā.*

rūpnīcā nostrādāju 33 gadus. Sākumā par aparātu apkalpotāju, vēlāk par maiņas priekšnieku. 1949. gadā apprecējos ar Veltu Ozolu. Ģimenē mums ir divi dēli – Egils un Jānis. Vecākais Egils beidza Medicīnas institūtu, strādā par ārstu traumatologu. Jaunākais Jānis – uzņēmumā “Granīts” par slīpētāju. Mums ir 4 mazdēli un viena mazmeita. Paši – pensionāri.

Kārlis Neilands

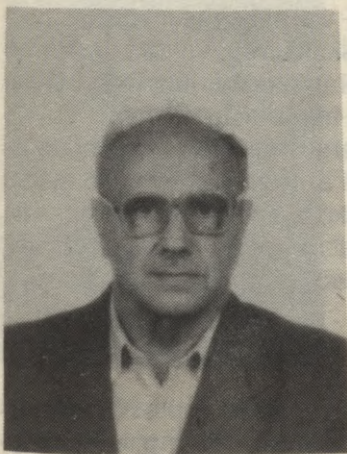
Par sevi: 1927.gada 15.martā dzimis un Rīgas 8. pamatskolas 4. klasi beidzis, startēju uz mūsu ģimnāzijas sagatavošanas klasi, kur mūs savā aprūpē saņēma ķīmijas skolotājs Jēpis (Āboliņš) – nu, tas, kuram bieži vien ķīmijas stundā eksperiments nevarēja notikt, jo “Stefans (skolas apkopējs) atkal izdzēris spirtu”. Vēlākos gados jau Kombaina klasē līdz 1944. gada pavasarim. Gaisa spēku izpalīgos mani paņēma rudenī, un pietiekošās vācu valodas zināšanas un skolā gūtā dresūra ļāva palikt Rīgā, izpalīgu savākšanas un nosūtīšanas punktā Strēlnieku ielā.

Tad atkāpšanās kopā ar pēdējiem iesauktajiem gar jūrmalu līdz Tukumam un no turienes vilcienā uz Liepāju. Ar kuģi tālāk uz Vāciju – sākumā Egerā, bet tad laika gaitā iznāca bieži mainīt apmešanās vietas, nonākot gan pie “flakiem”, gan “luftšperrē”.

Pēdējās pozīcijas “luftšperrē” pie Koblenčas, Reinas krastos. Tad atkāpšanās, līdz mūs panāca amerikāņi. Vēlāk, jau pēc kara beigām, “Miljonu noņemne” pie Koblenčas, tad visu “krievu” izvākšana no turienes. Uz pēdējo noņemni jau angļu pārraudzībā. No turienes ar garām “tautiešu” apsveikuma runām par iespējām beidzot atgriezties dzimtenē mūs salādēja vagonos, un pēc dienas jau bijām austrumu zonā.

Pēc kārtīgas pastrādāšanas konvoja pavadībā un “izfiltrēšanās” tiku civilista godā ar tiesībām atgriezties Rīgā. Tā vēl 1945. gada decembrī atrados atkal Rīgā, kur ar Kombaina un citu skolotāju palīdzību, bez dokumentu noformēšanas, mani ieskaitīja Kombaina vadītajā klasē. Diemžēl prieki bija īsi, jo, sākot meklēt pasi, mani “nofiltrēja” uz pusotru gadu gan tepat Rīgā – sākumā Mežaparkā, vēlāk Daugavgrīvas cietoksnī. Mūsu skolu ar skolotāju atbalstu beidzu, pats lāgā nesaprazdams, vai klātienē vai neklātienē, jo apmeklēju to, vēl strādājot Daugavgrīvas kokzāģētavā. Tad neklātienē Zootehnikas fakultāte. Mācību laikā visas darba vietas, kurās strādāju, bija pakļautas tikai vienai domai, lai pēc iespējas ātrāk beigtu studijas. Un tā arī 1951. gadā absolvēju LLA.

Pāris gadu Rīgas zoodārzā, un tad 1953. gadā pēc Hruščova aicinājuma darbs Valmieras rajona Dikļu MTS galvenā zootehniķa postenī. Kad sāka brukt MTS, pieņēmu piedāvājumu pacīnīties, strādājot par valdes priekšsēdētāju vienā no atpalikušajiem Dikļu MTS zonas kolhoziem – “Zaļajā zemē”. Tajā tad arī nostrādāju gandrīz vai visu darbīgāko cilvēka mūža daļu – līdz 1977. gadam, kad “sagāja grīstē” veselība. 1980. gadā pēc pāris atelpas gadiem saņēmu savā pārvaldīšanā pusi no Valmieras rajona biškopjiem. Tā līdz 1987. gadam, kad uzskatīju sevi par pietiekoši “izpumpētu”, lai ietu pensijā un varētu beidzot darīt, ko

Kārlis Neilands 1990. g.

pats gribu.

Uz Dikļiem aizbraucu jau ar sievu Maiju – arī zootehniķi pēc specialitātes. Tur radās dēls Kārlis un meita Ilze, kuri arī neatrada nekā gudrāka, kā studēt zootehniku. Turklāt dēls apņēma par sievu zootehniķi. Tā esam savairojušies jau vesela lopkopēju dinastija. Atliek tikai gaidīt, ko darīs tie seši mazbērni, kuri aug, acīm redzami.

Skolas laiks.

Nāk atmiņā mūsu “kolektīvie” kino apmeklējumi. Tagadējā Operetes teātra telpās rādīja nekur nederīgu gabalu “Notikums sētas mājā”. Gājiens ar kopēju uzdevumu – Saulīšu Jankas “rēcieniem” mums, pārējiem, atlika tikai piebalsot. Pēc Jankas raksturīgajiem smiekliem sekojošie mūsu “smieklīņi” visu skatītāju zāli pārvērtā vienprātīgā smieklu korī. Kinoteātrī pie dzelzceļa stacijas Valentīna Ozola vadībā tika sataisīta “maza brēka”. Valentīns filmas demonstrēšanas laikā sērkokociņu kastītē aizdedzināja filmu, pametot to zem soliēm. Tad sākās skaļa filozofēšana, ka kaut kur deg, tam piebalsoja citos stūros sēdošie mūsējie, līdz sākām celties un iet no zāles ārā. Mums nopakaļ arī visi pārējie skatītāji pa visām iespējamām durvīm.

Mūsu parastie ikrītu “bumbas sišanas” izbraukumi uz “Keizervaldi”. Bija izveidojies “stils”, ka visiem vietējiem iedzīvotājiem par šausmām līdz pieturai gājām ar glīti pa vilēm salocītām biksēm uz rokas, kuras tad kolektīvi galapunktā apģērbām. Parastie “niķi”, braucot no Mežaparka uz skolu, bija tramvaja konduktora kaitināšana, jo atverot durvīs esošo konduktora lodziņu, viņš netika uz platformas iekasēt biļetes. Parastās izpriecas bija piekabināmā vagona šūpošana, tramvajam braucot. Kad reiz gandrīz vairs nedabūjām to atpakaļ uz visiem riteņiem, šo “jociņu” atmetām.

Notika pavasara izbraucieni. Stipri agrā pavasarī braucām uz Ogrī “bumbu sist”. Radās ideja atpakaļ braukt no Pārogres. Domāts, darīts – visi zābakus un bikses nost un brišus pāri Ogrī, kurā tikko izgājis ledus. Nebijām ieskatījušies, ka otrs krasts vēl stāvs un ledains, un tā labu gabalu dabūjām brist pa upi uz augšu, līdz tikām malā. Nākamajā dienā visi bridēji ne tikai bija skolā, bet pat bez mazākajām iesnām.

No “slavenā” brauciena uz jūrmalu: liekas, Dannebergu Tālim bija līdzī patafons, un, tiklīdz kuģītis atstāja Daugavmalu, tā atskaņojām plati ar Rommela armijas maršu “Wenn die Panzer rollen in Afrika vor¹”. Tā bija diena, kad tikko bija paziņots par Rommela armijas kapitulāciju. Pārējo braucēju attieksme “saprotoša”. Plates otrā pusē aviācijas maršs “Wenn wir fahren gegen England²” vairs tādas “emocijas” apkārtējos neizraisīja.

¹ Vāciski: Kad tanki dodas Afrikā uz priekšu.

² Vāciski: Kad mēs lidojam Anglijas virzienā.

Gunārs Ozoliņš.

Mans tēvs Golijs Ozoliņš (1889–1951) dzimis un audzis Rīgā. Strādājis Latvijas Muižā par grāmatvedi. Māte Leonija Ozoliņa (1891–1983), nākusi no Zemgales, strādāja par skolotāju. Ģimenē bijām 2 dēli. Mans brālis Viktors (1921–1945) kritis Kurzemē pie Zantes mēnesi pirms kara beigām. Es (1925) mācījos 9. pamatskolā, pēc tam pārgāju uz Rīgas pilsētas 1. ģimnāziju, kurā mācījos līdz 1944. gadam. 1944.g. rudenī mani, kā visuš mana vecuma zēnus, iesauca leģionā, un septembra sākumā nedēļu pavadīju mūsu pašu skolā. Pēc tam apmācības Polijā – Januma pulkā. Netālu dienēja arī Rubess. Decembrī bija iespēja braukt atpakaļ uz Kurzemi. Sarunājām ar Brunī, ka abi brauksim atpakaļ. Kad sākām braukt, izrādījās, ka Bruņa nav. Kurzemē nonācu Jaunpilī, radistu skolā, kur mācījos Morzes ābeci. Pēc skolas mani norīkoja par bataljona radistu. Sākoties lielajām kaujām pie Džūkstes un Blīdenes, mūs naktī pārsveda uz jaunām pozīcijām un tur rīta agrumā apšaudīja. Pašā sākumā mani ievainoja ar šķembu kaklā – nevarēju parunāt nevienu vārdu. Bataljona komandierim tas pats šāviņš norāva kāju. Nonācu Ventspils hospitālī. Tur nogulēju gandrīz līdz aprīļa vidum. Pēc atveseļošanās, 2 nedēļas pirms kapitulācijas, nonācu frontē. Pēc 9. maija, lai nekristu gūstā, iegāju mežā. Bijām divatā– slēpāmies un dzīvojām mežā, bunkurā. Rudenī atbraucām uz Rīgu un divatā nodzīvojām manu vecāku mājas pagrabā visu ziemu un pusi no vasaras. Vasarā paliku viens (mans draugs aizgāja pie saviem radniekiem) un

Gunārs Ozoliņš 1949. g. Spēcīgs vingrotājs. Ja ne kašs, tad būtu viens no labākajiem Latvijā.

rudenī atradu iespēju legalizēties. Sāku strādāt ceļu pārvaldē un vakaros turpināju mācīties Raiņa vakara vidusskolā. Ziemā, nākot no skolas, man uzbruka "bandīti" (kā protokolā bija rakstīts) krievu virsnieku formas tērpos un smagi sašāva. Biju atkal par matu no nāves. Pēc tam vesēlu gadu labā roka bija paralizēta.

Skolu beidzu, bet kā cilvēkam ar melnu pagātni man ceļš tālāk bija slēgts. Sāku strādāt dezinfekcijas stacijā. Šodien ir pagājuši jau 42 gadi, kopš strādāju šeit un vadu nodaju. Darba gados trīs reizes izspruku no partijas apkampieniem. Kaut esmu jau sasniedzis krietnus pensijas gadus (68), vēl šodien strādāju. Strādādams reizē apmācīju savā specialitātē jaunus kadrus no visas Latvijas.

Atmiņās no skolas laika atceros, ka bieži turējos kopā ar Brunī Rubesu un Juri Sinku. Tikai pēc pusgadsimta atkal satikāmies.

Brīvā laika galvenā aizraušanās man ir darbs dārzā. Savā dzīvē esmu iestādījis trīs dārzus. Divas

Gunārs ar šievu Ausmu un dēlu Andri 1959. g.

reizes man dārzu atņēma un sadalīja citiem, kas bija piedalījušies šo dārzu ierīkošanā vienīgi kā skatītāji. Pirms 4 gadiem nopirku aiz Saulkrastiem vecu (150 g.), neapdzīvotu lauku māju ar 1 ha zemes. Šodien abi ar sievu tur strādājam un mēģinām mazu Latvijas stūrīti atjaunot agrākajā skaistumā. Strādājot un iekārtojot šo savu, kā liekas, pēdējo dārzu, tiešām jūtu gandarījumu par padarīto. Lai visus nodomātos darbus izdarītu, man nepieciešams vēl daudz gadu un daudz spēka. Tas man neļauj domāt par vecumu, laiskumu un pēdējo dzīves cēlienu. Es neesmu biznesmenis, kas domā tikai par naudas taisīšanu, bet ieguldītais darbs dod ne tikai prieku, bet arī augļus, un šodienas smagajos apstākļos tas ir ļoti, ļoti daudz visai mūsu lielajai ģimenei (2 dēli ar sievām un 4 mazbērniem) – 10 cilvēkiem.

Kad es dzirdu sūrojamies par grūtajiem laikiem, man ienāk prātā latviešu Dieviņa padoms, ko tauta sapratusi jau senenos laikos:

Vai Dieviņi, vai Dieviņi,
Kam tu man nepalīdzi?
Celies agrī, gulies vēlu
Tad es tev palīdzēšu.

Valentīns Ozols.

Valentīns Ozols. Puika nebija skubināms uz ēverģēlībām, bet uz mācībām gan.

Atceroties savus klases biedrus no 3.b gandrīz vismazāk atmiņu saglabāties par Valentīnu Ozolu, un tajā pašā laikā to ir diezgan daudz dažādu foto uzņēmumu veidā, kas iegūluši skolas dienu albumā. Tur blakus uzņēmumam klasē ir uzņēmums stadionā, tur Rīgas centra skati mijas ar aktrišu pārfotografētiem uzņēmumiem, jo Valentīns ļoti lepojās ar savu fotoaparātu "VEF-Minox" un, redzēdams manu vājību uz "bildēm", labprāt mani apdāvināja ar tām. Bija liels stiķu un niķu meistars, bet individuālists. Labs zēns, kurš gāza labus podus, bet samērā viegli tika cauri. Šķiet, viņam palīdzēja viņa jaunība (jaunākais mūsu klasē?). Vienīgais no mums, kurš ģimnāzijas gados vēl valkāja gan īsās, gan "kriker-boxer" bikses. Savos "jokos" bija īsti pādrošs, jo labprāt uz skolu ņēma līdzīgu saspiesta gaisa pistoli, tā iegūdams augstu "reitingu" pārējo klases biedru vidū. Darbodamies ar šo ieroci, kādā zīmēšanas stundā sašāva zīmējamo priekšmetu, ja atmiņa nevil, latvisku alus kausu. Bija biedrīks, bet ne uzbāzīgs. Labprāt savā mājā uzņēma un uzciņāja klases zēnus. Solījās, ka, krieviem atgriežoties, došoties uz Zviedriju. Šādam "mazam" ceļojumam viņam līdzekļu netrūkstot. Cik zināms, tā ir noticis, un mūsu klases biedrs Valentīns ir pazudis Zviedrijas "džungļos". Neizprotami, kā tas nāk, bet tieši klases biedri Zviedrijā, tostarp Valdis Vanags, ir mums daudz tālāki nekā Tasmānijā mītošais Raimonds Kristovskis (Kristiņš). Tā teikt – trimdas ceļi ir neizdibināmi.

Asjā! Kārlis Puriņš.

Kārlis Puriņš

Pavisam svaigs ģimnazists pamatskolnieka vecumā 1940.g.

Manas atmiņas par skaisto ģimnāzijas laiku sākās jau ar 1939. gada sākumu, kad cieši un nelokāmi tika izlemts, ka man pēc Rīgas pilsētas Teodora Zeiferta 17. pamatskolas 4. klases beigšanas tālāk jāskolojas R.p.1. (angļu) ģ. sagatavošanas klasē. Iemesli tam bija divējādi – pirmkārt, uz šo skolu "startēja" mans sirds draugs kopš pamatskolas sagatavošanas klases un, otrkārt, tas, ka man kā pensionēta pilsētas darbinieka (mans tēvs pensionējās no pilsētas dienesta 43 gadu vecumā) dēlam skolas nauda nebūs jāmaksā. Pirms gada šo ģimnāziju bija absolvējis drauga brālis, kādēļ mēs daudz ko zinājām par šo skolu. Mēs zinājām, ka skolā mūs gaida skolotāji Čaulīte, Jēpis, Ķēkša, Bumbuška, Riņķis, Šarlote, Brencis u.c. Zinājām, ka direktors ir Puntūzis, bet inspektoru sauc Sams un zīmēšanu māca pats Matvejs Krunka. Lai šai skolā iekļūtu, mums daudz un cītīgi jāmacās un iestāju eksāmenos labi jāuzraksta diktāts. Nezinu kā, bet jau vairāk nekā pusgadu pirms iestājeksāmeniem bija zināms, ka diktātu diktēs

skolotājs Rinkužs un teksts būs no Edvarda Virzas nemirstīgā darba "Straumēni". Lai mēs šajā eksāmenā neizgāztos, mums ar draugu kopš 1939. gada sākuma katru nedēļu mājas kārtībā bija jāuzraksta 3 - 4 diktāti. Varbūt tas ir iemesls, kādēļ "Straumēni" nekad nekļuva par manu mīļāko grāmatu. Par pārējo gatavošanos ģimnāzijai bija jā rūpējas pašiem vien, un tur rūpju bija ne mazums. Bija jāiemācās spēlēt basketbols, bez kura ģimnāzijā neesot ko meklēt. To apguvu, metot mazo tenisa bumbu pie šķūnīša sienas pienaglotā mucas stīpā. V ai tas bija šā nepilnvērtīgā inventāra nopelns, vai trenera trūkums, bet basketbolisti no mums neiznāca. Katrā ziņā bija jāiemācās uzstiet kaklasaites mezglu, jo siltā laikā skolā drīkstēja ierasties arī kreklā, bet tikai ar kaklasaiti. Tikām arī tam pāri, un palika vairs tikai pats smagākais – iemācīties pīpēt. Šī bija nodarbe, kas mūsu acīs ģimnāzistam piešķīra īpašu "šķiku". V isiem šiem augstākiem vai zemākiem šķēršļiem, ieskaitot iestāju eksāmenus, tikām laimīgi pāri karstās 1939. gada vasaras dienās un rudenī sākām savas ģimnāzista gaitas. Tās mūs diemžēl vairāk šķīra nekā vienoja, jo, skatot pēc sekmēm iestāj pārbaudījumos, bijām katrs iedalīti savā klasē - es reālistos, "b", bet mans draugs humanitārajā "a" klasē.

Pašas pirmās, varbūt pareizāk teikt – pašas spilgtākās, atmiņas no pirmajām skolas dienām R.p.1. (angļu) ģ. saistās ar klases audzinātāju Āboliņu un klases biedru Oļģertu Frauenšteinu. Tas notika, audzinātājam pirmo reizi iekasējot no mums naudu par pusdienām skolā. Nepazīdams mūs vēl ne pēc skata, ne vārda, aicināja pēc kārtas

pie sevis klases priekšā. Pirms manis iemaksu izdarīt devās Oļģerts un, kāpjot uz katedras paaugstinājuma, teatrāli paklupa. Vaicāts, kā uzvārds, štoterējot (raustot valodu) izmoka: "Frau-frau-frauen-šte-šte-šteins!" Pēc šī viltus "štotermaņa" jāiet man, kurš tiešām smagi štoterē kopš 4 gadu vecuma, kad pārbijos no liela suņa. Kā par nelaimi, man gadās kļūpt, kāpjot uz paaugstinājuma, un Jēpis uzmet man, kā saka, "baltu aci", kas manu jau tā smago valodu gandrīz vai paralizē. Uz audzinātāja jautājumu, kā mani sauc, es ar vislielāko piepūli izmoku: "Pu-pu-pu-ri-riņš." Un tad kā lielgabala šāviens nāk audzinātāja brēciens: "Ķēms jūs esat, ne Puriņš!" Lūk, cik maz vajadzēja, lai Torņakalna puisēlis uz visu mūžu neieredzētu savu pirmo ģimnāzijas audzinātāju un viņa mācītos priekšmetus. Ipaši jau algebru, un, to nemācoties, protams, vairāk nodarīju pāri sev nekā Jēpim. No ķīmijas palicis prātā Jēpja "spārnotais" aforisms: "Zeņi, zeņi, ķīmija nav desa, desu var sagremot, ķīmiju nevar!"

Arī ar Oļģertu īsti draudzīgas attiecības neizvērsās, kaut arī Jaunu prātu uz viņu ilgi neturēju, jo viņš bija un palika īsti "spics" Rīgas zēns. Pēdējo reizi satikāmies 1945. gada ziemā kaut kur Pomerānijā, kad naktī uz 18. vai 19. janvāri mūsu novietojumā, kādā kašubu sādžā, Oļģerts saņēma ieroci un devās uz fronti. Kā ziņo vēstures annāles, 22. janvārī kaujā pie Brombergas Oļģerts Frauenšteins kritis.

Ar Jēpi, diemžēl, mūsu ceļi pēc ģimnāzijas vairs nekad nekrustojās, kādēļ jāpieņem, ka mēs savas domas viens par otru neesam mainījuši. Vieglas smiltis!

Draugs

Atmiņas par draugu man saistās ar laika posmu no 1941.-1944. gadam, lai gan ģimnāzijā sākām mācīties vienlaicīgi jau 1939. gada rudenī. Tajā laikā mēs, pareizāk sakot, mūsu ģimenes, bijām krasi atšķirīgos sabiedrības slāņos, kādēļ arī mūsu starpā nekāda draudzība neradās. Protams, uzspēlējām "futeni" vai "Poņ-poņ", bet līdz draudzībai bija jāpārdzīvo vēl gan "baigais gads", kurš paņēma drauga tēvu, gan jāpiedzīvo vācu okupācija. Šis laiks, padarījis mūs daudz maz vienādi nabagus, Jāva atrast daudz kopīgu interešu. Vienādi mīlējām patafonu un skaņu plates, Anšlava Eglīša lugas un romānus, Vilhelma Purviša gleznas un vācu kinofilmas, fotografēt un fotografēties. "Vadzi, Kār!", izstāvēju šorīt pie Buclera rindu un nopirku filmu. Ejam svētdien taisīt bildes, "nereti mani mudināja draugs. Tikai pateicoties viņam, manā zēnu dienu albumā ir tik daudz to dienu bilžu. Sevišķa saskaņa mūsu starpā valdīja, taisot "jokus", par kuriem gan netikām slavēti. Bet ne jau slavas dēļ "podus gāzām". Maz kas vairs ir saglabājies atmiņā pēc pusgadsimta, bet tomēr... Tā 1943. gada rudenī skola sākās vēlu, 25. oktobrī, ar visu Rīgas skolu kopēju dievkalpojumu Māras baznīcā. Pēc baznīcas, lai izrādītos visai Rīgai, noorganizējam lepnu braucienu vieglā ormaņa ratos no Vecrīgas līdz Vidzemes tirgum. Galvā ģimnāzistu cepures, pie ormaņa kulbas mugurpusē piesprauduši lielu skolas nozīmi, ormanim vicinot pātagu, kuru rotā dzeltena un zila zīda lentes, lepna brauciens ar četriem (bijām pieaicinājuši vēl divus domu biedrus) ģimnāzistiem šķērso Rīgas centru. Protams, nākošajā dienā, draugs, līdzko

Kārlis un Tālis.

mani saticis, pavēstī: "Vadzi, Kārl', nu ir atkal "šūmes", Kombainis mūs meklē!" Un tā skola vēl nav īsti sākusies, bet "šūmes" jau klāt! Seko mūsu audzinātāja audzinoša uzruna, seko mūsu solījumi laboties un vairāk tā nedarīt!

Liktenis bija lēmis, ka šis solījums neturējās ilgi. Pēc knapi divām nedēļām Doma laukumā tiek rīkota liela demonstrācija, kurā jāpiedalās arī Rīgas skolu vecāko klašu skolēniem, un mums atkal gribas ko parādīt. Šoreiz neder ne ormanis, ne zili dzeltena zīda lentes. Šoreiz tērpāmies kā īsti demonstranti – kājās tanki, bikses sabāztas zeķēs, galvā žokejcepures. Droši vien vēl tika pieskaņota valoda un iznesība, jo otrā dienā audzinātājs saka, ka šoreiz jau nu tā nepalikšot! Šis vairs neesot huligānisms, bet gan politiska lieta!

Nu arī mums ar draugu liekas, ka ir "šūmes" n-tā pakāpē. Seko skolotāja mājas apmeklējumi, un gan mans tēvs, gan drauga māmiņa uzzina daudz jauna par saviem dēliem. Tas viss mūsu abu draudzību dziļi iedragāt nespēja, lai gan mans tēvs stingri palika pie sava ieskata, ka mēs esam draugi tikai uz s... brūvēšanu!

Atvadījāmies 1944. gada jūlijā. Uz manu jautājumu, vai nav par agru iet dienēt, draugs man atbildēja: "Vadzi, Kārl', nav ko gaidīt, Čapajevs jau Daugavpili." Tā mēs šķīrāmies.

Satikāmies atkal pēc diviem gadiem, 1946. gada augustā. Bijām daudz ko pieredzējuši un piedzīvojuši. Mans draugs bija kļuvis par trim gadiem jaunāks (tā jau karā dažkārt gadās). Tas viņu pasargāja no filtrācijas noietnēm un jāva jau 1945. gada rudenī iestāties skolā. Labi viņam veicās sportā – vairākās vieglatlētikas disciplīnās aizstāvēja republikas skolēnu izlases godu. Veiksme manu draugu gaidīja arī mīlestībā – tūlīt pēc ģimnāzijas beigšanas viņš mija gredzenus ar brīnišķīgu, dailu meiču.

Iebraucis Rīgā no Pēterburgas, kur studēja pēc ģimnāzijas beigšanas, mans "atraitnes dēls", kā es viņu tajā laikā dēvēju, mani dažkārt apmeklēja. Bija mums ko atcerēties un pasmaidīt, bet tādas īstas draudzības mūsu starpā sen vairs nebija. Pabeidzis studijas, sekmīgi iesāka darbu izvēlētajā specialitātē, bet trūka veselības, un viņš bezgala ātri aizgāja viņšaulē, jau 1958. gadā. Viņa nāvē mani satrieca tas, ka aizgāja cilvēks, kuram nepiemita, kā tagad mēdz teikt, nekādi kaitīgi ieradumi. Vieglas smiltis!

Kad un kā radās "b" klases "kaujas" sauciens "Asjā" ! ?

Tagad, no pusgadsimta attāluma paraugoties atpakaļ, šķiet, ka sauciens "Asjā" ir skanējis vienmēr. Kas gan varēja būt labāka un lielāka atzinības zīme par trīskārtēju "Asjā"? Nereti bija arī gadījumi, kad notikums vai "varonis" (biežāk saukts par vainīgo) izpelnījās tikai vienreizēju "Asjā". Un tomēr arī tā bija atzinība. "Asjā" skanēja par godu gan baltam sniegam, gan gribot vai negribot "nogāztam podam". Ka "Asja" skan labi un pietāv katram vecumam, pārliecinājāmies vēl 1991. gada vasarā, kad ar klases biedriem Rīgā tikās Pauls Herbigers no Ufa film's. Par godu šim notikumam un tā "vaininiekam" pāris reizes restorānā "Senā Rīga" nogranda vecais, bet neaizmirstais sauciens. Kad Juris no Bauskas man 16. septembrī atsūta vēstuli ar apsveikumu Asjas dienā, es paskatos kalendārā un redzu, ka "štimme" – 16. septembrī Asjai ir vārda diena. Mans prieks ir tik liels, ka es viens pats brēcu "Asjā", tā nelabi satraukdams mājniekus, kam šis sauciens bija un paliks svešs. Te nelīdz nekāds izskaidrojums, tas jāpārdzīvo katram pašam, un nabaga ir tā klase, kurai nav sava "Asjā"!

Bet kā radās šis sauciens? Kurš "ievazāja šo barbarisko brēcienu" cienījamās mācību iestādes sienās? Nepretendēdams uz kādu kultūrvēsturisku pētījumu, atklāšu savu versiju. Cik atceros, tad pirmajā, t.i. 1939./40., mācību gadā mums vēl savas "Asjas" nebija. 1940. gada nogalē mani kaimiņu Ausma, mana vienaudze, kura mācījās Beķeres ģimnāzijas sagatavošanas klasē, ielūdza (t.i., iedeva ielūgumu) uz savas skolas sarīkojumu. Maz kas man palicis prātā no šī sarīkojuma, varbūt lielais jauniešu daudzums, šaurās telpas un šaurās bikses "stilīgajiem", bet vēl tagad acu priekšā stāv Jansona deju kapela sešu mūziķu sastāvā, visi baltās žaketēs! Nu tādu orķestri un mūziku līdz tam nebiju ne redzējis, ne dzirdējis un, kaut arī biju nedejotājs (svingot nepratējs), nodzīvoju ballē, līdz Ausmas mamma atnāca un savāca mūs. Šajā sarīkojumā tad nu es pirmo reizi dzirdēju šo maģisko "Asjā"! Muzikanti tovakar vairākkārt spēlēja 30.–40. gadu mijā populāro vācu šlāgeri "Am Abend auf der Heide" ar itāļu melodiju un latvisku tekstu – "Vakars tīrelī".

Kā gaišā ziedu plava – Asjā !

Man liekas mīla tava – Asjā !

Un it kā puķes smaržīgas

Man tavas lūpas pieskaras,

Lai būtu laimīgs es.

Pēc pirmās un otrās rindiņas muzikanti taisīja pauzi, lai kopīgi uzsauktu "Asjā". Arī šlāgera otrajam pantam pirmās divas rindiņas šādas pašas un tāpat tika papildinātas ar "Asjā". Sevišķi iespaidīgi tas izklausījās, orķestrim spēlējot bez vokālista. Tā kā šajā sarīkojumā bijām vairāki no klases, tad skolā bija ko pārrunāt un uzdungot, uzsitot ar plaukstām pa solu. Vienojāmies arī, ka visam šim šlāgerim "sāls" ir tieši šis "Asjā", un nevis saldie mīlas vārdi. Vai ar to pašu šis sauklis ieguva atzišanu klasē, baidos minēt, bet kāds "bacilis" ievazāts (de facto) tika, un tad jau nebija tālu, kā tagad modē teikt, līdz pilnīgai atzišanai (de jure). Kad 1941. gada sākumā vecāko klašu zēni vestibilā

izlika "nelegālos" plakātus ar tādiem "revolucionāriem" lozungiem kā "prasām apvienošanās ar III ģimnāziju" un "prasām svinga brīvību", 6b klasē sauklis "Asjā" jau skanēja. Tie, kas skolā iestājās 1941. gada rudenī, šķiet, atrada "Asju" jau priekšā.

Nāk atmiņā, ka 40.–50. gadu mijā bijušais kapelmeistars Jansons spēlēja noplukušā restorānā ar pretenciozu nosaukumu "Lido" Āgenskalna tirgus rajonā. Nebija vairs lepnās (visi baltās žaketēs) kapelas, un neskanēja arī "Asjā", bet "Vakars tīrelī" vēl tika spēlēts. Žēl, ka, kādreiz tur ieiedams un bijušo kapelmeistaru uzciendams, neiedomājos pajautāt par Asjas "sakariem" ar viņa kapelu 1940. gadā. Varbūt, ka leģenda par "b" klases kaujas saucienu tad būtu romantiska, nevis prozaiska kā šobrīd. Interesanti, ja būtu vēl kāda versija par "Asjas" rašanos. Ar trīskārtēju Asjā! Kārlis.

Atmiņu kamolu risinot, nāk prātā, ka visi, kuri 1944. gada 7.–8. augustā izgāja kara mobilizācijas komisiju un kurus atzina par kara dienestam piemērotiem, tikām nosūtīti uz Cēsu apkārtni, kur pavadījām dažas dienas, guļot svaigā sienā un "gurķojoties". V akaros pie ugunsкура dziedājām mums jau piederīgās karavīru dziesmas. No mūsu 3b klases bijām vienā dienā, 8. augustā, iesauktie Cīrulis, Pogulis un Puriņš, kā arī dienu iepriekš iesauktais Jānis Muskats. Bija arī vairāki citi mūsu skolas audzēkņi. Neatminu vairs, kurš bija tas, kas zināja, ka šajās mājās, kuru siena šķūnī mēs mitām, vasaru vadot mūsu vēstures skolotājs Pommers, saukts Mistērs Vaibsts. Nevajadzēja ne lielas organizēšanas, ne pierunāšanas, lai visi R.p.1.ģ. audzēkņi jaukā vasaras pēcpusdienā ierastos pie skolotāja Pommera atvadīties. Viņš mūs pieņēma lielās mājas plašajā verandā, pats gluži vasarīgi tērpies. Runāja par karu un jau uz mūsu dzimtenes Latvijas zemes. Pieminēja Napoleonu un tā neveiksmīgo karagājienu Krievijā. Atgādināja, ka vēsture ne vienreiz vien atkārtojas un ka viņam mūsu ir patiesi žēl. Būdams savās stundās vienmēr ļoti korekts un rezervēts, šoreiz mūsu vēstures skolotājs atstāja galīgi rezignēta cilvēka iespaidu, un no tikšanās ar viņu nācām stipri vien nomākti, bet ne jau uz ilgu laiku. Katrā ziņā neviens no mums nevarēja iedomāties, ka Mistērs Vaibsts savu dzīves pazedieni pārraus pats pēc nepilniem diviem mēnešiem. Viegla smiltis!

No Cēsīm uz Rīgu tikām vesti 11. augusta rītā, lai tās pašas dienas pievakarē iepretim Rīgas pilij kāptu uz kara transporta kuģa R.O.22 un pusnaktī sāktu ceļu uz Dancigu, kurā ieobraucām 13. augusta pēcpusdienā. Dažās dienās, kuras pavadījām šajā pilsētā, paspējām iepazīties ar pāris karavīriem raksturīgām iestādēm, no kurām visnevajadzīgākā šķita atutošanas iestāde (Entlausungsstelle), jo ar šiem parazītiem savā līdzšinējā dzīvē neviens no mums nebija pazīstams. Iepazīšanās sākās pāris mēnešus vēlāk, un vairāk vai mazāk tos barojām visu 1944./45. gada ziemu.

Ar saviem 3b klases biedriem – sirsnīgajiem draugiem Gunāru Cīruli un Kārli Poguli – tikām iedalīti vienā vadā 32. pulka 6. rotā, bet mums neizdevās ilgi dienēt kopīgi, jo jau 1944. gada septembrī, vieglāku dienestu vai vienkārši pārmaiņu meklēdami,

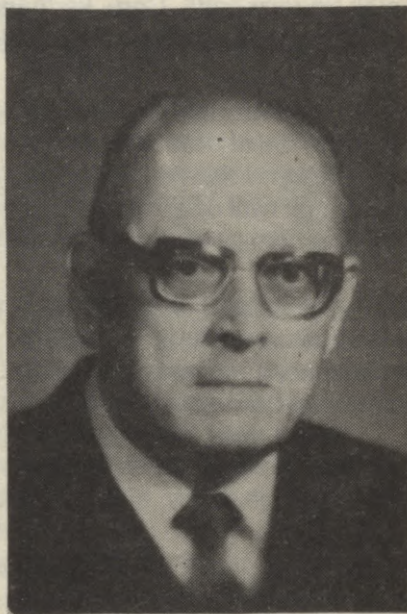
abi draugi brīvprātīgi pieteicās artilēristos un tā arī pazuda manam skatam. Gunārs esot Pomerānijas kaujās kritis, bet Kārlis tūlīt pēc kara redzēts Vācijā sveiks un vesels. Blakus rotā no klases zēniem dienēja Jānis Muskats. Novembra beigās viņš saslima ar dzelteno kaiti un tika nosūtīts uz slimnīcu, bet Ziemassvētku sestdienā pārradās ar baltmaizi somā, un kopā nosvinējām svētkus, bet otro svētku vakarā pavadīju Skaisto Toniju uz veselības rotu, lai satiktos pēc vairāk nekā pusotra gada mūsu vecajā, mīļajā Rīgā.

Kara gaitās no klases zēniem kā garām skrejot sastapti Ansis Blūmentāls, arī Uldis Viļums, ar kuru mani izšķīra briesmīgi smagās artilērijas apšaude Dancigas ielenkumā, lai mēs satiktos vairs tikai pēckara Rīgā. Gandrīz visu kara ziemu sarakstījos ar Viktoru Kalniņu, kurš kopā ar tēvu un māti bija emigrējis no Latvijas un mīta Vācijā.

Lūk, tā bijām visi kara ceļos izklīdināti un tādēļ jo priecīgāki jutāmies, kad jau 1946. gada rudenī pie sava klases audzinātāja Jāņa Alkšņa satikāmies gluži kupls pulciņš zēnu. Pieminējām gan pazudušos, gan kritušos vienā un otrā frontes pusē. Skolotāja Alkšņa mudināti un morāli balstīti, mēģinājām "startēt" uz savu veco skolu, bet saņēmām skolas direktora biedra Žagatas laipnu, bet noteiktu "kurvīti". Kad es tagad, pēc turpat 50 gadu tāles, atskatos, man šķiet, ka pareizi vien bija! Direktors biedrs Žagata toreiz

K. Puriņš ar sievu Zentu un meitu Māru 1989. g.

Pēdējo gadu bilde. Šite esmu tikai smuks, bet ne vairs jauns.

teica: "Jūs jau esat bijuši karā, jums ir savi ieradumi, varbūt pat ne visi labi. Jūsu dēļ valsts uztur vakarskolas, ejiet uz tām." Neviens no mūsu toreizējā pulciņa tā arī vidusskolu, šķiet, nebeidzām. Es pats mēģināju to darīt divreiz, bet bez panākumiem. Nepārvaramas grūtības man radīja štoterēšana, kura sagādāja daudz lieliska prieka maniem jaunajiem klases biedriem, bet neizsakāmu kaunu un mazvērtības izjūtu man pašam.

Izklīdām pa Rīgas rūpnīcām un iestādēm. Daži pat apmainīja Rīgas dzīvi pret dzīvi provincē vai laukos. Ar Induli sastapāmies 1948. gada rudenī rūpnīcā "Radiotehnika" un pat neilgi strādājām vienā brigādē, bet drīz arī tur šķīrāmies, jo viņš kļuva konstruktors, bet es – virpotājs. Šajā amatā nostrādāju rūpnīcā 38 gadus – vidēji kvalificēts, vidēji atalgots. Nebiju ne cīnītājs, ne cietējs. Izsargājos no cilvēkiem, kuri nelūgti un neaicināti uzbāzās ar savām pamācībām, kā man dzīvot, jo jau ātri pamanīju, ka tie nav spējīgi dot jēdzīgus padomus tad, kad tas dzīvē tiešām nepieciešams. Savā dzīvē esmu centies turēties pie principa, ka "nav lielākas netikumības, kā visur uzbāzties ar savu tikumību!".

Pielaižu iespēju, ka tā arī būtu nodzīvojis dzīvi, ne ar vienu no klases biedriem nesatikdamies, ja 1989. gada aprīlī Rīgu neapmeklētu Brunis Rubess, kurš daudz darījis, lai mēs atkal pēc pusgadsimta kopīgi uzsauktu veco, labo "Asjā!", un tas notiktu ne retāk kā reizi gadā. Ceru, ka mani neuzskatīs par iztaponi, ja paspiedišu roku Brunim par to, ka mūs, 3b klasi, "saveda kopā pie Daugavas krastiem".

"Asjā!"

Jānis Ramāns.

Fakti no dzīves :

Esmu viens no vispastāvīgākajiem "b" klases skolēniem. Sāku ar 7. sagatavošanas klasi 1939. gadā un beidzu 12. klasi 1946. gadā.

Pēc vidusskolas beigšanas ar sudraba medaļu iestājos bez iestājek sāmeniem Latvijas Valsts Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātē, kuru optikas specialitātē beidzu 1951. gadā.

Mani nosūtīja par skolotāju uz Smiltenes vidusskolu. Mācīju fiziku, astronomiju, nedaudz matemātiku, elektrotehnikas pamatus, vadīju pulciņus un rajona fizikas skolotājus. Kārtīgu dzīvokli nedabūju, tādēļ 1967. gadā atgriezos Rīgā un strādāju Zinātņu Akadēmijas Polimēru mehānikas institūtā, bet, būdams jau "saindēts" ar skolu, 1968. gada rudenī atsāku skolotāja darbu. Vispirms Rīgas 20. vidusskolā, tad Natālijas Draudziņas 7. vidusskolā un Raiņa 8. maiņu vidusskolā.

Ģimeni nodibināju tikai 1971. gadā ar matemātikas skolotāju Rutu. Meitu Līgas ('72) un Andas ('74) uzraudzīšanai biju spiests jau pēc 26 darba gadiem, 1977. gadā, doties izdienas pensijā. Tagad saņemu vecuma pensiju.

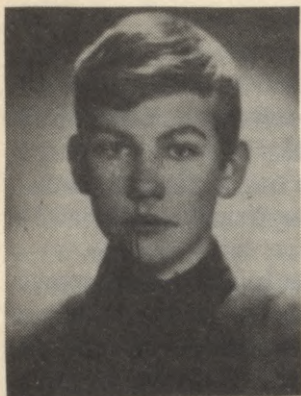
Vecākā meita Līga pēc 1. vidusskolas beigšanas studē Latvijas Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātē. Anda mācījās Jaņa Rozentāla mākslas vidusskolā, aizstāvēja diplomdarbu, bet nekārtoja gala eksāmenus un palika bez apliecības par vidējo izglītību.

Kara vētras mani līdzī neaizrāva. Palīdzēja laukos vadītās vasaras. Pirmā okupantu maiņa pagāja lauku mājā, man guļot slimam ar masalām, tādēļ to pat neredzēju, bet tikai apjautu, dzirdot par vācu karavīru prasībām pēc olām, sviesta un piena. Otrā okupācijas apmaiņa pagāja Elejas pusē, kad bija novērojama trasējošo ložu uguņošana, raķešu šāviņu izraisītie dūmu vāļi pie apvāršņa, arī daži tuvāk kritušo bumbu grāvieni un degošās Jelgavas blāzma.

Tai laikā daudz netrūka, ka arī mani parautu Sarkanarmijas izpalīgos vai mīnu meklētājos, bet man palaimējās aizbraukt atpakaļ uz Rīgu un atsākt mācības skolā, kaut gan dzīvoklis bija izdemolēts, logi izsisti, grāmatas saplēstas vai sadedzinātas, mēbeles salauzītas. Tādēļ skolas laikā mitinājos pie savas mātesmāsu kopējā istabīnā. Mācījos kvēpenes gaismā. Tā rezultātā studiju laikā vajadzēja sākt lietot brilles.

Gadu mījā vecāki gatavojās pārnākt atpakaļ savā vecajā darbā Rīgā, bet piedzēries krievu šoferis ar smago mašīnu, uzbraukdams uz platā trotuāra, nonāvēja manu māti, tā pārvelkot svītru mūsu nodomiem par turpmāko dzīvi.

Es turpināju skolas gaitas, bet kā karš bija izsijājis mūsu "b" klasi! Toreiz, nu jau 11. klasē, bez manis no pavasara 3b klases bija vēl tikai Arnolds Grasis. Kopā ar skolēniem no "a" un "c" klasēm šajā mācību gadā bijām tikai 8. Vēl mazāk šajā gadā bija 12. klasē. Tikai 5 skolēni. Aukstajā skolā sēdējām mēteļos. Rakstījām ar cimdziem rokās. Gājām novākt sagrauto Rīgas namu gruvešus.

Jānis Ramāns 1942.gadā.

Normāls skolēnu skaits klasē radās tikai nākamajā mācību gadā, 12. klasē, kad mūsu skolā apvienoja zēnus arī no citām Rīgas skolām. Bija atradušies arī daži mūsējie – Jānis Saulītis, Gunārs Baķis, Harijs Lamze, Uldis Vijums.

Daži atmiņu uzplaiksnījumi no skolas laika.

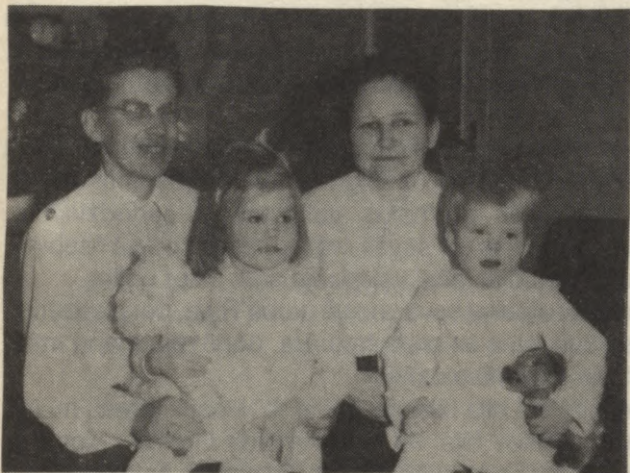
Klases biedri. Skolotāji.

Lai pēc pamatskolas 4. klases iekļūtu Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas sagatavošanas klasē, bija jānokārto iestājpārbaudījumi. Tad varēja izvēlēties humanitārā vai reālā novirziena klasi. Es izvēlējos reālo "b" klasi. Tās audzinātājs Jānis Āboliņš mācīja matemātiku.

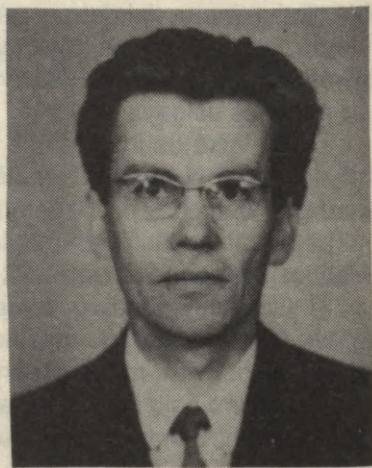
Man kā skolotāju dēlam ģimnāzijas skolas nauda nebija jāmaksā. Atceros, ka skolas laikā vecāki stāstīja Āboliņa vērtējumu par mani: "Man tas mazais patīk."

Atmiņā: – Skolas direktors Jānis Lapiņš, dūšīgs, samērā maza auguma vīrs ar lielu autoritāti, kuram parādoties skolēni ziņo citiem: "Puntūzis nāk!"

Rīta lūgšanas un starpbrīžu pastaigas skolas aulā; ikreizēja skolēnu steidzīga pulcēšanās lokā un aurēšana ap jebkuriem "cīkstoņiem", kuri nonākuši savstarpējā konfliktā, un viņu ātrā izšķiršanās, parādoties dežūrējošajam skolotājam. Tāpat atminos

*J.Ramāns ar sievu Rutu un meitām
Līgu un Andu 1977.gadā.*

Ap 1970.gadu.

pie aula labās sienas mākslinieka Cīruļa gleznu ar bārenīti pie ābeles, skolas simfoniskā orķestra koncertēšanu aulā skolotāja Freidenfelda vadībā ne tikai svētku reizēs.

Kinofilmu "Džeks flotē", "Džeks aviācijā" un citu demonstrēšana vingrošanas zālē pēc stundām, skatītājiem sēžot uz fizikultūras matračiem un citiem piederumiem.

Apbrīna par vecāko klašu skolēnu māku savstarpēji sarunāties angļu valodā. Ikdienas angļu valodas stundas pie skolotāja Bergfrīda (7 stundas nedēļā). Biežie, arī negaidītie kontroldarbi. Grāmatiņas mājas lasīšanai no pasaku sērijas "The Series of English Fairy Stories".

Tad 1940./41. mācību gads. Atkal septītā, bet ne vairs sagatavošanas klase. Angļu valoda tikai trīs reizes nedēļā. Skolā mainījies skolotāju sastāvs. Direktors – Žagata. Audzinātājs – Jānis Alksnis, kuru mana vecākā brāļa vidusskolas 1. klasē dēvē par Lūkasu vai Kombainu. Skolotājs māca ģeogrāfiju un dabaszinības. Latviešu valodu visai emocionāli un aizrautīgi māca skolotāja Andersone. Klasē rodas pirmais pionieris (Šics?) un dažkārt mazinteresanta sienas avīze. Skola bez maksas visiem, bet Latvija brīvību zaudējusi...

Pavasārī jau otro reizi saņēmām liecību par septītās "b" klases beigšanu. Vasarā sākās karš, un viens baigais gads beidzās.

Rudenī vidusskolas 1. klasē skolēnu skaits sanāca liels. Papildinājums arī no citām skolām. Sākām mācīties savas skolas telpās, bet vara vāciešu rokās. Mūsu skolas ēkā iekārtojās vācu skola. Mēs lielā šaurībā mācījāmies citu skolu telpās otrajā vai pat trešajā maiņā. Dažkārt, lai tiktu pie tāfeles, bija jākāpj pāri priekšējo skolēnu galdiem.

Tramvajos skolēni varēja braukt par mazāku maksu, uzrādot kartīti ar fotogrāfiju. Man un brālim bija brīvkartes baltā krāsā, jo ģimenē bijām četri bērni. Citiem kartītes oranžas.

Beidzot skola iekārtojās telpās Lazaretēs ielā. Te atmiņā tumšie ziemas vakari, kad pa aptumšotām ielām gājām uz mājām vai tramvaju. Atgadījums, kad, ejot pāri ielai blakus ar Eiženu un Gunāru, viņiem izdevās pamukt, bet mani notrieca auto, kas strauji bija mainījis sākotnējo virzienu. Atguvos, kopā ar Gunāru braucot šajā mašīnā, lai dotos pie ārstiem, bet aizbraucām tikai līdz tramvajam, kas mani aizveda mājās. Var saprast, ka visnelādzīgāk jutās Eižens, palikdams viens un nezinādams, kas ar mani noticis. Tādēļ viņam pat tagad šis gadījums spilgtā atmiņā.

Daudz ilgāk man skolu iznāca kavēt 1942. gada rudenī, kad vasaras izpalīga gaitās pie Lielupes biju saslimis ar tīfu. Tā laika slimības murgi manā atmiņā radījuši tumšu vietu. Tomēr otro vidusskolas klasi reizē ar citiem pabeidzu sekmīgi.

No skolas laika Lazaretēs ielā atmiņā saglabājušies tikai atsevišķi notikumu fragmenti gan no stundām, gan no blēņām. Tagad jau neiespējami tos sasaistīt kopumā... Atceros, ka šad tad vajadzēja atstāt skolotājam tukšu klasi, bet kuram un kādēļ?... Klasē mākslīgi radīja spuldžu izdzišanu, zīmējamo modeļu pazušanu, "velniņu" parādīšanos aiz tāfeles, rakstības apgrūtinājumu uz tās. Tak tās nekad nebija manas

idejas, varbūt arī tādēļ tagad nezinu vairs, kuram katrreiz tās piederēja.

Skolas laikā ar klases biedriem kontaktējos maz. Ar skolas uzdevumiem spēju tikt galā patstāvīgi. Savu domu nevienam neuzspiedu un katram atļāvu būt tādām, kāds viņš ir. Ja bija jāpalīdz, palīdzēju, no kopīgiem pasākumiem skolā neatrāvos, bet ārpus skolas nepiedalījos. Tā visumā klasē biju ieredzēts itin labi, bet nebija tādu draugu ar visām kopējām interesēm.

Nezinu, ko interesantu varētu pastāstīt par bijušajiem skolotājiem. Varbūt to, ka vēstures skolotājs Pommera kungs atbildes vērtēja pēc principa: "Dievs zina uz 5, skolotājs uz 4, bet skolēns tikai uz 3". Ļoti reti pie viņa kādam izdevās dabūt augstāku atzīmi. Vispār 1. ģimnāzijas skolotāju vērtējumi bija stingri, ko vairs gluži nevar teikt par vēlāko vidusskolas laiku.

Atceros visai garo angļu valodas skolotāju Curiku klases priekšā ar paša sarakstīto grāmatu rokā, vācu valodas skolotāju Gediņu, kura izmantoja katru sadzīves situāciju, lai mācītu valodu (skolēniem pēc bufetes apmeklējuma lika teikt, ka "Das Feinbrot kostet acht Santim"¹). Gustavs atceras, kā zēni viņu sveica dzimšanas dienā. Tāfele nošvīkāta ar kritu nekārtīgām svītrām, par ko skolotāja Joti noskaitusies uz dežurantu, kuram pavēlējusi to noslaucīt. Slaukot atklājies iepriekš ar sveciti uzvilks "Wir gratulieren!"² To redzot, skolotāja nosarkusi un jutusies neērti par savām dusmām.

Tad atceros latviešu valodas skolotāju Rinkužu, pirmo diktātu sagatavošanas klasē tīšām saucot tik neskaidri, ka arī es par to saņēmu divnieku, kaut gan vēlāk man bija gluži likumsakarīgi – kā diktāts, tā 5, kā domraksts, tā 4.

Skolotāja Aume atmiņā palikusi ar angļu dzejām un dziesmām, ar individuālāku pieeju atzīmju izlikšanā; skolotāju Miķeli – Alksni atceros kā rosīgu dežūrējošo skolotāju. Tad mūsu audzinātājs Jānis Alksnis – liela auguma drosmīgs latviešu vīrs, kurš saviem zēniem vienmēr gatavs sniegt palīdzīgu roku. Esmu gandarīts, ka viņš bija apmierināts ar manu veikumu Smiltenē, kad bija tur ieradies ar kaut kādu revīziju, jo skolā viņš, liekas, manīja, ka mani ģeogrāfija ne visai saista.

Matemātikas skolotājs Lerhs bija mazliet nožēlojams par to, ka dažkārt zēni viņu mēģināja "nest cauri", bet savu priekšmetu viņš iemācīja labi. Liekas, ka ģeometriju mums sāka mācīt skolotājs Celmiņš – matemātiķis ar asu un ātru domāšanu. Atceros, ka sākumā man likās savādi, kādēļ jāpierāda tas, kas tāpat labi redzams, kamēr izpratu matemātiskās loģikas būtību. Vispedantiskāk matemātiku mācīja skolotājs Tomsons, liekot skolēniem pašiem vērtēt ar vieniniekiem vai nullītēm mājās veiktos vai neveiktos uzdevumus.

Sagatavošanas klasē militārās mācības skolotājs mums bija virsleitnants Jaunzems. Atceros grāmatu "Karavīra rokasgrāmata", kurā bez ierindas reglamentiem un angļu patšautenes apraksta varēja lasīt par Latvijas brīvības cīņām un īsu Latvijas vēsturi. Vācu okupācijas gados šādas mācības mums vairs nebija.

Ticības mācības skolotāju tēli no atmiņas pagaisuši. Varbūt tādēļ, ka skolas laikā viņi mainījās. Arī stundas brīžiem nenotika. Atceros, ka sagatavošanas klasē

lasījām dažādus stāstiņus ar ētisku zemtekstu, bet vidusskolā uzzinājām kaut ko no reliģiju vēstures.

Skolas vingrotavā esošos rīkus skolotājs Bernsons izmantoja mazāk, bet Vāvere vairāk. Dziedāšanas stundas praktiski neatceros.

Starp klases biedriem manām vēlmēm visvairāk atbilda Brunis Rubess, viņam viss viegli padevās un tomēr viņš bija pārāk aizņemts. Brunis bija arī mūsu klases vecākais, ģimnāzijas laikā teiktu – prefekts. Atceros, ka reiz pārspēju viņu šaha partijā, spēlējot klases turnīrā ar 8 dalībniekiem. Tas man nodrošināja priekšpēdējo vietu, jo visas pārējās partijas ar citiem dalībniekiem zaudēju, bet viņš uzvarēja. Šahs mūsu skolā tradicionāli bija populārs, un daudz zēnu to spēlēja meistarīgi. Man gan tā bija vienīgā reize, kad piedalījos.

Vidusskolas pēdējos gados tuvāk iepazīnu Arnoldu Grasi. Bijām vairākkārt viens pie otra mājās. Viņš izrādījās cilvēks, kas visapkārt saskata problēmas, kuras prasa izskaidrojumu. Teorijām te maza nozīme. Viss jāpārbauda praktiski. Tas zināmā mērā saskan ar to, ka arī es studēju eksperimentālo fiziku. Taču Arnolds neapmierinās tikai ar fizikālajām problēmām, saskata problēmas apkārtējā dzīvē, meklē atrisinājumu un atklāj arvien jaunas. Brīvajā laikā aizraujas ar muzicēšanu, spēlējot paša radītas kompozīcijas. Elektroniskās klavieres viņam, paša izpētītas un uzbūvētas, bija jau tad, kad veikalos tādas nevarēja maniīt. Tagad Arnolds ļoti enerģiski darbojas bijušo klases biedru apvienošanā un saietu organizēšanā. Sīki registrē un uzglabā visus datus. To viņam ir uzkrājis tik daudz un dažādās nozarēs, ka dažkārt rodas grūtības atrast vajadzīgo. Viņš ļoti daudz darīja sava dēla un meitas izglītošanā un audzināšanā, dažkārt cenšoties dzīves jautājumus risināt viņu vietā.

Arnolds ir saglabājis brīvās Latvijas laika attieksmi pret līdzcivēkiem un mēģina to atjaunot mūslaiku sabiedrībā. Tikai tas nevar īstenoties, ja latviešu tauta šķeļas. Jābūt vienotiem!

Tālāk vēl par dažām manām dzīvē gūtajām atziņām.

Nav palicis bez sekām garais Latvijas okupācijas periods. Mūsu dzīve varēja būt daudz skaistāka. Būtībā tā sabojāta un, šķiet, diemžēl arī nākamajai latviešu paaudzei.

Man liktenis bija lēmis dzīves laikā iekļūt gandrīz visos iespējamajos bezapziņas stāvokļos, izņemot dziju alkohola reiboni, jo to dzīvē nekad neesmu atzinis. Zēna gados esmu no pārguruma pagājis, esmu pārdzīvojis smagas slimības murgu bezsamaņu, apziņas zudumu pēc automašīnas trieciena, pēc lapsenes dzēliena galvā tikai vāja elpa liecinājusi par dzīvības eksistenci – sirds darbība stājusies, jo pulsa vairs nav bijis. Pēdējā gadījumā paliku dzīvs tikai ar zāļu palīdzību. Atgūstot apziņu, domāju, kā varētu citiem paskaidrot šo stāvokli, kas bija atšķirīgs no visiem iepriekšējiem. Arī pats pēc pāris dienām to nevarēju iedomāties citādi. Proti – cilvēkam jāatceras paši pirmie bērnības atmiņu fragmenti, un tad jāpajautā savā apziņā, kā bija vēl pirms tam. Tāda tad ir šī nebūtība. Atgriežoties no tās, saproti, ka dzīvība ir vienreizēji brīnišķīga lieta.

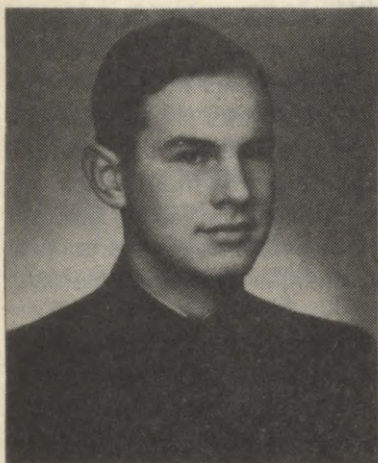
Tā jāizmanto pilnībā. Pavisam citādi raugies uz dzīvajām būtnēm sev līdzās, bet jau pēc pāris dienām šī izjūta zūd.

Tad vēl par reliģiju – tā var daudz dot cilvēka ētiskās apziņas un morāles veidošanā, rosināt uz pārdomām. Mūsdienās, pēc Latvijas tagadējās neatkarības šķietamās atgūšanas, ļaudīm baznīcā iešana kļuvusi it kā par modes lietu, bet kā ir ar ticību Dievam?... Manuprāt vistuvāk patiesībai un latviešiem atbilstošākās ir dievturu paustās atziņas, ka latviešu tautai veļi ir saprotami kā atmiņas par sev tuvajiem un citiem līdzcilvēkiem, kas arvien vairāk attālinās tālākos debesu mājokļos, bet dzīvība uz zemes turpinās paaudžu paaudzēs. Kaut Dievs, kas ir visā ap mums, līdzētu latviešu tautai saglabāt vienību, rast savstarpēju izpalīdzību un dzīvot še mūžīgi mūsu Latvijā !

¹ Vāciski: Smalkmaizīte maksā astoņus santīmus.

² Vāciski: Mēs apsveicam!

Brunis Rubess

*Ģimnazista gados 1943. gadā.
Audzinātāja J. Alkšņa labā roka,
bet nebija "stukačs".*

Skola

Uz Rīgas pilsētas 1. ģimnaziju aizgāju tādēļ, ka to bija izdomājis darīt mans draugs Kristiņš. Raimonds Kristovskis, ar ko draudzējos jau pamatskolas gados. Arī manai audžu mātei Elvirai, kas mani centās audzināt pilnīgā patstāvībā, tā likās laba doma. Ja tik varēs tikt iekšā. Varēju.

Tad bija humanitārās vai reālģimnazijas jautājums. Īsi: gribi mācīties latīņu valodu vai matemātiku. Tā kā pirms kāda gada ar lielu sajūsmu biju lasījis grāmatu "Kirī kundze", biografisku romānu par radija atklājēju Évu Kirī (Eve Curie), biju nolēmis sekot viņas pēdās un kļūt ķīmiķis. Ak, svētā Lestene! Šo neprātu no manas sistēmas ļoti agri izdzina Jēpis, neaizmirstamais algebras un ķīmijas skolotājs, kas, pirmo reiz klasē ienācis, pastūma brilles uz pieres un prasīja: "Kās mums, zeņis, šodien ir? Aļģebra vai ķeimija? Ak ķeimija! Nu, zeņis," krēsls pastumts atpakaļ, pats mazliet atgāzies drošas pārliecības pozā, "ķeimiju gadu

mācīsaties, bet ņe vella nezināsat. Ķeimija nav desa, ko var vienā dienā apēst!"

Ķīmiju kā desu nekad nebiju iedomājies. Jēpis man jebkādu interesi par šo cēlo zinātni nolikvidēja bez pēdām. Tomēr, 1941. gadā, vēl aizvien šai sākuma idejai sekodams, biju lūdzis sevi pārcelt no "ienācēju" Jūlija Brača vadītās "c" klases uz lieliskā Jāņa Alkšņa neaizmirstamo "b" klasi. Uzreiz gribas nokliegties: "Asja!" Lai gan vēl šodien nezinu, kā šīs klases sauciens īsti radies. Teiksim, kāpēc ne "Mudīte" vai "Paija!"

Kāpēc nezinu? Biju daudzējādā ziņā tāds ārpusnieks. Kā "a", tā mūsu "b" klase bija jau kā ģimnazijas sagatavošanās klasēs dzīvojušas kopā divus gadus. 1941. gada rudenī es, Kristiņš un kādi četrdesmit citi ienācām tieši pirmajā ģimnazijas klasē. Taču šī ārpusnieku "c" klase bija humanitārā un nepiemērota tādām topošām ķīmiķim kā man. Tā mēs ar Kristiņu un vēl pāris citi ienācām reālajā "b" klasē.

Te jau bija izveidojušās savas noteiktas draugu grupas (es tās toreiz būtu aprakstījis: sportisti, bastotāji, pārcensoņi un mākslinieki), kuŗām nevienai manis nevajadzēja. Un man nevajadzēja viņas, jo mani neinteresēja neviena no šīm lietām. Biju uzaudzis viens ar sešiem pieaugušajiem, grāmatām un vijoli. Ar vienu patiesu draugu, arī sava ceļa gājēju. Manu draugu Kristiņu.

Klasē jutos ļoti labi, varbūt tieši tādēļ, ka tā mani nemēģināja pārveidot kļūt citādam, iesaistīties, iekļūt pastāvošo draugu lokos (trīmdas laiku jaunieši būtu teikuši - kļīķītēs).

Bet kā klase, kā kopums mēs tomēr turējāmies kopā. Jūtāmiem plecu pie pleca. Varbūt tas bija Jāņa Alkšņa nopelns, kas mums atļāva būt pašiem, bet tomēr veicināja savas klases, savu zēnu garu. Sevišķu neiesaistīšanos klases dzīvē veicināja vēl četri apstākļi: politika, māksla, meitenes un mīlestība.

Vienā no pirmajām vēstures stundām Jūlijs Bračs lūdza rokas pacelt tos, kam aizvesti vai pazuduši vecāki. Atcerēsimies, tas bija pirmais "vācu gads", tieši pēc "baigā gada". (Re, kā datumi gandrīz nav vajadzīgi, gadiem pašiem savi vārdi!) Droši vien kā politiski uzticamus, Bračs šos zēnus uzaicināja piedalīties čekas pētīšanas darbos. Abi ar Kristiņu aizgājām un 1941./1942. gada ziemā pavadījām daudzus vakarus, šķirojot čekistu pamestās papīru kaudzes un mēģinot atšifrēt nobalsinātajās sienās atstātās kasījumu vai rakstījumu pēdas. No šo darbinieku saimes attīstījās "Nacionālā Sardze", bet šis organizācijas apraksts nav šo atmiņu apjomā.

Kristiņš čekas pētīšanas darbos palika līdz bēgļu gaitām. Mani prom aizvilināja iespēja piedalīties stīgu kvartetā. Vijoli biju spēlējis no 8 gadu vecuma, ģimnazijas laikā cīnījies ar Brucha vijolkoncertu. Tātad šo to jau varēju, bet nevienā ansambli vēl spēlējis nebiju, tā bija jauna iespēja. Un mani jaunas iespējas vienmēr fascinējušas. (Tāpēc arī manas mīlākās dzejas rindas ir Hermaņa Hesses: "Un katram sākumam ir brīnums savs./ Kas sarga mūs un kas mums palīdz dzīvot.")

Stīgu kvarteta pastāvīgais triumvirāts bijām Viktors Lorencs, kas spēlēja čellu, un abi vijolnieki – Arkādijs Feldmanis un es. Negals, kā parasti stīgu kvartetos, bija ar brāčistiem. Ar šo grūto instrumentu vienu laiku cīnījās Ilmārs Plūme, citkārt - Viktors Grundulis. Mūzicēšana bija skaista, lai gan pavisam droši – no mūžīgās mākslas viedokļa – daudz no mūzikāliem kaķiem neatšķirāmi.

Lietas kļuva pavisam citādas, kad viens no mūsu brāčistiem – neatceros, kurš – bija saticis savu māsīcu, meiteņu ģimnazijas audzēkni, kas gribēja sarīkot saviesīgu vakaru ar zēniem. Aizgājām. Un nu dzīve sāka spēlēt gluži citādas notis... Dīvos nepilnos gados – no 1942. gada rudens līdz 1944. gada pavasarim – izbaudījām neskaitāmas "večerinkas", kā mēs šos vakarus "tautiski" saucām. ("Neskaitāmas" ir noteikti nepareizs vārds, tās bija saskaitāmas, bet "daudzas" liekas tik gauži nepietiekams apzīmējums šo sarīkojumu intensitātei un lomai mūsu dzīvē.) Tās bija mājas ballītes, visumā bez vai ar gauži maz alkohola. Ar svingu. Un rotaļām, kas uzmanīgi, bet mērķtiecīgi noveda pie Pastniekiem vai citām uztraucošām spēlītēm. Kur tad nu vēl nepieciešamība jaunās dāmas pavadīt mājās pa kaŗa laika aptumšoto Rīgu!!

Mums tur tā lēnām veidojās trīs grupas meiteņu. Pirmās, kuŗas varēja rādīt mammām un ar kuŗām gājām uz teātriem vai skaistajiem koncertiem Universitātes aulā. Otrās - ar kuŗām varēja jau daudz pamatīgāk un izteiksmīgāk spēlēt Pastniekus un vingrināties savstarpējās tuvināšanās prasmēs. Nepārproti, mīļais lasītāj! Tā laika jaunieši nevarēja sapņot par luksusiem, ko šodien dod nevien visai brīvie sabiedriskie uzskati, bet vēl jo vairāk – vismaz rietumos – guļamistaba uz riteņiem – automobilis (ko Amerikas kontinentā brauc jau no 16 gadu vecuma). Tādēļ pat samērā vienkārši

vingrinājumi ceļā uz lielāku un labāku nākotni bija kā lietderīgi, tā skaisti. Trešās meitenes – nē, īstenībā trešā – pieteicās laimīgajiem mūsu starpā. TĀ meitene.

Lai neviens manā klātbūtnē nezirgojas par sešpadsmitgadnieku mīlestību. Zirgotājies ar to tikai pierāda savas paša jaunības vēstures nabadzību. Bet šī lieta ir arī tik personīga, ka par to sīkumos netaisos rakstīt. Taču 1943./1944. gadā un arī vēlāk šī pirmā mīlestība paņēma daudz mana laika un spēka. Arī deva daudz visdažādākos veidos. Tam laikam un visam mūžam.

Ar vijolstundām, Ševčika vingrinājumiem un mūzicēšanu kvartetā biju ieguvis tīri ciešamu prasmi spēlēt no lapas. Tā 1943. gadā iekļuvi vispirms Radiofona mazajā, bet vēlāk arī - lielajā orķestrī. Tas nozīmēja, ka man bieži bija jābūt prom no stundām mēģinājumu un koncertu dēļ. To atļāva Jāņa Alkšņa iejūtība un gudrība. Viņš man teica tā: "Tikmēr, kamēr jums, Bruni, būs labas atzīmes, varat darīt, ko atrodat par pareizu. Es jūs pie direktora atbalstīšu."

Tā man gāja ar klases dzīvi. Kā kāda latviešu mamma – daudz vēlāk, Toronto – teica par savu dēlu: "Nu, manam Jānim jau darbs ir labs, alga pamatīga, bet ar tām mašīnām un ar tām meitenēm – ienākuma nekāda." Tā man ar klases dzīvi. Jauka, bagāta, bet īstenībā – nekāda.

Skolotāji

Krāsainākais, smadzeņu atmiņu sūniņās vispastāvīgāk ierakstītais - Jēpis, Jānis Āboliņš. Nezinu, kas tas bija par dialektu, kurā viņš runāja. Bet no "ķeimija nav desa" līdz "molekulas kā ugunīgas bumbas (tai pašā laikā sitot dūri pret dūri un ar vienu kāju airējoties pa gaisu) atsitas viena pret otru", Jēpja teicamie bija vienreizēji. Piemēram: "Kas āpkalpotajam pūķu podu uz galvas uzmeta, zeņis? Es neprasu, lai jus atzīstaties, tikai pāsakat, kāš āpkalpotajam pūķu podu uz galvas uzmeta!" Jeb: "Izsituma tīfs plosas. Briesmīga slīmība, zeņis. Cilveks nomirst vai paliek traks!... Nesmejaties. zeņis, pats esmu slīmojis!" Kā redzat, birst kā no pilnības raga. Vēl pēc 50 gadiem. Bet toties no alģebras vai ķīmijas neatceros nenieka.

Citādi ar Riņķi, neaizmirstamo latviešu valodas skolotāju Kārli Rinkužu. Liels vīrs, taisnu, virsnieka stāju. Bez smaida sejā. Jā, nevarētu iedomāties, kāds izskatītos smaidošs Riņķis. "T aisini sēdēt, rokas uz galda!" Reiz šo ik stundā doto pavēli arī norunājām visi izpildīt. Laikam Kārļos, kā vārda dienas dāvanu. Tā stīvā sēdēšana ar rokām uz galda Riņķi uztrauca vairāk nekā viss cits... Bet no Riņķa latviešu valodas gramatikas un stila esmu dzīvojis visu mūžu. Un tādēļ arī atsakos sekot Blinkenas un citu padomju laika valodnieku pareizrakstībai. Kas man liktu Johanu Sebastjānu Bachu par Bahu lamāt. Vai nepārprotami nepateikt, ko tautas dziesma sāka rindās:

Kalnā kāpu lūkoties,

Kas ar manu tēvu zemi:

Vai ar krievi, vai vācieši,

Vai irbite purināja.

“Ar” ne “ar”. Varētu būt arī “ar”, bet bez mīkstinātā “r” nespētu pateikt, ko dziedātājs domājis, proti, skatīties, kas ir arājs – kāds svešinieks vai neviens. Ar nemīkstinātāju ietiepību vai gara tumsu mums vēl “Otrajā republikā” jātiek galā. Tiksim. Ar laiku un neatlaidību.

Frizierim, vācu valodas skolotājam Bergfrīdam, arī it kā pasauka bija noniecinoša. Bet ja pie viņa kāds dabūja piecnieku, tad vācu valodu šis puika bija tiešām iemācījis. Manā mūža tecējumā, lai Frizierim gods un slava. Varbūt viņa mācību rezultātā paglābos no iznīcības kara laukā, jo mani 1945. gada februārī izraudzīja par tulku un ziņnesi. Biju ārā no grāvjiem.

Paldies arī Šarlotei Aumei. Stingrajai, prasīgajai, laipnajai un smaidīgajai angļu valodas skolotājai, kas savus skolniekus tik jūtami mīlēja, ka nevienam neienāca prātā viņai izdomāt pasauku. Arī šeit skolotājas prasme palīdzēja – gūstā pieteicos par tulku, un grūtības sagādāja tikai tas apstāklis, ka angļu zaldātiem katrs ceturtais vārds – ja nu tik reti – bija viens un tas pats “f...” vārds, ko Šarlote Aume mums nebija mācījusi.

Visam pāri, kā personība, kā audzinātājs, kā jaunatnes ceļu virzītājs, mūsu Kombains. Jānis Alksnis. Arī te nezinu, kur īsti pasauka radusies. Baigajā gadā? Mācot ģeografiju? Bet vārds īstenībā bija piemērots: garīgās un intelektuālās augsmes ražu viņš ievāca lielos apmēros un pamatīgi. Kad reiz zīmēšanas stundā pie Olgerta Dzeņa (saukta Nortona), neprasmīgākā skolotāja, ko jebkad esmu pieredzējis, atkal lieku reizi bija izcēlies nepārspējams jampadracis (...“tie solu grūda pakaļ tam un kāja bija pušu gan...”), pa durvīm ienāca Jānis Alksnis un, ne vārda neteicis, apsēdās pēdējā rindā. Absolūts klusums. Pat es zīmēju, kaut zīmēšana bija tikai par matu labāku par vingrošanu, man nepatīkamāko un neinteresantāko stundu. Un kad Nortona stunda bija cauri, Alksnis paturēja klasi telpās un, plati smaidīdams, teica: “Nu, īstie jefiņi. Eju pa koridoru. Kollēgas saka: “Nu pie jums gan tagad iet augsti!” Esmu pie direktora, viņš man vaicā, vai Dzeņa kungam manā klasē stunda. Jūs varat būt visādi, zēni, tikai esat vienmēr solīdi. Tā nu nevar.” Vienkārši, mierīgi, saprotoši, bet uzaicinājumu palikt vienmēr “solīdam” – kā nu to katru reizi esmu sapratis – tiešām centos ievērot.

Man no Rīgas 1944. gada septembrī kara gaitās braucot, ostmalā roku vicināja Jānis Alksnis.

Klases biedri

Kas ienāk kā pirmais prātā? Mūžam smaidīgais, bezbēdīgais, draudzīgais Gunārs Baķis. Jēpis: “Nēsakat, zeņis, tā: āāā - plūs bēēē - kvādratā, sakat: ā plūs bē - kvādratā. Ātkartos Baķis.” Baķītis: “Nēsakat, zeņis, tā: āāā - plūs bēēē...” - “Ejat arī no klāses, Baķis!” Jā, kā mēs vispār uzrakstītu atmiņas bez Baķīša? Un bez Jēpja?

Kārlis Puriņš, likās, arī dzīvoja savā pasaulē - ar spēcīgi izkoptu taisnības un humora sajūtu. Ja kāds vienam no mums vai visiem darīja pāri, tas bija Kārlis, kas nepārprotami lika manīt savu sašutumu ar mēles spēku. Esmu Tavu dzejdarbu citējis vietās un nevietās, Kārli:

Ar mazu sveces deglīti
Var gaisā uzspert eglīti,
Ar šito mazo pantiņu
Es lūdzu Tev' uz randiņu

Autora honorārs sekos. Nākamā kopējā skolas gadā.

Visatlētiskākais man likās Gunārs Ozoliņš. Lai gan man izdarīšanās uz tādiem moku rīkiem kā bukiem, stieniem un līdztekām nedz arī nenovēršamā sadauzīšanās uz cietās grīdas nelikās nekādi pievilcīga, apbrīnoju visus, kas to spēja izdarīt, it sevišķi — kā Gunārs, ar eleganci un vieglumu. Kad runāju par likteni, bieži pieminu Ozoliņu. Abi bijām iedalīti Januma pulka 2. rotā. Runājāmie bieži jo bieži. Gunārs man, absolūti nepraktiskam cilvēkam, palīdzēja ar padomu un ar darbu. Abi bijām sarunājuši atgriezties Kurzemē, ja tāda izdevība rastos. Kādu dienu decembrī rotas virsseržants jautāja, kas gribētu brīvprātīgi pieteikties uz gāzu aizsardzības instruktoru kursiem Brombergā. Ideja, ka būs jāskrien, jāgulstas un jālūkā ar gāzmasku uz sejas nevienam nelikās pievilcīga. Tāpēc vēl šodien nezinu, kādēļ pieteicos. Sargeņģelis? Liktenis? Brombergā, vērmachta skolā, gāja labi, paika bija uz godu, mani izraudzīja par tulku. Bet kad atbraucu atpakaļ, uzzināju, ka pieteikšanās uz Kurzemi jau notikusi. Gāju pie rotas komandiera Neilanda: "Virslieņanta kungs, lūdzu atļaujiet pieteikties uz Kurzemi." — Skats pār plecu: "Kurpniek, paliec pie savām liestēm." Tā pēc dažām nedēļām pazaudēju labo klases un rotas biedru ceļā uz Kurzemi, lai ar viņu satiktos tikai 44 gadus vēlāk Rīgā.

Sirsnīgākie, biedriskākie likās Stankevičs, Loža un Āboliņš. Ar 'Pauli no Ufafilms' esmu saticies daudzas reizes, bet neaizmirstamākā ir ālēšanās Nekaras malā Eslingenā viņa māsu iesvētībās. Tā bija iespējama tikai tā siltā, labā, draudzīgā gara dēļ, kas piemita ne tikai Jānim, bet arī visai viņa ģimenei.

Ramāņu Jānīti (nevaru kaut kā iztikt bez sirsnības diktētas pamazināmās formas) redzu ar mugursomu plecos ceļā uz skolu jeb ar lieliski sakārtotām burtnīcām un grāmatām nopietnu seju sēdam skolas solā. Tādi nopietnuji bija arī Harijs Lamze un Juris Sinka, viens vairāk sakostiem zobiem, otrs centībā piesarkušu seju. Visi trīs — labi klases biedri. Ar Juri iznācis atkārtoti satīkties Londonā un Minsterē. Politiski mūsu ieskatī atšķīras, bet tā jau demokrātijas neatņemama sastāvdaļa. Tas netraucē sajūst kopību ārpus politikas.

Citādā — man nepieejamā klases sabiedrībā grozījās vēl viens izcils skolnieks — Ādolfs Šics. Viņa labās atzīmes likās nesavienojamas ar jautro draugu pulku, kurā viņš uzturējās. Tie bija tādi "bezrūpīgie": kā jau toreiz izcilais sportists Jānis Saulītis, cīņas spara pilnais Valdis Vanags, drošais, uzstājīgais Tālis Dannebergs, 'skaistais Tonijs' — tiešām apskaužami skaistais jauneklis un pat vēl tagad, vectētiņš — Jānis Muskats, citai pasaulei piederīgais Gunārs Grauds, modīgais, vienmēr smaidīgais un draudzīgais Jānis Erglis.

Jā, arī Viktors Kalniņš, ar ko tuvāk iepazīnos Vācijā un lielu mūža daļu dzīvoju vienā pilsētā — Toronto. Ka no Viktora iznāks cienījams, nopietns, visu respektēts

baznīcas padomes loceklis un pērminderis, nūdien, Rīgas gados, kaut vai nedēļu pie sāls un maizes pielikts, minēdams neuzminētu. 1947. gada pavasarī Kalniņu ģimene dzīvoja Harca kalnos, kur Viktora tēvs bija ārsts. Viņi mani mīļi uzaicināja pie sevis viesos. Tā kā šis bija pavasaris pēc bada ziemas un Kalniņu mamma mani lieliski baroja, jutos kā paradīzē. Dakteris Kalniņš deva interesantus padomus, Viktors veda rādīt vietējos daiļumus. To starpā kalnu, uz kuŗa sēdējis Gēte, rakstot Valpurģa nakti Faustā. Tie man bija pirmie kalni. Kaut gan pēc tam redzēti daudzi augstāki un varenāki, Harcs palicis sirdij tuvākais.

Man kaut kā likās, ka arī Margērs Lākins visumā uz lietām neraugās nopietni. Vienu dienu piedzīvoju lielu pārsteigumu. Lai varētu par politiķu labāk strīdēties ar savu stīgu kvarteta kollēģu Viktoru Lorencu, sociāldemokrātu deputāta dēlu, biju nolēmis izlasīt visu Latvijas 1934. gada maija presi. Misiņa bibliotēkā bija atrodamas šīs avīzes un arī – Margērs! Nu bija jauns ieskats. Arī viņam skolas mācības likās tikai daļa, pie tam varbūt mazāk svarīgā daļa no dzīves satura.

Skola noteikti nebija galvenais dzīves saturs Valentīnam Ozolam. Jau toreiz viņš prata "griezt rubuli", un pie šīs nodarbības, cik esam dzirdējuši arī palika.

Negals man bija ar zīmēšanu. Paldies Dievam, bija tādi meistari kā Rolands Kaņeps un Indulis Valdmānis, ar ko pa laikam varēja izmaiņas tirgū kaut ko sarunāt, lai saglābtu liecības skaisto izskatu. Kādi tie darījumi īsti bija, neatceros, bet zīmēšanas labo atzīmi nu nekādi nebiju pats nopelnījis.

*Brunis ar draugu Kristiņu Alpos
1947.gada vasarsvētkos.*

Tuvākais bija un palika Kristovskis, kaut gan ne viņš bija manā mūzikas un "večerinku" apgaitā, ne es—atskaitot pirmo laiku—čekas pētījumos. Tur pavīdēja arī Blūmentāls, kas citādi man palika pavisam svešs. Ar Kristiņu kopā pavadījām smaržīgas 1944. gada augusta nedēļas pie Talsiem, kad Radiofona orķestris vairs nespēlēja un krievi bija izrāvuši ķīli no Jelgavas uz Sloku. Prātojām, ko darīt. Iet mežā? Likās—jā, tik naivi bijām—uztraucoši skaista doma. Bet tad, kādu rītu, mēģinādami uztvert aizliegto BBC (klausījāmies "Gonna take a sentimental journey...") uztvērām padomju plintnieces balsi: "Nāvi vācu okupantiem! Nāvi viņu līdzskrējējiem!" Tā kā tais dienās ceļš uz Rīgu atkal bija brīvs, devos turp, lai sekotu iesaukšanas

pavēlei. 1. septembrī kļuva leģionārs. Kristiņš vēl palika Talsos, un mūsu ceļi atkal krustojās 1946. gada pavasarī Vācijā.

Otrs skolas biedrs no 2. pamatskolas laikiem bija Eižens Skurupijs, ar ko četrus gadus dienu dienā stupājām pa Matīsa ielu līdz Krišjāņa Barona ielai, sarunādami tūkstoš gudrību. Viņam aizejot uz ģimnazijas sagatavošanas klasi, mūsu kontakts kaut kā izbeidzās, un ģimnazijas laikā nekad īsti neatjaunojās.

Cīruli satiku kaut kur kaŗa laukā, mūsu divu vienību ceļiem krustojoties. Atceros mazliet šķību ķiveri virs garā kakla. Pamājām viens otram, vairāk nevarējām. Tāpat bija arī ar Grosbergu, kuŗa māte savu dēlu meklēja no Zviedrijas pēc kaŗa beigām. Varēju izpalīdzēt, pasakot, kur, kuŗā laikā biju Laimoni saticis.

Nezinu kāpēc, bet Lapkašs un Ģermanis likās kā brāļi. Kustīgi, uzņēmīgi, biedriski. Un – līdzīgi.

Vai Mataitis nojauta, ka viņa dzīve tik drīz būs galā? Pēdējos skolas mēnešos viņam piemita tāds citas saules smaids. Bet varbūt, ka tā tikai iedoma, tagad zinot, ka viņš savu dzīvību zaudēja jau 1944. gada vasarā.

Ar mūžam solido Krauzi un izteikto sava ceļa gājēju Grasi (par ko vācieši teiktu: "Bei ihm gehen die Uhren anders" – viņa pulksteņi iet citādi) satikšanās iznāca pavisam skaista: viņi mani sagaidīja Rīgas lidlaukā, man pirmo reizi atgriežoties Latvijā pēc 45 gadiem. Tas bija skaists pārsteigums, un esmu priecīgs, ka man tik lieliski kollēgas.

Pēcskolas laiks

Iestājies Leģionā, 1944. g. septembra sākumā pirmo reizi uzturējos mūsu Raiņa ielas skolā. Gulēju uz salmu maisa un klausījos, kā pāris "veči", Krievijas kaujas izgājuši divdesmitgadnieki, prāto, ka vienīgais, kas var savus vīrus izvest no kaujām dzīvus, ir pulkvedis Janums. Vēlējos, kaut es varētu nokļūt pie šī man nepazīstamā vīra. Nokļuva viņa pulkā. Sākot ar Kaminas ielenkumu biju viņa ziņnesis uz divīzijas stābu. Vēlāk – piedalījies "Daugavas Vanagu" dibināšanā, strādāju viņa vadībā Latviešu Centrālā Komitejā Augustdorfā. Ja kaut ko bez ierobežojuma vēlas, tad tas notiek. Dievs tiešām met mannu no debesīm. (Tikai ne zaļu, ar rozīnēm desmitos no rīta. Ja cilvēks kaut ko tik precīzu vēlas, tad nemet.)

Pusgadu nokaŗojos Pomerānijā un Mēklenburgā, tad biju angļu kaŗa gūsteknis Šlezvigā Holšteinā un Beļģijā, Cedelghemas nometnē, kopā ar vēl 9999 latviešu puisiem. Tur darbojos dienas laikraksta "Laika Griežos" un humora žurnāla "Atskabarga" redakcijā.

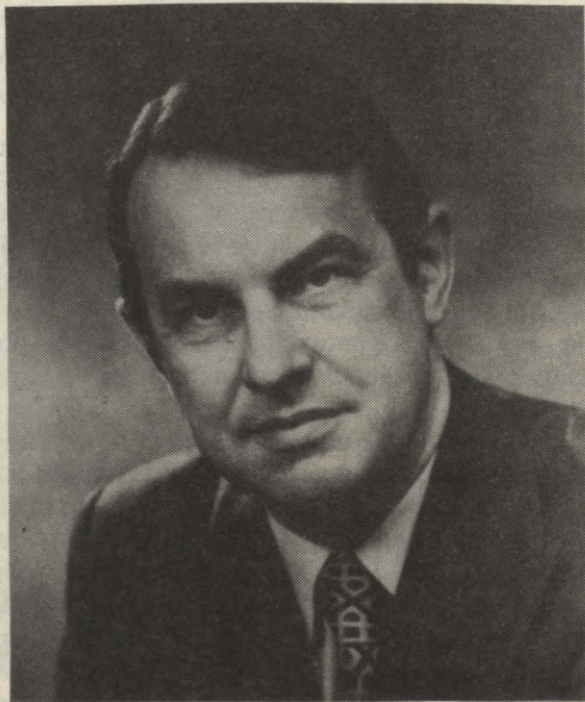
Tad 8 gadi DP ("pārvietoto personu" - Displaced Persons) nometnēs Vācijā. Tur eksterni nobeidzu ģimnaziju, gāju tulkus kursus, nespēdams izšķirties, kas mani pietiekoši interesē, lai to studētu. Reizē ar to – darīju tūkstoš lietu: lasīju, guvu kaudžu kaudzēm pieredzi (- "Zaudēju naudu, rotas, īkšķi! Un Jūs sakāt, ka tas viss bija vērtīgi, Mr. Holmes?!") - "Protams. Jūs guvāt pieredzi!" - Conan Doyle). Nemainītu visu to pret lielākajiem pasaules dārgumiem. Vadīju skautus, mācīju angļu valodu latviešu skolā, rakstīju laikrakstiem un radio, ceļoju, mīlēju meitenes – biju absolūts vieninieks, bez

tēva, mātes, mājām, mantas un citām laimēm vai nelaimēm. Bet – ar Dieva palīgu – brīvajā pasaulē.

Rediģējot skautu/gaidu žurnālu "Klabatas", iepazīnos pa pastu ar Birutu Broku – meiteni no Latgales, kas Rīgu pat redzējusi nebija. Viņas dēļ aizbraucu uz Kanadu, kā izrādījās – lieliskāko zemi pasaulē. Brīvāko – ne tikai politiskā, bet arī dabas plašuma, cilvēku "atraisītības" ziņā. Zemi, kur tev visumā neprasa, kas tavs tēvs vai māte, bet gan, ko vari un gribi ielikt svaru kausos. Apprecējos. Baibiņa piedzima 1954. gadā, Baņuta – 1956., Balvis – 1959.

Manai angļu un vācu valodas prasmei, ar ko sitos cauri pēckaŗa Vācijā, Kanadā bija maza nozīme. Jā, angļu valoda vajadzīga, bet "skaitās" tikai tās neprasme – un tad, protams, ne tavā labā. Divus gadus pārdevu dzīvības un slimības apdrošināšanu, sešus gadus – Mercedes automašīnas, tur pirmo reizi uzstrādājos menedžeru kārtā. Pēc tam – biju pārdošanas un vadības (management) skolotājs Volkswagen Canada.

Šai posmā – no 1953.-1963. gada – kopā ar Birutu – daudz strādāju arī latviešu sabiedrībā: vadīju kursus jaunatnes vadītājiem, rīkoju apgādu jaunatnes žurnāliem "Jaunā Gaita" un "Mazputniņš", sarīkojām Pirmos Latviešu jaunatnes svētkus 1959.g.

Brunis brieduma gados.

Toronto, uzsākām Latviešu jaunatnes Divreizdivi nometni. Visas šīs lietas bez Birutas idejām, enerģijas, pacietības un darba nebūtu notikušas. Divreizdivi vārds arī viņas dots (Biruta: "Ko īsti gribam jauniešiem dot?" - "Drusku vairāk nekā latvisko vienreizviens." - "Nu tad sauksim to par Divreizdivi.").

1964. gadā mani darbā pieņēma liela amerikāņu uzņēmumu vadības padomdevēju (management consulting) firma Harbridge House, kas bija saņēmusi darba līgumu no Volkswagen un kam tādēļ vajadzēja atvērt Eiropas biroju Frankfurtē, Rietumvācijā. Bija uzdevums labākās darba pieejās apmācīt Volkswagen organizācijas Jaudis no Norvēģijas ziemeļos līdz Dienvidāfrikai dienvidos, no darbnīcu vadītājiem (Meister) līdz importfirmu direktoriem-rīkotājiem. Neticama izdevība satikt, intervēt, novērot visvisādus cilvēkus - ārkārtīgi sekmīgus, lielākoties pašveidotus miljonārus un pavisam necilus, bet parasti interesantus caurmēra darbiniekus. Redzēt valstis un pilsētas. Biju ceļā kādus 65% no laika. Mana Biruta bija dzīva vīra atraitne. Šai ziņā jau nekas sevišķi nav mainījies līdz pat šodienai.

Divu gadu laikā kļuva viens no šīs firmas viceprezidentiem, jo latviešu sabiedriskā darbā iegūtā pieredze palīdzēja mūsu Frankfurtes biroju izveidot par sekmīgāko un ienesīgāko visā Harbridge House sistēmā. Firma mani tad arī nosūtīja uz lielisku vadības kursu pasaulslavenajā Harvardas universitātē, kur 1971. gadā beidzu Augstākās vadības programmu (Advanced Management Program of the Harvard Business School).

Lai saviem bērniem—pēc skolas un bērnības Vācijā—dotu (viņu) dzimtenes (Kanadas) pieredzi vēl jaunībā un lai izmantotu lielajā (10 000) Toronto latviešu grupā pastāvošās latviskās izglītības iespējas, 1970. gadā pārcēlos atpakaļ uz Toronto. 1972. gadā Volkswagen pasaules vadība mani uzaicināja kļūt par Volkswagen Canada prezidentu. Šai amatā sabiju līdz 1987. gada beigām. Mēs pārdevām apm. 40 000 auto gadā, pārbūvējām motorus visam Amerikas kontinentam, 1982. gadā sākām ražot alumīnija riteņus un citas daļas pasaules patēriņam. Sāku ar 250 darbiniekiem, beidzu ar 700. Pārņēmu firmu, kas skatījās acīs 3 milj. dolāru zaudējumam, atdevu - \$18 mil. gada ieņēmumus. (Dolāru zīmes —pretēji visādu niekalbju domām un plāpām—šai "kapitālistiskajā" pasaulē nav absolūtas un dārgākās vērtības. Tās ir sekmju, produktivitātes, darba labuma mēri.)

Šai posmā latviešos palīdzējām izveidot Latviešu Fondu, kas katru gadu kultūras darbam spēj dot \$40 000 - \$50 000. Biruta - kā viena no galvenajām darbiniecēm - palīdzēja uzcelt Toronto Latviešu Centru, 2,5 miljonu dolāru objektu un kā "Toronto Centrā" redaktrise likt tā garīgos pamatus.

No 1988. gada janvāra līdz pensijai 1991. gada beigās strādāju Volkswagen pasaules centrā Volfsburgā, kur biju atbildīgs par koncerna (t. i. nevis tikai Vācijas galvenās firmas, bet visas pasaules organizācijas) stratēģiju. Tituls angļiski varens: Corporate Executive Director-Group Strategy. Biju viens no mūsu koncerna šefa Hāna (Hahn) visciešākajiem darbiniekiem. Viņš mēdza mani saukt par savu priekšdomātāju (Vordenker). Darba dienas gaŗas - no sanāksmes uz sanāksmi, apmeklētāji, papīru

*Rubesu ģimene jeb 5 B: Baņuta, Bīrta,
Balvis, Brunis, Baiba. 1969. gadā Vācijā.*

kalni. Un daudz ceļošanas. Pa visu pasauli. Kaut arī lielākoties no lidlauka uz viesnīcu, apspriedēm un tad atkal uz lidlauku, tomēr kaut kas jau no tā palika.

Arī Rīgā pēc 45 gadiem pirmo reizi 1989. gada aprīlī atgriezās daļēji darba uzdevumā – piedalīties Antīko auto mūzeja atklāšanā. Tā bija skaista atgriešanās. Izrādījās, ka Volkswagen firmas džets, ar ko ielidojām, bija pirmais privātais lidaparāts, kam atļāva nolaisties Rīgā.

Pašlaik esmu ļoti priecīgs par to, ka varu piedalīties Latvijas jaunūzbūvē kā Latvijas Bankas padomes loceklis. Tas mani katrus divus mēnešus atved uz Latviju. Un atļauj ar visām tiesībām runāt un rakstīt par Latvijas problēmām.

Bērni

Baiba piecus gadus strādāja Volkswagen pasaules firmā kā sabiedrisko attiecību

Atkalredzēšanās brīdis Latvijā pie Brīvības pieminekļa 1989. gada aprīlī.

(Public Relations) darbiniece, galvenokārt atbildīga par firmas rosmēm olimpiādēs un citos lielos sporta sarīkojumos. Bija Kalgarijā, Seulā, sagatavoja Barselonu. Daudz darījusi latviešu jaunatnei. Vairākas reizes bijusi Latvijā. Otrās atmodas laikā savā Braunšveigas dzīvoklī darbināja nepieteiktu un nesamaksātu hoteli viesiem no Rīgas. Vienu gadu nodzīvoja Prāgā, vadīdama Škodas pārdošanas līdzekļu nodaļu. Vientulības apnikusi, atgriezās Toronto, kur atkal strādā savā speciālitātē. 1993. gadā pārcēlās uz Rīgu.

Baņuta bija otrā Kanadas sieviete, kas saņēma pasaulslaveno Rhodes stipendiju (to lieto kopā ar vārdu kā tituli vai akadēmisku gradu – Baņuta Rubess, Ph.D., Rhodes Scholar...). Ar šo stipendiju viņa Oksfordas universitātē ieguva doktores gradu modernajā vēsturē par “Jānis Rainis un nacionālisma problēma” (“Jānis Rainis and the Problem of Nationalism”) Ir dramaturģe, režisore, aktrise. Daudzās vietās Anglijā, Vācijā un Zviedrijā uzveda ļoti modernā formā veidotu Aspazijas “Sidraba šķidrautu” angļu valodā. Uzrakstījusi arī tekstus un vadījusi režiju diviem mūzikliem latviešu valodā: “Varoņdarbi” (kas latviešu trimdas sabiedrībā radīja lielas kontroversijas - “Kā tev šodien iet, Lācīti?” - “Mans vārds ir Lāčplēsis, lūdzu!”) un “Tango Lugāno” – par abu latviešu sabiedrību (trimdas un dzimtenes) pārstāvju satikšanos nemirstīgo dzejnieku mājoklī Šveices Kastaņolā. To pēc Montreālas, Ņujorkas un Toronto 1989. gada maijā spēlēja Rīgā. Baņutai Kultūras fonds (trimdas versija) piesprieda Krišjāņa Barona balvu par darbu latviešu teātrī. Par viņu Latvju Enciklopēdijā vairāk rindu nekā par mani, un man nav ne mazāko cerību viņu noķert. Precējusies ar Nicolas Gotham, saksofonistu un komponistu, kas cita starpā iemācījies latviešu valodu. 1993. gada jūlijā sagaidījām pirmo mazbērnu – Dzintaru Nikolaju.

Balvis ir grafiķis, ilustrātors. Kādās grafiķu sacensībās Toronto ieguva pirmo vietu par tēmu “Es noraidu cenzūru” Arī viņš strādā latviešu lietās, it sevišķi spēlējot bungas kapellā “Elektriskie burkāni”. “Burkāni” spēlēja “Tango Lugāno”, un šai sakarībā Balvis pirmo reizi bija Rīgā. Patika ļoti.

Mistika

Būdams Rīgā, bieži eju gaŗām mūsu “vecajai skolai”. Neesmu šai ēkā nekad mācījies, mans skolas laiks pagāja Lazaretēs ielā, tomēr pelēkajam namam ir īpatns pievilksanas spēks. Visādos veidos. Pirmo reizi pēc kara esot Rīgā, nonācu ar savu sievu, meitu un vācu draugiem pie skolas. No sētas manā virzienā izripoja bumba. Es – izpildot mūsu klases lieliskās futbola tradīcijas – spēru to atpakaļ. Trāpīju pa sienu. Gandrīz izsītu logu. Tāds pievilksanas spēks!

Asja!

Jānis Saulītis

Esmu dzimis Rīgā 1927.gada 6. februārī. Mācījos Jāņa Poruka 18. pamatskolā Čiekurkalnā no 1935. g. No 1939. g. Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā, (beidzu 1946. g.). Ne vācu, ne krievu armijā nebiju.

Laiku no 1944.g. novembra līdz 1945.g. maijam pavadīju čekas pagrabos. It kā par piedalīšanos buržuāziski nacionālas organizācijas darbā.

1946.g. – students LVU Juridiskajā fakultātē, 1948.g. LLA Mežsaimniecības fakultātē.

Viss mans jaunības laiks veltīts sportam. No 1944.g.– 1950. gadam neiztūkstoši biju Latvijas basketbola izlases komandas dalībnieks.

Šie ir leģendāri Latvijas basketbolisti. 1949.gada izlasē spēlēja: J.Saulītis, R.Karnītis, E.Liepkalns, J.Ostrouhs, G.Siliņš. Tas, ka Jānis Saulītis bija viens no Latvijas labākajiem basketbokistiem, dara godu visai mūsu klasei.

Smagas traumas dēļ 1951. gadā lielās sporta gaitas biju spiests pārtraukt. 1950. gada 20. novembrī sāku strādāt Latvijas meža nozaru arodbiedrībā par kultūras un sporta daļas vadītāju (paralēli arī par basketbola treneri). Šai pašā darba vietā strādāju līdz šim brīdim. Pašlaik pēc darba stāža esmu vecākais darbinieks arodbiedrību, t. i., aizsargu, namā (42 gadi vienā vietā).

1947. gadā salaulājos ar Edīti Veldri, mikrobioloģijas zinātņu kandidāti. 1969.g. izšķīros. Meita Vaira Saulīte ('52). Arī mikrobioloģijas zinātņu kandidāte.

1973.g. salaulājos ar Ainu Jageri - stomatoloģi. Mani vecāki Mirdza un Žanis Saulīši miruši. Mazmeita – Agata.

Labākie panākumi sporta gaitās: pieckārtējs Latvijas čempions basketbolā, 1946. gadā PSRS čempions basketbolā jaunatnei (līdz 19 gadu veciem), 1948.g. PSRS 8 pilsētu turnīrā 2. - 3. vietā Latvijas komandas sastāvā, 1948.g. Latvijas meistarsacīkstēs vieglatlētikā – 2.vieta 100 metru skrējienā, 1949.g. PSRS kausa izcīņā basketbolā – 2.vieta Latvijas komandas sastāvā.

“B” klases sportisti un manas sporta gaitas.

Ir 1993. gada 1. septembris. Atkal jauna skolas sākuma diena. Mēģinu atcerēties, kas notika 1939. gadā, kad sākām savas skolas gaitas Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā, un vēlākos gados. Mans dzīves mērķis bija sports. Tādēļ apraksts būs par mūsu toreizējās klases sportu un manām tālākajām sporta dzīves gaitām. Izrādījās, ka mūsu “b” klasē bija daudz “jaunekļu” ar sportisku novirzi. Klases stiprākais “puika” – Jānis Ērglis, labākais vingrotājs Gunārs Ozoliņš, labākie slēpotāji Zigfrīds Kristjansons un Harijs Krauze un vesela virkne sporta spēļu “speciālistu” basketbolā, futbolā : Tāļivaldis Dannebergs, Jānis Muskats, Gunārs Baķis, Indulis V. Aldmanis, Kārlis Puriņš, Jānis Ērglis, protams, arī es un vēl citi. Kā šodien atceros, 1939. gada skolas sākumā mūsu klasē ienāca skolas sporta vadītājs Georgs Meržejevskis (līdz 1940.g.) un paziņoja, ka arī mūsu klasei jāpiedalās basketbola turnīrā. Tas visos radīja sajūsmu. Problēma – kāds būs mūsu sporta ietērps. Kurš bija tērpa autors, neatceros, bet forma bija krāšņa – sarkanas biksītes, zils krekls ar dzeltenu gaili uz krūtīm. Tādi mēs spēlējām un guvām panākumus pret daudzām klasēm un citām skolām. Vēlākos gados bijām 1. ģimnāzijas izlases komandas sastāvā (Dannebergs, Baķis, Saulītis). Startējām arī sporta biedrību sastāvos – Dannebergs Dzelzceļnieku SB, Baķis, Muskats – RFK (Rīgas futbola klubā). “Vācu laikā”, spēlējot RFK basketbola komandas rindās, kļuvām par Latvijas jaunatnes līgas čempioniem. Tālākās sporta gaitās par īstu sportistu (profesionāli) kļuva tikai es viens pats. 1944. gadā RFK sastāvā kopā ar tagadējo “amerikāni” Uldi Raiskumu (arī 1. ģimnāzija, 1942. gada izlaidums) izcīnījām sensacionālu uzvaru pār vienu no visu laiku labāko Latvijas basketbola komandu ASK. Daudzie 1. ģimnāzijas (mūsu klases un citi) līdzjutēji sajūsmā mūs uz rokām nonesa no laukuma.

1946. gadā Latvijas komandas sastāvā kļuva par PSRS jaunatnes čempionu. No 1945. gada līdz 1951. gadam spēlēju Latvijas, Rīgas un s.b. “Daugava” izlases

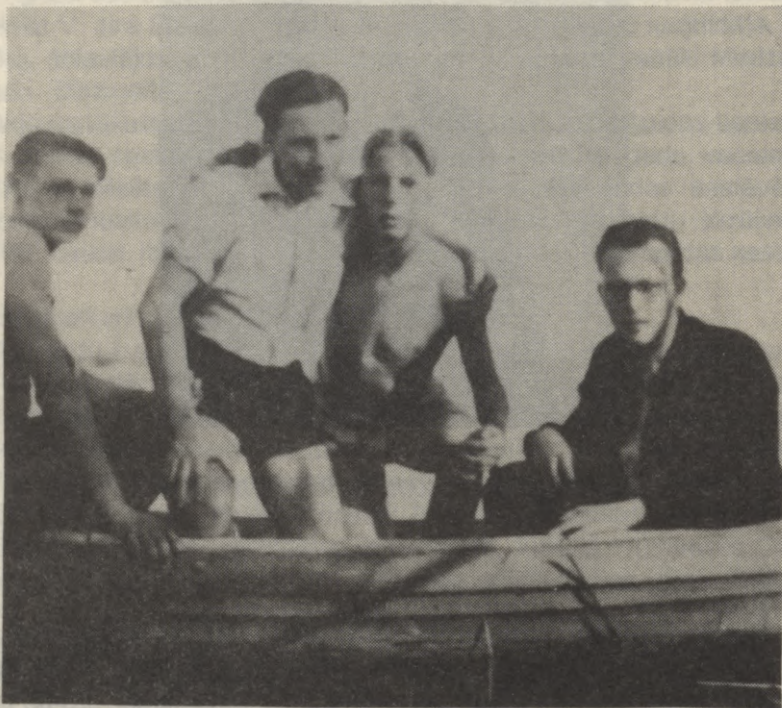
Jānis Saulītis - arodbiedrību darbinieks.

komandās. Četras reizes biju Latvijas čempions, divas reizes Latvijas kausa ieguvējs. Piedaloties PSRS meistarsacīkstēs, labākie panākumi bija 1948.-1949. gados, kad Vissavienības 8 labāko pilsētu basketbola turnīrā izcīnījām 2. vietu. 1949. gadā Rīgas "Dinamo" komandas sastāvā Tbilisi ieguvām 2. vietu kausa izcīņā. Par piedalīšanos basketbola izlases komandā saņēmēju algu (slēptais padomju profesionālisms). 1951. gadā guvu nopietnu savainojumu un savas "lielā sporta" gaitas nācās pārtraukt. Žēl, bet tāda ir dzīve.

Viss sākās ar Rīgas pilsētas 1. ģimnāziju, par ko liels paldies sportiskajai skolai un visiem mīļajiem klases biedriem.

Ādolfs Šics
(1925.-1945.)

1933. gada 1. septembrī pirmoreiz nosēdos skolas solā. Tas bija 8. pamatskolas 1. sagatavošanas klasē. Man blakus nosēdināja zēnu, kura vaigus un degunu bagātīgi rotāja rudi vasaras raibumi. Tas bija Ādolfs Šics.

Bildēts Mežaparkā. No kreisās: L.Zihmanis, Ādolfs Šics un stipri novājējis K.Puriņš. Ādolfs bija viens no labākajiem skolniekiem un arī citādi kārtīgs puika.

Ādolfs labi mācījās un bija ļoti pieklājīgs un kārtīgs. Zēnu nedarbos viņš parasti nepiedalījās, bet vairāk noskatījās uz tiem no malas, tomēr "lielos pasākumos" piedalīties neatteicās. Viņš bija diezgan patstāvīgs un labprāt draudzējās ar citiem zēniem, tomēr līdz zināmai robežai. Ciemos gāja reti, arī pie sevis neaicināja. Mūsu kopība parasti izpaudās garākās pastaigās pa Rīgu, jo daudz interesanta varēja redzēt gan veikalu vitrīnās, gan Vecrīgas šaurajās ieliņās, gan Daugavmalā. Mūsu pastaigas vienmēr beidzās bez starpgadījumiem, tādēļ vecāki pret tām nekad neiebilda. Ādolfā vecāki strādāja Franču liceja apkalpojošajā personālā, šķiet, turpat arī dzīvoja, jo Ādolfs šad

tad mēdza stāstīt, kādus jaunus "numurus" izstrādājuši "francūži". Atceros, ka dažu skolotāju pārmērīgas pareizrakstības mīlestības dēļ, tika ķēmts Ādolfā uzvārds – viņš pēkšņi bija kļuvis Šitcs. Tā tas turpinājās labu laiku, bet vidusskolā Ādolfs savu uzvārdu rakstīja atkal pareizi. Pēc sešu gadu kopējām mācībām izšķīrāmies uz diviem gadiem, lai no jauna satiktos ģimnāzijas 1. klasē. Ādolfs, tāpat kā agrāk, mācījās ļoti labi, bet bija kļuvis vēl patstāvīgāks. No mācībām brīvajā laikā viņš strādāja. Cik atceros, tad viņš gādāja par kārtību un kurināja krāsnis kādā militārā iestādē. Kādu dienu viņam nebija veicies, jo, mēģinot iekurināt krāsni ar benzīna palīdzību, bija apdedzinājis sev seju un nosvilinājis skropstas un uzacis. Būdams reāli domājošs praktiķis, viņš 1944.g. pavasarī nenodevās ilūzijām, bet gaidīja kara beigas, un tāpēc labprāt pirka sarkanos padomju červoncus, kas bija apgrozībā kopā ar vācu naudu.

Šķiroties pēc 3. klases beigšanas, nezinājām, ka drīz vien ar Ādolfu atkal tiksimies. Un tā jūlijā mēs jau maršējām pa Liepājas lidlauku kā braši aviācijas jaunkareivji. Dienests, sevišķi sākuma periodā, nebija nekāds vieglais, apmācības mijās ar lauku sardzēm, trauksmes stāvokli Nr.1, bieži nevarējām pat kārtīgi izgulēties. Ādolfs par grūtībām nesūdzējās, visu, kas nāca pār mūsu galvām, uzņēma ar vieglu ironiju, necentās izstrīdēt taisnību un saasināt konfliktus. Viņš nesmēķēja un nedzēra, tādēļ savu tabaciņu un kantīnes šņabīti centās iemainīt pret kaut ko ēdamu. Reizēm, kad bijām brīvi no dienesta, devāmies "reidos" uz lauku saimniecībām, lai iemainītu savu "preci" pret speķi vai citu ko ēdamu. Ādolfam bija sava pistole, saprotams, nelegāli iegādāta. Reiz, kad bijām atgriezušies no kārtējās pastaigas, Ādolfs diezgan sparīgi nometa pistoli sava skapīša plauktā. Atskanēja šāviens. Lode izurbās caur skapīša dēļiem, tad caur diezgan masīvo divstāvu gultas balstu un trāpīja gulošam karavīram rokā. Par laimi, lode bija zaudējusi spēku, un cietušajam uz rokas palika tikai krietns zilums. Pēc šī gadījuma Ādolfs ar ieroci bija ļoti, ļoti uzmanīgs.

Vēlāk kopīgi izbraukājām Vāciju, Dāniju un beidzot nonācām Kēnigsbergā. Arī šeit kopā gājām mācībās, šad tad atvaļinājumā uz pilsētu. Reiz pat nepaspējām laikā atgriezties un dabūjām pamatīgu brāzienu. Tad pienāca laiks doties uz fronti. Un šeit pienāca brīdis, kad bija jāšķiras, jo mūs norīkoja uz dažādām vietām. Nezinājām, ka šķiramies pēdējo reizi. Kaujā ar tankiem Kēnigsbergas priekšpilsētā Trankvicā, lielgabals, kura apkalpē ietilpa arī Ādolfs, saņēma tiešu trāpījumu. Vēlāk, kad pozīcija tika atstāta, neviens no sašautā lielgabala apkalpes nebija pievienojies galvenajai grupai. Vēl tās liktenīgās dienas vakarā sastapos ar šīs kaujas dalībniekiem. Visu uzskats – Ādolfs kritis. Grūti bija samierināties ar šo domu...

Pēc kara Ādolfā vecāki bija apmeklējuši Rīgā manus vecākus cerībā kaut ko uzzināt par savu dēlu. Es pats toreiz biju tālu ziemeļos un uzrakstīju vēstulē, ko zināju...

Tā pārtrūka godīga un talantīga jaunekļa mūžs.

Georgs Korņilovs.
13.12.92.

Juris Sinka

Juris Sinka 1992.g.

Kad tikāmies ar Gustavu Kalniņu, nupat manā un sievas Maijas aprīļa (1993.) apciemojumā Latvijā no Minsteres, viņš man ieteica ziedot šim rakstam "divus vakarus". Taču, kā jau vienmēr, kad man nav laika maniem skolas biedriem "Brīvās Latvijas" redaktora pienākumu dēļ, nevaru arī Gustavam paklausīt – labi, ja iznāks trīs stundas. Tā nu ir mana pašreizējā dzīve, kurā ietilpst piedalīšanās 5. Saeimas vēlēšanu cīņā. Tā satiku Gustavu Vidzemes priekšpilsētas valdes namā pirms un pēc vēlēšanu apvienības "Tēvzemei un Brīvībai" sanāksmes. Viņš mani tēvišķi izbāra, un jutos vainīgs. Pēc tam tikāmies sievas tēva nelaiķa Ādolfā Šildes grāmatas "Pirmā Republika" tautā laišanas ceremonijā "Elpas" redakcijā un, visbeidzot, svētdien, 26. aprīlī, sēdējām blakus Doma baznīcā un klausījāmies ugunīgajā Vācijas mācītāja Kārļa Zuikas svētrunā. Labais draugs! Pēc viņa domām – jo vairāk es par sevi uzrakstīšu, jo labāk. Taču visam ir savas robežas...

25. aprīlī mani radi no lecavas aizveda mūs ar Maiju pie viņas radiem Ogrē. Tur nebiju bijis kopš 1944. gada aprīļa (varbūt 3.?), kad mūsu 3b devās izbraukumā uz šo pilsētu. Tā bija mūsu klases pēdējā ekskursija. Tiešām neatceros, cik mūsu toreiz bija. Nezinu pat, vai Gustavs tur piedalījās, tā arī viņam nepaprasīju. Katrā ziņā atceros Gunāru Ozoliņu un "Ziloni" – Gunāru Ģērmani, kurš mūs (laikam ierados ar Viktoru Samtiņu un Juri Lapkašu) sagaidīja Rīgas galvenajā stacijā pirms izbraukšanas uz Ogrī. Ogrē pavasaris vēl nebija atraisījies, pilsētas peldētavas vasaras aizsprosts pāri Ogres upei vēl nebija ierīkots. Taču ledus jau bija izgājis un palu ūdeņi noskrējuši. Pēc tam, kad bijām izkustējušies pa mežu pilsētas pusē, nolēmām nokļūt Pārogrē. Taču kājnieku tiltiņš vēl nebija uzcelts (tas, uz kā es 1938. gada vasarā nodedzinājos saulē pavisam brūns, dienām maksājerējot sapaliņus ar sienāžiem – nabaga sienāži, tajos laikos to bija ļoti daudz upes krastos, arī lakstīgalas un jāņtārpiņi). Upe pretī Pārogrei bija sekla – nebija jau tad ierīkots šausmīgais spēkstacijas aizsprosts Daugavā pie Doles, tad veidojās Ķeguma spēkstacija, kuŗas ezeram zemi jaunsaimniekiem atmērija un iemērija mans tēvs. Tā kā pārbrist varēja. Un mēs bridām, kurpes noāvuši. Taču manis nebija starp pēdu un ikru slapinātājiem - es šūpojos uz spēcīgā atlēta Gunāra Ozoliņa pleciem. Kas par sirsniņu draugu, savu izstīdzējušo 17-gadīgo klases biedru viņš pārnesa un atnesa atpakaļ kā nieku !

Tad 1944. gada 4. augusts – pēc trīs gadu klīšanas pa svešām telpām biju ar saviem klases biedriem atkal Raiņa bulvārī 8, taču ne kā skolnieks, kā iesaucamais gaisa spēku izpalīgos. Pirms ārsta pārbaudes mēs stiepām salmu maisus augšstāvā gulēšanai. Mani izbrāķēja. Galvenais ārsts, kurš runāja latviski, teica, ka esot sirds paplašinājums. Man bija kauns. Priecājos, ka arī Viktoru Samtiņu izbrāķēja, gan uz laiku, jo viņam bija tikai ieaudzis nags lielajā kājas pirkstā.

Atceros Kārli Neilandu starp iesaucamajiem zēniem. Viņu noņēma. Nedaudz vēlāk satiku viņu, jau uniformā, Vidzemes tirgū. Man vēl joprojām bija kauns, ka nebiju paņemts. Tikai kādu laiciņu vēlāk, jau ar vecākiem un māsu bēglu gaitās atrodoties, aptvēru, ka jauno zēnu iesaukšana tajā laikā bija pavisam bezjēdzīga. Rīgu atstājām vācu kuģī ar simtiem citu bēglu 1944. gada 28. septembrī. Četrus dienu un nakšu ceļojuma laikā mums uzbruka krievu torpēdlidmašīnas un zemūdenes, taču laimējās, neskārti nonācām Gotenhāfenas (Gdiņas) ostā Polijā 1. oktobrī.

1944./45. gada ziemu un pavasari līdz kara beigām aizvadījām Rietummeklenburgā, kāda vācu ciema krogus zālē. Tur divstāvu gultās, cieši kopā, ar skatuvi kopkatla zupas vārīšanai, veļas un ķermeņa mazgāšanai, mitinājās 53 latviešu bēgļi – jauni, veci, mazi un pavisam mazi. To starpā diriģents Ernests Brusubārda, kura dēlam Ernestiņam (tagad Ernests Brusubārda II) toreiz bija trīs gadi. Viņš arī vadīja mūsu mazo korīti, kas dziedāja "Ceļš uz dzimteni" 1944. gada Ziemsvētkos pie eglītes zāles galā. Mans uzdevums bija sagādāt kopkatlam un katram bēglim atsevišķi nelielās pārtikas devas, tās rūpīgi katru nedēļu izsverot. Kara beigās ienāca amerikāņi, tad angļi, kuri mūs – ārzemniekus, arī vietējos poļu strādniekus, aizveda pāri Elbas upei uz Hanzas pilsētu Lineburgu – lielā viršāja galvaspilsētu, kuŗas vecie nami tik ļoti atgādina Vecrīgu. Pēc dažām nedēļām kazarmās dzīve trīs bēglu nometnēs – "DP Camp Oxford", "DP Camp Alt-Garge", "DP Camp Dedelsdorf". Katra nometne – starp 1000 un 4000 latviešu – "Mazā Latvija", ar skolām, ar koŗiem, avīzēm, baznīcām un pašu vēlētu vadību. Nobeidzu nometnes ģimnaziju, ko angļu valodā nosauca cēli par "Latvian Grammar School 'Oxford'". Pēc skolas strādāju angļu kokmateriālu firmas birojā. Firma gāza vācu kokus ar latviešu mežstrādnieku palīdzību kara reparācijām. Vēlāk biju biroja darbinieks angļu vadītajā nometnes administrācijā. Papildām dziedāju koŗos, rakstīju nometnes žurnālam un mācīju angļu un vācu valodas pamatskolēniem un pieaugušajiem. Tad, kad vairums bēglu devās uz dažādām aizjūras zemēm dažādos darbos, man laimējās konkursā iegūt stipendiju uz Oksfordas universitāti. Pirms atstāju Vāciju 1950. gada aprīlī, biju nometņu laikā ticis ar Vidvudu Niedru (viņa tēvs Jānis – Nacionālās Operas bass bija "Oksfordas" nometnē) un Kārli Poguli. Kārli Poguli satiku kādā mūsu nometnes koŗā (diriģents komponists Haralds Berīno) "turnejā". Kārlis toreiz baidījās, ka viņam varētu rasties grūtības kā bijušajam kaŗavīram, un viņš man teica, ka saucot sevi par Kārli Pogulēnu. Lielas starpības, manuprāt, gan nebija! Mūsu īsajā tikšanās laikā Vidvuds Niedra paguva man iemācīt "Gonna take a sentimental journey".

Apbrīnojamā kārtā, drīz pēc tam, kad biju iekārtojies Oriēl kolledžā Oksfordā (kur

studēju filozofiju, politisko vēsturi un tautsaimniecību), man atrakstīja Jānis Stankēvics, kādu laiku vēlāk sarakstījāties ar Bruni Rubesu.

Studējot senatnīgajā universitātē (mana kolledža dibināta 1326. gadā), jutos kā sevišķas, nepelnītas, Dieva dāvanas saņēmējs. Cik zinu, biju pirmais pēckaŗa latviešu students šajā universitātē. Vēlāk nāca citi, to starpā Māris Slokenbergs – pašreiz iesaistījies 5. Saeimas vēlēšanu kampaņā kā Latvijas Zemnieku Savienības kandidāts. Krietni vēlāk tiem pievienojās teoloģijas students no Latvijas – Jānis Vējš, kuŗa ceļš okupētajā Latvijā pagriezās pavisam savādā virzienā... Studiju laikā, savu stipendiju papildinot, strādāju par slimo kopēju un strādnieku dažādās Oksfordas slimnīcās. Tad ienāca prātā medicīnas studijas, bet bēglis jau nevarēja tik viegli savu kursu mainīt. Pirmo vasaras brīvlaiku izpildīju lauksaimnieka pienākumus kādā Austrumkentas saimniecībā. Šie angļu saimnieki uzņēma mani kā savu dēlu, lai gan jāstrādā bija smagi, bet palīdzēja pagātnes lauku izpalīga darbs Latvijā. Nobeidzu universitāti 1953. gada vasarā ar BA gradu (vēlāk arī ieguvu Oksfordas MA). Tūlīt pēc beigšanas izdevās dabūt darbu Anglijas radio BBC klausīšanās daļā (Monitoring Service). Desmit gadus klausījos dažādus Padomijas raidījumus no dažādām stacijām, arī Rīgas, un tulkoju. Vēlāk kļuju par redaktoru, kuŗa uzdevums bija dokumentēt un publicēt šo raidījumu tulkojumus, arī materiālus no padomju preses un ziņu aģentūru ziņojumus. Kādu laiku strādāju arī Austrumeiropas un Tālo Austrumu nodaļās. Nobeidzu darbu šajā BBC daļā kā galvenais redaktors. Tad - 1988. gada rudenī - uz Vāciju, lai rediģētu "Brīvo Latviju". Studiju un BBC darba laikā iesaistījies Anglijas Daugavas Vanagos un latviešu luterāņu draudzes darbā, tāpat mācīju Londonas latviešu nedēļas nogales skolā. Uz Angliju pie manis atbrauca vecāki, pēc tam māsa. Pēdējā pēc tēva vadīja Londonas latviešu skolu, pēc tam strādāja par latviešu valodas skolotāju Minsteres Latviešu ģimnazijā. Tagad visi trīs ir sen jau miruši.

1958. gadā apprecējos, man ir divi bērni – Indra un Aivars, abi labi latvieši. 1990. gadā apprecējos otrreiz. Manai sievai arhitektei Maijai ir četri bērni. Esmu bagātīgi apveltīts ar jauno audzi. Aivaram ir divas meitiņas Māriņa un Anniņa, tikai bieži tās neredzu. Tomēr daudz par ko ir ko pateikties Dievam. Arī par Latviju, tikai tās dzīve vēl ir ļoti grūta, taču cerība nav zudusi. Tāpēc jau mēs visi vēl darbojamies, arī atceramies bijušos klases biedrus...

Minsterē, 1993. gada 2. maijā
Juris Sinka

Juris Sinka ir starplaikā kļuvis 5. Saeimas deputāts "Tēvzemei un Brīvībai" frakcijā.

Eižens Skurupijs

No tiem notikumiem, kas risinājušies manā ģimnazijas laikā pirms turpat pusgadsimtena un kas aizskanējuši uz neatgriešanos, neko lielu neatceros. Meklējoties savos atmiņu lokos, uzpeld seni pagātnes notikumi no trauksmes pilnajiem ģimnazijas un jaunības laikiem. Ir palikušas tikai vizijas.

"Jaunība, jaunība, skaistā un skaļā, sirsnīgas draudzības skaistākais laiks; tāpēc, ak, tversim, kas jaunības daļā: zudīs un gaisīs tā drīzi kā tvaiks!" Cik patiesi un vienkārši.

Esmu rīdzenieks, dzimis 1927. gada 12. jūlijā. Pirmie bērnības gadi ir pavadīti bezrūpībā. Ziemas Rīgā ar izbraukumiem pa dažādām Latvijas vietām, vasaras Jūrmalā Mellužos, un vācu laikā Kuldīgā, kur manam tēvam piederēja kinoteātris. Abi mani vecāki bija uzskatos, ka zināšanas cittaute valodās dzīvē dod zināmas priekšrocības. Ģimenē runājām trīs valodās: latviski, vāciski un krieviski. Pārvaldot visas trīs valodas, radās arī sarežģījumi. Bieži manu īpatnējo uzvārdu kropļoja un mani uzskatīja par vācieti vai krievu, pat poļu izcelsmes. Iespējams, ka šis apstāklis bija par iemeslu, ka skolas laikā biju atturīgāks, vairāk malā stāvētājs un vērotājs.

Pamatskolā mācījos vienā klasē ar Bruno Rubesu un Raimonu Kristovski. Ar Brunu mūsu ceļš no mājām uz skolu bieži bija kopējs, jo dzīvojām netālu viens no otra.

Ģimnazists E. Skurupijs.

Kad 1939. gada pavasarī beidzu pamatskolas 4. klasi, biju tikai 11 gadu vecs zēns. Sevišķi labi man bija padevušās mācības angļu valodā, kas bija viens no iemesliem, kādēļ nolēmu iestāties Rīgas pilsētas 1. (angļu) ģimnazijas sagatavošanas klasē. Protams, vispirms bija jāiztur iestāžu pārbaudījumi latviešu valodā un matemātikā, kā rakstiski, tā mutiski. Uz tiem arī nopietni gatavojos, bet jo tuvāk nāca pārbaudījumu dienas, jo ar katru dienu jutos sliktāk. Nesapratu, kas ar mani notiek, nāca virsū vājuma brīži un reiboņi. Mani vecāki ātri aptvēra, kas ar mani notiek – biju saslimis ar plaušu karsoni. No augstās temperatūras vaigi bija sarkani un kvēloja. Ko darīt, iestāžu pārbaudījumi durvju priekšā. Kā pa miglu nolēmu, ka izturēšu, un tāds apdullis devos uz pārbaudījumiem. Ja kāds ievēroja manus sārtos vaigus, droši nodomāja, ka tie puišiem aiz liela uztraukuma.

Rakstiskos pārbaudījumos turējos samērā labi. Kad skolotājs Rinkužs diktēja gabalu no Virzas Straumēniem, visi kommatu likumi bija pagaisuši. Liku kommatu pa kreisi un pa labi. Nodomāju, ka labāk par daudz nekā par maz. Mana domāšana vēlāk izrādījās pareiza. Ja nemaldos, nākošā dienā bija pēdējais pārbaudījums, mutiski - latviešu valodā. Stāvējām viens aiz otra eksaminējamo rindā un gaidījām savu kārtu. Man priekšā, toreiz vēl nepazinu, stāvēja Valentīns Ozols. Sāku justies gaužam nelabi.

Karstums, nāk virsū ģībonis. Atceros, ka palūdzu Valentīnam, vai viņš mani nepalaistu sev priekšā. Paskatījies manī, laikam saprata, ka tūlīt laidīšos garšļaukus. Teica, lai ejot vien, viņš varot pagaidīt. Kā pa sapņiem vēl atceros, ka deklamēju "Tālavas taurētāju". Skolotājs Rinkužs tā savādi manī paskatījās un noteica: "Nu, jūs jau to laikam protiet nodeklamēt no sākuma vai beigām". Ar to arī mani spēki bija galā. Kaut kā mājās tiku, un no turienes ceļš gāja nekavējoties uz slimnīcu Vairāk kā mēnesi nogulēju murgos slimnīcā. Tur māte man, kad biju atlabis, paziņoja, ka iestāju pārbaudījumus ģimnazijā esmu izturējies.

1939. gada septembrī, tagad 12 gadus vecs, ar pukstošu sirdi vēru R.p.1.ģ. durvis Raiņa bulvārī 8. Sākās manas ģimnazista gaitas, un mūsu "b" klases odiseja.

Paši neapzinādamies, šeit mēs sākām veidoties garīgā kopībā, kas, pēc manām domām, saturēja mūs kopā līdz šai dienai. Cik mēs toreiz bijām, vairs neatceros. Bijām bezbēdīgi un spara pilni. Mūsu starpā ātri izveidojās zināma kopība un radās īpatnējs "b" klases gars.

Pirmais mūsu klases audzinātājs bija Jānis Āboliņš. Interesanta personība ar iesauku Jēpis. Jēpis mums mācīja algebru un ķīmiju. Ar savu īpatnējo latviešu valodas izrunu un izdarībām viņš mums sagādāja daudz jautrības. Vienmēr korrekti ģērbies, t.s. ministra biksēs, vestē ar zelta pulksteņa važu, baltā krekļā ar melnu kakla saiti un melnā žaketē. Ar īsiem uz "nulles" apcirptiem matiem un brillēm zelta ietvaros, kuŗas viņš mīlēja uzgrūst uz pieres. Viens Jēpja iemīļots paņēmiens bija ķīmijas stundā uzstādīt jautājumu un skatīties uz kādu klases vienā pusē sēdošu skolnieku un skali saukt vārdā pie uzmanības klases pretējā pusē sēdošu skolnieku, šādā veidā radīdams apjukumu abu skolnieku starpā. Mums bija jādomā, kuŗu Jēpis ir domājis – to, kuŗu saucis vārdā jeb to, uz kuŗu skatījies. Pats labsajutā nosacīja: "Boļi, boļi basketboļi, a no ķeimijas nekā".

Viegli Jēpim neklājās, viņš nekad nezināja, ko no šīs "b" klases sagaidīt. Bijām gatavi pastrādāt gluži trakas lietas. Kas mūs uz šiem trakumiem pavedināja, nezinu, bet mēs jau pirmajā mācību gadā nezinājām kā savaldīt savu enerģiju, un savārijām pamatīgas ziepes mūzikas istabā.

Stundas sākumā, gaidot klasē ierodamies skolotāju Freidenfeldu, sākām "apstrādāt" katru mūzikas instrumentu, kas bija pieejams – pūtām taures, raustījām stīgu instrumentus, dauzījām bungas, klavieres. Ar to nepietika, un, kā jau operdziedoņa atvase, mūsu klases biedrs Vidvuds Niedra, toreiz arī klases prefekts būdams, gatavojās uzņemties dirigenta lomu. Pie sienas drēbju plauktiņā uz pakaramā karājās skolotāja Freidenfelda skaistais kažoks. Vidvuds, nepūloties kažoku no pakaramā noņemt, mēģināja to sev uzvilkt. Protams no sienas tika izrauts drēbju plauktiņš ar visām skrūvēm un tapām. Vidvuds, nezaudējot aukstasinību un atjautību, pakēra no grīdas skolotāja galošu un ar to mēģināja plauktiņu ar skrūvēm un tapām iedzīt atpakaļ sienā. Tieši brīdī, kad Vidvuds, atvēzējies ar galošu, mēģināja labot notikušo, klasē ienāk skolotājs Freidenfelds. Domāju, vārdi šoreiz lieki.

Uz skolu izsauca vecākus. Ka no skolas nevienu neizsvieda, bija brīnums. Droši vien prominentu vecāku ietekme, kas arī maksāja par saplēstām stīgām un citiem zaudējumiem, bet varbūt, mēs to nekad neuzzināsim, tas bija Jēpja nopelns. Vienīgi Vidvuds pazaudēja klases prefekta godu. Mūsu vidū vēl šodien daži šo jaunības dienu trakuji.

Atceros otru negadījumu ķīmijas stundā, kas notika dažus gadus vēlāk, jau vācu laikā.

Ir 1943. gada pavasaris, un tuvojas skolas gada noslēgums. Tas tomēr nav tāds, kāds bija pirms dažiem gadiem. Viens iemesls ir, ka neesam vairs savās iemīļotājās vecajās skolas telpās Raiņa bulvārī. Tur šajos vācu okupācijas gados ir novietota vācu ģimnazija. Mums, R.p.1.ģ. audzēkņiem, ierādīta vieta Lazaretēs ielā, gaužam mazās un nepiemērotās telpās, kurās jādala ar t.s. Tautas augstskolas audzēkņiem, kuri to apmeklēja pirmajā maiņā no plkst. 9 līdz 2 dienā un R.p.1.ģ. audzēkņi otrā maiņā no 3 - 9 vakarā. Nav mums vairs skaistās skolas aulas, kur rīkot skolas sarīkojumus, nedz dažiem mācību priekšmetiem tik nepieciešamo sevišķo telpu, kā mūzikas istabas, ķīmijas un fizikas laboratorijas, vingrotavas u.c.

Eižens un Brunis Rubess bija klases biedri jau no pamatskolas laikiem un kopēja ceļa gājēji no mā jām uz skolu un atpakaļ.

Varbūt tādēļ mums prāts nemaz nenesās uz mācīšanos. Domājām vairāk par izbraukšanu ārpus pilsētas un sportošanu nekā par atzīmēm. Diemžēl, vēl mazliet jāpaciešas, jo, kā jau tas dažkārt notiek, vienam otram no mums vēl pirms skolas gada beigām šis tas labojams, lai uz liecības neparādītos nepietiekama atzīme.

Man šāds stāvoklis ir ķīmijā, un šodien ir ķīmijas stunda. Tādēļ esmu norūpējies, vai mūsu ķīmijas skolotājs Jānis Āboliņš, vai kā mēs viņu saucām – Jēpis, mani šodien izsauks, jo līdz skolas noslēgumam atlikušas tikai dažas ķīmijas stundas. Ienākot klasē, Jēpis paziņo, ka šodien mums būs ķīmijas klases darbs. Man dūša sašļūk papēžos, jo zinu, ka nu būs liela formulu rakstīšana, mutiski būtu bijušas lielākas izredzes izkulties sveikā.

Lai nevarētu "špikot" no blakus sēdētājiem, mūs sadala grupās, un klases darbs var sākties. Skolotājs Jēpis staigā pa klasi un uzmana, lai neviens nešpikotu. Pamanījis mani sēžot solā ieslīpi un ar vienu roku zem sola, Jēpis nodomā, ka noķēris mani špikojot.

Lai mani pārsteigtu, piesteidzās pie mana sola un, pirms pagūstu atgūties, velk no sola grāmatu nodalījuma laukā manu somu ar grāmatām, cerot tur atrast špikeri. Bet, ak šausmas, tā vietā man klēpī ievējas valēja tintes pudele, ko man nezinot solā pametis kāds nevīžīgs iepriekšējās skolas maiņas audzēknis. Pirms es un Jēpis ir aptveŗam, kas noticis, manas gaiši pelēkās bikses ir aplietas un piesūkušās ar milzīgiem tintes traipiem.

Pirmajā brīdī nezinu, vai dusmoties, vai priecāties, bet, pamanot Jēpa izbīļu pilno izskatu, nojaužu, ka visa šī ķeza nāks man par labu. Attapies no nupat notikušā, Jēpis ir aptvēŗis, ka viņš pie šīs ķezas ir vainīgs un mēģina glābt, kas vēl glābjams, jo ķara laika apstākļos tikt pie jaunām biksēm nav tik vienkārši. Viņš uztrauktā balsī sauc: "Uz ķīmijas kabinetu, uz ķīmijas kabinetu!" – un mēs lielā steigā atstājam klasi. Aizverot aiz sevis klases durvis, var dzirdēt priecīgu šalkoņu, jo klases darbs bez skolotāja uzraudzības negadās bieži. Tikai kad jau esam atstājuši klasi, aptveŗu, ka Jēpim jau ķīmijas kabineta vairs nav. To mazumu, ko laikam bija atļauts ņemt līdzi no kādreiz labi iekārtotās ķīmijas laboratorijas, Jēpis ir novietojis skolotāju istabas vienā stūrī. Šis stūris no pārējās skolotāju istabas norobežots ar dažiem skapīšiem un plauktiem, tā veidojot dažus kvadrātmetrus brīvas telpas, kur tikko vietas diviem cilvēkiem.

Ieejot skolotāju istabā, neviena cita skolotāja neredzu, jo pašreiz vēl ir stunda. Dodamies tieši uz "ķīmijas stūrī", kur Jēpis bez lielas runāšanas liek man novilkēt bikses un pats sāk darboties, jaucot un maisot dažādas ķīmikālijas. Jāatzīstas, ka šajā situācijā nejuŗtos sevišķi ērti. Stāvēt apakšbiksēs skolotāju istabā un bezspēcīgi noskatīties, kā skolotājs mēģina iztīrīt tintes traipus no manām biksēm, nav apskauŗami. Klusībā ceru, ka neviens cits skolotājs pa šo laiku neienāks skolotāju istabā un neredzēs mani stāvam apakšbiksēs. Diemžēl, velti cerēts. Atveŗas durvis, un skolotāju istabā ienāk divi skolotāji. Ieraugot mani, redzu viņu acis izplēšamies izbrīnā un raugāmieŗ manī kā rēģā. Abi skolotāji laikam netic savām acīm, redzot mani stāvam apakšbiksēs un ar muļķīgu sejas izteiksmi raugāmieŗ viņiem pretim. Skolotāju Jēpi viņi nevar redzēt, jo aiz saviem ķīmijas skapjiem un plauktiem viņš ir noslēpts abu skolotāju skatam.

Beidzot atskan bargs jautājums: "Skolniek, ko jūs šeit pusplīks darāt skolotāju istabā?". Nespējot ātrumā neko labāku atbildēt, uztraukumā saku: "Skolotājs Ābolaņa kungs pašlaik tīra manas bikses..."

Kad beidzot noskaidrojas notikuma apstākļi, visiem lieli smiekli, izņēmot mani, jo bikses iztīrīt tomēr neizdodas. Tas man atģadina iepriekšējās ķīmijas stundās neizdevušos eksperimentus, kad Jēpis savā īpatnējā izrunā paziņo: "Zēņi, ķīmijas eksperiments neizdevās."

Kā pēc negaisa atkal uzspīd saulīte, tā arī šoreiz viss beidzas labi. Ķīmijas klases darbu visa klase, palikusi bez skolotāja, bija veikusi ļoti labi, un visi saņēma labas atģimēs. Arī es par savu pusnobeģto klases darbu saņēmu labu atģimē, un varu vēl pieminēt, ka tiku arī pie jaunām biksēm – tās tika nokrāsotas tumši zilā krāsā.

Vēl tagad, pēc daudziem ģadiem pieminot ģimnazijas laiku, ar smaidu atģeros šo

epizodi.

Labā atmiņā iespiedies skolotājs Bergfrīds, saukts Frizieris, mūsu pirmais angļu valodas skolotājs. Angļu valodu mēs mācījāmies 7 stundas nedēļā. Es savā pārlicībā, ka angļu valodā esmu jau pietiekoši zinīgs, biju palaidies slinkumā. Pirms dabūju atjēgties, mācību gada beigās liecībā parādījās atzīme, ka man jāstrādā t.s. vasaras darbs angļu valodā un rudenī pirms skolas sākuma jāliek mazs pārbaudījums. To, protams, sekmīgi izpildīju.

Pirmo gadu mums latviešu valodu un vēsturi mācīja Jūlijs Bračs, ko visi sauca par Sesku. Kad viņš klases darbā diktēja no Virzas Straumēniem, mēs aiz katra vārda, aiz kuŗa jāliek kommatas, piesitām ar rakstāmo pie skolas galda. Protams, šāds sazināšanās līdzeklis sagādāja visiem vienādus kommatas un arī vienādas kļūdas.

Vācu okupācijas gados Seskis dokumentēja "Stūra namā" čekas pamestos dokumentus. Arī es ar Rubesu dažas reizes aizgāju un palīdzēju ar lāpstām šķūrēt papīra kalnus. Dabūju apskatīt drausmīgās čekas telpas un apcietināto kameras.

Vēlāk pēc vācu šļāgera meldiņa: "Für eine Nacht voller Seligkeit..." Seskim par godu dziedājām latviski: "Pa mazām tumšām trepītēm viens maziņš Seskiņš lien, pie alus mucas padzēras un meitām pakaļ skrien."

Dažas epizodes par ticības mācības skolotāju Bertramu Fedderu, sauktu Atsperīte. Atceros, ka viņš ar vecāko klašu audzēkņiem mēdza sarunāties angļu valodā. Viņa stundas pagāja samērā interesanti, jo viņš lasīja saistošus piedzīvojumu stāstus un notikumus gandrīz krimināldetektīvu garā. Katram stāstam tomēr bija sava dzīves morāle. Reiz man izdevās atklāt, ka viņš šos stāstus nelasa no latviešu grāmatām. Viņš notikumus tulkoja latviešu valodā no vācu un krievu grāmatām. Krievu Baigajā gadā Fedders mums mācīja krievu valodu.

Interesants atgadījums mūsu klasē reiz notika pēc t.s. garās brīvdzīves, kas reizē bija arī launaga brīvdzīve. Skolnieki par dažiem santīmiem skolā varēja pirkt garšīgas smalkmaizītes, sauktas par "strīpainām", un kur tad vēl neaizmirstamie ūdenskrīngēļi, glāze atdzesēta piens vai lieliskas dzērveņu sulas. Par visu to rūpējās un mūs apkalpoja mūsu pašu "māmas".

Nākošā stunda pēc šīs garās brīvdzīves bija ģeografijas stunda, ko mums pasniedza skolotājs Sleinis. Iepriekšējā stundā viņš klasei bija stāstījis par savu Itālijas ceļojumu, kā kāpelējis pa vulkāna Vezuva krāteriem un skatījis daļēji no lavas atrakto Pompeju. Šīs garās brīvdzīves laikā mūsu klases lieliskais zīmētājs Indulis Valdmanis grafiski karikatūras veidā ar krītu uz tāfeles sazīmēja visus Sleina stāstītos piedzīvojumus. Stundas sākumā nobijāmies, varbūt Sleinis to ņems ļaunā. Bažām nebija vietas, jo Sleinis par šādu vizuālu efektu jutās ļoti pagodināts.

Kad pēc daudziem gadiem arī man bija lemts izstaigāt šīs vēsturiskās Itālijas vietas, acu priekšā atplaiksniņās Induļa zīmējumi.

Runājot par zīmēšanu, nevar aizmirst mūsu zīmēšanas skolotāju Jēkabu Strazdiņu jeb Matveju Krunku. Atceros viņu lēnu un labsirdīgu un to, ka zīmēt gan viņš man

neiemācīja. Toreiz visi bijām pārņemti un jūsmojām par Hermanovsku mākslas stilu. Reiz klasē noprasījām, vai bijis uz Hermanovsku mākslas izstādi Brīvības ielā. Saņēmām pastrupu atbildi: "Es uz cirku neeju".

Gadu gājumā mūsu "b" klasei bijuši vairāki latviešu valodas skolotāji. Slavenākais, manā uztverē, bija Kārlis Rinkužs. Pirmo reizi klasē ienācis paziņoja, ka viņu sauc Rinkužs un uzsvēra: "Ar žs". Augumā varens vīrs un ar tikpat varenu balsi. Mēs viņu saucām par Riņķi. Man pret viņu bija radies respekts kā pret bargu skolotāju, bet biju maldījies. Satikos nejauši ar viņu Rīgas dzelzceļa stacijā, kad viņš ar mugursomu plecos un šauteni pie rokas brauca medībās. Sākām runāties, un, redzot manu interesi par šaujamo un medībām, gluži laipni deva man lietišķus paskaidrojumus par medību bisēm un pareiziem medīšanas paņēmieniem.

Latviešu valodu īsāku laiku mācīja arī Miķelis Alksnis. Par viņu nekas manā atmiņā nav saglabājies, izņemot, ka grūtākais klases darbs, kas viņam bijis jāraksta, bijis par tematu – "Kad vīrietis skūpstā neglītu sievieti, tad dievi smejas".

Vācu valodas skolotājai Gediņa jaunkundzei bija pavisam necila iesauka, proti Kotlete. Atceros viņu kā ļoti labu skolotāju, bet, pārvaldot vācu valodu, viņas vācu valodas stundās garlaikojos. Mani kaitināja viņas veids tulkot mūsu uzvārdus vācu valodā. Tikai manam uzvārdam Kotlete nespēja atrast tulkojumu.

Angļu valodu mūsu "b" klasē mācījuši četri skolotāji : Curiks, Bergfrīds, Aume un Inkuša saukta par Čaulīti. Visi lieliski skolotāji. Aume un Čaulīte vienmēr melnā t.s. ķitelī. Ar Šarloti Aumi nekad nekādus izlēcienus neatļāvāties. Viņa izstaroja respektu. Vēlētos pieminēt, ka kopš skolas laikiem izlasītas neskaitāmas grāmatas angļu valodā, bet, jāatzīstas, nekad neesmu izlasījis "Valdis and Velta in England" by John Hunter-Blair.

Vienmēr nopietns bija vēstures skolotājs Pommers iesaukts par Pomušku jeb Vaibstu. Teica, ka pie viņa piecnieku nevarot dabūt. Tā tomēr nebija, jo pāris reizes man palaimējās dabūt piecnieku. Pomuškam bija ieradums nesēdēt uz katedras, bet viņš mēdza uzsēties uz kāda no klases priekšējiem soliņiem un itkā garlaikodamies spēlēt ar savu zelta kabatas pulksteņa važu.

Fizikas skolotājs Celmiņš man, diemžēl, palicis ļoti bālā atmiņā, bet ironija ir, ka pats pēc ģimnazijas beigšanas Vācijā sāku studēt fiziku.

Militāro mācību pasniedza virsleitnants Jaunzems. Viņa stundās, kas parasti notika skolas otrā stāva vestibilā, vienmēr biju mazliet uztraucies, kaut viss izietu labi un pareizi. Viņš bija tas, kas mani ieinteresēja militārās lietās, kuŗas man tuvas līdz šai dienai.

Par vingrošanas skolotāju Vāveri. Neapšaubu, ka ļoti spējīgs skolotājs, bet man nesimpatisks un ar savu aizvainojošo pieeju citu klases biedru klātbūtnē man nepieņemams.

Vestibilā bieži, sevišķi pirmdienas rītos, redzēju grozāties direktoru Lapiņu. Daži paklusām viņu dēvēja par cūku frakā. Kāpēc, īsti nezinu.

Visnederīgākais skolotājs, ar kuŗu man bijis jāsaduŗas, bija zīmēšanas skolotājs Olgerts Dzeŗa kungs, kā mūs viŗu iepazīstināja viŗa tēvs mācītājs Dzenis.

Skolotājs, kas manās atmiņās ir izpelnījies goda vietu, un kuŗu vienmēr atcerēšos ar patiesu cieŗu ir mans otrais klases audzinātājs Jānis Alksnis, jeb kā mēs viŗu godinājām - Kombainis. Viŗš mūsu klasi pārņēma krievu gadā. Atmiņā uzzib, kā radusies viŗa iesauka. Ne tāpēc, ka viŗš mums mācīja ģeografiju un dabas zinības, kas jau par sevi ir kombinācija, bet reiz viŗš dabas zinību stundā skaidroja par zemes apstrādāšanu un lauksaimniecības mašīnām, pieminot tādu daiktu ar nosaukumu – kombainis. Šādā vārdā nosauktu daiktu toreiz dzirdēju pirmo reizi. Liekas, jaunais vārds Alksnim no tās reizes pielīpa kā māli pie kājām.

Kombainis savu klases audzināšanu ņēma nopietni un to darīja ar sirdi un dvēseli. Daudz rūpju un galvas sāpes esam viŗam sagādājuši. Apbrīnojami, ka viŗš mūsu trakumus un izdarības izprata un vienmēr zināja, kā atrast pareizo pieeju, kā katrā reizē rīkoties.

Mēs viŗam bijām un palikām, kā viŗš bieži teica, – mani zēni. Atmiņā viena no Kombainiņa ģeografijas stundām. Viŗš mēģināja mums iemācīt, lai mēs paši mācītos patstāvīgi domāt. Mums mājas darbā vajadzēja sagatavot rakstisku referātu par iedomātu ceļojumu no Murmanskas līdz Dienvidāfrikas pilsētai Durbanai, ceļojot pa 32. platuma gradu. Toreiz, lai sameklētu vajadzīgai vielai informāciju un datus, no rokas rokā ceļoja dažādas ģeografijas grāmatas. Šim darbam Kombainis atvēlēja ilgāku termiŗu. Lai manu darbu izlasītu, vajadzēja vismaz apm. 90 minūtes. Mans ceļojuma apraksts bija viens, kuŗu Kombainis izvēlējās lasīt klasei priekšā.

Kas tie bija par priekiem, veselas divas ģeografijas stundas norakstītas nobastošanai. Tomēr gluži veltīgs darbs nebija. Vēl šodien atmiņā daudz toreiz “redzētie un piedzīvotie, svešās pasaules malās pieredzētie notikumi”.

Kombainim ne tikai rūpēja, ko viŗa zēni dara skolas laikā, bet arī viŗu mājas dzīve. Viŗš mēdza dažreiz apmeklēt arī skolēnu vecākus mājās. Ārpus oficiālā skolas laika ar Kombaini varēja justies brīvi un nepiespiesti. Jaukus brīžus pavadījām kopā mana drauga Kārļa Poguļa iesvētībās, kuŗas lūgts bija arī Kombainis. Man Kombainis vienmēr palīks atmiņā kā skolotājs, audzinātājs un draugs.

Ar visiem maniem klases biedriem manas attiecības bija pieklājīgas. Satikt spēju ar visiem - ar vienu labāk, ar otru sliktāk.

Jau pirmajā gadā sadraudzējos ar Gunāru Cīruli un Kārli Poguli. Neaizmirstamas jaukas stundas pavadītas Gunāra tēva īpašumā Ropažos, Gunāra dzimšanas dienu atzīmējot vai pavadot svētdienu. Iedraudzējos arī ar Gunāru Ozoliŗu un dažreiz ar velosipēdu apciemoju viŗu mājās Bīķernieku ielā. Apbrīnoju viŗa fiziskās dotības un spēku. Viŗš bez grūtībām spēja apmest salto. Toreiz viŗš arī nodarbojās ar grāmatu iesiešanu.

Visi mūsu klases zēni bija apveltīti dažādiem, toreiz vēl apslēptiem talantiem.

Dažiem tie izpaudās agrāk, dažiem vēlāk.

Slaidais un izskatīgais Jānis Muskats man pirmajā skolas gadā sēdēja priekšā. Ne bez iemesla viņu sauca par skaisto Toniju. Viņš labi spēlēja basketbolu un futbolu. Salīdzināju viņu ar futbolistu Ārēnu, kaut neatceros, vai Muskats spēlēja futeni kā aizsargs?

Vispusīgais sportists, vienmēr smaidīgais Jānis Saulītis (Sauļuks). Varēja domāt, ka arī aizmidzis viņš smaida.

Gunārs Baķis, vienmēr miermīlīgs un draudzīgs. Gatavs uz visādām nebēdībām. Tālis Dannebergs palicis atmiņā kā augstlēcējs.

Šodien varu atzīties, ka vēlējos klases sportistus ieinteresēt šķēpa mešanā, jo ar šo sportu nodarbojos jau kopš 8 gadu vecuma, kad tēvs man bija uzdāvinājis sieviešu šķēpu. Diemžēl nodomāju, ka kļūšu smieklīgs un šo nodomu atmetu. Šodien ar šo sportu vairs nenodarbojos. Pēdējo reizi piedalījos Japānā ASV armijas pulka sacīkstēs. Spēju aizlidināt šķēpu ap 68 metriem.

Spējīgie mākslinieki – Rolands Kaņeps, Gunārs Stumbris, Indulis Valdmanis, Kārlis Pogulis, Viktors Kalniņš. Talantīgais nebēdnis, kas, liekas, lietas neņēma nopietni, Valentīns Ozols jau skolas gados mācēja vadīt automašīnu, nesa uz skolu ar saspiestu gaisu šaujumu, amerikāņu parauga pistoli, ar kuŗu sašāva zīmēšanas stundā latvisku alus kausu.

Klase par sevi bija un ir mūsu klases biedrs Kārlis Puriņš. Viņš neiztrūka nevienās klases izdarībās, uzjautrināja pārējos klases biedrus ar asprātībām, domu graudiem un vienreizējām izdarībām.

Netrūka arī mūzikālo talantu. Kaut kā ausīs vēl šodien skan daža laba balss, piem. spēka vīram un mierīgajam Jānim Erglim, Valdim Vanagam. Valdi galvenokārt atceros kā karstgalvi, kas klasi uzjautrināja starpbrīžos ar boksa sportu. Ne vienmēr ar labiem rezultātiem.

Par daudziem klases censoniem palikušas tikai atmiņu dzirkstis, kā Juri Āboliņu, Hariju Krauzi, Gunāru Ģērmani, Kārli Neilandu, Juri Lapkašu, Zigrīdu Kristjansenu, Ādolfu Šicu, Jāni Ramānu, Arnoldu Grasi, Juri Sinku, Georgu Korņilovu, Gustavu Kalniņu, Valtu Loži, Uldi Viļumu, Līgoni Zichmani.

Mācījāties jau nepiemērotās un neērtās Lazaretēs ielas telpās un bijām pasākuši pirms stundas sākuma, skolotāju gaidot, bez vārdiem, tikai ar tā-rā, rā... dziedāt Johanna Štrausa valša melodiju no operetes Čigānu Barons. Tad nu rāvām arī, ka logu rūtis trīcēja. Mūs varēja dzirdēt visos skolas gaitēnos un citās klasēs, visi zināja, ka "b" klasē atkal iet augsti.

Ar Gunāru Stumbri, Jāni Stankeviču un Viktoru Kalniņu tuvāk iepazīnos pēckaŗa laikā ASV. Stumbris ļoti sirsnīgs, jau kopš skolas laikiem pilns entuziasma. Šodien ir atzīts mākslinieks gleznotājs. Jānis Stankevičs šodien aeronautikas inženieris. Ar Gunāru un Jāni ilgus gadus nodzīvojām vienā pilsētā.

Ar Viktoru Kalniņu esam tikušies ASV un Kanadā. Viktors pēc savas dabas ir ļoti

smalkjūtīgs, ar nevainojamu uzvešanos, īsts džentlmenis. Lielisks sarunu biedrs. Ar viņu ir bauda pavadīt laiku pārrunās.

Pienāca 1944. gada vasara. Devos uz Kurzemi. Toreiz vēl nezināju, ka Rīgu un savu veco skolu redzēšu tikai pēc 46 gadiem. Toreizējā kara apstākļu sajukumā Kurzemē mani gaisa izpalīgos neiesauca. Bija sākusies pirmā Kurzemes lielkauja, kad ar bēgļu kuģi no Liepājas atstāju degošo Kurzemes krastu.

Par to, ka Vācija kara zaudēs, nevienam nebija šaubu. Bijām nolēmuši doties pēc iespējas tālāk uz Vācijas dienvidrietumiem un tur sagaidīt sabiedroto kara spēku un kara beigas. No Dancigas cauri Berlīnei, kur piedzīvoju pirmo sabiedroto lidmašīnu uzlidojumu, tikko ar veselu ādu cauri dūmiem un kvēpiem braucu uz rietumiem. Nonācu Švarcvaldē, Vācijas Švābijā. Mani ievietoja, kā piespiedu darbaspēku, citu ārzemnieku starpā, strādāt kalnos iebūvētās lidmašīnu rūpnīcās.

Pa nedēļas nogalēm ar attiecīgu atļauju, jo Šveices robeža atradās tikai pāris kilometru attālumā, atļāva braukt pie vietējiem zemniekiem mangot pārtiku. Man nelaimējās. Ābolu un valriekstu vietā mani apcietināja vietējie robežsargi un nodeva Gestapo rīcībā.

Nonācu Gestapo cietumā uz paša Reinas krasta. Mani uzskatīja par spiegu, par mēģinājumu nelegāli pāriet Šveices robežu.

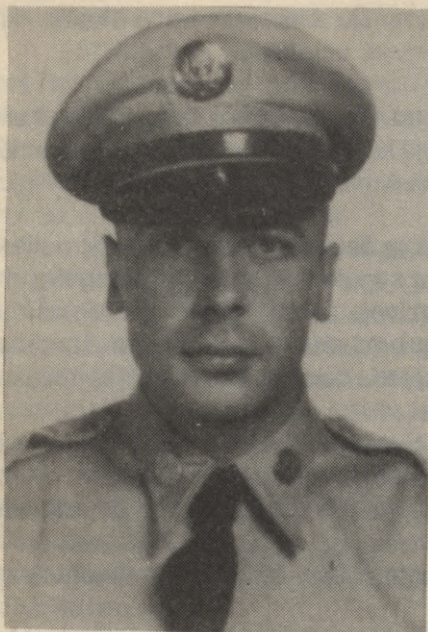
Parastā cietuma procedūra – draudēšana, piekaušana, pratināšana. Viss tomēr beidzās laimīgi un līdz 1945. gada aprīlim nostrādāju kā "Ostarbeiters" pazemes lidmašīnu rūpnīcās. Ciemā, kurā uzturējās dažādu tautību cilvēki no vācu okupētajām zemēm, 24. aprīlī ienāca franču armijas kara spēka marokāņu vienības.

Visi ārzemnieki, arī nedaudzie latvieši nokļuvām franču militārā gādībā. Bijām atbrīvoti. Nebija ilgi jāgaida, kad parādījās padomju komisijas, kas vilināja un vervēja braucējus atpakaļ uz dzimteni. Devos uz latviešu DP nometni, kas atradās Vācijas franču joslā. Nobeidzu vienīgo franču joslas latviešu ģimnaziju. 1948. gadā sāku studēt Tbingenas universitātē fiziku un apmeklēju dažādus pārskološanas kursus.

1950. gada janvārī ieceļoju ASV. Sākums nebija viegls. Savu jauno dzīvi neierastos apstākļos iesāku kā laukstrādnieks. Slaucu govīs, baroju cūkas. Vēlāk pelnījos kā elektriskais metinātājs fabrikā un vēlāk kā rasētājs-konstruktors. Pa vakariem apmeklēju Minesotas universitātē matemātikas un elektromehānikas dizainera kursus. Studēt pilnu universitātes laiku finānciālo apstākļu dēļ nevarēju atļauties. Sākās Korejas karš, biju vēl iesaukams gados, un man nekas cits neatlika kā dienests ASV armijā. Biju stacionēts Japānā, pulka izlūkošanas daļā. Demobilizējos 1956. gadā un 1957. gadā apprecēju kalpakieša un Latvijas armijas kapteiņa meitu Birutu Vīdzirksti.

Nobeidzu datoru zinātņu un tehnoloģijas institūtu un 30 gadus nostrādāju datoru firmā "Control Data" kā nodaļas vadītājs.

Daudz esmu ceļojis un dažādas pasaules zemes redzējis un cilvēkus satīcis. Laikam Kombaiņa iedēstītā ceļošanas kāre. Ilgus gadus esmu žurnāla Akadēmiskā

ASV armijā

Nobeidzot savas vizijas, manu atmiņu atplaiksnījumus, uzsaucu R.p.1.ģ., savai un mūsu slavenajai "b" klasei trīskārtīgu salūtu – Asja! Asja! Asja!

¹ Vācu valodā: "Daudz veikt, maz izrādīties; vairāk būt, nekā izskatīties."

Dzīve līdzredaktors. Brīvā laikā esmu pētījis militāri-polītiski-vēsturiskus faktus attiecībā uz Latviju, kas atklātībā maz zināmi. Publicējos arī periodikā.

Nekādus kalnus neesmu dzīvē gāzis un nekādas bagātības neesmu saraucis. Esmu centies sekot jau jaunībā iegūtām atziņām. Viena mana dzīves "gudrība" ir: "Zini visu, bet nerunā visu, ko zini" un otra ir: "Viel leisten, wenig hervortreten, mehr sein als scheinen¹". Kopš 1991. gada esmu pensionārs, baudu dabu, daudz lasu.

Omulīgā interjerā omulīgais laulātais pāris Biruta un Eižens.

Jānis Olgerts Andrējs Stankevičs.

Atmiņas par 3 b klasi.

Motto: ...Atmiņā kā pērles sienas,
Senās, jaukās skolas dienas...

Es, Jānis no klases zēniem saukts "Pauls" ierados R.p.1.ģ. VIIIb sagatavošanas klasē 39.g. rudenī no Olaines "Teodora Zeiferta" pamatskolas, un tā sākās manas gaitas mūsu izcilā "angļu" ģimnazijā līdz 1944. gada aprīlim.

Esmu dzimis Rīgā, kur arī dzīvoju pirmos 7 gadus. Vēlāk vecāki nolēma pārcelties uz dzīvi manas mātes dzimtās mājās Pēternieku pagastā netālu no Olaines. Mans tēvs ar autobusu katru darbdienu brauca uz Rīgu, jo bija mācības spēks Latvijas Universitātē un vēlāk Lauksaimniecības Akadēmijā, un es viņam piedrojos autobusā, braucot uz skolu.

Pagāja 47 gadi svešumā, kad atkal Rīgā 91.g. jūlijā satikos ar savas klases zēniem, un bija jauki atkal saredzēties, kas nu varējām pabūt kopā.

Kad dzīve sāk ripot no kalniņa lejiņā, arvien biežāk es domās atgriežos zēna padsmītos gados un brīžam tā grūti pieņemt, ka sirmie mati atgādina dzīves īstenību. Tā nu arī

vecie klases zēni bieži manās domās parādās tādi kā bijām 44. gada pavasarī, pirms kara vētras mūs izsvaidīja pa visām debess pusēm. Kad 1990. gada vasarā Harijs Krauze mani apciemoja, līdz brīdim, kad viņš izkāpa no autobusa kā cienīga paskata kungs, zemapziņā gaidīju, ka Harijs uzradīsies kā veikls zēns ar slēpu cepurīti galvā, kāds nu viņš bija manā atmiņu grāmatā no "vācu laika" kara gadiem. Bet dzīve un gadi ir ritējuši tālāk no tām dienām, kas atblāzmojas atmiņās...

Nu manās atmiņās kavējos pie skolas gadiem, kas pavadīti R.p.1.ģ. Kad mani iedalīja VIIIb sagatavošanas klasē, kā teikt biju kluss zēns no laukiem. Klases dzīve bija dinamiska jau no pirmajām dienām ar brašiem Rīgas zēniem. Mans sola biedrs bija Arnis Fogelmanis (viņš gan 40.g. mainīja uzvārdu, uz Aigars?), kas bija labs klases biedrs, un mums domstarpību nebija. Ja nemaldos, viens no klases prefektiem bija Vidvuds Niedra. Tā kā bijām dzīvespriecīgi zēni, notika draiskas izdarības, un tā jau skolas gada sākumā sajūsmā sākām patvaļīgi lietot mūzikas instrumentus, gaidot skolotāju Doc. Kārli Freidenfeldu. Mūzicējot dažiem instrumentiem satrūka stīgas un skolotāja lepnais mētelis gulēja uz grīdas, kad ienāca skolotājs savā mūzikas klasē. Skaļais mūzikas ģenerālmēģinājums beidzās ar varenu klases audzinātāja Jāņa Āboliņa (Jēpa) pratināšanu un vairāku vecāku izsaukšanu uz pārrunām skolā.

Tā arī es skolas gada sākumā piedalījos vienreiz savstarpējā "grūstīšanā" pa

1. ģimnazijas audzēk-
nis 1939. g. rudenī

trepēm, kas veda augšā uz ērģeļu balkonu skolas aulā, kur nodarbību rezultātā Gunārs Baķis krita pa trepēm un viņam radās asins izplūdums kājā. Bija atkal lielas pārrunas ar Jēpi, bet Gunārs goda zēns būdams, nevienu mūs personīgi nenodeva, bet visai darboņu grupai bija jāaicina vecāki uz skolu pie Jēpa. Pēc tam man bija jāklusās tēva "lekcijas" vairākas stundas. Summējot atceros, ka pirmais skolas gads VIIIb klasē sākās intensīvi un interesanti.

No pirmā gada skolotājiem palikuši vairāk atmiņā mūsu klases audzinātājs Jēpis un viņa reizēm jocīgie izteicieni Madonas izloksnē. Stingrā vācu valodas skolotāja Lūcija Gedīņa (Kotlete) un ļoti izcilais valodu skolotājs Voldemārs Bergfrīds (Frizieris), kas mums mācīja angļu valodu. Nebiju pirmo gadu sevišķi sekmīgs angļu valodā un tā man pa skolas pārtraukumu bija jādara vasaras darbs angļu valodā. Skolotājs Indriķis Sleinis ļoti interesanti un saistoši mācīja ģeografiju, un reizēm pastāstīja arī savus virsnieka piedzīvojumus Galicijas frontē 1. Pasaules kara laikā. Kaut kā man neveicās labi ar latviešu valodu un liekas, ka skolotājs Jūlijs Bračs (Seskis) bija "ieēdies" uz mani un dabūju vēl vienu vasaras darbu. Interesantas bija arī mācītāja Bertrama Feddera ticības mācības stundas, kad viņš arī stāstīja par Amerikas indiāņiem, viņu reliģiskiem ticējumiem un dzīves veidu.

Atsākot VIb sagatavošanas klasi 40. g. rudenī bija jau sācies "baigais gads" ar lielām pārmaiņām skolas vadībā un komunistu saukļiem. Atnāca pie mums jauns klases audzinātājs, goda vīrs Jānis Alksnis. No sākuma bijām noraizējušies, vai viņš nav "stipri kreiss", bet mūsu bažas bija nepamatotas. Jānis Alksnis kā izcils skolotājs un latviešu patriots mūs novadīja līdz 3b klases beigām 44. g. pavasarī.

"Baigajā skolas gadā" mācības sākumā ritēja bez krasām pārmaiņām, bet speciālās stundās bija jāklusās komunistu inspektora Grīnvalda, skolotājas E.Andersonas un skolas partorga – komjaunieša V.Brīnkmaņa marksisma-ļeņinisma mācības un Staļina slavinājumi, un cik saulaina un bezrūpīga dzīve ir Padomju Savienībā.

Klases biedru vidū neatceros nevienu, kas būtu bijis sajūsmināts par komunistu idejām vai Padomju Savienību. Vienīgais pionieris mūsu klasē bija Ādolfs Šics, ļoti korekts un sekmīgs mācībās, zēns, kas bija iestājies pionieros laikam vecāku vai radu spiests. Neatceros, ka Ādolfs toreiz jeb kādreiz būtu cildinājis, jeb pozitīvi izteicies par komunistu. Viņš turpināja mācīties mūsu klasē un palika starp mums kā jauks klases biedrs arī pēc baigā gada.

Mūsu klases sadzīve kļuva ar katru nākošo mēnesi drūmāka 40./41. mācību gadā, jo sākām dzirdēt par tuvinieku un draugu apcietināšanām un čekas pratināšanām arī mūsu skolā.

"Baigā gadā" no skolotājiem atmiņās ir māc. B.Fedders, kas mācīja gada sākumā krievu valodu un Šarlote Neilande-Aume, kas kā izcila valodniece arī mums mācīja krievu valodu. Ļoti laba skolotāja un korekta dāma, bet arī ar stingrām zināšanu prasībām. Latviešu valodu mācīja Antonijs Puķudruva, kas atmiņā palicis kā nervozs skolotājs. Matēmatiku mums mācīja angļu valodas skolotājs Jānis Curiks, kas bija

sarakstījis arī angļu valodas mācības grāmatu. Vingrošanu mums sāka mācīt izcils sportists Oļģerts Vāvere.

1941. gada pavasarī šķīrāmies ar rūpēm un cerībām, bet "baigā gada" rezultātā vairāki mūsu klases zēni tika 41. g. 13./14. jūnijā deportēti uz Sibīriju, kā Tālvāldis Apsalons, Arnis Fogelmanis, Valentīns Hāze, Pēteris Šēvics un varbūt vēl kādi, kuŗu vārdus neatceros.

41. g. rudenī skolas gaitas sākās ar nokavēšanos zem vācu okupācijas varas. Mūsu 1b ģimnazijas klasē atnāca no VIa sagatavošanas klases un citām Rīgas pamatskolām Gunārs Freimanis, Andrējs Kapcilovičs, Georgs Korņilovs, Raimonds Kristovskis, Harijs Lamze, Laimonis Grosbergs, Oļģerts Mataitis, Gunārs Matisons, Igors Ozols, Brunis Rubess un Uldis Viļums. Uz 1c ģimnazijas klasi pārgāja, ja atmiņa nevil, Edgars Bedrītis, Oļģerts Frauenšteins, Gunārs Neilands, Vidvuds Niedra, Viktors Samtiņš, Gunārs Sloka un Gunārs Stumbris.

Mācības sākās ne vairs mūsu R.p.1.ģ. ēkā, bet vakaros Draudziņas ģimnazijas telpās un klasēs bijām saspīesti. Mūsu skolā vēlākos kara gados bija iekārtota vācu ģimnazija.

Mana sola biedrs bija Andrējs Kapcilovičs, jauks, kluss zēns un ļoti talantīgs matēmatikā un fizikā. Atceros, ka viņš bija konstruējis mazu tvaika mašīnu, par ko Andrējs dabūja 5 un cildinājumu no skolotāja Ervīna Celmiņa, kas mums mācīja fiziku.

Pēc laika 42.g. sākumā mūsu ģimnaziju pārcēla uz kādu skolas ēku Lazaretēs ielā. Mums mācības notika pēcpusdienās līdz 9 vakarā un bijām "saspīesti" mazās klasēs.

Kara laika apstākļos skolas mācības brīžam likās ne vairs tik svarīgas un vajadzīgas, reizēm uznāca vēlēšanās "bastot", sportot vai ķīnīti apmeklēt. Tomēr kara gados skolas klases nobeidzu tīri sekmīgi ar daudziem pieciniekiem. Maņi sāka interesēt ģeografija, ko mācīja mūsu klases audzinātājs Jānis Alksnis, tāpat arī ķīmija, ko Jēpis izskaidroja, ka ..."ķīmija nav desa ko sagremot, bet ķīmija ir jāmācās ...". Matēmatiku manuprāt labi mācīja skolotājs Jānis Tomsons (Tumsonis).

Ļoti interesantas bija angļu valodas stundas, kuras pasniedza Š.Aume. Viņas stāstījumi par dzīvi Anglijā, kā arī viņas izteiktie secinājumi par toreizējiem kara apstākļiem Latvijā bija ļoti saistoši un zīmīgi. Ja pareizi atceros viņas teikto, ka ..."uzvarēs karā tā valsts, kuŗai vecākas tradīcijas un tauta, kas savas tradīcijas ciena un respektē cilvēku individuālas tiesības...". Es pieņemu un domāju, ka viņa neieredzēja Hitleru un jaunās Eiropas būvētājus. Viņa arī aicināja mūs apgūt pēc iespējas daudz svešvalodas, kas vēlāk palīdzēs dzīves gaitās un darbā, tādējādi arī labāk izprotot citu tautu dzīvi un kultūru.

Vēl šodien ar dziļu cieņas apliecinājumu, piedomāju pie Š.Aumes kundzes, kas 95 gadu vecumā pavada savas dienas ASV un vēl vienmēr interesējās par saviem 3b klases "veciem zēniem".

Īpatnējs skolotājs bija mākslinieks Jēkabs Strazdiņš jeb saukts Matvejs Krunka,

kas mācīja zīmēšanu. Viņu daudz kaitināt nevarēja, jo tad vainīgam bija jāceļo uz skolotāju istabu pie skolas direktora uz pārrunām. Man daudz vairāk patika viņa stundas, kad viņš stāstīja par izciliem latviešu gleznotājiem vai izskaidroja mākslas vēsturi. Man ar zīmēšanu lāga neveicās, bet pāris reizes man izpalīdzēja mūsu klases mākslinieki Rolands Kaņeps un Indulis Valdmanis.

Mūsu klasē bija talantīgi mākslinieki Rolands Kaņeps, Kārlis Pogulis, Gunārs Stumbris un Indulis Valdmanis, kas ar saviem darbiem piedalījās gadskārtējās skolas mākslas izstādēs, un tika ļoti atzinīgi jau toreiz no mākslas kritiķiem pieminēti.

Ļoti ūnikāls skolotājs bija Oļģerts Dzenis (Suchojs). Viņš manuprāt nemācēja prezentēt sevi kā nopietnu skolotāju. Tagad, domājot par viņu, ir tā kā kauns un žēl viņu, kā mēs toreiz viņu āzējām un mulļojām. Tāpat ļoti neinteresants kā pavidagogs bija dziedāšanas solotājs komponists Mārtiņš Jansons, kas mums mācīja no 1941.- 44. gadam.

Vācu valodu mācīja Marija Līdaka-Inkuša (Čaulīte), kas pārvaldīja vairākas svešvalodas. Bet kaut kā viņas mācīšanas veids nevarēja mani nopietni ieinteresēt mācīties vācu valodu, un arī klase bieži viņas stundās bija diezgan nedisciplinēta. Savdabīgs skolotājs bija Pēteris Dzenis (Suchoja tēvs), kas mācīja ticības mācību pāris gadus un bieži izcēla sevi un savu agrāk vadīto Dzeņa ģimnaziju. Daudz interesantāks un eruditāks bija mācītājs Artūrs Silķe un viņa ticības mācības stundas 43./44. gadā, kurās viņš iztirzāja arī citas reliģijas un kristīgās baznīcas novirzienus.

Kā ļoti korekts un zinošs manās atmiņās vienmēr ar džentlmeņa stāju ir fizikas skolotājs Ervīns Celmiņš. Manuprāt viņš bija ļoti taisnīgs ar atzīmēm pret visiem klases zēniem, kaut arī kāds no viņiem no citiem skolotājiem jau bija izslavēts par lielu palaidni. Viņš mums mācīja fiziku diemžēl tikai vienu gadu.

Mūsu skolotājs Jānis Alksnis manās atmiņās bija cildena personība un kā klases audzinātājs "par ekselence". Jau pirmā skolas gadā bijām viņu iesaukuši par Kombaini. Saimnieciskās ģeografijas stundās viņš izskaidroja, ka lauksaimniecības produktivitāti var uzlabot, lietojot lielas agro-mašīnas "kombainus" kā to dara lielās farmās Padomju Savienībā, un ASV.

Jānim Alksnim nebija mīlo un slikto skolnieku viņa klasē. Viņš mūs vērtēja kā individuus, kas veidojas un aug ar dažādām rakstura īpašībām un iedzimtām dotībām. Viņš vienmēr centās aizstāvēt tos zēnus, kas bija nosūdzēti viņam no citiem skolotājiem par kaut kādām palaidnībām. Atceros viņa patriotiskos aizrādījumus klasē 44. gada pavasarī, kad atkal jau kara briesmas tuvojās Latvijai. Viens no viņa teicieniem ir aptuveni palicis atmiņā īsi pirms 3b klases nobeiguma. Laikam mēs atkal bijām nerātņi uzvedušies klasē, ..."Zēni, zēni. Jūs taču būsiēt nākošā latviešu intelligence un valsts veidotāji. Mācieties, mācieties, mēs nezinām, kāda būs tuvākā nākotne. Nedariet neko pāri savam garam un miesai..."

Ir teiciens, ka skolotājs esot bijis tik labs kā audzinātājs vai sava priekšmeta pasniedzējs, cik ilgi viņu bijušie skolnieki atceroties. Es domāju, ka mūsu 3b klase Jāni

Alksni atcerēsies, kamēr beigsim savas dzīves gaitas. Kā cildens piemērs viņa piemiņai ir, ka 3b klases un arī citi viņa audzēkņi katru gadu satiekas pie viņa kapa 6. jūnijā 6-os vakarā.

3.b klasē 1944. g. pavasarī

Pienāca 44. gada pavasaris, kad skolas gads jau beidzās aprīlī un mēs beidzām 3b klasi, un man bija atkal jāpalīdz pie lauku darbiem mātes mājās. Drīz pēc tam iesākās traģiskie kara apstākļi dzimtenē, kad mēs "vecie klases zēni" tikām izšķirti un izklīdināti.

Man ar klases biedriem visumā bija labas attiecības. Nevaru atcerēties, ka kāds uz mani būtu turējis īgnu prātu vai bijis nekorrekts. Biju ar visiem labās attiecībās un neatceros, ka būtu kādu savu klases biedru sevišķi aizskāris vai apvainojis. Neizcēlos klasē sevišķi ar dižām zināšanām un talantiem, kā mūsu klases izcilie mākslinieki – gleznotāji vai mūsu klases talantīgie sportisti. Biju, kā teikt "caurmēra" skolnieks.

Pa kara laika skolas gadiem sadraudzējos vairāk ar Juri Āboliņu un Valtu Loži. Ar Valtu "Mazo Samiņu" pēdējos divus skolas gadus sēdējām uz viena sola, un Valts bija sirsnīgs un izpalīdzīgs klases draugs. Jau toreiz Valts izcēlās kā ļoti sekmīgs zēns mācībās. Skolotāju rājienu, kas gan bija reti, Valts uzņēma, kā teikt, ar smaidu sejā.

Vienreiz ar savu smiešanos viņš baigi nokaitināja savu onkuli inspektoru Jūliju Loži (Samu). Bija prieks atkal savu klases biedru Valtu satikt sveiku un veselu 91. gadā Rīgā Vispasaules Latviešu Zinātņu kongresā.

Ar Juri Āboliņu mēs soļojām gandrīz vai katru dienu uz un no skolas Lazaretēs ielā. Tā nu kopēji soļojot ar Juri pārsriedām dzīvi un skolas gaitas. Reizēm kopā mācījāmies, kad nāca eksāmeni, apcerējām filmu izrādes un arī meitenes, kā arī kara laika notikumus. Jura dzīvoklis bija 5. stāvā un no viņa logā mēs labi varējām pārredzēt kā 3. ģimnazijas meitenes mācās savās klasēs (skola bija pārvietota kara laikā virs Valtera un Rapas grāmatnīcas). Reiz tā vērojām, kā meitenes tiek izmeklētas skolas ārsta kabinetā. Tomēr skolas ārste bija ievērojusi mūsu dziļdomīgos skatienus un aizrāva logam priekšā aizkarus, tā izbeidzot mūsu skaisto dzimumu studijas no tālākas perspektīves. Bija jauki un sirsnīgi ar Juri, viņa kundzi Valdu un ģimeni atkal satikties dzimtenē pēc 47 gadiem.

Atmiņu atspulgās atceros toreizējos klases zēnus, kā Gunāru Cīruli, izveicīgo Hariju Krauzi, Gunāru Gērmani, Gunāru Graudu, kas vācu laikā aizgāja mācīties uz

jūrskolu, smaidīgo un vienmēr laipno Kārli Neilandu, Zigfrīdu Kristjansonu, Ādolfu Šicu, nopietno Jāni Ramānu, Arnoldu Grasi, Juri Lapkašu, zinīgo un smīnošo Juri Sinku, Georgu Korņilovu, kas toreiz jau daudz zināja par aviāciju, izcilo vingrotāju un biedrisko Gunāru Ozoliņu, Gustavu Kalniņu, Gunāru Šteinbergu, Laimoni Grosbergu, pedanto Hariju Lamzi, Uldi Viļumu un Līgoni Zichmani.

Ļoti biedrīks un sabiedrīski aktīvs bija mūsu Kārlis Puriņš. Manuprāt Kārlis nu jau turpat pēc 50 gadiem pēc sejas un augumā vismazāk mainījies no mūsu klases zēniem. Es Kārli varētu "sazīmēt" un pazīt uz ielas starp pretimnācējiem. Kārlim vienmēr bija laba humora izjūta un aktiera dāvanas. Reiz Kārlis ar savu desmitkārtīgo paldies teikšanu un pēc katra teiktā paldies ar lielāku reveransu tā nokaitināja skolotāju Gediņu (Kotleti), ka tā izraidīja Kārli no klases. Mani klases biedri mani "nokristīja" par Pauli, un šis mana "skatuves" vārda autors laikam arī bija Kārlis. Vairākreiz pārrunās par filmām ar klases zēniem biju sajūsmināts par vācu filmu aktieri Paul'u Hoerbiger'u un viņa cilvēcisko tēlojumu viņa lomās bez tipiskās vācu bravūras. Tā nu laikam ar Kārļa ierosinājumu mani iesauca par Pauli. Vēlāk bēgļu gaitās pēc kara, kad satiktie klases biedri mani sauca par Pauli, citi apjautājās, vai tas ir mans otrais vārds. Es ar smīnošu labpatiku atbildēju, ka tas ir mans skatuves vārds. Tā arī mani radi, dzirdot, ka mani vecie klases biedri uzrunā mani par Pauli pie sagaidīšanas Rīgas lidostā 91. gadā, noturēja mani par svešinieku, ne radinieku Jāni, un pieteicās Rīgas viesnīcā tikai pusdienu vēlāk. Par manu esamību ar vārdu Pauls mums radu pulkā vēlāk visiem bija ko uzjautrināties.

Kara darbība jau bija skārusi mūsu dzimto zemi, kad 44.g. jūlija beigās Kārlis aicināja, kam iespējams uz atvadīšanos. Muskatu Jānis ar brāli, Gunārs Cīrulis, Kārlis Pogulis, varbūt vēl kāds un es, bijām ciemiņi pie Kārļa un viņa viesmīlīgajiem vecākiem, pēc tam "kara vējos" tikām izšķirti uz daudziem gadiem.

Bez mūsu klases talantīgiem māksliniekiem un vijolnieka Bruņa Rubesa, vēl bija ļoti talantīga mūsu sportistu grupa. Sevšķi basketbolā izcēlās Tālis Dannebergs, Jānis Ērglis, Gunārs Baķis, Jānis Muskats un Jānis Saulītis – mūsu "Saujuks". Atceros, ka mūsu klases zēni RFK vienībā 43./44. gadā izcīnīja jauniešu meistartitulu basketbolā. Bija tiešām prieks vērot, ka smaidīgais un klasē priecīgais Saujuks ar lielu nopietnību un bez smaida virtuozī "gāja uzbrukumā" ar basketu bumbu un precīzi meta bumbu pretinieku grozā.

Pats prieka pēc skolas gados piedalījās basketu un volejbola spēlēs, bet bez sevišķām sekmēm. Mani labākie sasniegumi sportā bija, kad bēgļu nometnē iemācījās sporta paukošanu ar zobenu un sāku piedalīties sacīkstēs. Arī studiju gados ASV ar labām sekmēm piedalījās universitāšu un štatu sacīkstēs, un pat vienreiz kvalificējās uz ASV nacionālām paukošanas sacīkstēm. Tur gan tālāk par 1/4 finālu netiku, jo toreiz sacīkstēs piedalījās arī ASV olimpiskās komandas paukotāji.

44. gada vasarā mani apciemoja mātes mājās pie Olaines Andrējs Kapcilovičs, kas bija atceļā no Zemgales. Jelgavu jau bija ieņēmusi sarkanarmija, un mēs visi bijām

lielā neziņā, kādi būs nākošie mēneši.....

Ķaŗa vēŗas mani ar vecākiem aizdzina uz Vāciju 44. gada rudenī. Pēdējais 2. Pasaules ķaŗa posms vācu zemē ir ķā Ķauns murĶs, ko nelabprāt atceros. Kŗita bumbas no lidmašīnām, mira cilvķēki daŗu soļu attālumā, bija "Ķāķauķās" ar pusbadu un utīm, un bieŗi slimoju. Pirmos pēķķaŗa mēnešos pusbadā esot saslimu ar pleurītu. Brīŗam jau likās, ka nepieķelšos vairs no slimības, jo no manis fiziski bija tikai palicis, ķā teikt "ķauli un āda".

45. gada rudenī ar vecākiem nokļuvām latviešu bēĶļu "Displaced Persons" nometnē, jeb, ķā bēĶļi teica "DP" nometnē Eslingenā amerikāņu zonā. Biju laimīĶs, ka varēju būt kopā ar Ķimēni, ķaut arī Ķoti saspieķtās telpās. Citur dzīves apstāķļi bēĶļu nometnēs latviešiem bija vēl bēdīĶāķi. Daudziem latviešu bēĶļiem bija traģisks neķīņas stāvoklis. Vecāķi ķaŗa apstāķļos bija pazaudēķuši savus bērņus, daudziem jauniešiem nebija vecāķi nedz tuvinieķi, tikai skolas jeb ķaŗa draugi un bēĶļu sabiedrība nometnē. Daudzas bēĶļu nometnes bija izbumbotās ķazarmās vai ēķās, ķur 5 gadus vai vēl ilgāķu laiku vairāķas latviešu Ķimēnes dzīvoķa vienā istabā, ķuŗa bija sadalīta ar "deķu sienām". Pēķ ķaŗa pāreķas posms nebija vieĶls bēĶļu nometnēs, sevišķi latviešu vecāķai paaudķei un invalīdiem. Bijām tomēr pasargāti no ķeķas pratināšanas un tāliem ceļiem uz Sibīriķu pie baltiem lāķiem.

Latviešu nometnes Ķimnazīķu beidzu 46. gadā. Eslingenas nometnē bija ap 10000 latviešu un šo nometni bēĶļi saukķaķa par mazo Rīķu. Starp nometnes iemītnieķiem bija daudzi skolotāķi un zinīģi cilvķēki, tā ka bērņi un jaunieši varēja turpināt skolas ķaitas. Nometnē tīķa rīķoti arī visādi arodu un valodu ķursi vecāķai paaudķei.

Iesāķu inŗenierzinātņķu studīķas ŠtutĶartes Techniskā Augstskolā un turpināķu līdz 48. gada pavasarim, ķad pietrūķa nauda studīķām. Bija ievīesta tad jaunā valūta Rietumvāķijā, un dzīve sāķa ātri normālizēties. Veīķalos uzradās preķes un produkti, un pēķķaŗa dzīves norīses ar speķulāķijām un trūķumiem pazuda jau pusgada laīķā.

Līdz izķeļošanai uz ASV nostrādāķķu Internacionālā BēĶļu Organīķāķijā (IRO) techniskā biroķā. Biroķa darbā pāŗzināķām pāŗbūves un technīķas projektus vairāķ ķā 30 latviešu un cittautu bēĶļu nometnēs.

1950. gada februārī ar vecāķiem iķeļeļoķām ASV Minesotas štatā. Līķlam vairumam latviešu nekādi bagāķi onķulķi un tantes te ASV mūs nesagāķdīķa. Sāķumā dzīve svešos apstāķļos ar daŗiem dolāriem ķabatā nebīķa vieĶla. Savas darķa ķaitas sāķu ķā laukstrādnieķs līķlā farmā, slaucot 35 govis, baroķot cūķas un veīķu citus lauku puīša darbus. Iemāķīķos lietot un vadīt visas lauksaimniecības mašīņas, pat ķombaini un smagās ķravas auto. Ķāsaka, ķa amerikāņu saimnieķs un viņķa Ķimēne pret mani un maniēm vecāķiem izturējās laipņi.

50. g. rudenī satīķu latviešu izķelsmes profesoru Ķāņi Akermani, ķas mani mudīņāķa atsāķt studīķas. Tā jau 50. g. rudenī pāŗķeļos ar vecāķiem un māsām uz Mineapoli un iestāķķos Minesotas universitātē.

Nebīķa man līķla rocība studīķķu gados. Pēķ leķķijām strādāķķu fakultātes laboratorīķā

*Students Minnesotas universitātē
ASV 1953. g.*

un vakaros bieži krāvu ārā mantas no smagiem auto. 1954. g. ieguvu diplomēta inženiera gradu (B.Aero.E.) aeronautikā. Turpināju graduētās studijas un parallēli strādāju universitātes aeronautikas laboratorijā un vēlāk kā pētniecības projektu vadītājs.

Nodibinot ģimenes dzīvi 59. gadā pārcēlos darbā uz Bostonu. Saku strādāt vienas lielas firmas industriālā laboratorijā pie aeronautikas, satelītu un enerģijas pētniecības - izmēģinājumu projektiem, kur vēl strādāju šodien. 1960.-os gados arī klausījos lekcijas aeronautikā un augstas temperatūras gāžu dinamikā "Massachusetts Institute of Technology". Mans profesionālais darbs ir bijis ļoti interesants un saistošs, bet reizēm arī ļoti intensīvs, kad par darba rezultātiem bija jāziņo bez liekas kavēšanās. Par savu darbu esmu lasījis referātus un piedalījies internacionālās konferencēs ASV, Kanadā, Austrālijā, Eiropā un arī Rīgā.

Esmu mēģinājis palīdzēt latviešu kultūrāliem un sabiedriskiem pasākumiem, kā arī

*Minnesotā, ASV 1953.gadā
Stankevičs, G.Stumbris, E.Skurupijs.*

esmu vienmēr iestājies par baltiešu kopējo sadarbību ASV. Biju 60-os gados baltiešu padomes loceklis Bostonā.

Ģimenes dzīvi nodibināju ar savu bēgļu laika Vācijas ģimnazijas skolas biedreni Irēni Dobrovojsku, un mums ir divas meitas, Ilze un Daina. Irēne nobeidza studijas Bostonā, ASV un ir zobārste, kādu laiku arī bija lektore "Tufts University" savā profesijā. Esam abi jaunībā izgājuši cauri kara un bēgļu gaitu grūtībām, tas mums varbūt arī palīdz saprasties kopējo dzīves ceļu staigājot.

*J.Stankevičs ar ģimeni 1992. g. Ziemassvētkos
Meitas Daina un Ilze un sieva Irēne.*

Ar meitām ģimenē runājam latviski, esam viņas sūtījuši šejienes latviešu skolās, vasaras nometnēs un stāstījuši par mūsu dzimteni. Meita Ilze ir beigusi bioloģijas studijas "Carlton College", Minesotā un veterinārmedicīnas ārsta gradu ieguva "Tufts University", Bostonā. Daina beidza "Ohio Wesleyan University" franču valodā un politiskās zinātnēs. Tagad Daina studē diplomātiju "Johns Hopkins University", Itālijā un ASV, kur iegūs maģistra gradu. Mēs, vecāki, priecājamies, ka Dainai bija interese un izdevība strādāt Latvijas Ārlietu ministrijā Rīgā 93.g. vasarā.

Nobeidzot savu atmiņu stāstījumu, vēlos pieminēt klases biedrus, kuŗus satiku

vai ar kuřiem sarakstijos pēc kara Vācijā un trimdas zemēs.

Biju patikami pārsteigts 45.g. rudenī ieraugot Eslingenā latviešu bēglu nometnē Raimondu Kristovski, mūsu "Kristiņu". Viņš bija ceļa jūtīs uz Vācijas ziemeļiem, kur bija atradies viņa brālis. Pēc draudzīgām pārrunām nolēmām sarakstīties un mēģināt atkal satīkties. Kristiņš mani vairākas reizes apciemoja Eslingenā, kur viņam dzīvoja arī draudzīga ģimene, ar kuru viņš bija kopā Austrijā bēglu gaitās. Apciemoju arī Kristiņu Libekā, kur viņš nobeidza latviešu ģimnaziju, un toreiz dzīvoja skolas internātā lielā kazarmas telpā ļoti pieticīgos apstākļos ar trūcīgu "DP" uzturu. Kristiņš aizceļoja darbā uz tālo "ķenguru zemi" Austrāliju. Sarakstījāties vēl kādu laiku, bet tad mēs apklusām uz ilgāku laiku. Bet 89. g., būdams ar Irēni Austrālijā, apciemoju Kristiņu un viņa kundzi Tasmānijā, un baudījām viņa ģimenes sirsniību un viesmīlību. Bija tāda sajūta, ka tikai nedaudz gadus mēs nebūtu redzējušies, tas laikam mūsu 3b klases gars, kas tur mūs kopā. Kristiņš ar kundzi arī mūs apciemoja 91. g. vasarā.

Vēl sarakstijos Vācijā un arī vēlāk ar Gunāru Matisonu, kas arī izceļoja uz tālo Austrāliju.

Kādus pāris gadus Eslingenas latviešu nometnē dzīvoja arī no mūsu klases Valdis Vanags un sekmīgi beidza latviešu ģimnaziju. Satikāmies ar Valdi itin bieži. Viņš aizbrauca ar radiem uz Zviedriju, ja nemaldos 48. g. Tā arī izgaisām viens otram, jo neatceros, ka būtu saņēmis ziņas no viņa līdz 91.g. rudenim.

No Zviedrijas man vairākas reizes atrakstīja Valentīns Ozols. No skolas gadiem atceros viņu kā ļoti apdāvinātu mācībās un arī palaidnībās izveicīgu zēnu. Valentīns jau pēckara gados bija ļoti sekmīgi uzsācis dzīvi un iekārtojies Zviedrijā. Viņš apprecēja ļoti turīgu un skaistu zviedrieti. No viņa pēdējo vēsti saņēmu ASV 50. gadā. Valentīns diezgan nicīgi reizēm rakstīja par latviešu dzīvi Zviedrijā. Man ir ieskats, ka uz viņu varētu attiecināt seno latīņu sakāmvārdu ..."ubi bene, ibi patria..." (Kur man labi, tur mana tēvzeme).

Vācijā mani vairākas reizes apciemoja Viktors Kalniņš, kas cītīgi sarakstījās ar klases zēniem pēc kara. Viņš ar Brunu Rubesu bija izstrādājuši "Tradīciju kluba" noteikumus, lai mēs svešumā varētu sazināties, un ja vajadzīgs arī viens otram mēģinātu palīdzēt. Bet Viktors aizceļoja uz Angliju darbā kā viens no pirmajiem no angļu zonas, un tā mūsu klases biedru organizācija pajuka. 48. gadā jau sākās arī latviešu bēglu aizceļošana uz tālām aizjūras zemēm. Vēlākos gados Viktors pārcēlās uz dzīvi Kanadā, kur viņš arī nodibināja ģimenes dzīvi. Viņš ar kundzi mani apciemoja Minesotā, bet nu vairāk kā 20 gadus neesam redzējušies. Viktors man rakstīja par dažiem klases biedriem dzimtenē jau 70-os gados.

Bēglu nometnē mani vairākas reizes apciemoja Brunis Rubess, kas pēckara gados bija aktīvs skautu un centrālās latviešu organizācijās. Brunis nesūdžējās toreiz par ikdienas grūtībām. Viens, bez tuviniekiem bēglu vidē viņš sekmīgi pabeidza latviešu ģimnaziju un nebija zaudējis ticību mūsu labākai nākotnei arī svešās zemēs. Jau toreiz viņš paredzēja, ka latviešu dzīve trimdā būs ilga un gara.

Ar Brunī, kas ar ģimeni dzīvoja Kanadā atkal biežāk satikāties 70. un 80. gados. Tad palīdzēju Latviešu fondam ar darbu finanču komisijā. Latviešu fondu bija nodibinājis Brunis ar dažiem mūsu paaudzes latviešiem, lai finansiāli atbalstītu un veicinātu latviešu kulturālos pasākumus un skolu darbības vadību.

Daudz Brunis ar savām zināšanām un darbu ir palīdzējis, lai latviešu sabiedriskā dzīve neiznīktu ilgas trimdas gados. Viņš ir organizējis un vadījis jauniešu sanāksmes, 2x2 latviešu jauniešu mācību nometnes un seminārus. Ja šodien Toronto Kanadā ir latviešiem lielākais sabiedriskais nams un centrs ārzemēs, tad tas ir galvenokārt Bruņa un viņa latviešu domu biedru nopelns. Arī tagad 93. g. Brunis palīdz dzimtenei, būdams Latvijas Bankas padomē. Viņam arī lai liels paldies, apzinot mūsu 3b klases biedrus, par sanāksmēm dzimtenē, kuru rezultātā top arī mūsu klases grāmata.

Minnesotā 50. gados vienā pilsētā dzīvojām ar klases biedriem Eiženu Skurupiju un Gunāru Stumbri. Toreiz jau satikāties itin bieži. Eižens arī nodienēja ASV armijā. Man bija tas patīkamais pienākums būt par brūtgānbrāli viņa kāzās. Eižens ir daudz strādājis kā redaktors latviešu akadēmiskos izdevumos un publicējies periodikā.

Gunārs Stumbris kādu laiku studēja aeroinženierzinātnes, bet nobeidza Minesotas Universitāti ar mākslinieka-gleznotāja gradu. Gunārs šodien ir atzīts gleznotājs un nu jau vairāk kā 20 gadus nododas tikai glezniecībai. Dzīvo viņš kā "džentelmenis-farmeris" Viskonsinas štatā. 91. g. Eižens un Gunārs mani jauki pārsteidza, piedaloties manā 65 gadu jubilejā, ko mana meita Ilze bija noorganizējusi, uzaicinot manus kādreizējos latviešu studiju biedrus Mineapolē.

Savas atmiņu drumstalas vēlos nobeigt ar aicinājumu un vēlējumu maniem klases biedriem, kas ir pašreizējos grūtos pārejas apstākļos dzimtenē. Mēs piederam pie paaudzes, kas dzimto zemi pieredzējām ziedošu mūsu zēnu gados, kad draugs draugam uzticējās un kaimiņš kaimiņam palīdzēja. Centīsimies uzturēt ticību, ka dzimtene atkal būs ziedoša, ar centīgu darbu un roku rokā strādājot mēs to panāksim.

Nobeigšu savu apceri par mūsu 3b klasi ar tautas teicienu ..."Dievs dod vīriem atkal satikties...", un ar dzejnieka vārdiem:

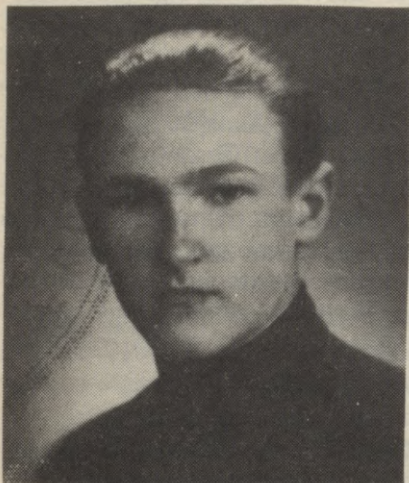
"Ko nesīs gadi nākamie,
Tas zināms nav nevienam,
Bet prieku dara ziedi tie,
Ko šodien pušķos sienam."

(Ludis Bērziņš)

Asja! Jūsu, – Jānis / Pauls

1993.g. septembrī.

Indulis Valdmanis

1. ģimnazijas audzēknis
1942./43. māc. g.

Man bija lemts nākt pasaulē 1924. gadā kā otrajam dēlam. Pēc manis viens pēc otra nāca klajā vēl 4 bērni – trīs zēni un viena meitene. Tēvs bija skolotājs, māte bija Māte – bērnu audzinātāja un mājas labais gars. Agrī pazaudējām tēvu – aizgāja aizsaulē, atstājis jaunāko dēlu pusgada vecumā. Ģimenei sākās grūti laiki. Katrs varam iedomāties, ko tas nozīmē – mātei vienai pašai uzturēt un audzināt 6 bērnus. Kaut kā tomēr ķepurojāmies un skolojāmies.

1939. gadā mani skolas gaitas aizveda uz Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas sagatavošanas klasi. Mācījos viduvēji. Ļoti patika zīmēšana, sports. "Piepelnījos", zīmēdams dažiem draugiem obligātos, skolā uzdotos zīmējumus. Pateicoties labai algebras un ģeometrijas apguvei, šais zinībās palīdzēju Gunāram Baķim. Biju biežs viesis Gunāra mājā. 1942. gada vasaru bijām kopā ar Jāni Saulīti Gunāra vecāku mājā, Jaunpils

"Sudrabiņos". Tas bija jauki pavadīts laiks. Apkopām dārzu, barojām bebrus un, pats galvenais, sportojām gan pašā Jaunpilī, gan visā apkārtnē.

1943. gada pavasarī visa klase pēdējo reizi nofotografējāmies pie skolas durvīm (Lazaretēs ielā). Aprīļa beigās jau biju iesaukšanas punktā. Mans auguma garums (1,80) atbilda pedantiskajām attiecīgās vācu karaspēka daļas prasībām. Kā "pirmā bezdelīga" atstāju mūsu draudzīgo klases kolektīvu. Negribēdams riskēt ar dzīvību par apšaubāmiem mērķiem, 1943. gada maijā iegāju slimnīcā, lai izgriež "sāpošo" aklo zarnu. Novilcināju iesaukumu līdz 1944. gada sākumam. Saņēmu ziņu, ka vecākais brālis ir kritis cīņā pret boļševikiem. Pamodās tādas kā atriebības, kā patriotisma jūtas. Daudz nedomādams, aizgāju uz iesaukšanas punktu un no marta sākuma biju 19. divīzijas artilērijas pulka pilntiesīgs kareivis. Nokļuva divizionā štābā pie ugunspunktu uzmērīšanas un attiecīgo karšu materiālu sagatavošanas. Pēc apmācībām Vainodē augusta pirmajās dienās sākās īstās kara gaitas Kurzemē un daļēji Zemgalē. Augusta vidū pārsteigums. Ar sava tēva "protežē" mūsu divizionā saimniecības daļā iekārtojies neviens cits kā Gunārs Baķis - veterinārfeldšeris. Tai laikā saņēmu klases biedru vēstules. Arī viņi bija iesaukti leģionā. Jā, mūsu "b" klase vairs nebija ģimnāzisti, bet karavīri. Pirmā nopietnā kauja bija Ziemassvētkos pie Džūkstes. Tur gāja, tā sakot, kā pa ellīti. Pat mūsu divizionā štāba novietojums bija pakļauts intensīvām apšaudēm. Toreiz pārdzīvoto un redzētos skatus es neaizmirsīšu nekad. Pēc tam sekoja lēna

atiešana ar kaujām pie Lestenes, Jaunpils, Remtes, Blīdenes. Šo kauju traģika bija tā, ka vienā otrā vietā latvieši karoja pret latviešiem, piemēram, Blīdenē.

*Leģionārs Kurzemes cietoksnī
1944. gada vasarā.*

1945. gada maijā Kurzemes cietoksnis beidza eksistēt. Kapitulācija. Tā smagi ķērās pie sirds, un nomāca neziņa par nākotni. Daudzi iegāja mežā. Man laimējās tai ziņā, ka tuvumā, radnieku mājā, atradās no Rīgas izbēgušie māte ar brājiem un māsu. Pārgērbos privātā un strādāju lauku darbus. Visas Kurzemes "ķemmēšanas" rezultātā mani, tāpat kā visus vīriešus, salasīja vergu darbam. Tas notika jūnija sākumā. Liepājā mūs salādēja lopu vagonos. Līgo vakarā pārbraucām Latvijas robežu ar pārliecību par neatgriešanos. Boļševiku cilvēku iznīcināšanas metodes bija zināmas. Dziedājām gan patriotiskas, gan sēras dziesmas par Dzimteni, par brīvību. Dzīve tikko sākusies, un jau jāsāk domāt, kur mani kauliņi balēs. No tādām domām gandrīz vai trakam bija jāklūst.

Mūsu ceļojuma galapunkts bija Komi autonomā republika. Faktiski to vajadzēja nosaukt par Gulagu republiku. Bija jūlija sākums. Lāģeris atradās blakus Hanoves stacijai. Sākās vergu darbs. Kā padomijā parasti, tas bija primitīvs, izdzenošs. Uzturs kā lēnas nonāvēšanas līdzeklis. Darbs – dzelzceļa līnijas iztaisnošana, ieleju aizbēršana, kalnu norakšana. Darba rīki – lāpsta, ķerra, kaplis (mūžīgā sasaluma kaplēšanai). Vasarā naktis gaišas kā dienā. Ziemā cauru diennakti tumsa, jo atradāmies aiz polārā loka, netālu no Vorkutas. Neaizmirstams skaistums, jā, tieši skaistums, šajā drūmajā vietā ir ziemeļblāzma. Tā nekad neatkārtojas ne krāsās, ne veidā, visu laiku mainīga. Smagais darbs, vienmēr tukšais vēders, tikpat kā pilnīgā bezcerība, ziemā šausmīgais aukstums (līdz -50°C) un morāli nokaujošās domas, domas... – tas viss daudzus cilvēkus gan fiziski, gan morāli sadragāja, sevišķi gados vecākos. Man bija pilnīgs novājējums (apmēram 50 kg) un nespēks, kam sekoja gulēšana "uzbarošanas" lāģerī. Pēc atlabšanas atkal darba lāģerī. Un tad pēkšņi 1946. gada rudenī braucam mājā! Kas spieda šo briesmīgo iekārtu, cilvēku iznīcināšanas sistēmu mūs, baltiešus, (bet ne krievus) atbrīvot no lāģeriem, to vēl joprojām neviens nevar pateikt.

Mājā tomēr netikām. Mūs, jaunos, aizturēja Tallinā un ieskaitīja neuzvaramajā armijā, soda bataljonā. Bija vajadzība pēc bezalgas darbaspēka. Mūsu "ieroči" bija lāpsta, ķelle, āmurs, pindzele. 1947. gada martā slimība man palīdzēja atbrīvoties no šiem ieročiem – mani demobilizēja. Pa vasaru atkapos pie radiem laukos. Rudenī neveiksme ar izglītības turpināšanu, jo nebija attiecīgu apliecināšu dokumentu. Vienu

gadu nostrādāju Nacionālajā teātrī un no 1948. gada rudens līdz 1985. gadam rūpnīcā "Radiotehnika". Nepametot darbu, izglītojos Jaņa Rozentāla mākslas vidusskolā, pēc tam tehnikumā, kur ieguvu kokapstrādes tehnologa kvalifikāciju (1967.g.). 1970. gadā beidzu trīsgadīgos dizaina kursus Mākslas akadēmijā. Saņēmu mākslinieka dizainera diplomu. Drīz pēc tam tiku uzņemts Mākslinieku savienībā. Rūpnīcā "Radiotehnika" par konstruktoru nostrādāju 18 gadus un par mākslinieku dizaineru 19 gadus. Pašlaik strādāju par konstruktoru dizaineru Latvijas Tālo sakaru centra laboratorijā.

1970.g. sāku un 1976.g. beidzu celt vasarnīcu Saulkrastos. Tur pavadu nedēļas nogales un atvaļinājumus. Patīk darbs dārzā. Kad abi ar sievu bijām jaunāki, izbraukājām ar gumijas laiviņu daudzas Latvijas upes – Gauju, Daugavu, Pededzi, Salacu, Ventu, Abavu. Protams, meita visos šais ceļojumos bija kopā ar mums. Latvija ir ļoti skaista, īsta tūrisma zeme. Nodrošinot attiecīgu servisu, mūsu mazā, skaistā zemīte pievilktu

tūristus un kļūtu bagāta.

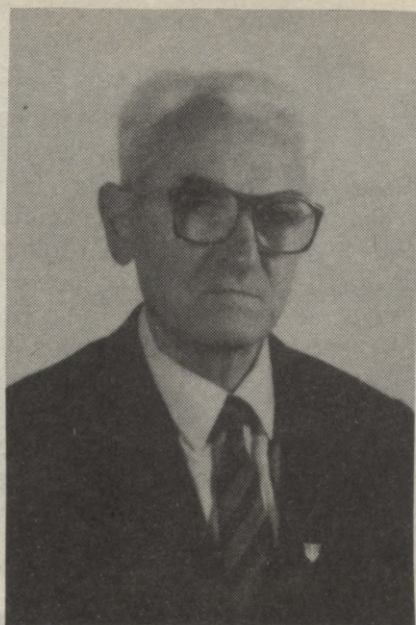
Esmu precējies. Sieva Skaidrīte ilgus gadus bija grāmatvedības darba mehanizācijas projektētāja rūpnīcā "Radiotehnika". Tagad pensionāre. Audžu meita Janina ('57). Nepabeigta fizikulas tehnikuma izglītība, sporta veids – ātrsliedšana. Strādājusi par bērnu nama audzinātāju – metodiķi. Tagad darbojas savā tirdzniecības uzņēmumā. Znots – konditors. Mazdēls Kristaps ('85) un mazmeita Kristīne ('87). Abi mazbērni bieži pie mums, vecīšiem, it sevišķi vasarā Saulkrastos.

Sīkas atmiņu drumslas.

Sporta jomā biju netalantīgs. Tomēr par katru cenu gribēju kaut ko sasniegt. Tāpēc mani labākie draugi bija Gunārs Baķis, Jānis Saulītis u.c. Mūsu klase bija ļoti sportiska – varējām izveidot 2 futbola

Līgo naktī ar sievu, meitu, znotu un mazbērniem.

1992. g.

komandas. Braucām uz tālo Strazdmuižu spēlēt. Sporta nodarbības man ir devušas ļoti daudz pozitīva.

Šahā man neveicās, jo netiku galā ar Saulīša sindromu. Spēles laikā viņa svilpošana terorizēja mani un noveda pie dabīga iznākuma – zaudējuma.

Toties Matvejam Krunkam nekad neradās aizdomas par daudzajām "līdzīgajām gleznām", kuras es par ostmarkām mālēju saviem dārgajiem skolas biedriem.

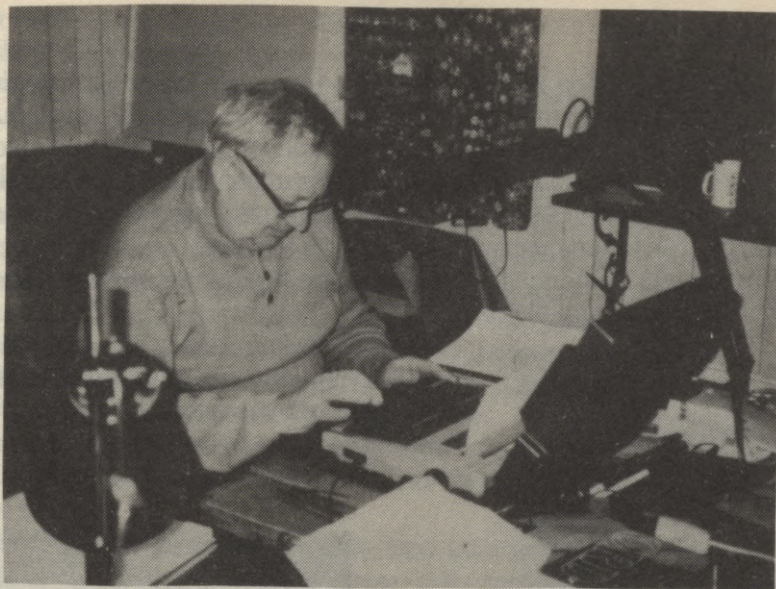
Žēl, ka nevaru pavairot žurnālu "Asja" un izdalīt katram. Vienīgais eksemplārs (5 žurnāli) glabājas pie manis. Domāju to nodot 1. ģimnāzijas muzejam, un tur blakus mūsu grāmatai goda vietā būs žurnāls "Asja".

Valdis Vanags

Neizprotamu iemeslu dēļ Valdis izteicās, ka grib, lai viņa vārds netiktu pieminēts klases grāmatā. No juridiskā viedokļa par cilvēku nedrīkst rakstīt nepatiesību. Biografiju drīkst rakstīt ar paša cilvēka atļauju, bet nevienā valstī likums neaizliedz pieminēt cilvēka vārdu kādu notikumu kontekstā, ja tas atbilst īstenībai. Tamdēļ lūdzam Valdi neņemt Jaunā, ja viņa vārdu piemin klases notikumos. Citādi varam ievērot viņa vēlēšanos un teikt tikai dažus vārdus. Pilnīgi Valdi nepieminēt nevaram, jo viņš bija mūsu klases biedrs – ar labām un sliktām īpašībām, kā jebkuŗš no mums. Tāpat kā visi gribēja kaut kā izcelties, gūt ievēribu savu vienaudžu vidū. Tāpat kā visi krāja markas, vāca “krimiķus” un saprotams gribēja sportot. Starp mūsu klases stiprajiem zēniem – Baķi, Saulīti, Dannebergu, Valdmani, Muskatu, Ērgli – viņam panākumus gūt bija grūti. Valdis nepiederēja arī pie “zubritājiem”. Tā viņš palika kaut kur vidū, nevarēdams īsti pieslieties nevienai klases “frakcijai”. Tas nenozīmē, ka viņu atstūma. Tāpat kā visi, arī viņš piedalījās mūsu klases negēlībās un draiskulībās un tāpat kā visi bija pašu puika.

Trumpošana pēc "lielā bastojuma" kādā Jūrmalas stacijā. Trumpo klases plēsīgie putni Vanags un Ērglis.

Valdis Vanags Zviedrijā savā dzīvoklī raksta memuārus.

Par Valda pēcskolas gaitām izmantojam preses materiālus, pret kuriem viņam nevarētu būt iebildumi.

Aigars Štāls par Valdi Vanagu:

Zviedrijā Valdis Vanags dzīvo 42 gadus. Viņš kara beigas sagaidīja Vācijā kā leģionārs, pārpeldēja Elbu un gadu sabija pie jeņķiem gūstā. Pēc gūstekņu noņemšanas nokļuvis Zviedrijā, jauneklis dienā strādāja, bet vakaros mācījās Stokholmas tehniskajā institūtā. Skolu pabeidza četros gados, pats samaksājot mācību naudu. Pēckaŗa gadus strādāja par smago kravas auto atslēdznieku. Tagad ir pensijā un, izmantojot datoru, raksta atmiņas par savām gaitām vācu armijā un gūstekņu noņemnē.

J.Ērglis.

Uldis Viļums

Esmu dzimis 1926. gada 1. jūnijā Rīgā. Tēvs savā laikā bija beidzis Tērbatas universitāti un strādāja par provizoru. Māte bija viena no pirmajām latviešu sievietēm farmaceitēm. Drīz tēvs atvēra aptieku Jēkabpils apriņķī pie Daudzevas stacijas. Tur pagāja mana bērnība. 1939. gadā pārgāju dzīvot pie mātesmāsas Rīgā un sāku mācīties 47.pamatskolā, kuru beidzu 1941. gadā. Tai pašā gadā sākās manas skolas gaitas mūsu ģimnāzijā. 1944. gada vasarā mani iesauca leģionā.

Kara gaitas bija Pomerānijā 15. divīzijas rindās. Marta mēnesī mani ievainoja, kara beigās sagaidīju lazarētē Lībekā.

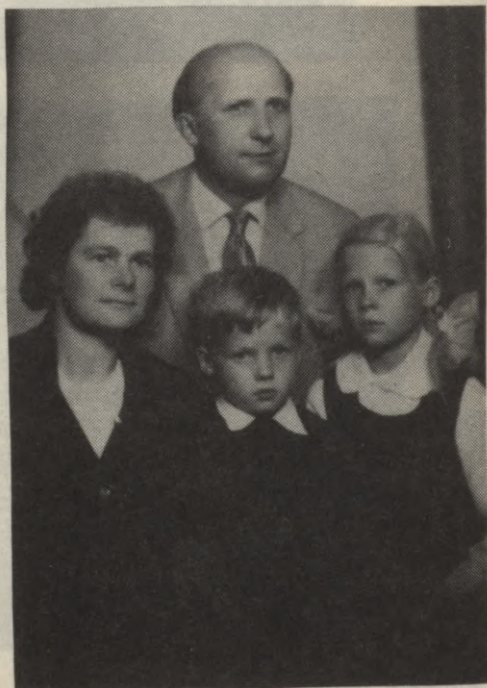
Ko darīt? Es jutu, ka bez sirmās Rīgas, jūrmalas baltajām smiltīm un gaujmalas priedēm man pilnvērtīgas dzīves nebūs. Risks atgriezties bija liels, bet es iejuku to cilvēku barā, kurus vācieši ar varu bija aizveduši, un kopā atgriezpos. Man

Uldis Viļums 1947.g.

laimējās. Tad beidzu mūsu ģimnāziju. Iespēju tur iekārtoties man deva mūsu mīļais, labais skolotājs Jānis Alksnis.

Beidzot bija jāizšķiras, kādu profesiju izvēlēties. No bērnības mani bija saistījusi būvniecība, un tā es iestājos LVU Inženierbūvju fakultātē, kuru arī beidzu 1951. gadā. Tai laikā sākās Latvijas meliorācija, kurā es iesaistījos ar pilnu krūti. Manās rokās bija meliorācijas hidrobūvju projektēšana. Tā mana darba rezultātus

U. Viļums ar sievu Gunu, dēlu Jāni un meitu Andru.

var redzēt visā Latvijā. Darbs bija skaists. Beidzamos 6–7 gadus strādāju par docentu Politehniskajā institūtā, lasot hidraulikas kursu.

Ģimenē man visi ārsti: sieva nervu slimībās, meita – bērnu ārste, bet dēls – ķirurgs.

Skolas gaitas.

Drūms bija mūsu skolas sākums 1941. gada rudenī. Sākumu aizvien atlika, un skola sākās vēlu rudenī, laikam novembrī. Atceros pirmo skolas dienu. Draudziņas ģimnāzijas vecajā ēkā bija galīgi tumšs. Kā tumšas ēnas mēs klīdām pa kordoriem un trepju telpām. Noskaņa bija nospiedoša. Nupat bija beidzies baigais gads, un karš plosījās pilnā sparā. Drīz mūs pārcēla uz citu vietu blakus "čekai". Atceros gaisa trauksmes laikā skolēnu organizēto gājienu uz veco Ģertrūdes baznīcu, kuras pagrabos bija patvertne. Gājām pa pāriem kā uz dievkalpojumu. Paldies Dievam, gaisa uzbrukuma nebija. Nez kā būtu gājis, ja patiesi būtu sprāgušas bumbas. Beidzot "noenkurojāmies" Lazaretēs ielā. Vecas, nolaistas klases telpas. Netīrība un nolaistās telpas iespaidoja visu skolas dzīvi.

No skolotājiem vislabāko iespaidu man atstāja Jānis Alksnis. Platu, latvisku, gaišu smaidu. Es neatceros, ka viņš kādam būtu uzkliedzis vai skaļi rājis, bet viņam visi klausīja. Laikam tāpēc, ka viņš runāja ar mums kā ar pieaugušiem cilvēkiem. Tas mums stipri glaimoja. Ģeogrāfijas stunda nebija sausu faktu savirknējums, bet gleznains stāstījums par pasauli. To varēja klausīties kā mūziku. Alksnis saprotoši izturējās pret mūsu bēdām, mēģinot palīdzēt trūcumā un glābjot no iesaukšanas armijā. 1945. gada rudenī viņš man palīdzēja iekārtoties skolā, lai nebūtu jāzaudē viens gads. To es nekad neaizmirsīšu.

Mēs bijām lieli palaidņi. Par nožēlošanu, daži gribēja izcelties ar savu nedisciplinētību attieksmē pret skolotājiem. Sevišķi cieta zīmēšanas skolotājs Dzenis. Viņš nebija slikts cilvēks un nevienam pāri nedarīja, bet bija pilnīgi nevarīgs sevi aizsargāt. Lieta nonāca līdz huligānismam, iesviežot netīru tāfeles lupatu skolotājam sejā. Zīmēšanai noliktos modeļus gāza ar slepus izvilkām aukliņām utt. Nezinu, kāpēc viņš nereaģēja uz mūsu palaidnībām. Apcēla arī latviešu valodas skolotāju Rinkužu, ražena auguma vīru. Man viņa bija žēl. Varenā balsī viņš stāstīja par literatūras tēliem. Skaidri palicis atmiņā viņa stāstījums no "Straumēniem" par zivju zveju zem ledus. Kādreiz puikas ieskrūvēja elektrības lampiņā feniņu. Ieslēdzot elektrību, notika īssavienojums. Solos dažkārt iesprauda metāla plāksnītes, kuras izkustinot radās vibrējoša skaņa. Atceros, kā Rinkužs spraucās pa šaurajām spraugām starp soliem, mēģinot vainīgo noķert. Tas, bez šaubām, viņam neizdevās.

Drusku apcēla arī skolotāju Inkušu (Čaulīti), bet viņa bija tik nevarīga un klusa, ka puikas kaunējās viņu pārāk apcelt. Bija arī citi klusi skolotāji, piemēram, Pommers, bet tos neviens neaiztīka, jo jūta, ka būs atbildes sitiens, un to neviens negribēja saņemt.

Centrālā figura klasē bija Kārlis Puriņš. Nenogurdinošs runātājs un anekdošu

stāstītājs. Kur viņš stāvēja, arvien puikas bija apkārt. Viņam bija tieksme apcelt Valdi Vanagu. Tas bija mazāka auguma (pēc daudziem gadu desmitiem tiekoties, viņš izskatījās daudz garāks). Valdis trenējās boksā, bet Kārlis viegli ar viņu tika galā. Bet beidzot pienāca liktenīgā diena. Valdis bija uztrenējies un smagi piekāva Kārlī. Taisnības dēļ jāsaka, ka Valdis neatmaksāja par iepriekšējo apcelšanu, lai gan viņu attiecības pēc tam bija redzami vēsas. Vienīgā reize, kad es skolā kāvos, bija ar Valdi. Iemesls bija niecīgs. Es pat to vairs neatceros. Cīņa notika atejā un beidzās neizšķirti. Viena acs gan man bija stipri uzpampusi, un es vairākas stundas negāju savā dzīvoklī, bet sēdēju dārzā un spiedu sniegu pie acs, lai mazinātu pampumu. Pēc tam mēs naidnieki nekļuvām. Otrā dienā Valdis pats man nāca klāt un spieda roku.

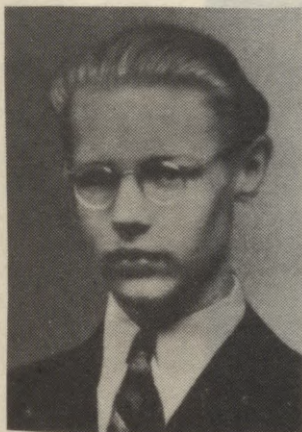
Klases "zvaigzne" bija Bruno Rubess. Pirmais skolnieks visos priekšmetos un acīmredzot bez lielām pūlēm. Viņš neparādīja savu pārākumu, bet bija biedrīks un labdabīgs ar visiem. Viņa tēvu komunisti bija apcietinājuši, un es domāju – viņš pats saprata, ka tēvs gājis bojā. Skolā bija atvestas dažas ores ar kartupeļiem, kuras mēs izkrāvām. Ores stāvēja uz ielas. Pieskrēja kāds gūsteknis, sarkanarmietis. Mēs visi zinājām, ka gūstekņi mirst badu. Brunis pats sabēra gūstekņim aiz krekla kartupeļus. Acīmredzot viņš jūta, ka vienkāršs krievu puisis nav vainīgs pie visām komunistu nelietībām. Daži par to rauca pieres.

Visumā tomēr mācības bija patīkamas un interesantas. Atceros, ka 1944. gada rudenī Polijā leģiona apmācību nometnē, reiz notika teorētiskas mācības kartogrāfijā vai kur citur. Sēdējām poļu zemnieku istabā pie rupji apstrādāta dēļu galda un klausījāmies kaprāja stāstu. Cik brīnišķīgi tādos mirkļos bija atcerēties skolas laiku! Es visu biju gatavs atdot, lai atrastos atkal klasē, kaut vai pie visnejaukākā skolotāja. Skolas dzīve beidzās bēdīgi. 1943. gada pavasarī pirms brīvdienām vēl visi nofotografējāmies uz skolas kāpnēm. Vai tajā brīdī kāds zināja, ka septiņiem no mums tie bija dzīves pēdējie mēneši? Es kādreiz skatos uz fotogrāfiju un domāju, vai viņi to nojauta. Zihmanis krita sarkanarmijas rindās, bet Grosbergs – vācu armijas. Līgoni radinieki atveda un apbedīja Meža kapos, bet Laimoni, droši vien ierušināja kādā masu kapā. Varbūt viņi šāva viens uz otru.

Līgonis Zihmanis.

Līgoņa māsa Skaidriete Fārnesta atceras.

Ģimenē mēs bijām divi bērni. Mūsu tētis Rudolfs Zihmanis (1887-1949) bija galvenais grāmatvedis Valsts papīru spiestuvē un naudas kaltuvē. Mamma Marta (1901-1986) – žēlsirdīgā māsa Rīgas bērnu slimnīcā. Mūsu vecākiem piederēja lauku mājas Zemgalē, Auru pagastā un īpašums Dobeles pilsētā. Ģimene bija materiāli nodrošināta, un mēs satīcīgi un draudzīgi dzīvojām. Toreiz neviens nevarēja iedomāties, kādi notikumi un pārdzīvojumi gaida mūsu valsti un katru ģimeni atsevišķi.

Līgonis Zihmanis 1942. g.

Mūsu ģimenei laimīgi pagāja garām 1941.gada 14. jūnijs. Sākās karš un ar to saistītās grūtības. Mēs bijām jauni un to tā nemaz neizjutām kā mūsu vecāki.

Ar Līgoni satikām labi, kaut arī kādreiz strīdējāmies par sīkumiem. Es biju 2 gadus vecāka, un man likās, ka esmu liela jaunkundze, un uz brāli skatījos kā uz "sīko".

Tā pienāca 1944. gads, un fronte nāca tuvāk Latvijai. Es pavasarī beidzu ģimnāziju, un, lai būtu drošāk, mani iekārtoja darbā bērnu slimnīcā.

Vasaras sākumā mammai sākās atvaļinājums, bet Līgonim skolas brīvlaiks, un mamma ar brāli aizbrauca uz mūsu lauku mājām. Vēl pa Jāņiem mēs, visa ģimene, bijām kopā lauku mājās. Pricājāmies, dega jāņugunis, tikai nezinājām, ka nelaipe jau tuvu. Krievi mūsu pusē ienāca jau jūlija beigās, un tā mamma ar Līgoni bija pie krieviem, bet mēs ar tēti Rīgā pie vāciešiem. Bija jau 1944. gada rudens, un no Rīgas brauca projām, kas vien varēja, jo krievi bija tuvu. Mēs nekur braukt nevarējām,

jo mamma ar brāli arī bija pie krieviem. Kad 13. oktobrī Rīgā ienāca krievi, tad dabūjām pirmās ziņas par savējiem. Dzīvi bija gan Līgonis, gan mamma, bet Līgonim jau bija atņemta pase un izsniegta iesaukšanas pavēste. No krieviem nevarēja nekur aizbēgt, un Līgonim bija jāiet krievu armijā.

Līgoni pēdējo reizi redzēju 10. novembrī Jelgavas kazarmās. Drīz viņu aizsūtīja uz Kurzemes fronti. Tā Līgonis aizgāja no ģimenes un mājām uz neatgriešanos. No frontes saņēmām dažas viņa rakstītas vēstules. No sākuma Līgonis bija pie Blīdenes, vēlāk Zvārdē.

Tad saņēmām mūsu rakstītās vēstules atpakaļ. Toreiz jau visi zināja – ja saņem vēstules atpakaļ, tad ir ļoti slikti. 3. martā mani vecāki saņēma uzaicinājumu ierasties kara komisariātā, un tad vairs nebija šaubu, ko tas nozīmē. Visu nakti sēdējām tumsā, nesarunājāmies. No rīta, kad ieslēdzām gaismu, redzēju, ka mūsu tētis ir vienā naktī pilnīgi nosirmojis balts. Vecākiem izsniedza izziņu, ka Līgonis ir kritis karā 1945. gada

Līgonis ģimenes vidū 1943. g.

5.februārī ar vietas aprakstu, kur paglabāts. Kad beidzās karš, mūsu mamma viena ar kājām un gadījuma mašīnām brauca meklēt brāļa kapu. Cauri bijušajai frontes līnijai un vēl neapraktiem kritušajiem karavīriem tika līdz Zvārdei. Ar labu cilvēku palīdzību atrada to vietu, kur Līgonis aprakts. Pirmajā jūnijā mani vecāki un vēl viena ģimene brauca pēc Līgoņa jau ar zārku. Tā kā Līgonis krita lielā salā un aprakts mālainā vietā, viņš bija labi saglabājies. Kājās viņam bija mātes adītās zeķītes. Viņu varēja apģērbt un iezārkot. To laikam var tikai māte sava bērna dēļ...

Līgoni apglabājām Rīgā, Meža kapos. Šausmīgi, ka vecākiem jāapglabā savs bērns un man vienīgais brālis.

Mūsu tētis no visa pārdzīvotā nekad vairs neatlaba un nomira 1949. gadā. Mamma kā sieviete laikam bija izturīgāka un nodzīvoja līdz 1986. gadam. Mamma pēc brāļa nāves ļoti daudz strādāja ne naudas dēļ, bet tāpēc, lai nebūtu daudz laika tām melnajām domām par dēlu.

Tagad, kad esmu pensijā un vecums liek sevi manīt arvien vairāk, jūtu brāļa

trūkumu. Cik gan labi būtu, ja brālis būtu dzīvs, viņam būtu ģimene, bērni!

Tagad nav nekā, tikai trīs kapu kopīgas Meža kapos. Arī manā ģimenē nav bērnu, nav pat kam atstāt to, ko mēs ar vīru pa mūžu esam ieguvuši un to, ko tagad man atdod atpakaļ pēc denacionalizācijas. Ar mani Zihmaņa ģimenē nepaliek neviens Zihmanis.

Pat atmiņu par brāli tik maz, tik maz. Bieži eju uz kapiem un ar viņiem domās sarunājos. Varbūt, ka tanī saulē mēs būsīm kopā, arī viņi ir kopā ar mani.

L. Zihmaņa pēdējā atdusas vieta.

Pēcvārds.

Šīs grāmatas autori esam visa klase. Sirsnīgi pateicamies viens otram par uzrakstīto un ieguldīto darbu. Nemērisim, kurš darījis vairāk, kurš mazāk. Cits vairāk sēdēja pie galda un rakstīja, cits skraidīja, bikstīja un organizēja, cits vāca visu kopā, bet visi mēs bijām grāmatas radīšanā iekšā. Tie, kas bija sagrauzuši vairākus zīmojus, kamēr uzrakstīja savu devumu, grūti nopūtās un teica: "Kas notiktu, ja katra klase rakstītu tādu grāmatu?" Te nu jāsaprot, ka katra klase tādu grāmatu nemaz nevar uzrakstīt, jo mūsu klase dzīvoja krustceļu laikā. Mēs esam no tās paaudzes, kura apzināti atceras savu bērnību Latvijas ziedu laikā, kura pārdzīvoja un dabūja ciest no baigā gada, kura dzīvoja kara laikā un beigās no skolas sola tika ierauta tieši karā un pēckara periodā tika izkaisīta pa visu pasauli, gan ziemeļu lāģeros, gan svešās tālās zemēs. Mēs, jaunie zenķi, neko neprotoši, tikām iemesti ūdenī, pašiem bija jāmacās peldēt un neviens nenogāja dibenā. Lūk cik daudz krustcelēs esam stāvējuši. Tieši šinī daudzo ceļu gājumā izpaudās ne tikai mūsu klases, bet visas latviešu tautas traģēdija. Tas, kas notika ar mums, notika ar visu tautu. Tāpēc grāmata bija jāraksta mūsu klasei, kura paturējusi vienotību līdz šai dienai un kurā ir daudzu likteņu sakopojums.

Jānis Ērglis.

Pateicība

Laikmetu krustceļu klase izsaka sevišķu pateicību

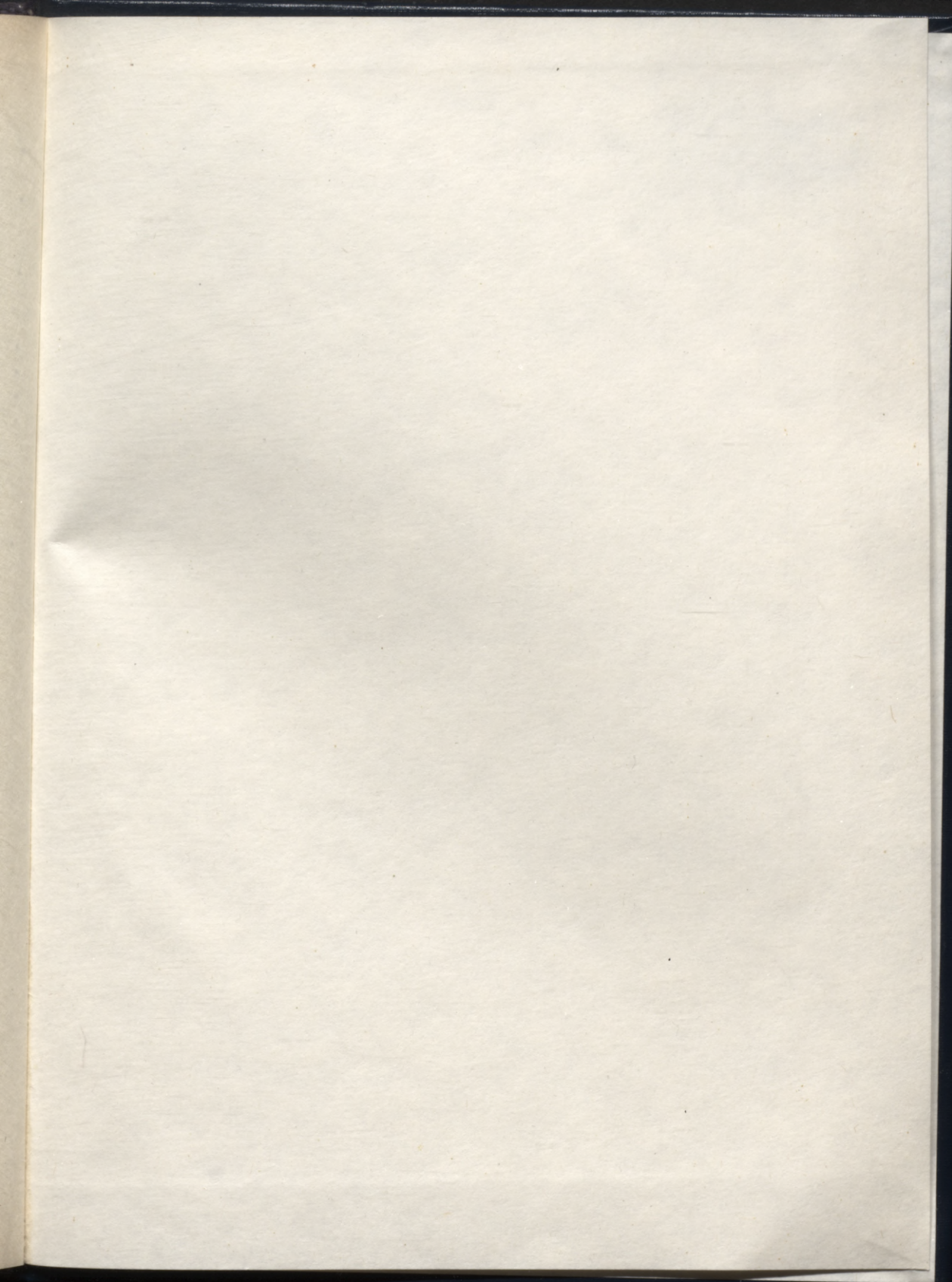
- Lieliskajam audzinātājam Jānim Alksnim, kurš mūsu klasi izveidoja par tādu, ko vērts atcerēties.
- Ilgvaram Brokam un firmai BGM Imaging Limited Toronto, Kanadā, par daudzu neatmaksātu fotopakalpojumu veikšanu, bez kuriem šī grāmata būtu daudz mazāk vērtīga.
- Līgai Ramānai, kura ziedojusi daudzas savas skaistās jaunības stundas, veroties mazā ekrānā un cenšoties nelamāties ar vienu no vislielākiem nepieklājību izraisītājiem mūsu dienās – datoru.
- Jānim Ērglim, Kārlim Puriņam un Indulim Valdmanim par ielikto sirdi.
- Gustavam Kalniņam par sirsnīgo, neatlaidīgo mudināšanu strādāt tālāk.
- Gundegai Kleinbergai-Vētrai un Eiženam Skurupijam par korektūru lasīšanu.
- Brunim Rubesam, jo bez viņa šī grāmata netaptu. Pēc aiziešanas pensijā viņš negāja sēdēt upmalā ar makškeri, negāja pastaigāties ar sunīti un negulēja uz dīvāna ar avīzi. Viņa daba ir darbība. Bruņa enerģija un organizatora talants kā tāds cunami vilnis rosinoši gāzās pār grāmatas veidotājiem, aizrāva tos līdz, un grāmata radās.
- Visiem, kas "vēl dzīvi palikušies", par atsaucību šai domai.

KLASE LAIKMETU KRUSTCEĻI 28

Latvian Journal of Education, 2011, 1(1), 183-184
Latvian Journal of Education, 2011, 1(1), 183-184

KLASE LAIKMETU KRUSTCELĒS

Reģistrācijas apliecība N° 4-0087 Formāts 70x90 1/16. Pasūt. N° 219.
Iespiesta tipogrāfijā «Rota», LV-1011 Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Kontroleksemplars

Ls [0,91.]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304092485

94-4
L 102

